

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**İDARİ GÖZETİM ALTINDAKİ KADINLARIN YAŞAM
ÖYKÜLERİNDE GÖÇ DİNAMİKLERİ: SİLİVRİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Betül YILMAZ

Danışman

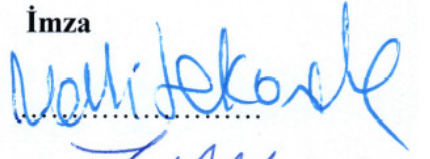
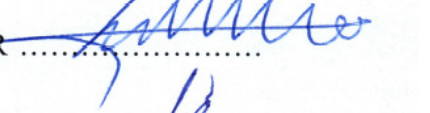

Prof. Dr. Nahide KONAK

BOLU 2020

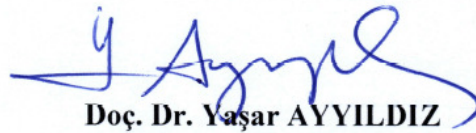
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Betül YILMAZ'a ait "İdari Gözetim Altındaki Kadınların Yaşam Öykülerinde Göç Dinamikleri: Silivri Örneği" adlı çalışma, jürimiz tarafından **Sosyoloji** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

10.01.2020

	Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye(Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Nahide KONAK	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Zuhal GÜLER	
Üye	: Dr. Öğretim Üyesi Cihan Ertan	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, “**İdari Gözetim Altındaki Kadınların Yaşam Öykülerinde Göç Dinamikleri: Silivri Örneği**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Betül YILMAZ

10.01.2020

ÖN SÖZ

Gerçekleştirilen araştırma ile idari gözetim uygulamasını ve geri gönderme merkezlerini Silivri Geri Gönderme Merkezindeki kadınların yaşam öyküleri dâhilinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan literatür taramasının ardından Silivri Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında olan 30 kadın ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın her aşamasında bilgileri ile bana ışık tutan, zamanını ve tecrübelerini esirgmeden destekleyen, cesaretlendiren, teşvik eden tez danışmanım saygı değer hocam Prof. Dr. Nahide KONAK'a, çalışmanın konusunun belirlenmesinde yol gösteren ve kıymetli zamanını esirgemeyen saygı değer bölüm hocam Prof. Dr. Sameddin GÜNDÜZ'e ve tezin son halinin oluşmasında önemli katkılar sunan değerli Dr. Öğretim Üyesi Zuhâl GÜLER ve Dr. Öğretim Üyesi Cihan ERTAN'a sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Betül YILMAZ

10.01.2020

*Bugünlere gelmemde
desteğini ve emeğini
esirgemeyen aileme, eğime.
Ve yitip giden
kadınlarımıza...*

ÖZET

İDARİ GÖZETİM ALTINDAKİ KADINLARIN YAŞAM ÖYKÜLERİNDE GÖÇ DİNAMİKLERİ: SİLİVRİ ÖRNEĞİ

Betül YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nahide KONAK

Ocak 2020, 178 + xiv Sayfa

Bu çalışmanın konusu, düzensiz göç temelinde geri gönderme merkezinde idari gözetim altında olan kadınların yaşam öykülerinin ortaya çıkarılmasıdır. Nitel araştırma türünden yaşam öyküsü desenini kullanan bu tezin 3 temel amacı bulunmaktadır:

- 1) Kadınların yaşam öyküleri örneği üzerinden Türkiye’de düzensiz göç kapsamında olan idari gözetim altındaki kadınların demografik bilgileri, göç nedenleri, göç öncesi, göç esnası ve göç sonrası ve idari gözetim deneyimlerini ortaya çıkarmaktır.
- 2) Düzensiz göç ve idari gözetim altındaki kadınların hikâyelerini ortaya çıkararak toplumlarda görünmez olan bu grubun sesini buyurabilmek, yaşamlarında gizli kalmış zorlukları yansıtmaya çalışmaktır.
- 3) Kadınların yaşam hikâyeleri vesilesi ile idari gözetim kavramını irdelemek ve geri gönderme merkezlerinin düzensiz göç içinde caydırıcı rolünü anlamaya çalışmaktır.

Bu çalışmanın literatüre temelde 3 çeşit katkısı vardır:

- 1) Düzensiz kadın göçmenlerin kendi deneyimleri ve bakış açısı ile bakmak göç dinamiklerini daha anlaşılır ve yorumlanabilir kılacağı için göçün nedenlerine, sürecine ve sonuçlarına odaklanan kuramsal literatüre de katkı

sağlamaktadır. En önemli katkılardan biri yaşam hikâyelerinde gömülü olan göç nedenlerin çeşitliliği, zincirleme ve iç içe geçmişliğidir. Dolayısıyla göç nedenlerini tek bir kuramsal bakış açısı ile açıklamak yetersizdir. Göç kuramlarının bir sentezinin yapılması ve hikayeler dahilinde eklemelerin yapılması gerektiği aşikardır.

- 2) Göç literatüründe de kullanılan yaşam hikâyesi nitel araştırmasının düzensiz göç kapsamında idari denetim gözetiminde bulunan kadınların göç öncesi ve sonrası deneyimlerini onların gözünden anlamaya çalışmada uygulaması.
- 3) Çalışmanın literatüre bir diğer katkısı da bazı ülkelerdeki idari gözetim süreci ve geri gönderme merkezleri üzerine bilgi vermek ve karşılaştırmaktır.

Anahtar kelimeler: Göç, Düzensiz Göç ve Kadın, Yaşam Hikâyesi, İdari Gözetim, Geri Gönderme Merkezi

ABSTRACT

MIGRATION DYNAMICS IN THE LIFE STORIES OF WOMEN UNDER ADMINISTRATIVE SURVEILLANCE: SILIVRI EXAMPLE

Betül YILMAZ

Master's Thesis

Department of Sociology

Advisor: Prof. Dr. Nahide KONAK

January 2020, 178 + xiv Pages

The subject of this study is to reveal the life stories of irregular migrant women who were under administrative supervision at the Silivri detention center. This thesis that utilized life stories qualitative research has three main purposes:

- 1) Through listening the life stories of irregular migrant women in a detention center in Turkey, it aims to reveal their basic demographic characteristics, their experiences on the causes of migration, pre-migration, during-migration and post-migration processes and the dynamics for their going under detention.
- 2) It aims to give voice to this invisible group and tries to reflect hidden challenges in their lives.
- 3) It aims to understand the concept of administrative surveillance through women's life stories and to understand the deterrent role of detention centers in irregular migration.

This study has three main contributions to the literature:

- 1) Studying irregular women migration processes by taking into account their own experiences and point of views would make migration dynamics more understandable. Thus, this study has a potential contribution to the

theoretical literature that focuses on the causes, processes and consequences of migration. One of the most important contributions of this study is that it demonstrates diverse, chaining and intertwining causes of migration embedded in life stories. Therefore, it is insufficient to explain reasons for migration from a single theoretical perspective. It is obvious that a synthesis of migration theories should be constructed.

- 2) Application of life story qualitative research used in migration literature in order to understand pre-migration and post-migration experiences of women from their point of view.
- 3) Another contribution of this study is to provide information about and compare administrative surveillance and detention centers in some countries.

Key words: Migration, Irregular Migration and Women, Life Story, Administrative Surveillance, Detention Center

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLER VE GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. YÖNTEM	9
1.1. Yaşam Öyküsü Nitel Araştırma Deseni	9
1.2. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler	18
II. BÖLÜM	
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	21
2.1. Göç Tanımı ve Sosyoloji	21
2.2. Göç Tarihi	23
2.3. Göç Nedenleri	25
2.4. İradeye, Yoğunluğa, Yerleşme Süresine, Sınırlara ve Düzenliliğe Göre Göç Çeşitleri	29
2.5. Göç Kuramları	35
2.6. Göç ve Kadın	47
2.7. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti	56

III. BÖLÜM

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇ VE GÖÇ POLİTİKALARI	60
3.1. Dünyada ve Türkiye'de Uluslararası Göç.....	60
3.2. Uluslararası Göç Hukuku, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Ulusal Mevzuat.....	66
3.3. Avrupa ve Türkiye'de Düzensiz Göç.....	71
3.4. Türkiye'de Sınır Dışı Etme, İdari Gözetim ve Geri Gönderme Merkezleri.....	80
3.5. Diğer Ülkelerin İdari Gözetim Faaliyetleri ve Merkezleri.....	84

IV. BÖLÜM

4. İDARİ GÖZETİM ALTINDA BULUNAN KADINLARIN YAŞAM ÖYKÜLERİNDE GÖÇ DİNAMİKLERİ BULGULARI	90
4.1. Silivri Geri Gönderme Merkezi.....	91
4.2. Görüşmecilerin Demografik Verileri.....	91
4.3. Tekli veya Çoklu Göç Nedenleri.....	99
4.4. Kadınların Sağlık Durumları.....	115
4.5. Türkiye'ye Gelme Süreci ve Nedenleri.....	116
4.6. Türkiye'ye Göç Etme Süreci ve Destek Verenler: Göçmen İlişkiler Ağı.....	120
4.7. Türkiye'de ki Yaşamları ve Destek Verenler: Göçmen İlişkiler Ağı.....	122
4.8. İdari Gözetime Alınma Süreçleri ve Nedenleri.....	134
4.9. Kadınların Geleceğe Dair Umutları ve Beklentileri.....	145

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	153
-----------------------------------	------------

KAYNAKLAR	159
------------------------	------------

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu.....	170
Ek 2: Etik Kurul Onayı.....	178

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1: Geri G3nderme Merkezleri.....	84
Tablo 4.1: G3rüşmecilerle İlgili Demografik Bilgiler.....	92
Tablo 4.2: G3rüşmecilerin T3rkiye’de Yerleştikleri Yerler ve Yaşadıkları S3re	123
Tablo 4.3: Katılımcı Kadınların G3zetime Alınma Nedenleri.....	135

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Göç Kuramları.....	37
Şekil 2.2: Kaynak ve Hedef Bölgedeki Faktörler ve Karışan Engeller.....	42
Şekil 3.1: Hedef Bölgelere Göre Uluslararası Göçmen Sayısı.....	62
Şekil 3.2: 2018 Yılında Yasadışı Sınır Geçişlerinin Ana Milletlerden Tespiti.....	73
Grafik 2.1: Kıtalara Göre Cinsiyet Odaklı Göçmen Oranları (2017).....	55
Grafik 3.1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı.....	76
Grafik 3.2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı.....	77

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAİBÜ	: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
BK.	: Bakanız
CESEDA	: Yabancıların Giriş, İkamet ve Sığınma Hakkı Kanunu
ÇEV.	: Çeviren
EUROPOL	: Avrupa Polis Ofisi
EUROSUR	: Avrupa Sınır Gözetleme Sistemi
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Merkezi
ICMPD	: Uluslararası Göç ve Politikaları Geliştirme Merkezi
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNDESA	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNİTAR	: Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Göçün insanlık tarihi kadar eski olduğu ve geçmişten günümüzde kadar devletlerin başat konularının arasında geldiği aşikârdır. Özellikle göçün bir çeşidi olan düzensiz göç devletlerin artan güvenlik önlemlerine paralel olarak son yıllarda artış göstermiştir. Düzensiz göç; kişi ya da grupların yasal olmayan biçimlerde yurttışı olmadıkları bir devlete girişlerini, kalışlarını ve çıkışlarını ifade etmektedir (Adıgüzel 2016: 4). İnsanlar siyasi, sosyal, doğal veya ekonomik nedenlerden dolayı bireysel ya da zorunlu olarak göç edebilirler. Yasal yollara ulaşamayan birçok insan kaçakçılarıyla veya bireysel yöntemleriyle yasa dışı yollardan amaçları dâhilinde başka bir ülkeye yerleşmek istemektedir ve bu istek sonucunda göçmektedir.

Göçmenler yasa dışılıklarının farkına varılmasıyla farklı nedenlerden dolayı idari gözetime alınmaktadırlar. İdari gözetim; hakkında sınır dışı kararı alınanlardan; kaçma kaybolma riski bulunan, ülkeye giriş- çıkış hükümlerini ihlal eden, sahte ve asılsız belge kullanan, tanınan sürede çıkmayan ve kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilikler tarafından verilen karardır.

“İdari gözetim kararı verilen yabancılar geri gönderme merkezlerinde tutulmaktadır” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013: md.56/2). Türk literatüründe idari gözetimle yapılan çalışmalar yok denecek kadar olmasına karşın bu konuda ayrıntılı bilgi sunan temel iki eser bulunmaktadır. Bunlardan biri; Ekşi (2014) tarafından ele alınan “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda İdari Gözetim” adlı eseridir. Eser beş ana bölümden oluşmakla birlikte incelenen konular; genel olarak idari gözetim, anayasamızda ve Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalarda idari gözetim, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girene kadar olan dönemde idari gözetim, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca idari gözetim ve son olarak uluslararası koruma talep eden yabancıların başvuru sürecinde idari gözetim şeklindedir. Diğer önemli bir eser ise; Asar (2019)

tarafından kaleme alınan “Yabancılar Hukuku” dur. Yine göçle ilgili birçok hukuki konuyu barındıran eserde idari gözetim ve geri gönderme merkezi başlıkları da Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde incelenmiştir.

Adıgüzel (2016: 16) “Göç Sosyolojisi” kitabında geri gönderme merkezlerini; haklarında sınır dışı kararı alınan bireylerin idari gözetim altında tutulduğu merkezler olarak tanımlamıştır. Merkezler idari izlemeye tabi tutulan göçerleri gözetmek amacıyla (Adıgüzel 2016: 16) kurulmuştur. Göçmenler yasalarla çelişmesi durumunda herhangi bir nedenden dolayı gözetime alınabilir. Bu gözetim şekli uluslararası bir boyut halini almıştır. Birçok ülkede göçmen gözetim merkezleri denilen geri gönderme merkezleri bulunmaktadır. Bu faaliyetler politikaları gereğince ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Uluslararası hukukta idari gözetime alma ile ilgili en eski belge 12 Ağustos 1949 yılında “Savaş Esirlerinin Muamelesine İlişkin Cenevre Sözleşmesi” evrensel yasal hükümler arasında yer almaktadır (<https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c8.html> Erişim tarihi: 27 Ekim 2019). Bunun yanında tutukluluk ve hareket özgürlüğüne ilişkin beyan ve kararlardan yine en köklüsü 10 Aralık 1948 kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” sayılmaktadır (<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> Erişim tarihi: 27 Ekim 2019). Türkiye’de ise yabancıların alıkonulmasına ilişkin somut hukuki zemin 2013 yılında “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile birlikte atılmıştır. Kanunda yabancıların alıkonulması faaliyeti “*idari gözetim*” olarak tanımlanmıştır (<https://www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-44.pdf> Erişim Tarihi: 27 Ekim 2019). Türkiye’de idari gözetim uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarıyla uyumlu olarak hazırlanmıştır. Danış ve Soysüren (2014) “Sınır ve Sınırdışı” adlı kitabında idari gözetimi ve geri gönderme merkezlerini Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde değerlendirmiştir. Danış’ın anlatımından yola çıkarak eski kanunlara nazaran yeni getirilen düzenlemelerin olumlu olduğu sonucuna varabiliriz.

Sosyoloji ve göç ilişkisi ilk sosyologların ilgi duyduğu alanlardan biridir. Zamanla sosyologlar göçün sebep olduğu toplumsal hareketlilik, toplumsal tabakalaşma ve toplumsal değişimler üzerine eserler vermiş, yakın zamanlarda işçi göçleri, göçmenlerin entegrasyonu, kimlikler, mülteciler, uluslararası göç ve son zamanlarda

kadın göçü üzerine eserler vermeye devam etmişlerdir (Adıgüzel 2016: 10). Kadın göçünün son zamanlarda düzensiz göçün içerisinde artmasıyla birlikte, düzensiz göç sürecinde kadınlarla ilgili çalışmalarda paralel olarak artış göstermiştir.

Göç sosyolojisi literatüründe kadın ve erkek göçmenlerin deneyimleri de üzerinde çalışılan konulardan biridir. Dünya genelinde cinsiyete göre göçerler arasında kadınlar % 48,2'yi kapsamaktadır (Yılmaz 2019: 386). Bu oran Avrupa ve Kuzey Amerika gibi gelişmiş kıtalarda daha fazladır. Göç tüm süreçleri itibari ile kadın ve erkekleri farklı etkilemektedir. Göçün birçok süreci cinsiyete göre farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılıklar göz önüne alındığında kadınların göç sürecinin her aşamasında daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. Özellikle düzensiz göçmen olarak başka bir ülkeye yerleşen kadınlar yasal haklara yakalanma korkusu ile başvurmadığı için göç sürecinde insan ticareti mağduru olabilmektedir. Göçe dair birçok çalışmanın ana ögesi kadın olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç araştırmalarında genellikle kadınlar evliliğe yönelik hareketler, insan tacirlerinin eline düşmüş mağdur bireyler, bakım, ev hizmetlerinde ve eğlence sektöründe çalışan bireyler olarak ele alınmaktadır (Fleury 2016; Ihlamur-Öner 2016; Yılmaz 2019: 384).

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, düzensiz göç temelinde geri gönderme merkezinde idari gözetim altında olan kadınların yaşam öykülerinin ortaya çıkarılmasıdır. Düzensiz göç sürecinde yer alan bireylerin göç deneyim süreçlerinin onların bakış açısı ile anlaşılması, göç öncesi kendi ülkesindeki koşulları, göç süreci ve göç sonrası gelinen ülke koşulları bağlamında göç süreçleri ve dinamiklerini kapsamlı olarak anlama konuya dâhildir. Ek olarak, idari gözetim altında bulunan kadınların deneyimlerinden ve umutlarından yola çıkarak geri gönderme merkezlerinin caydırıcılık rolünün değerlendirilmesi de araştırmanın konusu içerisinde yer almaktadır. Türkiye’de son yıllarda yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde araştırmanın konusu ve önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Şeker, Sirkeci ve Arslan (2014) “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Konunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme” adlı çalışması yasa dışı göç konusunu Yabancılar

ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde tekrar biçimlenen geri gönderme kurumunu incelemiştir. Çalışma gözetim altına alma, karşılaştırmalı yasa dışı göç idari faaliyeti başlığı altında ülkelerin geri gönderme merkezlerini ve faaliyetlerini barındırma, geri gönderme ve geri göndermede özel güvenliğin kullanılması olarak üç alanda incelemiştir (Şeker, Sirkeci ve Arslan 2014: 114). Ükelere dair idari gözetim faaliyetinin, Türkiye’de ki idari gözetim faaliyetinin ve geri gönderme merkezlerinin incelenmesi açısından kendi çalışmam ile benzerlik göstermektedir.

Düzensiz göç sürecinde erkeklere göre dezavantajlı konumda bulunanlar kadınlar ve çocuklardır. Kadınların göç öncesi süreçte yaşadığı zorluklar göç nedenlerini oluştururken, ekonomik yoksunluk ve yoksulluk onları göç sürecinde yasa dışı faaliyetlere sürüklemiştir. Düzensiz göç sürecinde kadınları temel alan bazı çalışmalar vardır. Mesela, Hülya Barbaros (2009) “Düzensiz Göç Sürecinde Kadın Göçmenler: İstanbul’dan Bir Kesit” adlı yüksek lisans tezinde İstanbul’da düzensiz göç sürecinde bulunan kadınları kendi ülkelerindeki sosyo-ekonomik durumlarını, göç esnasında gerçekleşen durumları ve olayları, göç edilen ülkedeki koşullarını ve tüm süreçteki sağlık durumlarını incelemiş ve sürece ilişkin bir tablo çizmiştir. Çalışmada Yabancılar Şube Müdürlüğü, Kumkapı Yabancılar Misafirhanesi’nde kalan 43 kadın ile görüşme yapılmasına rağmen Misafirhane’den ve kadınların Misafirhane’de kalma süreçleri ve idari gözetim ile ilgili bilgilere rastlanmamıştır.

Ün ve Paydak’ın (2017) “Küreselleşen Dünya’da Düzensiz Göç Türkiye: Adana ili Yabancılar Misafir Hanesi Çalışması” adlı çalışmasında yine idari gözetim faaliyeti altındaki düzensiz göçmenlerle anket yapılmış, göçerlerin temel bilgileri ve ailesel koşulları ile yerleştikleri ülkede bulunma sebepleri incelenmiştir. Daha sonra Adana Yabancılar Şube hakkında gözlemler yazılmasına rağmen yine idari gözetim süreci ve misafirhaneler hakkında genel bir bilgilendirme yapılmamıştır.

Türkiye’de düzensiz göç alanında birçok çalışma yapılmasına rağmen ve geri gönderme merkezlerine ilişkin yasal düzenlemeler, mevzuat ve söz konusu mevzuata yönelik değerlendirme yapan birçok makale bulunmasına rağmen, düzensiz göç

temelinde geri gönderme merkezlerinde idari gözetim sürecinde olan kadınlara ilişkin çalışmalar azdır.

Bu bağlamda, bu çalışma Silivri Geri Gönderme Merkezinde kalan kadınların yaşam öyküleri ile onların göç, düzensiz göç ve idari gözetim süreçlerini nasıl deneyimlediklerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada, Geri Gönderme Merkezleri ile ilgili literatürün azlığı hem uluslararası alanda hem de Türkiye’de dikkat çekmekle birlikte, geri gönderme merkezlerinin yapısı, koşulları ve geri gönderme merkezlerinde bulunan idari gözetim altındaki düzensiz göçmenlerin demografik bilgileri, göç nedenleri, gözetim alınma nedenleri Silivri Geri Gönderme Merkezinde kalan 30 kadının örnekleme dâhil olmasıyla birlikte ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Genel Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmanın genel amacı, Silivri Geri Gönderme Merkezi idari gözetim altında bulunan kadınların göç öncesi, göç esnası, idari gözetim altına alınma süreçlerini, dinamiklerini ve geleceğe dair umutlarını yaşam öykülerini dinleyerek ortaya çıkarmaktır.

Bu genel amaçla ilintili alt amaçlar şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Kadınların yaşam öyküleri örneği üzerinden Türkiye’de düzensiz göç kapsamında olan idari gözetim altındaki kadınların demografik bilgileri, göç nedenleri, göç öncesi, göç esnası, göç sonrasında yaşadıkları zorluklar, idari gözetim süreci ve bu süreçlerin birbirleriyle ilişkilerini ortaya çıkarmaktır.
- 2) Düzensiz göç ve idari gözetim altındaki kadınların hikâyelerini ortaya çıkararak toplumlarda görünmez olan bu grubun sesini duyurabilmek, yaşamlarında gizli kalmış zorlukları yansıtmaya çalışmaktır.
- 3) Kadınların yaşam hikâyeleri vesilesi ile idari gözetim kavramını irdelemek ve geri gönderme merkezlerinin düzensiz göç içinde caydırıcı rolünü anlamaya çalışmaktır.

Belirtilen amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmada genel hatlarıyla aşağıda yer alan sorulara cevap aranmaktadır: Çalışmanın odak sorusu geri gönderme merkezinde kalan kadınların hayat hikâyeleri nelerdir olmakla birlikte;

- 1) Bu merkezler de kimler ve ne kadar süredir kalmaktadır? (demografik özellikleri nelerdir?)
- 2) Türkiye’ye gelmeden önceki ailevi, ekonomik, toplumsal, politik yaşamları nasıldır?
- 3) Türkiye’ye geliş amaçları nelerdir?
- 4) Türkiye’ye geliş sürecinde kimlerden ne tür destekler almışlardır?
- 5) Türkiye’de yaşamaya başladıklarında hangi konularda kimlerden yardım almışlardır?
- 6) İdari gözetim alınma sebepleri ve süreçleri nasıldır?
- 7) Gelecekte hangi ülkede yaşamayı tercih etmektedirler ve nedenleri olarak neler söylemektedirler?
- 8) İdari gözetim sürecine bakış açıları nasıldır?

Araştırmanın nemi

Araştırma sorusunun belirlenmesi aşamasında yapılan literatür taraması neticesinde Türkiye’de geri gönderme merkezlerinde yapılan araştırmalarının azlığı dikkat çekmiştir. Bu nedenle yapılan araştırma, Türkiye’de idari gözetimdeki kadınların yaşamlarını konu alan sınırlı sayıdaki çalışmalar arasında yer alması nedeniyle önem taşımaktadır. Ayrıca düzensiz göç içerisindeki kadınların göç etme nedenleri ve Türkiye’nin düzensiz kadın göçmenlerin demografik bilgilerine dair bir örneklem sunmaktadır. Bunun yanında çalışma geri gönderme merkezleri ve idari gözetim hakkındaki bilgileri yaşam öyküleri ile birlikte sunmaktadır. G sürecinin birçok aşamasında kadınlarla yapılan araştırmalara sıklıkla rastlanırken “idari gözetim” sürecinde kadınlar bu araştırma ile ön plana çıkacaktır. Onların yasa dışı yollara başvurması kadar g öncesi ve g esnası süreçlerinin incelenmesinin gerekli olduğu hatta çoğu durumda kadın katılımcıları yasa dışılığa iten sebepler ile ge iten sebeplerin benzerliklerinin farkına varılması açısından araştırma önem kazanmaktadır. Tüm bunların yanında marjinal ve dezavantajlı bir grubun sesini duyurmak,

rahatlamalarını sağlamak ve kendilerini yeni baştan revize süreçlerine katkıda bulunmak da araştırmanın önemine dahildir. Son olarak bu grubun yaşam hikâyeleri analiz edilerek literatürde yer alan hangi kuramsal perspektiflerin kendi deneyimlerinde yansıtıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada 2. Bölümde detaylı anlatılacak olan “alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik” nitel araştırma kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 39). Düzensiz göç ve özellikle idari gözetim deneyiminin “kadınların bakış açısından ve onların kendi ifadelerinden yansımaları ancak niteliksel yöntem tasarımı ile yapılan araştırmalarda” mümkündür (Kümbetoğlu 2012: 68). Kadınların “göç deneyimlerinin subjektif gerçeğini ortaya koyan” yaşam öyküsü araştırma için en uygun nitel araştırma deseni olarak belirlenmiştir (Kümbetoğlu 2012: 59). Yaşam öyküsü “bakış açılarından görebilme ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya” olanak sağlar (Yıldırım 1999: 10).

İstanbul ili Silivri ilçesinde bulunan Silivri Geri Gönderme Merkezinde yaşayan 270 yabancı kadın araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma dâhilinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü iznine tabii olarak 2019 yılı Nisan ayında idari gözetim sürecindeki 30 kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

2019 yılında 10-16 Nisan tarihleri arasında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için önceden hazırlanan açık uçlu toplamda 56 sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (bk. Ek 1). 5 ana bölümden oluşan soru formunda demografik bilgilerin ardı sıra kaynak ülkeyi terk etme süreci, Türkiye’ye gelme süreci, Türkiye’deki yaşam, idari gözetime alınma süreci ve idari gözetimin sonlanma ihtimaline yönelik kadınların gelecek beklentileri gelmektedir. Görüşmeler geri gönderme merkezinde bir odada en az otuz dakika, en fazla doksan dakika arasında sürmüştür. Araştırma neticesinde elde edilen veriler Strauss ve Corbin (1990)’in sunduğu iki veri çözümlemesinden biri olan betimsel analiz süreci izlenilerek analiz edilmiştir (Aktaran: Yıldırım ve Şimşek 2008: 223).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada sınırlılıklar mevcuttur. Gerçekleştirilen görüşmeler Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün belirli şartları dâhilindedir. Bu şartlardan zorluğu yaratanlar;

- Yapılacak araştırma kapsamında Silivri Geri Gönderme Merkezinin uygun gördüğü tarihler arasında merkezin en fazla 5 defa ziyaret edilmesi ve 20-30 arasında yabancı ile görüşülmesi. Bu kısıtlama yaşam hikâyesi yaklaşımının bazı kriterlerinin tam olarak uygulanamaması ile sonuçlanmıştır.
- Ziyaret tarihlerine il müdürlüğünün ve merkez müdürlüğü ile planlanarak karar verilmesi
- Öznel deneyimler dışında merkez ile ilgili uygulama ve koşulları içeren bilgilerin toplanmaması
- Kamu güvenliği gerekçesi ile idari gözetim altında bulunanların (terörle ilgili faaliyetlerde bulunanlar, şebeke üyesi olmak gibi) ve çocukların tez kapsamına alınmaması
- Ve son olarak insan ticareti mağdurlarıyla da görüşme yapmak istediğimde ilgili uzmanın olmadığı için söz konusu kişilerle görüşme yapmamın uygun olmayacağı yanıtını almamdır.

Araştırmanın Ön Kabulleri

Kadınların tekrar hatırlamaktan çekindikleri ve yüksek sesle söylemeye korktukları olayları anlatırken zorlanacakları ön kabullerdendir. Yaşanılan acılar karşısında kadınlar tepkilerini ağlayarak, susarak ve tam aksine hepsini anlatarak gösterebilir. Bu kısım 2. bölümde araştırmanın zorlukları başlığı altında detaylı şekilde anlatılmıştır.

I. BÖLÜM

1. YÖNTEM

1.1. Yaşam Öyküsü Nitel Araştırma Deseni

Araştırmada konuya yönelik olan birey ve bireylerin bakış açılarından olayı görebilmeyi ve bu bakış açısının oluşmasında etkili olan sosyal yapıyı, süreçleri ve süreçlerin birbirleriyle olan ilişkisini ortaya koymaya yönelik yapılan nitel araştırma deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 40). Bunun yanında; nitel araştırma yöntemleri insanların hayata karşı görüşleri ve deneyimleri, deneyimlere yükledikleri anlamları kendi ortamlarında gözlenebilir veriler olarak sunabilen çalışmalardır (Berg ve Lune 2015: 32). Göç ve özellikle idari gözetim deneyimi “*kadınların bakış açısından ve onların kendi ifadelerinden yansımaları ancak niteliksel yöntem tasarımı ile yapılan araştırmalarda*” mümkündür (Kümbetoğlu 2012: 68).

Araştırma da konuya yönelik bilginin elde edilmesi için birey veya bireylerin doğal ortamlarında yüz yüze elde edilmesi araştırmanın amacı için önem taşımaktadır. Nitel araştırmalarda da; “*detaylı bilginin birey veya bireylerin doğal ortamlarında doğrudan katılımcılarla konuşarak onların davranışları ve kendi çevreleri içindeki eylemlerinin görülerek toplanması önemlidir*” (Creswell 2017: 185).

“*Göç araştırmalarında araştırılan konu ve araştırmanın amacı dâhilinde uzunca bir süredir nitel desenler kullanılmaktadır. Bilhassa göç deneyimini bu deneyimi yaşayanların bakış açılarından anlamak, göç edenlerin amaçlarını ve umutlarını sadece bir talebin doruklaştırılması olarak değil de, onların hayatlarını anlamlı kılan bazı öğeler olarak değerlendirme amacındaki incelemeler, niteliksel araştırmanın farklı*

biçimlerini, örneğin etnografik yöntemi, sözlü tarihi, otobiyografileri, örnek olay incelemelerini tercih etmektedirler” (Kümbetoğlu 2012: 59). Bu yüzden araştırmada yaşam öyküsü tercih edilmiştir. Kadınların *“göç deneyimlerinin subjektif gerçeğini ortaya koyan”* yaşam öyküsü araştırma için en uygun nitel araştırma yaklaşımı olarak belirlenmiştir (Kümbetoğlu 2012: 59).

Çalışmada kadınların anlattıkları yaşam öykülerinden çıkarımlar yaparak durum ve olayların nedenleri keşfedilebilir. Benim çalışmada keşfetmeye çalıştığım durum ve olaylar; kadınların göç nedenleri, Türkiye’ye geliş nedenleri, idari gözetim süreci, gözetim altına alınma nedenleri, çalışma deneyimleri, yaşamlarındaki göz önünde olmayan zorluklar ve zorunluluklardır. Nitel araştırmalar kısmen unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutan görüntüler, sesler ve kokuların hatırlanmasını sağlayacak bakış açısı kazandırmaktadır (Berg ve Lune 2015: 20). Bu yönüyle nitel araştırmalar başından sonuna kadar keşfedici özellik taşımaktadır. Bu tür keşfedici nitelikteki araştırmalar, üzerinde az sayıda araştırma yapılmış konuları ortaya çıkarmada işlevli ve faydalıdır (Neuman 2012: 228).

Silivri Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulan kadınların yaşam öykülerini konu alan bu çalışma; kadınların göç evreleri boyunca edindiği davranış ve deneyimlerinin “neden”ine odaklanarak katılımcı kadınları tanımlamaktadır. *“Bir şeyin niteliğinden kasıt; nasıl, neden, ne zaman, nerede, niçin, yani özünü ve ortamını ifade”* etmektedir (Berg ve Lune 2015: 19). Nitel araştırmalar “ne”, “neden” ve “nasıl” sorularına odaklanmaktadır. *“Bu yüzden nitel araştırma nesnelerin anlamlarını, kavramlarını ve tanımlamalarını, karakteristiklerini, metaforlarını, sembollerini ve tasvirlerini”* ifade etmesi yönüyle araştırma için uygun desendir (Berg ve Lune 2015: 19). Kümbetoğlu *“göç olgusunun bireylerin hayatlarını nasıl etkilediğini, değiştirdiğini, hangi süreçlerden geçildiği ve yeni hayatlarına bunların nasıl yansıdığı araştırılırken, kanıt değil kesitler sunmak ve ayrıntıları ortaya konan kişisel deneyimlerin yorumlanması esası, bu alandaki niteliksel araştırmaların özünü oluşturduğu”*nu ifade etmektedir (2012: 59). Nitel araştırmaların bir diğer avantajı; araştırılan konu ile alakalı bireylerin kendi *“bakış açılarından görebilme ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya”* olanak sağlamasıdır

(Yıldırım 1999: 10). Yani nitel araştırmalar “göç olgusunu sadece araştırmacıların oluşturduğu çerçeveden değil, göçle bütün sosyal çevresini ve ağlarını değiştirmiş bireyin bu sürece verdiği anlamı kendi anlatımlarından çıkarma çabası” olarak değerlendirilebilir (Kümbetoğlu 2012: 59).

Yaşam Öyküsü

Etherington (2006) yaşam öyküsünü; “bir amaç dâhilinde, araştırmacıya veya dinleyiciye katılımcının yaşamından amaca yönelik kısımları anlatarak, araştırmacının ve katılımcının öykünün nasıl iletildiğini, neyi temsil ettiğini ve nasıl tahlil edildiğini aktaran nitel araştırma tekniğidir” (Aktaran: Bulut 2014: 881).

Frank ve Vanderburgh (1986)’e göre ise; “katılımcının öyküsünü araştırmacıya anlatarak topluma sunduğu bir armağan olarak isimlendirmektedir” (Aktaran: Bulut 2014: 881-882).

Genel anlamıyla yaşam öyküsü bireyin geçmişi, şimdisi ve geleceği hakkındaki yaşantısını etkilemiş ya da tahminen etkileyecek olan kişisel, kurumsal ve sosyal nitelikleriyle bir inceleme alanı oluşturmaaktır. Başka bir deyişle; yaşam öyküsü, bir kişinin tüm yaşamı boyunca disiplinler arasında aktarılabilen öznel özü hakkında bilgi toplamak için nitel bir araştırma yöntemidir (Gubrium ve Holstein 2001: 123).

Maggs (1985) yaşam öyküsündeki en belirgin amacı; normalden farklı, haberdar olma olasılığı az olan kişilerin kişisel yaşamlarına inerek, onların yaşamlarını görünür kılmak ve yaşamlarına ulaşmak olarak nitelendirir (Aktaran: Bulut 2014: 882). Haberdar olma olasılığı az olan kişilerin kişisel yaşantılarını görünür kılmak araştırmanın amacına da dâhildir. Bulut (2014: 882) Maggs’in tanımından yola çıkarak bu kişileri şöyle tanımlar; kadınlar, yaşlılar, azınlıklar, fiziksel veya zihinsel engeli bulunanlar vb. gibi dezavantajlı gruba dâhil olanlardır.

Herkes yaşam hikâyesi görüşmesini aynı şekilde deneyimlemez. Bazı bireyler yaşamlarında pişmanlık duydukları kısımlara yaşam öyküsü tekniği aracılığı ile tekrar

bakabilir ve bu kişiler için görüşme acı verici bir süreç olabilir. Ancak bu tür bir tepki olumlu sonuçlar doğurabilir. Kişinin yaşadığı acılarla yüzleşmesini ve kabullenmesini kolaylaştırabilir. Yaşam öyküsü tekniğinin önceden bir rahatlama yöntemi olarak kullanılıyor olması faydasının temelini oluşturur (Bulut 2014: 882).

Zaman içinde sosyolojik alt yapı ile birleşmesi de yaşam öyküsünün kurumlardan, içinde bulunduğu kültürden nasıl etkilendiği ortaya koyulmaya başlanmıştır. Sosyologlar öyküleri, ilişkisel ve kurumsal özellik taşıyan, söylemsel güvenilirlik hiyerarşileri ile ilgili oldukları düşünülen sosyal performanslar olarak değerlendirdikleri ve ortaya koydukları anlamlar dolayısıyla analiz edilecek metinler olarak ele alırlar (Polletta v.dğr. 2011: 110). Sosyolog, William Labov (1967) 'un anlatı tanımının bir sadeliği vardır: Bir anlatı, bir noktaya temas etmek için oluşturulan, sırayla olaylar dizisinin hesabı denilebilir (Polletta v.dğr. 2011: 111). Sosyologlar ilişkileri, grup etkileşimlerini, bireylerin üyeliklerini anlamak ve tanımlamak için yaşam hikâyeleri kullanırlar (Gubrium ve Holstein 2001:125).

Bir yaşam öyküsü anlatısı, bir yaşamın en önemli etkilerini, deneyimlerini, koşullarını, sorunlarını, temalarını ve derslerini vurgular. Araştırmanın temelinde de kadın katılımcıların yaşamlarına etki eden olaylar, deneyimler, içinde buldukları koşullar, sorunlar, temalar ve çıkarılan dersler bulunmaktadır. Bu nedenle, bir yaşam öyküsü anlatımı hem hikâyeyi anlatan kişi için değerli bir deneyim olabilir, hem de veri toplamak için başarılı bir araştırma çabası olabilir (Gubrium ve Holstein 2001: 125). Yaşam öyküsü tekniğinin avantajlarından biri de duygu ve düşüncelerinin paylaşılmasıyla beraber görüşme zamanla sohbet havasına dönüşecektir. Bu da araştırmacının veri kaynağından daha rahat bilgi almasını kolaylaştırmak demektir. Ayrıca bir insanın bakış açısını öğrenmenin en güvenilir yolu kendisinden dinlemek olacaktır.

Yaşam öyküsü toplumdaki insanların yaşamlarına ışık tutma amacı taşıdığından kişilik psikologları, sosyal bilimciler ve çeşitli bilimlerden giderek artan bir ilgi görmektedir (Gubrium ve Holstein 2001: 123). Çünkü bireysel yaşamların daha büyük topluluklarda oynadığı rol en iyi şekilde hikâyeye üzerinden anlaşılır (Gubrium ve

Holstein 2001: 126). Üstü örtülü olan ve gizli kalmış her şeyi ortaya çıkarmak için bu yöntem uygunluk taşımaktadır. Ancak araştırmacının veri toplamak amacıyla gizli kalanları aydınlatmada ısrarcı olması araştırmacının ve öykünün gidişatını olumsuz etkileyebilir.

Yaşam öyküleri, kişinin kendi yaşamını nasıl anlamlandırıldığını, ne şekilde sürdürdüğünü gösterirken aynı zamanda araştırmacı için yine kişinin yaşamına ait bağlantıları ve temaları görmesini ve tanımlamasını sağlar (Gubrium ve Holstein 2001: 126). Araştırmacı tüm bu bağlantı ve temalardan kendi araştırmasına fayda sağlayacak olan verileri göz önüne alarak en önemli olay ve olguları vurgular.

Avrupa’da yaşam öyküleri biyografik sosyoloji veya biyografik araştırma olarak bilinmektedir. Yaşam öykülerinde de sosyolojide olduğu gibi farklı teorik ve metodolojik yaklaşımlar mevcuttur (Jindra 2014: 391). Yaşam öyküsü Amerikan geleneğinde farklı Avrupa geleneğinde farklı yorumlanabilir. Bunun yanında biyografik sosyoloji sağlık, din, aile gibi sosyolojinin alt alanlarına bağlanabilir (Jindra 2014: 391).

Yaşam öykülerini elde etmek amacıyla yapılan görüşmelerde katılımcıların doğum tarihi, medeni durumu, çocukların doğumu, eğitim tarihi ve istihdamı gibi yaşam olaylarına ilişkin verileri not etmek insanların kendi anlatılarını karşılaştırmak ve araştırmacının karşılaştırma yapabilmesi için nesnel bir kriter sunmaktadır (Jindra 2014: 393). Daha sonrasında ise araştırmacı katılımcının söylemlerinden yola çıkarak kişinin yaşamındaki önemli geçişler veya dönüm noktaları ışığında analizlerini gerçekleştirebilir. Analizler doğrultusunda soruna yönelik sonuç ve çözüm önerileri sunulabilir. Tek tek yaşam öykülerine ihtiyaç duyulmasının sebebinin Oevermann v.dğr. (1987) şöyle açıklamıştır: “*Bir zamanlar üretilen bir metin kendi toplumsal gerçekliğini içermektedir*” (Jindra 2014: 394).

LeCompte ve Goetz’e göre (1984), nitel araştırma yöntemlerinde üç çeşit veri toplama tekniği bulunmaktadır: “*çevreye yönelik, sürece yönelik ve algılara yönelik verilerdir*” (Aktaran: Yıldırım ve Şimşek 2008: 40). Çevre ile ilgili veriler sosyal,

psikolojik, demografik ve fiziksel özellikleri içeren araştırmanın temelini oluşturmaya yarayan nitel araştırma verileridir. Süreçle ilgili veriler bireyin etrafında neler olduğunu ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğini ortaya koyan veri çeşididir. Algılara ilişkin veriler ise; bireyin tüm bu süreç hakkında ne düşündüğüdür. Yaşam öyküsü tekniği de tam olarak bu üç veri çeşidinin toplamından meydana gelmektedir. Yaşam öyküsü tekniğinde kişinin sosyal, psikolojik ve demografik özelliklerinin yanı sıra göç öncesi, göç evresi ve göç sonrası süreçlerde algılarına ilişkin veriler elde edilmeye çalışılırken aynı zamanda tüm veriler onların etrafında neler olup bittiği ile ilgilidir. Yaşam öyküsü yaklaşımı bireyin etkilendiği kişisel, kurumsal ve sosyal süreçleri ortaya koyarak birbirleriyle ilişkisini inceleyen bir nitel araştırma yaklaşımıdır (Cole 1994, Aktaran: Bulut 2014: 882).

Evren ve Örneklem

Gerçekleştirilen araştırma ile Silivri Geri Gönderme Merkezinde kalan kadınların yaşam öyküleri örneği üzerinden Türkiye’de düzensiz göç kapsamında olan idari gözetim altındaki kadınların demografik bilgileri, göç nedenleri, göç öncesi, göç esnası ve göç sonrasında yaşadıkları zorluklar ve idari gözetim süreci ve birbirleriyle ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. 2019 yılı itibariyle 270 kişilik kapasitesi bulunan Silivri Geri Gönderme Merkezinde kalan 180 kadın araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 30 yaşam hikâyesinin dinlendiği bu merkezde toplamda 180 kadın bulunmaktaydı. Aynı zamanda merkezde çocuklar da bulunmaktadır. Ancak merkezde kalan toplam çocuk sayısı bilgisine ulaşılamamıştır.

Araştırma Marmara Bölgesi'nde bulunan İstanbul iline bağlı bir ilçe, İstanbul il merkezinin 69 kilometre batısında, karayolu üzerinde bulunan bir sahil şehrinde gerçekleştirilmiştir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Silivri> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019). Silivri Geri Gönderme Merkezi ise İçişleri Bakanlığı tarafından önceden kullanımda olan bir binanın dönüştürülmesi üzerine 2016 yılında kullanıma açılmıştır. Silivri Geri Gönderme Merkezi ilçenin kendi merkezine uzak bir arazide konuşlanmıştır. Bahçeli bir binaya sahip olan merkez 5 katlıdır. 1, 2 ve 3. katlarda yabancılar kendilerine ait bölümlerde yaşamaktadır. Sadece kadınların barındırıldığı bir merkezdir.

Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme; “*görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır*” (Yıldırım ve Şimşek 2008: 108).

2019 yılı itibariyle 270 kişilik kapasitesi bulunan Silivri Geri Gönderme Merkezinde bulunan kadınlardan bilimselliği sağlamak ve yetkili makamlarca verilen izin doğrultusunda 30 kadın katılımcı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma öncesinde örneklem için net sayı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmiştir. Bu çerçevede Silivri Geri Gönderme Merkezinde bulunan 30 kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir. 30 katılımcı kadın merkezde bulunan uzmanlar tarafından seçilmiştir. Kadınlara ulaşma konusunda herhangi bir sorun ile karşılaşmamıştır. Sadece çeşitliliği gösterebilmek amacı ile kadınların farklı ülkelerden olması konusunda ricada bulunulmuştur. Neticesinde ismi belirlenen kadın güvenlikler aracılığı ile mülakat odasına ulaştırılmış, mülakat bittikten sonra ise tekrar güvenlikler aracılığı ile kaldığı kata gönderilmiştir. Kamu güvenliği gerekçesi ile gözetime alınanlar ve insan ticareti mağdurları ile görüşme yapılmasına izin verilmemiştir.

Maksimum çeşitlilik örnekleminin kullanılmasındaki amaç; çok boyutlu durum ve olaylar arasında ortak, benzer, paylaşılan olguların varlığını tespit etmeye çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 109). Çalışmada kadın katılımcıların uyrukları, göç nedenleri, Türkiye’ye geliş süreçleri, idari gözetim nedenleri, yaşları, medeni durumları farklılıkları bu çeşitliliği sağlamaya yöneliktir.

Veri Toplama Teknikleri

Yaşam öykülerini oluşturabilmek için nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama tekniği olan “*derinlemesine görüşme*” kullanılmıştır. “*Kişilerin işkenceye maruz kaldığı, kadınların tecavüze uğradığı, şiddet ve baskıya uğradıkları, ayrımcılıkla, insan onuruna yakışmayan koşullarda yaşamaya zorlandıkları durumlarda, kişilerin özgün deneyimlerini bu deneyimlerin onların hayatlarındaki anlamını ortaya*

koyabilmek niteliksel yöntem ve teknikleri ile daha ayrıntılı ve derinlemesine bir analiz gerçekleştirebilmek mümkündür” (Kümbetoğlu 2012: 72).

Araştırma dâhilinde görüşmecilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan, demografi ve deneyime dayalı soruları içeren sistematik veri elde etmek için önceden hazırlanmış açık uçlu toplamda 56 sorudan oluşan yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır (bk. Ek 1). Beş ana bölümden oluşan soru formunda demografik bilgilerin ardı sıra kaynak ülkeyi terk etme süreci, Türkiye’ye gelme süreci, Türkiye’deki yaşam, idari gözetime alınma süreci ve idari gözetimin sonlanma ihtimaline yönelik kadınların gelecek beklentileri gelmektedir. 2. Bölümde anlatılacağı gibi göç kuramsal bakış açıları bu soruların şekillenmesine önayak olmuştur.

Görüşmeler geri gönderme merkezinde bir odada en az otuz dakika, en fazla doksan dakika arasında sürmüştür. Araştırmacı soru formu üzerinde esnek bir uygulamayı tercih etmiştir. Kadın katılımcıların anlatmak istediği olayları anlatırken soru formuna bağlı kalınmamıştır. Yani anlatıcıya müdahale edilmemiştir. Görüşmeler sohbet havasında sürdürülmüştür.

Araştırma dâhilinde yapılan görüşmeler 10 Nisan – 16 Nisan 2019 tarihleri arasında, toplam 6 günlük bir süre zarfında, gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler geri gönderme merkezinde boş bir odada yapılmıştır. Görüşme öncesinde kişiler araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve görüşmeler gönüllülük esası temelinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin gerçekleştirildiği bireylerden uyrukları hariç diğer kimlik bilgileri talep edilmemiş, soru formunda mahremiyet alanlarına dikkat edilmiş ve görüşmeler bu yönde gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilen verilen izne sadık kalabilmek amacı ile sadece not alarak görüşmeler kayda geçirilmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde yapılandırılmış soru formunda yer alan 56 sorunun tamamı görüşmeciler tarafından cevaplandırılmıştır. Bazı sorular araştırmacının güvenilirliğini saptamak amacıyla birden fazla kez sorulmuştur. Sorular görüşmeler

neticesinde katılımcıların ağzından çıktığı haliyle araştırmacı tarafından kullanım yerlerine göre birleştirilmiştir.

Veri Analizi

Veri analizi araştırmanın en özgün kısmını oluşturmakla birlikte en güçlük çekilen kısımlardan olarak bilinmektedir. Tüm verilerin toplanıp analiz edilerek raporlaştırılması uzun zaman alabilir.

Veri analizi araştırmacının araştırmaya yaratıcılık, özgünlük ve esneklik getirebildiği bir bölümdür. Bu yüzden nitel araştırmalarda veri analizi çeşitliliği de sağlamaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2008: 222) incelediği araştırmalar dâhilinde veri analizinde üç önemli kavram olduğunu vurgulamaktadır: “Betimleme”, “analiz” ve “yorumlama”. Betimleme araştırmanın verilerinin ne söylediğine, analiz kısmında neden ve nasıl soruları sorularak anlamlı bir bütün oluşturmaya ve son olarak yorumlamada anlam ön plana çıkarılmaktadır.

Araştırmada yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ağırlıklı olarak “betimsel analiz tekniği” kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz tekniğinde öncelikle araştırmanın konusuyla alakalı temalar ve kavramsal çerçeve belirlenir. Verilerin bu temalar dâhilinde incelenmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Betimsel analizde katılımcıların görüşlerini dikkat çekici bir biçimde ortaya koymak için genellikle doğrudan alıntılara yer verilebilir (Yıldırım ve Şimşek 2008: 224). Betimsel analiz gerçekleştirilirken alıntılar neden-sonuç ilişkisi içinde sistematik bir biçimde açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 224).

Yapılan araştırmada ile Silivri Geri Gönderme Merkezinde kalan kadınların yaşam öyküleri örneği üzerinden Türkiye’de düzensiz göç kapsamında olan idari gözetim altındaki kadınların demografik bilgileri, göç nedenleri, göç öncesi, göç esnası ve göç sonrasında yaşadıkları zorluklar ve idari gözetim süreci ve birbirleriyle ilişkileri incelenmesi amaçlanmaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda öncelikle araştırmaya konu olan ve geri gönderme merkezinde yaşayan kadınların yaşam öykülerine

odaklanılmıştır. Yaşam öyküleri üzerinden göç ve göç pratiklerini nasıl deneyimledikleri ortaya çıkarılmak istenilmiştir. Araştırma çerçevesinde, araştırmaya konu olan kadın katılımcıların Türkiye’de idari gözetim nedenleri, idari gözetimdeki kadınların ülkelerinden göç etme nedenleri ve Türkiye’de onları göçe çeken nedenler üzerinde durularak göç sürecinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma dahilinde gerçekleştirilen görüşmelerde alınan görüşme notları yazıya geçirildikten sonra okunarak araştırma öncesinde belirlenen kavramsal çerçeve ve temalar baz alınarak kodlanmıştır. Yapılan kodlama sonrasında elde edilen veriler saha çalışması öncesinde araştırmacı tarafından literatür taramasında elde edilen bilgiler ve kuramlar ışığında göç neden-sonuç ilişkisi içerisinde analiz edilmiştir ve Türkiye’de idari gözetimdeki kadın katılımcıların tanımlanması sağlanmıştır. Nitel bir veri analizi çeşidi olan betimsel analiz tekniğinin kullanıldığı bu araştırma da görüşmelerden elde edilen veriler doğrudan alıntılar halinde uygun başlıklar altında açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda sonuç ve öneriler kısmı oluşturulmuştur. Sonuç kısmında analizler ışığında genel bulgular yorumlanmıştır.

1.2. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Birinci yaşanan sorun görüşme talebi izni ile ilgili idi. Araştırmayı yapmaya karar verdiğimde başlığım “Silivri Geri Gönderme Merkezindeki Kadınların Yaşam Hikâyeleri” şeklinde idi. Sorularımı oluşturup etik kurula sunduğumda onaylandı. Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne görüşme için iznim gönderildi. Ancak görüşme sorularında kişisel bilgilerle ilgili yerlerin varlığı sebebi ile talep reddedildi.

Daha sonra sorularımı incelediğimde kadınların kişisel bilgilerini içeren sorular tespit edildi. Etik kurulunda dikkatinden kaçtığı fark edilerek şahsım tarafından uzun süren bir zaman ve uğraşın ardından yeni sorular oluşturularak tekrar etik kurula farklı başlık ve sorularla başvuruldu. Nihai olarak, Göç İdarisi Genel Müdürlüğünden uzun uğraşlar sonucu alınan izin belirli şartlar dâhilinde tarafıma sunulmuştur. Araştırmanın veri toplama basamağını yapabilmem için kısıtlı zaman verilmesine rağmen kurum

personellerinin olumlu ve araştırmayı kolaylaştırıcı tavırları araştırmayı verilen zamanda yetiştirmemi sağlamıştır.

Araştırmanın veri oluşturmaya dair yaşanan güçlüklerden bazıları ise; Görüşme talep ettiğim Özbekistanlı bir kadının “araştırmadan sıkılırim, yapmak istemiyorum” söylemleri üzerine bir görüşmeye hiç başlanmamıştır. Diğer problemler ise; Iraklı (20y), Iraklı (26y), İranlı (39y), Rus (40y), Azerbaycan (49y) katılımcı kadınların yaşadıkları zorluklardan dolayı ağlamaları araştırmaya kısa süreliğine ara vermeme neden oldu. Iraklı (20y) katılımcı; ülkelerindeki savaş gündeme geldiğinde, Iraklı (26y); ülkesine geri gönderilmek istememesi ve geri dönerse birçok eziyetin onu beklediği gerekçesi ile İranlı (39y) katılımcı; idam kararı verildiği için ülkesine dönmek istemediğini dile getirmesi üzerine, Rus (40y) katılımcı; çocukları sorulduğunda onları özlediği gerekçesi ile Azerbaycanlı (49y) katılımcı; ise bir zorluk yaşadığında kimden yardım istersin sorusuna kimseden istemem karşılığında hep bir şeyler istiyorlar demesi üzerine gözyaşlarına hâkim olamamışlardır.

Araştırmada karşılaştığım bir diğer güçlük; özellikle fuhuştan gözetime alınan kadınların hayatları hakkında detaylı bilgi vermesi halinde yasal durumlarının sıkıntıya uğrayacağı sebebi ile gizli kalan birçok detay ortaya çıkarılamamıştır.

Son olarak araştırma da karşılaşılan güçlüklerden bir diğeri; çalışmanın yabancı kadınlarla yapılmasından kaynaklanan dil sorunudur. Kadınların çoğunun Türkçe bilmesine rağmen anlaşılabilirliği sağlamak kolay olamamıştır. Türkçe bilmeyen kadınlarla ise, tercüman vasıtasıyla iletişim gerçekteşmiştir. Tercüman soruyu çevirerek katılımcıya, karşılığında aldığı cevabı ise Türkçe olarak tarafıma aktarması ile iletişim sağlanmıştır.

Tüm bu sorunlara rağmen yaşam öyküsü yaklaşımı uygulanmıştır. Ancak fuhuştan gözetime alınan kadınların “sadece dosyaya fuhuş yazıldı, ben öyle bir şey yapmadım” söylemleri fuhuş yapan kadınlarla ilgili detaylı bilginin alınamamasına yol açmıştır. Detaylı bilgiden kasıt; fuhuşun isteyerek mi yoksa zorla mı yaptırıldığı,

ekonomik açıdan yoksun ve yoksul olduğu için mi fuhuğu tercih ettiği, nerede, ne koğuullarda ve kimler tarafından destek verildiği kısımları aydınlatılamamıştır.

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Tanımı ve Sosyoloji

Literatürde birden fazla göç tanımı yerini almıştır. Bunlardan birkaç göç tanımını aktaracak olursam; Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre genel anlamıyla; “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*” olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu [TDK] 2005: 769). İkinci anlamıyla ise; “*evden eve taşınma, nakil*” olarak tanımlanmıştır (TDK 2005: 769).

Nakhoul (2014: 4) göçü; fertlerin barınmak sebebiyle bir yerleşim yerinden öbürüne gerçekleştirdikleri yer değiştirme aksiyonu olarak tanımlamıştır. Ünal (2014: 65) ise göçü, insanoğlunun geçmişten günümüze kadar olumsuz doğal, sosyal ve ekonomik olaylardan kaçıp yaşam standartlarını daha iyi sürdürmek amacı ile yeni yaşam alanlarına iskân etmesi olarak tanımlamıştır. Çakır (2011: 130) ise göç olgusunu; Türk dili ve kültüründe olduğu gibi “*evi/barkı ile birlikte yer değiştirme işi/eylemi*” olarak literatüre aktarmıştır. Bir diğer göç tanımı, Şahin'in yaptığı; siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden ötürü kişilerin tekli ya da çoklu olarak konum değiştirme eylemi tanımıdır (Şahin 2001: 59). Akkayan (1979) da göç kavramını, bireylerin ilerideki hayatlarının bir bölümünü veya hepsini sürdürmek üzere farklı bir yerleşim alanına yapılan yer değiştirme faaliyeti olarak tanımlamaktadır (Aksoy 2012: 293).

Literatürdeki birçok göç tanımından bir başkası; kayda değer bir mesafe ve tesir oluşturacak kadar bir zamanda olan tüm “*yer değiştirmeler*” şeklindedir (Köksal 1986:

9). Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration-IOM) ise; uluslararası sınırı aşan ya da herhangi bir ülke sınırları dâhilinde gerçekleşen yer değiştirme faaliyeti; mesafesi, içeriği, kapsamı ve nedenleri ne olursa olsun insan hareketlerinin tüm türlerini barındıran nüfus hareketi; zorla yer değiştirmeye mecbur bırakılmış kişilerin, ekonomik göçmenlerin, mültecilerin ve aile birleşimi de dâhil olmak üzere başka amaçlar için hareket eden kişilerin göçünü içermek olarak tanımlamıştır (IOM 2004: 41).

Bakıldığı zaman açıklayıcı ve genel bir tanımı Yalçın “göç; *ekonomik, siyasi, çevresel veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir*” diyerek yapmıştır (Yalçın 2004: 11).

Özbek bize birçok çalışmanın dâhil olduğu göç literatürünün katkısını; göçmenin kaynak ülkesindeki sosyal statüsü ve paralel olarak gittiği yere götürdüğü beceri, yetenek ve donanımı, bireysel tarihsel geçmişin nitelikleri, göç ediliş nedeni ve türü, göç alan ülkenin sosyal şartları ve göçmenin göç süresi gibi kriterler başta olmak üzere ele alınarak göçün ve göç deneyiminin gerçekliğini ortaya koymak olarak açıklamaktadır (1998: 113).

Tüm bu tanımlar dikkate alındığında göç tanımının olmazsa olmazı yer değiştirme hareketidir. Her insanın algısında göç kavramı mekân değiştirme, yer değiştirme olarak anlamlandırılmaktadır. Ancak bu tabii ki sınırlı bir tanım olmuş olur. Göçün nedeni, çeşidi, bakış açısı yönünden tanımlarda farklılık kazanabilir.

Göç olgusu tek bir bilimsel dalın araştırma alanına girmez. Göç farklı alanların farklı açılardan inceleyebileceği geniş bir konudur. Bu nedenle sosyoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi, demografi, hukuk, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler gibi birçok alanın konusuna dâhildir. Ancak farklı perspektiflerden bakmışlardır. Farklı perspektiflerden bakmanın nedeni ise göçün çok boyutlu bir olgu olması diyebiliriz. Göçün sebeplerini, sonuçlarını veya ilişki kurmak istediği bağlamı her dal farklı kuramlarla açıklamaya çalışmıştır. Ancak sosyolojinin alanına birçok bilim alt dal

olarak girebildiği için ve çok boyutlu bakabilme imkânının sosyolojide bulunması sebebi ile sosyoloji; göç olgusunu en geniş bakış açısı ile değerlendirebilen bilim dalıdır (Gezgin 1994: 14). Hatta bazı üniversitelerin lisansüstü eğitimlerinde göç sosyolojisi başlı başına bir çalışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyoloji elde ettiği verileri ve veriler doğrultusundaki analizleri sadece yer değiştirme kavramı ile bağdaştırmayıp aynı zamanda, göçün sebep ve kararında etkili olan birçok unsur, toplumsal tabakalaşma, uyum süreci ve tüm bunların sonuçlarının hem menşei ülke hem hedef ülke üzerindeki etkilerini sosyoloji bilim dalının alanına dâhil eder (Gezgin 1994: 14). Sosyolojik açıdan göç yer değiştirme eylemine vurgu yapmaktan ziyade “*süreçler bütünü*” olarak incelenmektedir (Çakır 2011: 131). Göçün sebepleri, çeşitleri ve sonuçları itibari ile çok boyutlu yapısı sosyolojinin çok boyutlu bakış açısı ile uyumludur. Sosyoloji göçe sadece konumsal olarak yaklaşmaz. Aynı zamanda göç öncesi süreç ve insani ilişkiler, göç kararının alınması süreci ve bu kararı vermede etkili olan unsurlar, göç süresi ve yaşanan zorluklar, göç sonrası süreçte yaşanan zorluklar ve bu zorlukları aşabilmenin yolları, olası sebeplerin ve sonuçların hem göçmenler hem de ülkeler bazında değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Sosyoloji ve göç ilişkisi ilk sosyologlardan günümüze kadar süregelmiştir. Zamanla sosyologlar göçün sebep olduğu toplumsal hareketlilik, toplumsal tabakalaşma ve toplumsal değişimler üzerine eserler vermeye başlarken, yakın zamanlarda işçi göçleri, göçmenlerin göç ettiği ülkeyle bütünleşmesi, göçün kimlik boyutu, mülteciler, uluslararası göç ve son zamanlarda kadınların göç hareketleri üzerine eserler verilmeye devam edilmektedir (Adıgüzel 2016: 10). Kadın göçünün son zamanlarda düzensiz göçün içerisinde artmasıyla birlikte, düzensiz göç sürecinde kadınlarla ilgili çalışmalar da paralel olarak artış göstermiştir. Bu çalışmada da düzensiz göç kapsamında olup idari gözetim altındaki kadınlar yaşamları dâhilinde incelenmektedir.

2.2. Göç Tarihi

Göç tarihi insanlık tarihi kadar eskiye dayanır. Bu açıdan göç tarihinde belli başlı zamanlara dikkat çekmek doğru olacaktır. İlk çağlarda insanlar beslenme ihtiyacını karşılamak için göç ederken zamanla iklim koşulları, doğal afetler, kaynakların

tükenmesi veya yeterli gelmemesi, sömürgecilik anlayışı, ulus devletlerin sınırlarının çizilmesiyle siyasi sebeplerden dolayı zorunlu veya gönüllü olarak göç etmeye başlamışlardır. Aslında ilk çağlardan beri göçü tetikleyen nedenler kabaca bakıldığında değişmemiştir, temelde; daha iyi yaşam koşullarına sahip olma arzusu yatmaktadır.

Tarihteki ilk göç hareketleri neredeyse tüm insanlığı etkilemiştir. Günümüzdeki kitlesel göç hareketleri de devam etmekte ve insanların çoğu etkilenmektedir. Tarihte en önemli göç hareketleri; Türklerin Orta Asya'dan göçü ile başlayan Kavimler Göçü ve Yeni Dünya'ya göçlerdir. Orta Asya'daki Türkler iklim koşulları nedeniyle dünyanın dört bir tarafına göç etmişler ve batıya göç edenleri 4.yy'da dünyanın en büyük göç hareketi olan Kavimler Göçü'nü başlatmıştır. Kavimler Göçü bugünkü Avrupa'nın temelini atılmasını sağlamıştır (Kınık 2010: 37; Deniz 2014: 180). Bunun dışında toplumlar ve insanlar arasında tabakalaşmaların ortaya çıkması göçü farklı bir boyuta yönlendirmiştir. Özellikle sömürgeci devletlerarasındaki savaşlar ve yarışlar bazı insanları yerinden ederek köleleştirmiş hatta ölüme mahkûm etmiştir (Kaygısız 2013: 294). Beraberinde 55-60 milyon Avrupalı da sömürgecilik yarışından dolayı yer değiştirmiştir (Deniz 2014: 180). Amerika kıtasının keşfi ile göç kıtalar arası bir özellik kazanmıştır. Sömürgeleşmeyle birlikte Avrupa'dan Afrika, Asya ve Amerika'ya birçok insan göç etmiş veya ettirilmiştir (Barbaros 2009: 9). 15. ve 18.yy arasında Avrupalı tüccarlar Kuzey Afrika'dan 15 milyon civarında insanı köle olarak çalıştırmak için yanlarında götürmüşlerdir (Deniz 2014: 180). Sömürgeleştirdikleri alanlarda Afrika'dan yanlarında getirdikleri köleleri çalıştırmışlardır (Williams 1944: 51-52; Loomba 1998: 3; Yılmaz 2014: 1687).

Yine göç tarihinin kritik dönemlerinden birisi de Dünya Savaşları'dır. 1.Dünya Savaşı sonunda bazı imparatorlukların çökmesiyle yeni devletler ortaya çıkmış ve tek uluslu devletler yaratma çabalarından dolayı diğer etnik grupları zorunlu göçe tabi tutmuşlardır. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorlukların yıkılmasıyla milliyetçilik akımlarıyla daha fazla belirginleşen etnik grupların ayrımcılığı diğer etnik grupların zorunlu göçünü doğurmuştur. Bunlardan en bilindiği; Nazi Almanya'sının Yahudilere ve diğer etnik gruplara uyguladığı zorunlu olarak gerçekleştirilen yer değiştirme olaylarıdır (Yalçın 2004; Barbaros 2009: 9). Bunların yanında Türkiye-Yunanistan

mübadelesi, Türkiye-Bulgaristan mübadelesi, Rus devrimi bu dönemlerdeki önemli göçlere örnektir.

Daha sonra 2. Dünya Savaşı neticesinde iyileştirme ve kendilerini geliştirme sürecine giren ülkeler daha fazla işçiye ihtiyaç duymuştur ve dolayısıyla işçi göçlerine yönelik izinler vermişlerdir (Deniz 2014: 181). Hayter (2000: 9)'e göre; her ne kadar kendi rızaları ile çalışsalar da sözleşmeli işçiler yaşam koşulları itibari ile kölelerden farklı değillerdi (Aktaran: Yılmaz, 2014: 1688). Türkiye'den Almanya'ya işçi göçü bu nedenle gerçekleşmiştir. Gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelere işçiler alınmıştır çoğunlukla (Yılmaz 2014: 1688). Çünkü ekonomik sebepler göçü çekici kılmıştır. İşçilik faaliyetleriyle birlikte düzensiz göç kavramı da doğmuştur (Yılmaz 2014: 1689). Kaçak işçi olarak günümüzde hala birçok insan çalışmakta ve çalıştırılmaktadır.

Göç tarihinde diğer bir kritik nokta ise; 1947 yılında Pakistan'ın bağımsızlık elde ederek Hindistan'dan ayrılmasıyla 18 milyon Müslüman ve Hindunun yer değiştirmesidir (Deniz 2014: 180). Sayı bakımından fazla olmasıyla dikkat çekmektedir.

Türkiye göç tarihi için kritik sayılacak olaylar genellikle komşu devletlerde meydana gelen toplumsal çöküşler, savaşlar, siyasi istikrarsızlıklar gibi unsurların sebep olduğu kitlesel göç hareketleridir. Bu göç hareketleri hala devam etmekte ve etkilerini farklı alanlarda göstermektedir. Güleç'e göre Doğu Blokun'daki siyasi çözülme ve küresel çaptaki yoksulluk Kuzey yönüne göç hareketlerini artırmıştır (Hansen 2003, Aktaran: Güleç 2015: 83). Bu süreçte coğrafi yakınlığı sebebi ile Türkiye hedef ülke konumuna gelmiştir. Bunun sonucunda diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla mülteciye ev sahipliğini üstlenmek zorunda kalmıştır. Türkiye' de göç en önemli sorunlardan biri olarak yerini almış ve almaya devam edecektir.

2.3. Göç Nedenleri

Göç en yalın haliyle yer değişme hareketidir. Geçmişten günümüze göç hareketlerinin nedenleri kapsam bakımından genişlemekte ancak değişmemektedir. Göç nedenleri açısından cinsiyete göre farklılık arz etse de literatürdeki eksiklikten dolayı

genel olarak ele alınacaktır. Göçün nedenlerini dört ana başlıkta toplayacak olursak; Doğal nedenler, sosyal nedenler, siyasal nedenler ve ekonomik nedenlerdir. İnsanın iradesi dışında gelişen doğa vakaları tarihsel süreç içerisinde göçün en önemli nedenlerini oluşturmuşken, sanayi devrimi sonrasında esas belirleyicisi insan olan ekonomik, siyasal ve sosyal nedenler de göçün en önemli sebebi durumuna gelmiştir (Keleş 1983; Ekici ve Tuncel 2015: 83). Ancak normal olarak gelişen doğa vakaları insan faaliyetleri sonucu değişime uğramıştır. Artık doğa olayları insan iradesi dışında değil insanların yapıp etmelerine göre şiddetini arttırmıştır.

Doğal Nedenler

Sel, kuraklık, deprem, heyelan, volkanizma ve tsunami gibi doğal afetler insanları göç etmeye mecbur bırakmıştır. Bilinen ilk göç hareketi olan Kavimler Göçü de kuraklık nedeniyle başlamıştır. Deprem de insanı göçe iten doğal sebeplerden biridir. Örnek vermek gerekirse; 1999 Ağustos ayında gerçekleşen Marmara depremidir. Depremden sonra birçok insan başka yerlere göç etmek zorunda kalmıştır. Yine güncel örneklerden birisi de Van depremidir. Birçok insan deprem sonrası Türkiye'nin farklı şehirlerine göç etmek zorunda kalmıştır. Doğal nedenler yıkıcı olduğu için insanı maddi ve manevi en çok etkileyen sebepler olabilir. Günümüzde doğa olaylarının birçoğu insan eliyle daha da şiddetlendirilmiştir. Buna örnek olarak; nükleer kazalar, fabrikaların sebep olduğu hava kirliliği, ağaçların yok edilmesine bağlı olarak toprak kaymaları verilebilir (Dönmez Kara 2015: 17-18).

Sosyal Nedenler

Eğitim, sağlık, güvenlik, hızlı nüfus artışı, gelenek ve kültür gibi konular göçün sosyal nedenleri arasına girmektedir.

Eğitim kaynaklı göç; kişilerin eğitim faaliyeti sebebiyle belirli bir süre dâhilinde yaptıkları göç olayıdır. Eğitim vaktinin bitmesiyle geriye, kaynak ülkeye göç edilebildiği gibi bireyin eğitimini gerçekleştirdiği ülkede iş hayatını devam ettirmesi amacıyla kalıcı olarak yerleşmeyi sürdürmesi de söz konusudur (Aksoy 2012: 295).

Göçe sebep olan bir diğer neden; hızlı nüfus artışlarıdır. Hızlı nüfus artışları genellikle gelişmemiş, az gelişmiş ve kırsal alanlarda kendini göstermektedir (Başel 2007: 524-525). Hızlı nüfus artışının gerçekleştiği ülkelerde kişi başına düşen milli gelir azalır. Yine hızlı nüfus artışına bağlı olarak kişilerin eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerinden faydalanma oranları da düşmektedir.

Gelenek ve kültür açısından göçe örnek olarak, Türkiye’de ki Yörükler örnek verilebilir. Göç bazı insan, grup veya topluluklar için bir yaşam tarzı haline gelmiştir.

Siyasi Nedenler

Uluslararasıdaki siyasal düzen ve rejim başlıkları, hükümet baskısı, savaş ve terör eylemleri gibi bireyin hayatını tehlikeye sokan olayların neden olduğu göç türüdür (Aksoy 2012: 294). Bu göç çeşitleri uluslararası olduğu gibi, bir devletin coğrafi bölgeleri arasındaki problemler ve adaletsizlikten de ortaya çıkabilir (Aksoy 2012: 294). Siyasal baskılardan kasıt; sıkıyönetim, ihtilaller, totaliter idareler, rejim karşıtlığı gibi (Dönmez Kara 2015: 20). Mübadeleler de siyasi nedenlerden kaynaklanan göçlerden olmakla birlikte Yunanistan ile yapılan anlaşma neticesinde Rumlar ve Türkler’ in yer değiştirme olayı örnek verilebilir.

Doğu Türkistan’da ve Çin’in bazı alanlarında zulüm, katliam ve işkencelerin giderek artması sebebi ile halk zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır (Gül 2007: 257). Göçün ilk uğrak noktası Afganistan olmuş, daha sonra ise Türkiye olmuştur (Günay, Atılğan ve Serin 2017: 40). Bu göçler hala devam etmektedir. Ülkemize özellikle son zamanlarda Afgan göçü şiddetini arttırmıştır.

Son yıllarda ise siyasi nedenlerden dolayı zorunlu göçe mecbur bırakılan Suriye halkıdır. Suriye’deki göçün öncelikli sebebi buldukları ortamdan kendi canlarını korumak ve sonrasında siyasi kaos devam ediyorsa daha iyi bir ülkeye gitmektir (Dönmez Kara 2015: 20). Ülkemizde Suriyelilerin problemleri ile ilgili araştırmalar devamlılık gösterirken, ülkemizin gelecekteki göç politikasında güvenli geri dönüş teşvikte söz konusu olabilir. Siyasi nedenlerle oluşan göç kişinin veya kişilerin işkence

ve zulümlerden kaçmak ve daha özgür alanlarda ayrımcılığa uğramadan yaşama amacı güttüğü için evrensel insan haklarını sağlayabilirlik açısından diğer göç nedenlerinden daha fazla önem arz etmektedir.

Göç nedenleri de göçün diğer boyutlarında olduğu gibi değişiklik gösterebilir. Çünkü göç yapısı itibari ile değişkendir. Göç nedenleri dönem dönem farklılaşabilir ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yeni nedenlerde ortaya çıkabilir (Günay, Atılgan ve Serin 2017: 40).

Ekonomik Nedenler

Her insan ekonomik koşullarının iyi olduğu bir yaşamın hayalini kurmaktadır. Buna daha iyi koşullarda yaşama arzusu da denebilir. Ekonomik nedenlerden dolayı yapılan göçler, ülke içinde daha gelişmiş bir şehre olabileceği gibi, ülke dışına da yapılabilir. Çoğu insan ailesiyle birlikte veya bireysel olarak, doğduğu ülkeden daha yüksek oranda standartlarını geliştirebilecek iş ve okazyonlara sahip olabileceği ülkelere göç etmektedir (Dönmez Kara 2015: 16). Bu yüzden gelişmiş ülkelere olan göçler son zamanlarda giderek artmaktadır. Göç gelişmişlik seviyeleri farklı olan ülkeler için giderek daha da önem arz etmekte ve bu durumun sebebi ise dünya genelinde oluşan işgücü akışıdır (Aksoy 2012: 294). Ülkeler arasındaki bu gelişmişlik farklılıkları yasal veya yasal olmayan kanallarla birlikte göçü fazlalaştırmaktadır (Aksoy 2012: 294). Günümüzde göçlerin büyük bir kısmı ekonomik kaynaklıdır. Bunun Türkiye tarafından bilinen en iyi örneği hem yasal hem de yasal olmayan yollarla Almanya'ya gerçekleştirilen işçi göçleridir. Bu dönemde yapılan göçler günümüzde Almanya'da yoğun Türk nüfusu oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Devletlerin zamanla göç politikaları değişmiştir ve kendi çıkarları doğrultusunda değişmeye devam etmektedir. Diğer devletlerden işçi alımının beklenilenden fazla talep görmesi sebebi ile devletler belirli kıstaslar ve kurallar eşliğinde işçi alımı yapma yoluna başvurmuştur (Dönmez Kara 2015: 71). Bu sınırlandırma eğitim seviyesi, iş deneyimi ve vasıf gibi kriterler eşliğinde ülkeden ülkeye göç politikalarındaki "işçi alımı" konusunda farklılıklar olarak göze çarpmaktadır (Dönmez Kara 2015: 71).

Türkiye yabancıların çalışmaları ve bu alanda yürütülen faaliyetler ile düzenlemeler yönünden diğer ülkelere nazaran farklılık göstermektedir. Avrupa'da ikinci dünya savaşı sonunda ortaya çıkan işgücüne yönelik ihtiyaç ve sonrasında alınan tedbirler Türkiye açısından benzerlik göstermemektedir. Buna rağmen Türkiye “*Avrupa Konseyi Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Avrupa Sözleşmesi*” ve “*Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme*”ye taraf olarak imza atmıştır. Buna ilave olarak Türkiye, yabancıların çalışma izinleri ile alakalı olarak geniş bir mevzuata sahip olup; ayrıca yabancıların iş piyasalarına erişimi ile ilgili politikaları belirlemek üzere “*Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*” bünyesinde faaliyet gösteren “*Uluslararası İş Gücü Genel Müdürlüğü*” bulunmaktadır. Bakıldığında mevzuat olarak “*6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu*”, “*4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve Kanununun Uygulama Yönetmeliği*”, “*Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi*” ve “*Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik*” ve benzerleri gibi birçok yasal belge bulunmaktadır.

2.4. İradeye, Yoğunluğa, Yerleşme Süresine, Sınırlara ve Düzenliliğe Göre Göç Çeşitleri

Geçmişten günümüze en yalın haliyle yer değiştirme hareketi olan göç zaman içerisinde bazı özelliklerinden dolayı kategorize edilmiştir. Ancak göçe sebep olan faktörlerin fazlalığı nedeniyle belirli başlıklar altında toplamak zorlaşmaktadır. Bu durumda Yalçın (2004: 17)’in irade, yoğunluk ve sınır esaslarını dikkate alarak oluşturduğu göç çeşitleri incelemesini kullanmak yerinde olacaktır. Ancak Yalçın’ın sınıflandırmasında göç çeşitlerinin yasallık açısından incelenmediği fark edilip göç çeşitleri fazlalaştırılmıştır.

İrade Özelliğine Göre Göçler

Bu özellikteki göçleri iki kategoride incelemek mümkündür. Zorunlu ve gönüllü göçler olarak. Zorunlu göç; insanların siyasi bir otoritenin zorlamasıyla veya baskı,

koru, şiddet gibi durumlardan kurtulmak amacıyla zorlama sonucu ortaya çıkan göçlerdir. Zorunlu göçler daha çok savaş, siyasi istikrarsızlık, terör olaylarından kaynaklanmaktadır (Yalçın 2004: 18). Ancak sadece bunlar zorunlu göçe mecbur bırakmaz iklim değişikliğinden kaynaklanan doğa olayları, kaynakların tükenmesi ve buna bağlı olarak yoksullukta insanları zorunlu göçe tabi tutabilir. Zorunlu göçte iki gruba ayrılabilir. Bir grupta göç etme konusunda azda olsa kontrol elindedir, ikinci grupta ise tümüyle kontrol dışıdır (Dönmez Kara 2015: 26). Nazi Almanya'sında Yahudilerin göçe zorlanması zorunlu göçe örnektir. Aynı şekilde 2011 yılında yaşanan Van depreminde de birçok insan yerleşim yerlerinin yıkılması sonucu başka şehirlere göç etmek zorunda kalmışlardır. Geçmişten günümüze birçok örneğini görmek mümkündür.

Gönüllülük esasına göre yapılan göçler ise; bireyin kendi iradesine bağlı olarak gerçekleşen göçlerdir. Herhangi bir baskı veya zorlama durumu yoktur. Gönüllü olarak yapılan göçte menşei ülkedeki itici unsurlar ile hedef ülkenin çekici unsurları etkili olmaktadır (Kaygısız 2013: 40).

Gönüllülük esasına göre yapılan göçlerde; terk edilen ülkeden daha iyi eğitim sunan ülkelerin olması, sağlık ve iş gibi diğer alanlarda da bireylere sunulan imkânların ve avantajların fazlalığı bu tür göçlerin esasını oluşturur (Koçak ve Terzi 2012; Günay, Atılgan ve Serin 2017: 44). Gönüllü göçler, ülkelerin sağladığı standartların karşılaştırılması sonucu meydana gelmektedir. Kısaca gönüllülük esasına göre yapılan göçlerin temelinde daha iyi bir yaşama kavuşma arzusu vardır.

Gönüllü göçlerde genellikle aileden birinin iş olanakları sebebi ile hedef ülkeye gitmesinin ardından ailesini yanına almak istemesi veya olanakların fazlalığı ile diğer akrabalarını da göçe özendirilmesi sebebi ile gerçekleşmektedir (Dönmez Kara 2015: 27). Türkiye'den Almanya'ya işçi olarak çalışmaya giden göçmenlerin tümü gönüllülük esasına dayalı olarak yer değiştirmiştir. İşçi göçleri, gönüllülük esasına dayalı göç türüne girebileceği gibi başka bir ülkeye gitmek söz konusu olduğu takdirde dış göçler içinde örnek oluşturmaktadır. İşçi göçleri aynı zamanda bir ülkenin bölgeleri arasındaki ekonomik farklılıklardan dolayı da gerçekleşmektedir. Türkiye örneğinde olduğu gibi

insanlar iş bulma ümidi ile sanayileşmiş şehirlere doğru göç etmektedir. İşçi göçlerinde ortak husus ekonomik gerekçelerle gerçekleşmesidir.

Yoğunluğuna Göre Göçler

Bu başlık altındaki göçleri birey, grup veya kitlesel göçler olarak inceleyebiliriz.

Grup göçü; ilk zamanlarda, genellikle kabile yaşantısı sürmekte olan toplumlarda görülen yer değiştirme faaliyetidir (Çağlar 2018: 33).

Bireysel göç; bireyin gelişmiş alanlara yönelik gerçekleştirdiği göçtür. Bireysel göç daha sonra aile birleşimi şeklinde gerçekleşebilir. Zorunluluk veya gönüllülük teşkil edebilir.

Kitlesel göç; adı üzerinde insanların kitlesel olarak göç etmesinden dolayı göç çeşitleri arasına girmiştir. Doğal afetler, savaş ve terör olayları, siyasi ve toplumsal baskılar gibi durumlar sonucu yığınlar halinde gerçekleşebilir. Kitlesel göçler göç veren ülkeyi etkileyebileceği gibi göç alan ülkeyi de derinden etkiler. Göç alan ülkenin ekonomisi, demografisi, sosyo-kültürel yapısı da dâhil olmak üzere birçok alanını etkilemektedir (Özgüler 2018: 8). Kitlesel göçlerle birlikte hümanistik yaklaşımlara ihtiyaç giderek artmıştır ve bu artışın başlıca sebebi yer değiştirme olayının insanların yaşam mücadeleleri sonucunda gerçekleşmesidir (Ekşi 2015: 134; Özgüler, 2018: 8). Suriye'deki siyasi karışıklıktan kaçan milyonlarca insan kitlesel göçer örnek olmuştur. Türkiye'nin savaş mağduru milyonlarca insana ev sahipliği yapması Türkiye açısından da birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Göç İdaresi (2018) verilerine göre 3.5 milyonun üzerinde Suriyeli' ye ev sahipliği yapılmakta ve dolayısıyla rakamın çokluğundan kaynaklanan problemlerde beraberinde gelmektedir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 1 Şubat 2019).

Yerleşme Süresine Göre Göçler

“Geçici göçler” ve “devamlı göçler” olarak literatürde iki grupta incelenmektedir. İnsanların, “yaşadıkları yere tekrar dönmek üzere” arzu ettikleri

ülkeye kalıcı olarak yerleşmesine “*devamlı*” ya da “*kesin göç*” denilmekte, “*geçici göç*” ise insanların yaşadıkları ülkeden veya şehirden “*kısa süreliğine*” ayrılması durumudur (Mutluer 2003: 10; Banazılı 2018: 10). Sürekli göçler zorunluluk esasına göre olabileceği gibi gönüllülük esasına göre de yapılabilir.

Göç hareketleri genellikle devamlılık bildirirken son zamanlarda geçici göç hareketlerine doğru bir değişim yaşanmaktadır (Şemşit 2018: 279). Bu değişimin sebebi küreselleşen dünya ile birlikte bir yerden diğer yere gitmenin kısa sürede gerçekleşmesi ve ekonomik olması başlıca etkenlerdendir (Koser 2007: 8-9; Şemşit 2018: 279).

Süresine göre göçler bir ülkenin kendi sınırları içinde gerçekleştirilebileceği gibi sınırları dışına da gerçekleştirilebilir. Ancak ülke dışına yapılan devamlı veya geçici göçlerde ülkelerin kendi kanun ve kuralları geçerlidir. Bu kanunlar ve kurallar ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir.

Sınırlara Göre Göçler

İç göç ve dış göç olarak iki gruba ayrılır. Dış göç aynı zamanda uluslararası göçle aynı anlama gelmektedir. Dış göçler, “*beyin göçleri, işçi göçleri ve mübadele göçleri*” olarak alt başlıklarda incelenebilir (Koçak ve Terzi 2012: 169; Erol ve Ersever 2018: 50).

Beyin göçleri genellikle öğrenimi ve eğitimi hayatlarının temel amacı yapan insanların kendi ülkelerindeki fırsat azlığından dolayı başka bir ülkeye göçü şeklinde gerçekleşir (Perruchoud ve Redpath-Cross 2013: 14). Ülkesindeki imkânların azlığı veya verilmeyişinden dolayı yetenekli insanlar kariyerini geliştirebileceği ülkelere göç eder. Günümüzde bu tip göçler genellikle Avrupa ve Amerika kıtalarına yapılmaktadır. Avrupa devletleri ve özellikle Amerika diğer ülkelerdeki yetenekli insanlar için birçok fırsat sunmaktadır. Ülkemizde de birçok insan bu devletlerde bilim üretmek veya herhangi bir alanda çalışmak için göç etmiştir.

İşçi göçleri başka bir ülkede çalışmak üzere kişinin zorunlu ya da gönüllü, ülke dışına veya ülke içine yaptığı göçlerdir (Günay, Atılgan ve Serin 2017: 45). İşçi göçleri süresine göre incelendiğinde hem uzun vadeli hem de kısa vadeli olabilir. Bu göçler genellikle gelişmiş ülkelere yapılmaktadır. Gelişmiş ülkelerin ekonomik olarak çekiciliği bu tip göçü arttırmaktadır. Ülkemize yapılan işçi göçleri genellikle düzensiz olarak gerçekleşmektedir ve inşaat sektörü, eğlence sektörü, tarım, ev ve bakım hizmetleri gibi sektörlerde yoğunluk görülmektedir. İşçi göçlerinde kadınlar dikkat çekmekte ve genellikle gayri meşru yollardan para kazanmaktadırlar. İşçi göçleri yasa dışılık faaliyeti barındırmaya müsait bir göç tipidir.

Mübadele göçleri devletlerin kendi aralarında mutabakatları üzerine gerçekleşen takası ifade etmektedir (Günay, Atılgan ve Serin 2017: 46). Türkiye ve Yunanistan arasında anlaşma gereği din esası üzerine iki ülke tarafından yapılan değiş- tokuş bu tip göçün en bilinen örneğidir.

1990'lı yıllara gelindiğinde uluslararası göç ağırlık kazandığı bir sürece girmiştir (Dönmez Kara 2015: 23). Uluslararası göçün artmasında; ekonomide ortak pazar dönemi, buna bağlı olarak insanları tüketime bağımlı kılmak amacıyla teknolojinin gelişmesi, ülkeler arasında devam eden sömürü, ulaşımın ucuzlaması ve artması gibi yollar etkili olmuştur (Pusch 2009; Aktaran: Dönmez Kara 2015: 23).

Dış göç, ülkeler arasında yapılan göç hareketleridir, bu göçler kalıcı veya geçici göçlerde olabilir. Dış göçlerin olmasındaki en büyük etkenlerden bazıları siyasi, terör, kan davası, savaş, dini baskı, işsizlik vb. itici etkenlerdir. Bu etkenler dış göçü bir bakıma zorunlu kılmıştır. Bunun yanında; teknolojinin gelişmesi ve ulaşımın yayılması insanların kısa süreliğine yurt dışına çıkmasını olanaklı hale getirmiştir. Günümüz insanları hafta sonu gezisi için bile yurt dışına çıkabilmektedir. Dış göçlerin yönü genellikle gelişmiş Avrupa ülkeleridir. Avrupa ülkeleri gelişmiş ekonomisi ile dış göçlerin hedefi haline gelmiştir.

İç göç, bir ülke içinde yapılan yer değiştirme hareketidir. İç göçler, “*kırdan kıra, kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra yapılan göçler*” olarak alt başlıklara

ayrılabilir (Yalçın 2004: 19). Türkiye’de genellikle göçün doğrultusu yoksul, kırsal alanlardan gelişmiş, kentsel alanlara doğru gerçekleşmektedir. Bu durum kentsel alanların çekici etkenlerinden kaynaklanmaktadır. Bu etkenler kısaca; iş imkânları, sağlık ve eğitim olanakları yani daha iyi yaşam koşullarına sahip olma isteğidir. Kırsal alanlardaki itici faktörleri de kentleri yaşamak için daha cazip kılmıştır (Terör, ulaşım zorluğu, iklim şartları, iş imkânlarının yoksunluğu itici faktörlerden bazılarıdır). İç göçle birlikte kentlerdeki nüfus artarken kırsal alanlardaki nüfus düşüşe geçmiştir. Türkiye’deki iç göçler plansız ve zamansız olduğu için çarpık kentleşmeye yol açmıştır. Kentlerde işsizlik sayısı artmıştır. İşsizliğin artmasıyla birlikte Almanya’dan yapılan işçi talebi bir anlamda insanlar için umut olarak görülmüştür. Yani iç göç sonucunda kentlerde de karşılanamayan talepler dış göçü tetiklemiştir.

Düzenlilik Esasına Göre Göçler

Düzenli göç ve düzensiz göç olarak iki grupta incelenebilir. *Düzenli göç*; her ülkenin kendi belirlediği kanun ve yönetmeliklere uygun olarak; belirli koşullar yerine getirilerek yapılan göç çeşididir. Bu kanun ve yönetmeliklerde kaynak ülkeden çıkış, hedef ülkeye varış ve köprü olarak kullanılan ülkelerin kendi belirlediği ölçütler geçerlidir. Bu göç çeşidinde önemli olan başvuru ülkenin öne sürdüğü kısıtlara uygun olabilmektir. Örneğin; ABD her yıl göçmenler arasından ikamet vereceği kişileri kura aracılığı ile seçmektedir (Kaygısız 2013: 43).

Türkiye’de düzenli göçe ilişkin politikalar “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” esas alınarak “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” tarafından belirlenmektedir. Türkiye düzenli göç ile ilgili herhangi bir kota uygulamamakla birlikte ikamet izni ile Türkiye’de kalmanın belirli şartları bulunmaktadır. Bu şartlar ve gerekli belgeler kişinin kalış amacına göre “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda” belirlenmiştir. Kanuna göre; vizenin göçmene tanıdığı süre veya doksan günden daha fazla süre kalacak yabancıların çalışma izni alması zorunluluktur (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013: md.19/1). Bahse konu kanunda ikamet izni çeşitleri; kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni,

öğrenci ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, insani ikamet izni, insan ticareti mağduru ikamet izni olarak ifade edilmektedir.

İkamet izniyle Türkiye'de kalmakta olan yabancılara yönelik istatistikler düzenli olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinde yayımlanmaktadır. Bakıldığında düzenli göç ile ilgili sayılar Türkiye'de bulunan yabancılara sayılarına paralel olarak artış göstermektedir. 2019 yılı içerisinde ikamet eden yabancılara sayısı 1.000.000 üzerindedir (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> Erişim Tarihi: 5 Mart 2019).

Düzensiz göç ise; Göçü gönderen ülkelerin, transit ülkelerin ve göçü alan ülkelerin göçe ilişkin kanun ve kurallarını ihlal ederek ortaya çıkan göç hareketidir. Evrensel bir düzensiz göç tanımı yoktur (Perruchoud ve Redpath-Cross 2013: 26).

Göçü alan ülke açısından düzensiz göç, ülkelerin kendince belli kriterlere göre belirledikleri izin ve belgelere sahip olmadan usulsüz giriş yapmak ve çalışmak durumudur (Perruchoud ve Redpath-Cross 2013: 26). Kaynak ülke yönünden düzensiz göç ise; geçerli evrakları olmadan ülkeden ayrılmak, yine diğer bir ülkenin sınırlarına evrakları olmadan geçiş yapmak ve benzeri durumlarda gerçekleşmektedir (Perruchoud ve Redpath-Cross 2013: 26). Düzensiz göç sadece ülkeye yasal olmayan yollardan girişi değil, göçmenin ülkeye girdikten sonraki tüm davranışlarını da kapsamaktadır. Düzensiz göç; göç alan ülkeyi, göç veren ülkeyi ve transit geçiş yapılan ülkeyi etkilemektedir. Bu yüzden düzensiz göçle mücadelede işbirliği oldukça önemlidir. Düzensiz göçe ilişkin ayrıntılı bilgiler diğer bölümde verilecektir.

2.5. Göç Kuramları

Göçü her disiplin kendi bakış açısına göre farklı boyutlarıyla ele almıştır. Bu çeşitlilik ise birden fazla göç kuramını doğurmuştur. Bu kuramlar göçün sürecine odaklanırken bireyin veya kitlenin eylemlerini ekonomik, kültürel, sosyal ve benzeri birçok farklı açıdan ele almıştır. Sürekli olarak değişen ve gelişen toplum yapıları

sebebiyle göçe yönelik kuramlar güncelliğini ve değişimini devam ettirmelidir (Çağlayan 2006: 67).

Göçe ilişkin mevcut yaklaşımların göçün tüm süreçlerini kavramak ve anlamak için sadece bir alanın bakış açısı ve analizleriyle ortaya koyulması yetersiz kalmaktadır (Massey v.dğr. 2014: 12). Ancak göçe neden olan etmenlerin çokluğu tek ve evrensel bir göç kuramını mümkün kılmamaktadır. Bu yüzden göç ve göç sürecini anlamak için tüm kuramları incelemek gerekmektedir. Güllüpınar (2012: 54)'ın da dediği gibi kuramları birbiri ile bağlantılı şekilde incelemek ve analiz etmek doğru bir bakış açısı olacaktır.

Göç kuramları ortaya çıktığı dönemin şartlarından etkilenerek oluşturulmuştur. Bulunulan dönemin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel etkenleri göç kuram ve politikalarını etkilemiştir (Güllüpınar 2012: 54).

Göç olgusunu ve sürecini birçok disiplinin incelemesi sebebi ile zaman içerisinde her bilim göçe ait kendi dilini ve kendi disiplinine ait konuları oluşturmuştur. Göç kuramları çoğunlukla; hedef ülkenin mesafesi, hedef ülkede kalınan süre, yine hedef ülkenin ekonomik şartları, siyasi durumu, göçmenin yakınlık ilişkileri ve kurdukları ağlar, göçmenin bireysel nitelikleri veya istekleri, göçmenin etnik kimliği, cinsiyeti, mesleği, ekonomik statüsü ve benzeri öğeler sonucunda elde edilen verilerle meydana getirilen düşüncelerden, makro, orta(meso) ya da mikro bir yaklaşım sonucunda geliştirilmektedir (Özcan 2017: 187).

Sosyoloji, göç olgusunu diğer bilimlerle olan ilişkisinden doğan bir kapsayıcılıktan dolayı birçok açıdan bakabilmeyi ve diğer bilimlerle ilişkisini de açıklayabilmeyi amaçlamıştır. Göçün ve göç kuramlarının benimsedikleri yaklaşımlar sosyoloji kuramları ile benzerlik göstermektedir. Hatta zaman içerisinde sosyolojinin temel kuramlarından olan Marxist kuram ve cinsiyet kuramı göçü farklı açılardan açıklamaya çalışmışlardır. Marxist kuram yine göçü incelemede temele ekonomiyi koyarken, cinsiyet temelli yaklaşım erkekler ve kadınlar açısından göçü incelemiştir. Ancak cinsiyet temel alan bir göç kuramı bulunmamaktadır.

Göçle ilgili kuramsal çalışmalar 1929 Büyük Buhran'ın patlak vermesiyle ekonomik kaygılar ve artan işsizlik sebebiyle göçün boyutunu farklılaştırmasıyla bir sonraki yıllarda başlamıştır (Dönmez Kara 2015: 30). Bu dönemden sonra göçe olan ilgi ve çalışmalar artmıştır.

İlk dönem göç kuramlarının oldukça katı ve birbirinden kopuk halde olduğu doğrudur, ancak yeni çıkarımlar tümdengelimsel akıl yürütmeler yoluyla harmanlandığı için geçmişe göre daha da geliştirilmiş ve güncellenmiştir (King 2012: 11). Kuramlar göç gerçeğini açıklamak ve anlamak için araçtır ve bu gerçeklikle beraber sürekli olarak değişim, gelişim ve dönüşüme uğramalıdır (Erbaş 2019: 214).

Göç kuramlarında farklı sınıflandırmalar görülebilir. Örneğin göç kuramlarını Hammar v.dğr. (1997) ve Faist & Faist (2000) makro, mikro ve orta düzeydeki üç kategoride incelemiştir (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 18). Mikro seviye kuramlar göçü bireyin perspektifinden alınan kararlar, yani bireyin arzu ve beklentileri yönünden düşünürken, makro seviye kuramlar göçü genel bakış açısıyla yani ülkenin ekonomik yapısını temele alarak düşünür, orta seviyesi ise iki kuram arasında göç kararlarının bulunduğu yeri temsil eder yani sosyal ağlar, yaşıt grubu ve soyutlanmış grupları (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 18).

Şekil 2.1: Göç Teorileri

Kaynak: Faist & Faist 2000; Hagen-Zanker 2008; Hammar vd. 1997; Wickramasinghe, AAIN. & Wimalaratana, Wijitapure (2016). International migration and migration theories. Social Affairs, 1(5), 13-32.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi bazı göç araştırmacıları göç kuramlarını üçe ayırmıştır. Bazı araştırmacılar ise göçün başlangıcı ve sürekliliği üzerinden kuramlar geliştirmişlerdir. Kısacası her araştırmacı farklı ölçütler kullanarak göç kuramlarını sınıflandırmaya çalışmıştır. Bu çalışmada ise göç kuramları; klasik göç kuramları ve çağdaş göç kuramları olmak üzere iki alt başlık altında incelenecektir.

Klasik Göç Kuramları

Göç kuramlarına katkıda bulunan ilk isimler Thomas R. Malthus, William Farr ve Earnst G. Ravenstein'dır (Sinha ve Atullah, 1987: 25, Aktaran: Özcan, 2017: 188). Doktor Farr göçün "*hiçbir kesin kanuna bağlı olmadan yürüdüğü*" fikrini ortaya atmış bunun üzerine Ravenstein karşıt bir görüş olarak fikirlerini ortaya atmıştır (Corbett, 2005, Aktaran: Çağlayan, 2006: 68). Sadece fikir olarak kalmamış göçle alakalı yayınlanan ilk bilimsel çalışma olarak literatürde yerini almıştır (Yalçın 2004: 22). Göç kanunları Ravenstein'in 1855 yılında yazdığı bir makaledir. Ravenstein İngiltere'de yapılan nüfus sayımlarıyla birlikte göç hareketlerini açıklamış ve yedi tane göç kanunu oluşturmuştur. Böylece daha sonra yapılan göç çalışmalarına bir örnek oluşturmuştur. Ravenstein'in göç kanunlarının temelini fabrikaların ortaya çıkmasıyla milyonlarca kişinin işsiz kalması sebebi ile kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru olan yer değiştirme hareketi belirlemiştir (Özcan 2017: 188). Bu nedenle iç göçü açıklamak için nüfus sayımı verilerini kullanmıştır.

Ravenstein (1885: 198) "Göç Kanunları" makalesinde hedefini göç olarak belirlemiştir. Bu nedenle, "*göçmenlik yasaları*"ndan kasıtlı olarak bahsettiğini ve nüfusun fazla olduğu bölgelerin diğer bölgelerden kopma biçimlerine de değinmiştir (Ravenstein 1885: 198). Çalışmada genellikle iç göçten bahsetmiş ve üzerinde durmuştur. Göçe kuramı olarak kabul edilen yedi tane göç kanunu vardır. Bunlar sırasıyla;

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu kısa mesafede olabilecek ticaret ve sanayi merkezlerine doğru yer değiştirir veya yerinden edilirler. Bu durum büyük bir göç akımı demektir. Ancak bu göç akımı gerçekleşirken göç veren ve göç

alan ülke veya şehirlerin nüfusları da göz önüne alınarak bir tahmin oluşturulmalıdır.

2. Hızlı büyüyen ticaret ve sanayi merkezlerinde kısa mesafeden alınan göçlerle kırsal alanlarda nüfus azalır ve terk edilen kırsal alanlar daha uzaktan gelen göçmenlerle dolar. Böylece hızla büyüyen şehirler cazip kuvvetinin etkisini adım adım en uzaklara kadar hissettirir. Bu aynı zamanda kırsaldan kente, kırsaldan kırsala göç edenler için iş gücü oluşturma basamaklarıdır.
3. Dağılım süreci absorpsiyonun (emme) tersidir ve benzer özellikler sergiler.
4. Her ana göç akımı, terk edilen yerde oluşan nüfus boşluğunu telafi edici karşı bir göç akımını doğurabilir.
5. Uzun mesafeli göçlerde göçmenler çoğunlukla ticaretin veya sanayinin en büyük merkezlerinden birini tercih eder. Bu da demektir ki göçün istikameti genellikle gelişmiş sanayi ve ticaret kentlerine doğrudur.
6. Kentlerin yerlileri kırsalda oturan yerlilere göre daha az göç etmektedir. Yani kırsal alanlar daha çok göç vermektedir.
7. Kadınlar, erkeklerden oranla daha fazla göç etme eğilimindedir. Ancak kadınlar kısa mesafeli yerlere, erkekler ise uzun mesafeli yerlere göç etme eğiliminde olduğu ayrımını yapmıştır (Ravenstein 1885: 198, Aktaran: Yalçın 2004: 24-25).

Ravenstein'in öne sürdüğü göç kanunlarının yedi tanesi yukarıda anlatıldığı gibidir. Ancak Ravenstein bu kanunları sadece İngiltere'nin içinde bulunduğu dönem ve koşullarına göre oluşturmuştur. Bir evrensellik içermemektedir. Ayrıca Ravenstein'in makalesinin büyük bir bölümünde iç göç üzerine odaklanmış, diğer göç türlerini de kapsayacak türden kanunlar ortaya koymamıştır. 1889'da yayınladığı bir makale de ise dış göç üzerine bazı tespitlerde bulunmuştur ve eklediği ikinci bir nokta göçün sürekli olarak artış göstereceğidir. Eksik tarafları olmasına karşın Ravenstein göç kuramlarına ilişkin ilk bilimsel yayımı yapan ve diğer araştırmacılara göç kuramlarına dair bir örnek oluşturan isimdir (Yalçın 2004: 28). Ravenstein'in göç kanunlarından bahsederken cinsiyeti de göz önünde bulundurması göç araştırmaları açısından önemlidir.

Diğer bir klasik göç kuramı *neo-klasik kuram*dır. Bilinen en eski uluslararası göç kuramıdır. Göçü ekonomik temelle açıklamaya çalışmıştır. İşçi göçünün ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini açıklamaktadır (Arango 2000; Lewis 1954; Todaro 1976; Van Naerssen v.dğr. 2008; Spaan ve Zoomers 2008; Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 21). Massey ve arkadaşları “*bu kuramye ve uzantılarına göre uluslararası göçün sebebini; işgücü arz ve talebi arasındaki coğrafi adaletsizlik*” olarak açıklamıştır (Massey v.dğr. 2014: 13). Bazı ülkelerde emeğin karşılığı olarak düşük ücretlendirme yapılması nedeniyle işçi emeğini daha yüksek ücretlendirme karşılığında alabilecek ülkelere göç eder (Massey v.dğr. 2014: 13). Kuram eğer ücret farkları sona erer ya da azaltılırsa işçi ya da emek göçü de benzer şekilde sona erer veya azalabilir görüşünü savunur. Neo-Klasik Kurama göre, işgücü piyasası kurallarının ve kontrollerinin hem gönderen hem de alan ülkelerin uluslararası göçü düzenleyebileceği varsayılmaktadır (Massey Durand ve Malone 2005; Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 22). Bu konuda en önemli örneklerden Sri Lanka hükümetinin, 5 yaşın altındaki çocukları olan annelere, hizmetçi kapasitesinde denizaşırı işleri kabul etmemesi için uygulanan kısıtlamadır (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 22).

Kurama göre göçmenin göç etmesini önemli ölçüde etkileyen unsurlar; ilk süreçte göç edilecek yerdeki iş olanaklarından haberdar olması ve iki ülke arasındaki gelir farklılıklarıdır. Bu kuram ayrıca; göçmenin göç ettiği ülkedeki fırsatlardan yararlanmaya devam ettiği sürece geri dönüşü kabul etmeyeceğidir.

Neo-klasik kuram kişinin göçü gönüllü olarak gerçekleştirmesinin yanı sıra cinsiyet normları, savaş ve terörü, siyasi istikrarsızlıkları, toplumsal normları ve ailevi-kültürel ilişkileri yok sayarak varsayımlarını oluşturmuştur (Güllüpinar 2012: 61-62). Göçü bireye indirgeyerek diğer etkenleri göz ardı etmiştir. Göçmen sadece ekonomik bir unsur olarak karşımıza çıktığından bu kuram, göçün çok boyutlu yapısını basite indirgemıştır.

Bir diğer klasik göç kuramı *yeni göç ekonomisi kuramı*dır. Stark tarafından geliştirilen bu kuram aslında yer değiştirmenin bireyin kararı olmasının yanı sıra aile ve hanenin de göç üzerinde etkili olduğu, göçün önceden düşünülmüş ve sonuç olarak

planlanmış bir eylem olduğunu ortaya atmıştır (Güllüpnar 2012: 62). Yer değiştirme kararı her zaman bireyin tek başına verdiği bir karar olmayabilir. Bu kuramın açıklamaya çalıştığı durum aileden bir bireyin ya da bireylerin diğer bir ülkeye göç ederek aile içi geliri yükseltmeye çalışırken aynı zamanda diğer aile fertlerinin bulunduğu ülkenin ekonomisinin kötüleşmesine karşın bir önlem almak istemesidir. Bu kuram günümüzde geçerliliğini sürdürmekle birlikte, birçok göçmen başka bir ülkede kazandığı ücretin tamamını ya da bir kısmını doğduğu ülkeye göndererek hem aile bütçesine hem de ülke ekonomisine azımsanmayacak faydada bulunmaktadır. Bazı ülkeler özellikle göçmen kadınlar sayesinde önemli ekonomik kazançlar elde etmiştir.

Bu kuram neo-klasik kuramın göçü sadece iş gücü piyasasıyla açıklaması ve sermaye piyasası, sigorta piyasası, kredi piyasası gibi diğer faktörleri es geçmesine tepki olarak geliştirilmiştir denilebilir (Sert 2012: 34).

1979 yılında Michael J. Piore *ikili işgücü piyasası göç kuramını* tanıtmıştır. İkili işgücü piyasası formu uluslararası göçün gelişmiş sanayi ve ticaret toplumlarının deruni işgücü ihtiyacından dolayı ortaya çıktığını söylemektedir (Massey v.dğr. 2014: 20). Kuramın savunduğu görüş; uluslararası göçün göç gönderen ülkelerdeki itici faktörler nedeniyle değil, alıcı ülkelerde görülen çekici faktörlerden kaynaklanmaktadır (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 21).

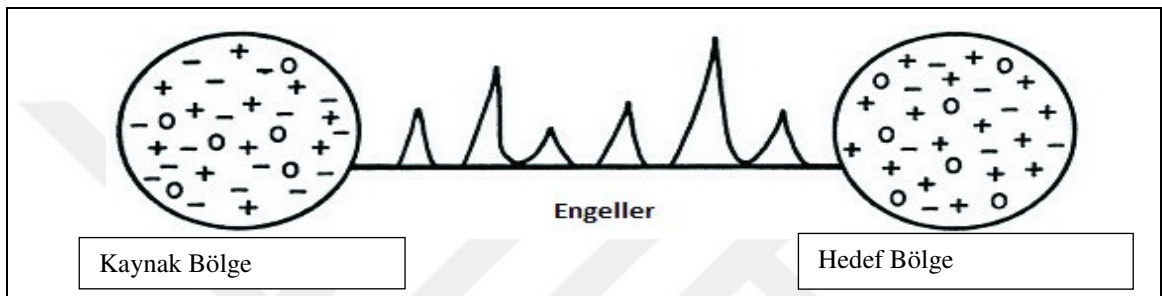
Ayrıca, bu kuram, gelişmiş ülkelerin emek göçünün diğer ülkelerden çekilmesini açıklayan dört niteliğe bağlı olduğunu söyler. Bu dört nitelik; yapısal enflasyon, isteklendirme sorunları, ekonomik düalizm ve emek arzının demografisi olarak belirtilmiştir.

Göçe ait bir diğer kuram çeşidi *itme-çekme(push-pull) kuramıdır*. Bu kuramı Lee 1966 yılında “A Theory of Migration” isimli makalesinde itici ve çekici faktörler olarak ayrıntılı şekilde inceleyerek oluşturmuştur (Jansen 1970, Aktaran: Yalçın 2004: 30).

Lee'ye göre (1966: 50) göç etme kararına giren ve göç süreci ile ilgili faktörler dört başlık altında özetlenebilir:

1. Menşee (kaynak) bölgeyle ilgili faktörler.
2. Hedef bölgeyle ilişkili faktörler.
3. Müdahale engelleri.
4. Kişisel faktörler.

Lee makalesinde bu faktörleri açıklamak istemiştir. Lee kaynak ve hedef bölgedeki faktörleri ve karışan engelleri aşağıdaki tabloyla anlatmaya çalışmıştır.

Kaynak: Lee, Everett S. (1966). A theory of migration. Demography, 3(1), 47-57.

Şekil 2.2: Kaynak ve hedef bölgedeki faktörler ve karışan engeller

Lee “-“ ile itici faktörleri, “+” ile çekici faktörleri ve “o” ile tarafsız yani göçe etkisi bulunmayan faktörleri anlatmak istemiştir. Ve bu iki faktör arasında göçü engelleyici faktörlerde bulunmaktadır. Bu faktörler farklı sebeplerden kaynaklanıyor olabilir; ailevi, ekonomik, kültürel, kişisel, siyasi faktörler gibi.

İtme-çekme kuramını başka göç araştırmacıları da katkı sağlamıştır. Bu isimlerden bazıları; Kleiner, Mac Donald ve Petersen gibi. Kleiner itici ve çekici faktörlerin bilinmesinin ve bunların tek tek düşünmesinin ağır bir süreç olduğuna değinmiştir (Yalçın 2004: 32). İtici, çekici ve engelleyen faktörleri düşünmek bireyin psikolojik olarak göç sürecini daha ağır geçirmesi anlamına gelmektedir. Mac Donald ise itici faktörlere karşı her bireyin aynı tepkiyi vermediğini yaptığı bir çalışma ile açıklamıştır (Yalçın 2004: 33). Yani itici faktörler kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilir. Herhangi bir katılımcı için itici faktörler arasında zorunluluk ifade eden savaş durumu gösterilebilirken, diğer bir katılımcı ülkesinde iş bulabilmenin zorluğunu gösterebilir. Araştırmamızın bulgularında da itici ve çekici sebeplerin farklılıkları ve bu

farklılıkların neden kaynaklanıyor olabileceğine değinilmiştir. Petersen ise kuramı; göç çeşitlerini itici ve çekici etkenleri esas alarak revize etmiştir.

Bir diğer klasik göç kuram çeşidi *merkez-çevre kuramı*dır. Bu kuram *bağımlılık okulu* veya *dünya sistemleri kuramı* olarak da bilinmektedir. Kurama göre dünya merkez ve çevre olmak üzere iki kısma bölünmüştür ve bu iki bölüm ekonomik olarak birbirini ile bağlantılıdır (Çağlayan 2006: 78). Kuram asıl olarak emek göçünün üzerinde durmaktadır. Kuramın temelinde Marxist bakış açısı hâkimdir. Emek göçünü kapitalist sistemin bir getirisi olarak görmektedir ve kapitalist toplumlarda emek göçünün ortaya çıkışını gelişmiş ülkelerin merkezleriyle, gelişmemiş çevre ülkelerdeki eşitsizlikle açıklamaktadır (Özcan 2017: 200).

Kuramın temel işleyişi çerçevesinde, merkez ülkeler yani gelişmiş refah seviyesi yüksek olan ülkeler sermayelerini arttırmak, maliyetlerini en aza indirmek, pazar alanını genişletmek ve içinde buldukları koşulları daha iyi hale getirmek için çevre ülkelere ve onların ucuz işgücüne gereksinim duyarlar, çevre ülkeler ise daha iyi ekonomik standartlara sahip olmak için emeğini ucuza satmaya razı olur (Özcan 2017: 200). Bu durum ihtiyaçlar döngüsü halinde devam ederek göçü gerekli kılar. Kuramın göçü kapitalist sistemin olağan bir sonucu olarak görmesi göçün ve göç sürecinin çok boyutlu yapısının anlaşılmasını mümkün kılmamaktadır. Neo- klasik kuramda olduğu gibi bu kuramın göçe tek taraflı yaklaşması göçü ve süreçlerini açıklamada yetersiz kaldığının göstergesidir.

Çağdaş Göç Kuramları

Çağdaş göç kuramlarının ilki *göç sistemleri kuramı*dır. Bu kuramın temel varsayımı; göçün hem veren ülkede hem de alan ülkede ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel ve kurumsal süreci değiştirmeye katkı sağladığıdır. Kurama göre göç veren ve göç alan iki ülke veya daha fazla ülke arasındaki göçmen değişimi üzerine kurulan bir sistem mevcuttur (Çağlayan 2006: 82). Kurulan bu ilişkinin ülkeler arasındaki mesafe ile açıklanması olası değildir. Yani uzak coğrafyalar arasında da bir göç ve göçmen ilişkisi olabilir.

Göç sistemleri kuramı makro ve mikro düzeydeki ilişki bağlantılarından oluşmaktadır. Mikro düzey etkenleri akrabalık ve dostluk sistemlerini içerirken, makro düzey etkenleri ekonomi, baskınlık veya baskı, idari sistemler, millî göç politikaları ve kültürel-sosyal sistemlere odaklanır (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 21). Bu kurama göre göç alan ve veren ülkeler arasında tarihsel bir irtibat vardır. Bu irtibat; geçmiş zamanlardaki sömürgeleştirme, ticari, kültürel veya siyasi faaliyetler olabilir (Güllüpinar 2012: 78). İki veya daha fazla ülke arasında göç olgusu yaşanıyorsa, bu ülkeler arasındaki geçmişe dayalı ilişki incelenmelidir. Fransa ile Afrika ülkeleri arasında sömürü bağlamında göç yoğunluğunun yaşanması bu kuram temelinde örnek verilebilir.

Bu kuramın ortaya attığı bazı varsayımları Massey v.dğr. (2014: 34) şöyle anlatmıştır:

1. Göç akımının olması için coğrafi yakınlık olması söz konusu değildir. Birbirine coğrafi olarak uzak olan ülkelerde de göçler yaşanabilir.
2. Göç gönderen ülkelere gelen göçmenler merkezi konumdaki ülkelere giderek çok uluslu yerler haline gelmesiyle “çok kutuplu sistemler” meydana gelmektedir.
3. Ülkeler birden daha fazla göç sisteminin mensubu olabilirler. Ancak birden fazla mensubiyete olanak sağlayan ülkelere daha çok göçmen veren ülkeler arasında yaygındır.
4. Sürekli olarak değişen ekonomik ve siyasi koşullarla birlikte göç düzeni de değişmekte ve böylece göç düzeninin sabitliği değişmez bir zemini ihsas etmektedir. Ülkeler siyasi kaosa, ekonomik istikrarsızlıklara veya toplumsal değişimlere cevap olarak düzene katılabilir ya da uzaklaşabilirler.

Bu kurama doğrultulan eleştiriler; göçün bireysel veya ailesel kararlar sonucunda gerçekleşen bir olgu olduğunu ve göçün sadece bir süreç değil aynı zamanda göçmenin kendisinin en güçlü karar verici olduğu gerçeğini es geçmesi yönündedir (Sert 2012: 36).

Göçmen ilişkiler ağı (Network) ya da *ağ kuramı* bir diğer çağdaş göç kuramıdır. Bu kuram 1990'lı senelerde sosyolojide kullanılan bir ifade üzerinden göç kuramlarında de kullanılmasıyla gelişmiştir (Güllüpnar 2012: 72). Kuramın temelinde göçmenin göç veren ülkede kalan aile fertleri, akrabaları, arkadaşları ve ilişkide olduğu diğer insanlarla göç etmesine rağmen aradaki bağlantıyı veya ilişkiselliği koparmaması yatar (Güllüpnar 2012: 72). Ayrıca göç ettiği ülkede kurduğu sosyal ağlarda kuramın konusuna dâhildir. Göçmen göçün farklı aşamalarında göçmen ağlarını kullanabilir. Aslında bu devam eden ağ bağlantıları bir çeşit sosyal sermaye biçimidir (Massey 1993; Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 21). Buna bağlı olarak, ağ göç mekanizmasının olumlu etkilerini ortaya koyarak göçü gönderen ülkenin ekonomik gelişimini önemli ölçüde etkiler (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 21).

Bu kuram göçe sebep olan etkenlerden ziyade, göçün sürekliliğini sağlayan etkenlerle ilgilenir (Özcan 2017: 202). Wilpert (1992: 178)'e göre ağ kuramı işleyişini şu şekilde sürdürmektedir: Başat roldeki göçmenler menşei ülke ve hedef ülkeyi birbirine bağlayan bir köprü görevini üstlenir ve bu görev menşei ülkedeki diğer kişilere göçme fırsatı tanır, deneyimler de aynı şekilde ilk göçmenlerden diğerlerine aktarılır ve göç sürekli bir durum alır (Aktaran: Yalçın 2004: 50). Araştırmanın bulgularında da katılımcı kadınlar genellikle hedef ülkede yaşayıp da menşei ülkedeki bağlarını koruyan bir arkadaşı veya akrabası vasıtası ile geldiklerini belirtmişlerdir. Ancak göçmenlerin oluşturduğu bu ağ zamanla yasa dışı göçün alt yapısının hazırlanmasına yardımcı olarak artışa neden olmuştur (Crisp 2006: 6-7, Aktaran: Çağlayan 2006: 87).

Kümülatif (birikimsel) nedensellik kuramı yeni göç kuramları arasında yerini almaktadır. 1956 yılında Gunnar Myrdal tarafından geliştirilmiştir. Douglas Massey ve arkadaşları tarafından daha da geliştirilmiş, üzerine eklemeler yapılmıştır (Massey 1990; Massey, Goldring ve Durand 1994; Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 25). Bu kuram ağ kuramında olduğu gibi göçün sürekliliği üzerinde durur. Göç devam ettikçe zamanla göçün artışı da devam edecektir. Ancak işgücü gönderen ülkede açık oluşmasıyla beraber göç gönderimi de zayıflayacak ve “*göç toplamı eğrisi ters u şekline dönüşecektir*” (Hagen-Zanker 2008, Aktaran: Özcan 2017: 205). Yani göç bir

süreliliğine artacak ve daha sonra düşüşe geçecektir. Kuram bu yönüyle göçün sonsuza kadar süremeyeceğini vurgulamaktadır (Özcan 2017: 205).

Bir diğer çağdaş göç kuramı ise *ulus aşırı göç kuramı*dır. Bu kuram küreselleşmeyle beraber önceden var olan kuramların dönüştürülmesi ve geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak ulus-aşırı devletlere göç eden bireyler geride kalanlarla kolay ve anında iletişim kurabilmektedir. Yani göçmen ağları daha yaygın ve kolay bir özellik taşır hale gelmiştir. Kuram, göçü zaman ve mekân bağlamında değerlendirerek zincir göç, döngüsel göç ve göç akımlarını açıklamaya çalışmıştır. Göçmenler günümüzde birbiriyle daha sık iletişim kurabilmekte ve göç ettiği ülkenin fırsatlarından bir diğer göçmen adayını hızlıca bilgilendirebilmektedir. Haberdar olması durumunda sürekli bir göç ağı oluşmaktadır. Kurama göre göç artışının sebebi; gelişen ve değişen dünya düzeninde iletişimin ve ulaşımın eskisine oranla daha hızlı gerçekleştirilmesidir. Bu kuram doğrultusundaki araştırmalar, göçün gerekçelerini aydınlatmaktan daha çok, göçü alan ülkelere ve bu ülkelere uyum sağlamadaki yeni rasyonaliteleri açıklamaya yoğunlaşmaktadır (Özcan 2017: 205).

Son olarak yeni göç kuramlarından olan *kurumsal kuram* göçmen ağlarının kurumsallaşmaya çalışması aşamasında ortaya çıkmıştır. Göçmenlerin göç ettiği ülkede ve işverenlerin arasındaki sorunları çözmek amacıyla kar amacı gütmeyen kuruluşların karşısında birçok kar araştırması kurumları ve türevleri de uluslararası göçle gelişmiştir; kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlar göçmenlerin insani yönüne önem verirken, kar amacı güden kuruluşlar insan kaçakçılığı, iş bulma acenteleri gibi göçmenleri farklı kar amaçları için kullanabilmektedir (Wickramasinghe ve Wimalaratana 2016: 25). Bu sebeple kuramın üzerinde durduğu noktalardan birisi göç ve göçmen ağlarının hem olumlu hem de olumsuz durumlara yol açabileceğidir. Günümüzde göçmenlerin farklı iletişim bağlantıları ile birçok kar amacı güden zararlı kuruluşların elinde farklı amaçlar için kullanılmaktadır. İnsan kaçakçılığı ve ticareti konusunda geliştirilmesi kaydıyla kuram göç politikalarına katkı sağlayabilir.

2.6. Göç ve Kadın

Göç geçmişten günümüze kadar varlığını devam ettiren bir olgu olmakla birlikte, göçte kadınların varlığının dile getirilmesi çokta eskiye dayanmamaktadır. Bunun sebebi göçün tek bir cinsiyet üzerinden tanımlanması ve diğer süreçlerinin de yine tek bir cinsiyet üzerinden dile getirilmesidir. Bu gün bize şaşırtıcı gelebilir ancak birçok saygın göçmenlik çalışması tamamen erkeklerden gelen anket veya görüşme yanıtlarına dayanmaktaydı ve bu araştırmalara dayanarak göçmen nüfusunun tamamını temsil ettiği iddia edilmekteydi (Hondagneu-Sotelo 2003: 5). Bazı özel durumlarda ise; erkeklerden eşlerini ve kadın akrabalarını rapor etmeleri beklenmekteydi (Hondagneu-Sotelo 2003: 5). Kadınlar birçok araştırma ve araştırmacı için ailesine veya eşine bağımlı göçmenler olarak tanımlanmaktaydı. Birçok cinsiyetçi araştırma göçü; erkeklerin gerçekleştirdiği bir eylem ya da erkeklere bağımlı olarak yer değiştirme hareketi olarak tanımladığından eleştirilmiştir. Gerçekten de birçok araştırma göçün sebeplerinin, sonuçlarının ve diğer süreçlerinin kadın ve erkek için farklı olabileceğini es geçerek göç olgusunu incelemişlerdir. Ancak zaman içinde tüm göç süreçlerinin erkek, kadın ve hatta çocuk için farklılık gösterebileceğinin farkına varılmıştır. Bunu 1880’li yıllarda göçün kadın ve erkek için farklılık gösterebileceğini, kadınların erkeklerden daha fazla göçe eğilimli olduğunu Ravenstein dile getirerek cinsiyet temelli araştırmalara örnek teşkil etmiştir. Ravenstein’in bu fikri göçte cinsiyet temelli araştırmalar için önem arz etmektedir. Cinsiyet gibi önemli bir ayrımın farkına varan araştırmacılar diğer araştırmalarda olduğu gibi göçte de cinsiyet temelli analizlerin göç süreçlerini daha iyi anlaşılır kıldığını savunmaktadırlar. Sonraki yıllarda bu farkındalığı sağlayan başka bir durum ise; yeni toplumsal hareketler ile kadınların her alanda olduğu gibi göç alanında “biz de varız” söylemlerinin daha sesli dile getirilmesinden de kaynaklanmaktadır. Bu söylemleri dile getiren cinsiyet faktörünü ele alan çalışmalar göçte kadını ayrı olarak inceleme olanağı sağlamıştır.

1965'ten sonra göçte bir patlama, ABD'de “yeni etnik köken” ve “kimlik politikaları”nın yükselişi ve 1960'ların sonlarında yeni bir feminist hareketin doğuşu, hepsi de çok sayıda genç kadının katılmasıyla aynı zamana denk gelmiştir (Sinke 2006: 84-85). Bu dönemlerde araştırmacılar nitel ve nicel araştırma yöntemlerini kullanarak

arka planda ve sessiz kalmış olan kadınlar, göçmenler, proletarya, azınlıklar gibi marjinal sınıfların yaşamlarına odaklanmışlardır. 1970'li yıllarda bazı feminist çalışmalar sadece göçün erkekler üzerinden dile getirilmesini eleştirmekle yetinirken, bazı feminist çalışmalar ise kadınların seslerinin daha fazla duyurmak amacı ile sözlü tarihsel yöntemlere başvurmuşlardır (Krause 1978; Sinke 2006: 85). Scott ve Tilly göç eden kadınların yaşamlarına odaklanırken Tamara Hareven sözlü tarihi kullanarak kadınların göç deneyimlerini ve hayatlarında gizli kalan olayları aydınlatmak üzere araştırmalar geliştiren feminist göç araştırmacılarından (Sinke 2006: 85).

1980'lerin ortalarına gelindiğinde, göç araştırmaları da daha uluslararası hale gelmiştir. Burada da antropologlar, sosyologlar (Simon ve Brettell 1986; Sinke 2006: 86) ve tarihçiler arasında gelişen disiplinler arası bir diyaloga işaret edebiliriz (Gabaccia 1992; Sinke 2006: 86). Çalışmalar, Kuzey Amerika bağlamının ötesinde göçmen kadınlarda da ortaya çıkmaya başlamıştır (Phizacklea 1983; Sinke 2006: 86). Cinsiyet temelli çalışmaların birçok kesim tarafından eleştiri almasına rağmen özellikle göçte önemi artmaktadır ve giderek yoğunlaşmaktadır. Bunun nedeni göçün süreçlerinin erkek, kadın ve diğer gruplar için farklılaşması, kadınların ve çocukların göç sürecinde daha çok mağdur edilmesi ve araştırmaların karşılaştırılabilirliğini sağlamasıdır. Bunların yanında cinsiyet temelli araştırmaların bize sunduğu diğer faydalar; toplumsal cinsiyet ilişkilerinin göçün ardından nasıl yeniden yapılandırıldığı, göçmen haneleri ve aile ilişkileri, sosyal ağlar, göç sonrası uyum, göç edilen yerdeki istihdam olanakları, süreçlerdeki şiddetle karşılaşma olasılıkları şeklinde bu örnekler çoğaltılabilir (Nawyn 2010: 754). Cinsiyet ve göç araştırmalarının çoğu, göçten sonraki süreçlere yoğunlaşmakta, cinsiyet açısından uyum konularını veya göç alan ülkeye uyumu ve bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşümünü, ekonomik ilişkilerdeki değişimin aile (özellikle heteroseksüel aile) ilişkilerini nasıl şekillendirdiğini ortaya çıkaran araştırmalara rastlamakta mümkündür (Nawyn 2010: 755). Bu tür araştırmalar erkeklerin eşlerinin göç etmesi durumunda gündelik işlerini kendilerinin sürdürebilmesini sağlarken, kadınların kendileri açısından eşlerinin yokluğunda daha fazla özerklik sağladığını ortaya koymaktadır (George 2005; Hondagneu-Sotelo 1994; Nawyn 2010: 755). Göç bu yönüyle cinsiyet eşitliğine katkı sağlamaktadır. Ancak aksi de mümkün olabilir. Bu durum kadınların göç ettikleri ülkede tercih ettiği iş ve

olanaklar ile ilgili olabilmektedir. Bunların yanında göçün erkek ve kadın açısından farklılaştığı noktalardan bir diğeri cinsiyetin göç etmeye karar verirken seçim derecesini etkilemesidir. Pek çok durumda, göç etmeye karar verme aşamasında erkekler özerk kararlar alırken, kadınlar tam olarak kontrol edilemeyen aile stratejilerinin bir parçası olarak göç ederler (Boyd 1989; Hugo 1995; Carling 2005: 5). Göçten sonraki aşamada da kadın göçmenler erkeklere göre daha fazla savunmasız kalmakta, etnik azınlık konumları ve yasal konumlarına bağlı cinsel taciz ve tecavüzler yaşamaktadırlar. Özellikle düzensiz göç süreci içerisindeki kadınlar sadece cinsel istismar uğramamakta, çoğu zaman emekleri de istismar edilmektedir. Erkeklere göre dezavantajlı durumda kalan kadınlar bu yönüyle daha fazla araştırmaya ve araştırılmaya, sonrasında ise çözüm ve öneriler sunulmasına ihtiyaç duymaktadır.

Kadın göçmenler için ekonomik fırsatların artması, kadınların ev içi işlerde, sağlık hizmetinde ve seks işinde istihdam olanakları arayan kadınlarla birlikte göç kadınlaştırılmıştır (Nawyn 2010: 754). Ancak kadınlar, bilindiği üzere sadece ekonomik kaygılarla göç etmemiş aynı zamanda aile, hükümet ve toplum tarafından baskı veya şiddet altında kalma, siyasi kaygılar, evlilik, seyahat, savaş ve terör gibi farklı nedenler de kadınların göçünü arttırmıştır. Araştırmanın bulgularında da kadınların göç nedenlerinin çeşitlerine örneklem dâhilinde değinilmiştir. Erkekler de aynı nedenlerden göç edebilir ancak kadınlar genellikle bu tür deneyimlere karşı daha savunmasız kalmaktadır (Nawyn 2010: 754). Özellikle hane içi şiddetin genellikle mağduru kadın iken faili erkek olmaktadır. Özellikle Irak (26y), Türkmenistan (27y), Tunus, Fas, gibi ülkelerden gelen kadın katılımcılar şiddet ve tacizden dolayı göç etmek zorunda kalmışlardır. Yani göçün kadınlaşması kavramı bazen bir zorunluluğu ifade ederken, zorunlu nedenlerden ötürü yer değiştirirken, bazen de daha bağımsız hareket edebilmenin sonucu olmuştur (Barın 2015: 15). Bu durum göç alan ülkenin çekici özelliklerine ve göç veren ülkenin itici özelliklerine göre farklılık gösterebilir. Düzensizlik içindeki kadın göçünün göç alan ülkedeki çekiciliğini sağlayan unsur ise “ucuz kadın işgücüne talep” belirler. Kadın göçmenler için göç veren ülkedeki itici faktörler ise cinsiyet eşitsizliğine bağlı olan yoksullaşma ve insan hakları ihlalleri sayılabilir.

Kadınların geleneksel emek göçüne katılımı, aile birleşimi, mülteci/sığınmacı olarak artış göstermesinin veya görünürlük kazanmasının yanı sıra özellikle “kadın göç biçimleri” ortaya çıkmıştır (Carling 2005: 2). Bunlar arasında zorunluluk veya gönüllülük esasına göre, ev işçilerinin ticarileştirilmiş göçü ya da hizmetçi ticareti, seks endüstrisinde çalışan kadınların göçü, ticareti ve kadınları evlendirmeye yönelik organize göçler bulunmaktadır (Carling 2005: 2). Geçmişte, kadınlar evlilik yoluyla yeni bir milliyeti kazanabilmekteydi ve böylece ikametlerini erkeklerden daha fazla yasallaştırmaktaydılar (Boris 1995; Schrover v.dğr. 2008: 22). Bu tarz göçlerin son yıllarda kaybolmasıyla birlikte birçok ülkede yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar çoğu insanın bu şekilde yeni bir vatandaşlık kazanma hakkına sahip olduğu bilinmektedir (Schrover v.dğr. 2008: 22).

1980’lerden itibaren yaşanan değişimler ile birlikte neoliberal politikalar kadını ucuz iş gücü haline getirerek bazı sektörlerde daha çok tercih edilir hale getirmiştir (Kaypak 2017: 2). Eskiden ev ve bakım hizmetlerinde çalışan kadın vatandaşlar başka iş olanakları buldukça ev ve bakım hizmetlerini “düşük statü” olarak kabul etmeyi reddettiği için, boşluğu doldurabilecek göçmen kadınlara yönelik artan bir talep ortaya çıkmıştır (Toksöz ve Ulutaş 2012: 90). Yani göçmen kadınlar vatandaşların tercih etmediği alanlarda işgücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilhassa bakım hizmetleri ve eğlence sektöründe göçmen kadınlar çalıştırılmıştır (Kaypak 2017: 2). Zevk ve arzu kavramları globalleşmesiyle birlikte sınır aşan bir karakter kazanınca, seks hizmetlerine olan talep artmış ve daha çok kadın eğlence ve seks sektörlerinde çalışmaya başlamıştır (Toksöz ve Ulutaş 2012: 94). Talebin artmasıyla birlikte, sunulan hizmetler çeşitlendirilmiş ve çeşitli ülkelerden ve etnik kökenlerden sektörel işçilerin getirilmesiyle pazar haline dönüştürülmüştür (Toksöz ve Ulutaş 2012: 94). Cinselliğin bir pazar haline gelmesiyle birlikte ise, kadınlar birer metaya dönüştürülmüştür. Artık göçmen kadınlar ev ve bakım hizmetleri, bavul ticareti, fuhuş sektöründe daha çok tercih edilir hale gelmiştir (Kaypak 2017: 2). Cinsiyet ayrımı genellikle işgücünde sık görülmektedir ve kadınlar iş için göç ettiklerinde genellikle “dişil” pozisyonlarda çalışmaktadır (Fleury 2016: 9). Araştırmanın bulgularında da rastlanabileceği gibi kadın katılımcılar genellikle ev içi hizmetler ve bakım hizmetlerinde çalışmaktadır. Özellikle

bu tür işlerde kadınların tercih edilmesi göç sonrası süreçte de toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimine sebep olmaktadır.

Bu durum sadece ülkemize özgü değil uluslararası bir nitelik taşımaktadır. Cinsiyete göre ayrılmış iş piyasaları ve kadınların ülkelerindeki toplumsal cinsiyet rollerinin baskınlığı kadın göçmenlerin iş fırsatlarını, iş tercihlerini, kazanılan parayı ve sömürü risklerini etkilemektedir (Jolly ve Reeves 2005: 9). Vasıfsız sektörde, kadınlar yalıtılmış işlerde egemendir ve bu nedenle sömürü riski daha fazladır (Jolly ve Reeves 2005: 9). Erkek göçmenler ise tarım, inşaat gibi sektörlerde yoğunlaşmıştır. Yine bu durum gösteriyor ki kadınlar her ne kadar işgücüne katılsa da toplumlar tarafından verilmiş cinsiyet rolleri değişim göstermemektedir. Yani kadınların mücadeleleri ataerkil ilişkilerde zorlukları kolaylaştırırken, aynı zamanda işgücü piyasasında ataerkil kapitalizmi ortaya çıkarmaktadır (Nawyn 2010: 756-757). Özellikle fuhuş sektöründe çalışan kadınlar çalışma izinleri olmadığı gibi genellikle yasa dışı giriş-çıkış yapan göçmenlerdir. Fuhuş sektöründe çalışan kadınların kendi istekleri olabileceği gibi, göç ettikleri ülkede insan ticareti mağduru olabilmeleri de mümkündür. Kadın göçmenler, özellikle zorla göç veya yerinden edilme durumlarında, hayatta kalmak veya ailelerinin geçimini sağlamak amacıyla fuhuş yapmak zorunda kalabilir (Ghosh 2009; Fleury 2016: 29). İnsanların göçünün ne derece zorlayıcı ya da seçim olduğu tartışmaya açıktır: Nijer'den bir ailenin kıtlıkla karşı karşıya kaldığı için yer değiştirmesi; Filipinler'de bir hizmetçi olarak çalışmak ve kazancını eve geri göndermek için ailesi tarafından gönderilen bir kız; ailesinin köyüne geri gönderilen kocası tarafından boşanmış bir Bangladeşli kadın; cinsel tacizden kurtulmak için evden kaçan bir İngiliz çocuğu; seks işine istekli bir şekilde göç etmiş, ancak sanal kölelik koşullarına hapsolmek yerine iyi para kazanacağına inandırılmış bir Sırp kadını gibi birçok örnek sunulabilir (Jolly ve Reeves 2005: 9). Zorunlu ve gönüllü göç arasındaki ayırım kişiden kişiye değişebilir. Hatta zorunlu göç olarak görünen bir olayın arkasında gönüllülük, gönüllü bir göç örneğinin arka yüzünde zorunluluk yatabilir. Bu yüzden bu tür çalışmalarda kadınların yaşamlarının ayrıntılı şekilde incelenmesi faydalı olacaktır. Görünmeyeni görmek ve göstermek bir araştırmacının yapacağı iştir.

Göçmen kadınlar cinsel istismara ve zorlanmaya karşı savunmasız kalan kimselerdir. Toksöz ve Ulutaş (2012: 100-101) eğlence ve seks sektöründe çalışan kadınları üç grupta toplamıştır; ilk grup, eğlence sektöründe çalışmak için izin verilen kişiler olarak istihdam edilenleri içermekte, ikinci grup Türkiye'ye turist vizesi ile giren ticari olarak serbest çalışanlar (bu kadınlar genellikle ev hizmetlerinde çalıştıktan sonra seks ticareti yapmakta veya doğrudan bu amaçla gelmektedir) ve üçüncü grup, diğer sektörlerde istihdam vaadiyle kandırılan ve daha sonra seks ticaretinde yer almak zorunda kalan insan kaçakçılığı mağdurlarından oluşmaktadır. Birçok düzensiz göçmen kadın, göçlerine yardım etmek için işe alım ajanslarına güvenmektedir, çünkü kaynaklara ve bilgilere erişememektedirler (Fleury 2016: 28). Üçüncü grupta bulunan kişiler diğer iki gruptan zorla istismar gördüğü gerekçesi ile ayrılmaktadır.

Göç alanında benzer deneyim yaşayan kadınlar ve göç alan ülkeye göçmen kadınların faydaları, şiddet ve eşitsizlik, göç hukukunda kadına yer verilmesi gerektiği, son olarak işgücünde artan kadın gereksinimi ve insan ticareti gibi konuların öznesi olmaya devam etmektedir (Şeker ve Uçan 2016: 205). Bazı kadın göçmenler ise, göç ettikleri ülkeye eğitim amaçlı veya yüksek nitelikli işlerde çalışmak amaçlı yerleşmektedirler. Genellikle gönüllü olarak gerçekleşen bu göçler sonucu göçmen kadınlar olumlu beklentiler eşliğinde hayatlarını geleceğe dönük umutlar eşliğinde sürdürürler. Göçmen kadının göç ediş amacı ve göç ettiği ülkede beklentilerinin karşılanmasına göre gelecek ümitleri de farklılaşmaktadır. Göç, kadınların istihdama ve eğitime erişmesine, cinsiyet eşitliğine, normlarını iyileştirmesine ve istenen sonuçları elde etmek için bağımsız kararlar verebilme yeteneğini arttırmaya izin vermesi bakımından kadınlar için güçlendirici olabilir (Fleury 2016: 1) Tersine, göç, özellikle göçmenlerin düşük vasıflı veya düzensiz olduğu durumlarda, kötüye kullanma ve insan ticareti de dâhil olmak üzere güvenlik açıklarını daha da arttırabilir (Fleury 2016: 1) Yani göçün kadınlar açısından olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurması “güvenlikli dünya düzeni”nde yasalara uyum gösterme ve göçün yapılış amacına göre değişmektedir. Yasalara uygun olmadan yapılan her göç yine yasal haklara ulaşımı engellemektedir. Cinsiyet ve göç konusunda yapılan daha fazla araştırma ile çözölen karmaşıklıklar ve problemler kadınlar için daha iyi programlar ve politikalar üretilmesini sağlayabilir.

Türkiye'ye gelen göçmen kadınların seyahat ve vize masraflarını dört şekilde finanse ettikleri görülüyor: kendi tasarruflarıyla, potansiyel işverenlerinden ön ödeme alarak, akraba veya kullanıcılardan borç almak ve başvurdukları iş acentaları aracılığıyla (Toksöz ve Ulutaş 2012: 94). Araştırmanın bulguları da bu kanıyı desteklemektedir. Geçmişten günümüze iş acentaları göçmenin güvenliğini sağlayabileceği gibi göçmeni dolandırma veya istismar kanalları olarak da karşımıza çıkmaktadır. Birçok göçmen iş acentaları tarafından istismar edilmekte ve insan ticareti mağduru olabilmektedir. Bu insanların çoğunu kadınlar oluşturmaktadır.

Kadın göçmenlerin bireysel olarak aldıkları göç kararlarında çoğu zaman arkadaş, akraba, komşu gibi ağ kanalları etkili olmaktadır (Harzig 2003: 25, Aktaran: Kaypak 2017: 8). Araştırmanın bulgularında da rastlanacağı gibi göçmenin akrabaları veya tanıdıkları vasıtasıyla diğer ülkelerdeki fırsatlardan haberdar olması bile göç etmesi için bir sebep niteliği taşıyabilir.

Önceki yıllarda kadın göçmenlerle de dâhil olmak üzere mağdur göçmenleri koruma altına alan yasaların varlığından pek söz edilemez. Ancak kadınların daha görünür hale gelmesiyle ve birçok kadının insan ticareti mağduru olmasının sonucunda koruma ve önlemler alınmıştır. Eskiden mağdur olan kadınlara sığınma hakkı bile tanınmazken günümüzde bazı değişikliklere gidilmiştir. Ancak ülkeden ülkeye bu durum değişiklik göstermektedir. ABD'de göçmen kadınlar, kadınların sünneti, namus cinayetleri, aile içi şiddet, zorlayıcı aile planlaması, zorla evlendirme veya baskıcı sosyal normlar nedeniyle zulmedildiklerini kanıtlayarak iltica ve yasal giriş yapabilirler (Oxford 2005; Schrover v.dğr. 2008: 22). Bu, Almanya gibi bazı Avrupa ülkeleri için de geçerlidir (Schrover v.dğr. 2008: 22). Yine Türkiye'de, bu ve bunun gibi mağduriyet yaşamış veya yaşayan kimseleri sınır dışı etmeme yasalar ile güvence altına alınmıştır. Uzun zamandan beri, kayıtlı ekonomideki çalışmalar ve iltica prosedürleri yoluyla yasallaştırmalar erkekleri tercih edinmekteydi, ancak son zamanlarda kadınları destekleyen gelişmeler oldu ve son yıllarda kadınlar için seçenekler de iyileşmiş görünmektedir (Schrover v.dğr. 2008: 22). Evlilik, doğum veya insan ticaretine karşı tanıklık yoluyla yasallaştırma, kadınlara daha fazla olanak sunmaktadır (Schrover v.dğr. 2008: 22). Yine de hala günümüzde toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili endişeleri

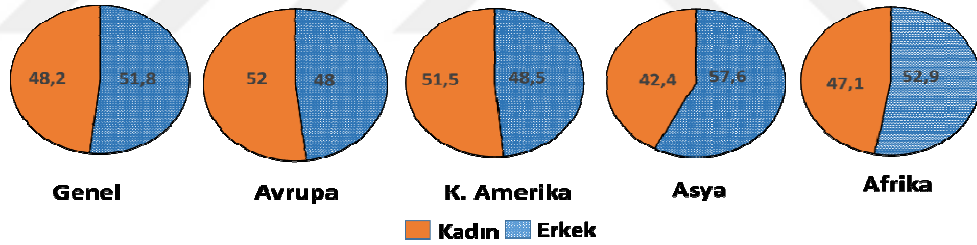
kalkınma perspektifinden göçle ilişkilendiren kuram, politika ve uygulama nadirdir (Jolly ve Reeves 2005: 38). Devletler tarafından dezavantajlı kadınların girişlerini kısıtlayıcı ve katı politikaları onları düzensizliğe itmektedir.

Göçün her ne kadar sebepleri, sonuçları ve diğer süreçlerinin erkek ve kadınlara göre farklılık gösterdiği bilinse de göç politikalarına yeterince yansımaması bir eksikliktir. Sivil toplum kuruluşları ve birçok göç ajansı günümüzde kadınları korumaya, güçlendirmeye yönelik destek sağlamaktadır. Bunların yanında yeterli olmamakla birlikte kadın göçmenleri korumak için bazı uluslararası sözleşme, beyan ve yasa belirlenmiştir. 189 ülke arasında “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme” imzalanmıştır (Fleury 2016: 31). Bu sözleşmelere ek olarak, 1994 yılında Birleşmiş Milletler [BM] Genel Kurulu, daha sonra BM Kadının Statüsü Komisyonu ve BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından kabul edilen “Göçmen Kadınlara Yönelik Şiddet Kararı”nı kabul etti (Oishi 2002; Fleury 2016: 31). 176 ülke, “Uluslararası Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” ni onaylamış ve bu sözleşmeyi tamamlayan iki protokolden biri, “Kişi ve Özellikle Kadın ve Çocuklarda Kaçakçılığı Önleme ve Cezalandırma Protokolü”dür (Fleury 2016: 31). Çoklu işbirliklerinin varlığı bilindiği gibi ikili veya tekli koruma kararları da alınmaktadır. Ancak tüm bu çabalara rağmen göçmen kadınların sorunları ve karşılaştığı riskler devam etmektedir. Uluslararası göç alanında kadınlara daha çok önem vermek ve ülkelerin yerel yasalarında göç süreci ve sonrasında en fazla mağduriyeti yaşayan kadınlar için somut, koruyucu maddelere yer vermek gerekmektedir.

Sonuç olarak kadınlar hem göç veren hem de göçü alan ülkede dezavantajlı grup haline gelmektedir. Göçmen olmanın yanında kadın olmak, durumu daha da hassaslaştırmakta ve önem kazandırılması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin göç hukuklarında kadınların ikincil birey olarak haklardan ve özgürlüklerden yararlanmalarının önüne geçilmelidir. Kadın göçmen olmanın göç hukukunda yeri ve önemi belirlenmeli, hassas grupta yer aldıkları unutulmadan ayrıcalıklar tanınmalıdır. Kadınların giderek artan yer değiştirme eylemlerinin daha da artacağı düşünülerek bu konuda devletler kendi hukuklarında ve uluslararası göç hukukunda özel bir alan belirlemelidir.

Kadın Göçü İle İlgili Elde Edilen Veriler

2019’da yıl ortasında yaklaşık 251 milyonun üzerinde uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmektedir (<https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp> Erişim tarihi:5 Ekim 2019). Kadınların uluslararası göçmen stoğundaki payı %49,2 olarak belirlenmiştir (<https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates19.asp> Erişim tarihi: 5 Ekim 2019). Yine Birleşmiş Milletler ’in 2019 verilerine göre Türkiye’de uluslararası kadın göçmenler tüm göçmenlerin %50,4’ünü oluşturmaktadır. Türkiye’de uluslararası göçmenler arasında cinsiyete göre kadınlar çoğunluğu ifade etmektedir. Kadın göçü sadece kadınların sayıca artması olarak değil “kadınların görünürlüğü” olarak da değerlendirilmelidir. Kadınların uluslararası göç alanında niceliksel olarak artış göstermesinin yanında kadınlar iş gücünde ve gündelik hayatta da görünürlük kazanmıştır (Yılmaz 2019: 387). Kadın göçünü sadece verilerle açıklamak yetersiz bir tanımlama olacaktır.

Grafik 2.1: Kıtalara Göre Cinsiyet Odaklı Göçmen Oranları(2017)

Kaynak: UN DESA’dan aktaran: Yılmaz, Abdurrahman (2019). *Göç ve Kadın: “Göçün Feminizasyonu” ve Kadın Göçmenlerin Durumu*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 383-400.

Yılmaz göçün feminizasyonunu beş eğilimle ilişkilendirmiştir (2019: 387). Bunlar;

- Kadınların gelişmiş ülkelerdeki oransal olarak artışı,
- Kadınların nicelik bakımından artışı,
- Kadınların aile göçü, evlilik göçü ile tanımlanmalarından sıyrılarak sığınma, işçilik ve insan ticareti gibi göç çeşitlerinde yer alması,
- Aile rollerinin değişmesinden kaynaklı olarak kadınların iş olanağı olan yerlere göç etmesi

- Kadınların yine temelde toplumsal rollerle ilgili olarak kadınların “dişil” pozisyonlarda ihtiyacın artmasından kaynaklanan işgücü açığının oluşması (Yılmaz 2019: 387).

Yukarıda sayılan maddeler kadınların araştırmalarda daha fazla yer almasının nedenlerini açıklamaktadır. Kadın göçü niceliksel artış ve niteliksel olarak görünürlüğün sonucunda daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Ancak göç sürecinde bulunan düzensiz kadın göçmen verilerine ulaşılması zordur. Birçok düzensiz göçmen yakalanmamak amacıyla yerlerini gizlemektedir.

2.7. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenen suçlardandır. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti mahiyeti itibariyle bağlantılı olup; bir kişi hem insan ticareti ilgili suç işleyip aynı zamanda göçmen kaçakçılığı da yapmış olabilir. Ancak birbirinden farklı kavramları işaret etmektedir.

Mülga 1490 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda madde 201/a. maddeye göre “*doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek amacıyla, yabancı bir devlet tâbiyyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye’de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye’ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir*” (Türk Ceza Kanunu [TCK], 2004: md.201/a). Türkiye’nin göç almaya başlamasıyla yoğun olarak görülen uluslararası suçlardandır. Bunun nedeni Türkiye’nin coğrafi konumundan dolayı Avrupa ve Asya’yı bağlaması bakımından transit bir ülke olması özelliğidir.

Türkiye’ye yasal olarak giriş ve çıkış hükümleri 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda 5. maddesinde belirtilmiş; olup “*gerçek pasaport veya pasaport yerine geçen belgelerle*” de yapılabilir (Yabancılar ve Uluslararası

Koruma Kanunu [YUKK] 2013:md.5/1). Türkiye'ye yasal giriş ve çıkış kurallarını ihlal, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre yabancı açısından idari bir yaptırım olan sınır dışı etme sebebi iken, Türkiye'ye illegal olarak girmesine ya da çıkmasına yardım eden kişi açısından ise Türk Ceza Kanunu'na göre bir suçtur. Bu ihlal sadece Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak değerlendirilmeyip uluslararası hukukta da suç kabul edilmektedir.

Göçmen kaçakçılığı ile son yıllarda Türkiye ve dünyanın geri kalanında artış gösteren düzensiz göçün birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Çeşitli vesilelerle düzensiz göçün sebepleri üzerine değerlendirme yapılmış olup; düzensiz göçün artış göstermesinde en büyük pay sahiplerinden birisi de göçmen kaçakçılığıdır. Şöyle ki; göçmen kaçakçılığı ile bağlantılı organizatörler göçe potansiyel olarak değerlendirdikleri kişileri harekete geçirme, göç yolunda mihmandarlık etme, taşıma vb. alanlarda sürece dâhil olarak düzensiz göçün artış göstermesine neden olmaktadır. Ancak düzensiz göçmenlerin hepsinin göçmen kaçakçılıkları tarafından geçirildiği yönünde bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Yukarıda ifade edildiği gibi düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı tabiiyeti itibariyle birbirleriyle oldukça bağlantılıdır. Düzensiz göçün artış gösterdiği yerlerde göçmen kaçakçılığının var olduğunu, diğer taraftan sınır bölgelerinde yaşayan insanların sigara, uyuşturucu, akaryakıt kaçakçılığı vb. alanlardaki tecrübelerini göçmen kaçakçılığına kanalize ettiklerini görmekteyiz. Bakıldığında düzensiz göçe ilişkin alınacak tedbirlerin en önemlileri arasında göçmen kaçakçılığı ile mücadele ilk sıralardadır. Göçmen kaçakçılığının organize suç boyutu da mücadele edilmesi gereken diğer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçmen kaçakçılığı 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre suç olarak tanımlanmış ve bu suçu işleyen kişilerin üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmiştir. Ancak Türkiye açısından düzensiz göç konusundaki mevcut tablo göçmen kaçakçılığı açısından cezai yaptırımların etkisinin olmadığını veya çok az olduğunu göstermektedir. Hakkında göçmen kaçakçılığından işlem yapılanların tutuklu yargılanmadığı, tutuksuz

yargılandıkları davaların uzun sürmesi ve bu şahısların yargılama sürecinde dahi aynı suçu işlemeye devam ettikleri göçmen kaçakçılığı ile mücadelenin adli boyutunda eksik olduğu değerlendirilen hususlardır. Adli para cezaları için yapılan değerlendirmede ise kişilerin para cezalarını ödemediği veya göçmen kaçakçılığında kazandıkları paraların yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca göçmen kaçakçılığı suçundan hakkında işlem yapılan şahıslara 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre idari para cezası da uygulanmaktadır. Buna ilave olarak Göçmen kaçakçılığı suçunun işlenmesinde kullanılan araçlara, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesinin 4. fıkrası hükmüne göre “*el konulma*” gibi bir idari yaptırım da uygulanabilmektedir (YUKK 2013: Ek md/1).

Göçmen kaçakçılığı ile mücadele kapsamında yürütülen faaliyetlerin istenilen sonuçlar vermemesinin en önemli sebepleri olarak bu tür yaptırımların caydırıcı olmaması veya zamanında ve etkili uygulanmaması gösterilebilir. Göçmen kaçakçılığı ile ilgili yapılan mücadele sadece suç ve suçla mücadele açısından değerlendirmek bir anlamda eksik kalır. Şöyle ki göçmen kaçakçılığının konusu başlı başına insan ve kullanılan güzergâhlar oldukça güvensiz, ayıca göçmen kaçakçılığı ile uğraşan şahıslar hem kaçakçılık hem de diğer suçlar bakımından üzerinde durulması gereken bir profile sahiptir.

Ulusal ve uluslararası yayın organlarından da takip edilebileceği gibi dünyada her gün sayıları yüzlerle ifade edilen göçmen denizlerde boğularak, donarak, trafik kazalarında hayatını kaybetmekte ve yine onlarca göçmen kaçakçılarının elinde insan ticareti mağduru olabilmektedir. Günümüzde “modern kölelik” olarak da ifade edilebilen ve en önemli insan hakları ihlallerinden birisi olarak kabul edilen insan ticareti, sosyal bir problem olarak görülmektedir (<https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi56420> Erişim Tarihi: 1 Nisan 2019).

İnsan ticareti ile ilgili Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesine ek olarak ulusal mevzuatımızda da bir takım düzenlemeler mevcuttur. Örneğin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda “*insan ticareti suçunu işleyen kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası uygulanır*” (TCK

2004: md./80). Ayrıca İnsan Ticareti Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanmış olup; bu kapsamda uygulamalar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından koordine edilmektedir.

İnsan ticareti de göçün diğer alanlarında olduğu gibi işbirliğini gerektirmektedir. Uluslararası arenada insan ticaretini ile mücadele kapsamında devletlerin izlediği temel yollar 4 ana başlıkta toplanmıştır. Bunlar: literatürde “önleme”, “tespit edilen mağdurların korunması”, “soruşturma-kovuşturma” ve “ortalık” olarak bilinmektedir (<https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi56420> Erişim Tarihi: 1 Nisan 2019).

Türkiye'nin insan ticareti ile mücadele ve mağdurlarının korunması kapsamında yürüttüğü faaliyetler ulusal ve ulusal mevzuattaki yükümlülüklerine uygun olarak suç ve suçlu ile mücadele, mağdurların korunması; insan ticareti mağduru ikamet izni ile Ankara ve Kırıkkale'de bulunan ve insan ticareti mağdurlarına yönelik merkezlerin kullanılması çerçevesinde devam etmektedir.

Göç İdaresi 2019 yılı Eylül ayı istatistiklerine göre insan ticareti mağduru olan toplam 136 kişidir (<https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik> Erişim Tarihi: 15 Ekim 2019). Bir önceki yıl insan ticareti mağduru sayısı 134 kişi olarak kaydedilmiştir. Ancak bu sayılar sadece elde edilen verilerdir. Ulaşılamayan birçok insan tacirler tarafından mağdur edilmektedir. İnsan ticareti mağdurları organ ticareti, zorla çalıştırma, çocuk ticareti, cinsel sömürü, dilenme, evlenme ve çocuk yaşta askerliğe zorlanma gibi şekillerde sömürülebilmektedir (Yılmaz 2019: 394). Özellikle kadınlar insan ticareti mağdurlarının yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Öyle ki; mağdurların %51'i kadın, %28'i çocuktur (UNODC 2016: 6-7, Aktaran: Yılmaz, 2019: 393). Ancak Türkiye'nin yoğun düzensiz göç akınlarına maruz kaldığı bu dönemde insan ticareti ile çokça karşı karşıya kalacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin önleme, mağdurların korunması, soruşturma ve ortaklık konusundaki çalışmalara hız vermesi ve kapasite konusunda gelişim göstermesi, kanunda ve ilgili mevzuatta öngörülen cezai müeyyidelerin uygulanması konusunda hassas davranması gerektiği değerlendirilmektedir.

III. BÖLÜM

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI GÖÇ VE GÖÇ POLİTİKALARI

Düzensiz göç uluslararası göç kavramına bağlı olarak türemiştir. Uluslararası göçte güvenlikle ilgili kaygıların ortaya çıkması ile strateji ve politikaların ülkeler açısından yeniden kurgulanması ihtiyacı hâsıl olmuştur. Ülkeye giriş yapan düzensiz göçmenlerin takip ve kontrolleri ile sınır dışı edilmelerinin sağlanması için bir dizi idari tedbir alınmış, mevzuat çalışması yapılmış ve geri gönderme merkezleri ortaya çıkmıştır. Ancak öncelikle konunun daha anlaşılır kılınması açısından uluslararası göç ve düzensiz göç kavramları ve uygulamaları üzerinde durulacaktır.

3.1. Dünyada ve Türkiye'de Uluslararası Göç

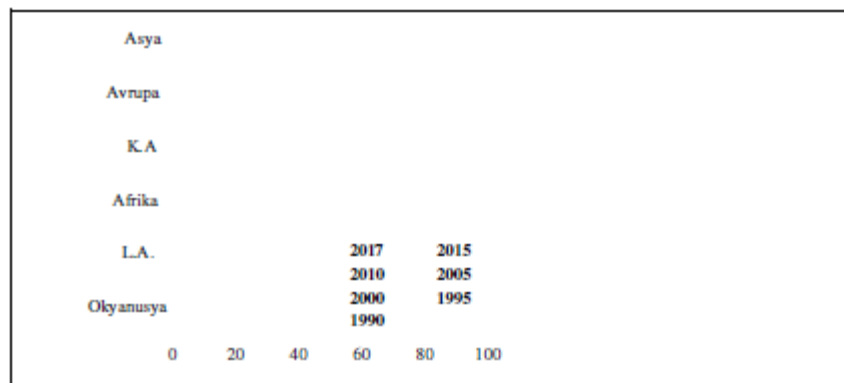
Uluslararası göç dış göçle aynı anlama gelmektedir. Yani, bireyin kendi vatandaşı olduğu ülkesinin sınırları dışına çıkarak herhangi bir başka ülkeye göçüdür. Uluslararası göç eskiden beri süregelen bir eylem olmasının yanı sıra özellikle 21.yy'da küreselleşmenin getirdiği kolaylıklarla birlikte artmış ve evrensel bir konu haline gelmiştir. Küreselleşme ile birlikte iş, turizm, eğitim, iletişim ve ulaşım gibi alanlarda ilerlemeler sağlanmasıyla ve bu ilerlemelerin öğrenilmesiyle beraber devamlı olarak yer değiştiren birçok insan bulunmaktadır. Teknolojinin sağladığı imkânlarla ülkeler arasındaki fırsat eşitsizliklerinden insanların haberdar olması göç sürecini süratlendirmiştir (Danış 2004: 1). Uluslararası göç sadece ilerlemelere bağlı olarak artmamakta aynı zamanda zorunlu nedenlerden de artış gösterebilmektedir. Bunun yakın zamandaki örneği; Suriye, Afganistan ve Doğu Türkistan ülkelerinde ki savaş, eziyet, işkence durumundan dolayı milyonlarca insan ulus-ötesi göçe zorlanmasıdır.

Öyle ki, zorunlu olarak yerinden edilenlerin sayısı her geçen gün artmakla birlikte dünya genelinde şimdiye dek görülmemiş büyüklükte bir nüfusa karşılık gelen 68,5 milyon kişi evlerini terk etmek zorunda kalmıştır (<https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2> Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019). Bu nüfusun 25,4 milyonunu mülteciler oluştururken; yarısından fazlasını 18 yaşının altındakiler oluşturmaktadır (<https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2> Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019). Bu sayılar devamlı olarak artış göstermektedir. Artan uluslararası göç eğilimleri devletleri daha sıkı göç politikalarına yöneltmiştir. Birçok ülke göç konusunda ortak sözleşmeler, anlaşmalar, kanunlar imzalamışlardır. Gelişen ve değişen dünya düzeni ile birlikte göç politikaları da değişmiş, daha katı kanun ve kurallar ortaya konulmuştur. Çoğu ülke uluslararası göçü avantajdan ziyade bir sorun olarak adlandırmıştır. Göçü sorun olarak algılayan ülkelerin çoğunluğu “*milli kimliği tehdit edici bir olgu*” olarak gördüğü için göçmen kabulünde sıkı şartlar ve güvenlik önlemleri alınmıştır (Castles ve Miller 2008: 16-17, Aktaran: Ün ve Paydak 2017: 189). Özellikle ABD 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra güvenlik önlemlerini üst seviyelere çıkarmıştır. Bunun üzerine ABD’nin düzenlediği saldırılardan dolayı Afganistan’dan, daha sonra Irak’ı özgürleştirme harekâtı ile Irak’tan ciddi göç kayıplarına neden olmuştur (Dönmez Kara 2015: 65). ABD’nin Ortadoğu’da ki siyasi otoriteleri zayıflatmasına neden olmasıyla halk isyanları başlamış ve birçok ülkenin vatandaşı otoriter rejimlerden kurtuluş yolu olarak yakın ülkelere kaçıışı görmüştür (Dönmez Kara 2015: 65). Yaşanan bu göç olayı günümüzde de devam etmektedir. Özellikle Suriye’den gelen küresel mülteci nüfusu en büyüğü olmakla birlikte 6,5 milyona ulaşarak büyümeye devam etmektedir. Türkiye 3,6 milyonla en fazla Suriyeliyi barındıran ülkedir (UNHCR Mid- Year Trends 2018: 6). Öyle ki, diğer tüm Avrupa devletlerinden daha fazla Suriyeliyi barındırmaktadır. Sırasıyla diğer en çok Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ülkeler; Lübnan 968.100, Ürdün 653.000, Almanya 514.000, Irak 251.200, Mısır 129.700, İsveç 104.900, Avusturya 46.800, Hollanda 31.500 ve 21.800 sayı ile Yunanistan’dır (UNHRC Mid- Year Trends 2018: 6).

Uluslararası göçün genellikle refahın yüksek olduğu Avrupa’yı hedef almasıyla Avrupa devletleri göç politikalarında doğu ve güneyden gelen göçmenler için caydırıcılık izlerken, kendi üye devletleri için kolaylıklar sağlamışlardır (Ün ve Paydak

2017: 189). Bu alınan güvenlik önlemlerine rağmen düzensiz göç de beraberinde artmıştır. Güvenlik önlemleri ve göçmen kabul şartları arttıkça insanlar yasa dışı faaliyetlere daha da fazla eğilim göstermiştir. Göçmenlerin yasa dışı faaliyetleri sonucunda ülkeler insanlık dışı muamele göstermede gecikmemiştir. Eylül 2015 yılında dünya kamuoyuna duyurulan Macar gazetecinin mülteci babaya çelme takmasıyla çocuğunun ve kendisinin yere düşmesi uzun süre hafızalardan silinmemiştir. Bu ve benzeri birçok olay geçmişten günümüze kadar yaşanmıştır ve göç olgusunun evrensel insan hakları bağlamında değerlendirilmediği sürece yaşanacağı da ortadadır.

Bu katı ve yanlı politikaların uygulanmasına rağmen küresel ölçekte 2017 yılında Birleşmiş Milletler'in (2017: 1) verilerine göre tahminen 258 milyon yasal ya da yasal olmayan uluslararası göçmen bulunmaktadır. Yine bu verilere göre; 1990 yılından 2017 yılına kadar uluslararası göçmen yüzdesi %69 artmıştır (United Nations International Migration Report 2017: 1). Coğrafi kıtalardan uluslararası göçmenlere en çok ev sahipliği yapan sırasıyla Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika kıtalarıdır. Asya'nın en çok göçmene ev sahipliği yapmasının nedeni doğan göçmen sayısının fazlalığı ve insanların yaşam standartları açısından daha elverişli olan en yakın ülkeye doğru göç etmesidir. Bu oran Asya'da %80'lere ulaşırken, Avrupa'da %78 olduğu tahmin edilmektedir (UN International Migration Report 2017: 1).

Şekil 3.1: Hedef Bölgelere Göre Uluslararası Göçmen Sayısı, 1990-2017 (milyonlar)

Kaynak: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). International Migration Report 2017:6)

Not: LA Latin Amerika'yı ve Karayipleri belirtirken, K.A Kuzey Amerika'yı gösterir. Ayrıca bu tablo birleşmiş milletlerin ulaşabildiği ülke ve oran sayısını kapsamaktadır.

Gelişmiş bölgelerdeki uluslararası göçmen sayısındaki artış hem gelişmiş hem de gelişmekte olan bölgelerden gelen göçmen sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır (UN International Migration Report 2017: 1). 1990-2017 yılları arasında gelişmiş bölgelere göç edenlerin yarısından fazlası gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde doğmuştur. Ancak gelişmemiş veya gelişmekte olan bölgelerdeki artış; bölgede doğan göçmen sayısındaki artıştan ve yakın ülkelere gelen göçle artış göstermiştir (UN International Migration Report 2017: 2).

Yine uluslararası göçmen sayısı bölgelerde farklılık gösterdiği gibi ülkeler arasında da farklılık göstermiştir. Birleşmiş Milletler'in (2017: 6) yayınladığı uluslararası göç raporuna göre; uluslararası göçmenlerin yarısından fazlası on ülkede yoğunlaşmıştır. Bu ülkelerin başında ABD gelirken sırasıyla diğer ülkeler Suudi Arabistan, Almanya, Rusya, Ukrayna, Birleşik Arap Emirlikleri, Fransa, Kanada, Avustralya, İspanya'dır. ABD en çok Meksika, Hindistan, Çin, Filipinler, Vietnam gibi ülkelerin hedef alanı olmuştur.

Birleşmiş Milletlerin (2017: 10) uluslararası göç raporunda yansıttığı başka bir ayrıntı ise; 258 milyon uluslararası göçmenin 191 milyonu çalışma çağındaki yani 20-64 yaş arasında olduğu ve bu çalışma çağındaki göçmenlerin %58,1'i gelişmiş ülkelerde yaşamaktadır. 30 milyonu 65 yaş üstü iken, geri kalanı 20 yaşın altındaki göçmenlerdir. 1990-2017 yılları arası yaşlılarda menşei ülkeye dönme oranı fazlalaşması ve dünyadaki tüm göçmenler arasındaki gençlerin oranının azalması da raporda dikkat çeken bir durumdur (UN International Migration Report 2017: 10).

Uluslararası göçmen sayısının çokluğu ve birden fazla devleti etkilemesi nedeniyle ülkeler-arası göç işbirliğini mecbur kılmaktadır (Dönmez Kara 2015: 70). Günümüzde yapılan işbirliği Avrupa devletlerinin çıkarlarını ön plana alarak yapılmaktadır. Devletler işgücü olanağı olan nitelikli göçmenleri kabul edebilirken, dezavantajlı gruba girebilecek göçmenleri kabul etmemektedir (Yaldız, 2014: 385). Göç alanında da devlet politikaları ve çıkarları insan odaklı yaklaşımların önüne geçmektedir hatta insan hayatı hiçe sayılmaktadır. Her ikisini de dengelemek gerekmektedir. Göç politikaları sadece Avrupa Birliği bağlamında değil göç alan, veren ve transit

ülkelerinde dâhil olduğu insan odaklı, aynı zamanda göçü avantaja çevirebilecek uluslararası işbirliği sağlanarak oluşturulmalıdır.

Yasa dışı birçok faaliyetin ve geçmişte yaşanan terör olaylarında göç rotalarının kullanılmasından dolayı göçmenlere karşı hem devletler hem de göç edilen ülkelerin toplumları tarafından itimat problemleri ile karşılaşmıştır (Şener 2017: 11). Göç bu ve benzeri sebeplerden dolayı karşımıza kontrol edilmesi gereken bir olgu olarak çıkmaktadır. Değişen ulus-devlet ve milliyetçilik kavramlarının da buna etkisi bulunmaktadır. Şener (2017: 11) tüm bunlardan yola çıkarak göçün “güvenlik” problemine dönüşmesini dört ana düzeyde toplamıştır. Bunlar; siyasi düzey, kimliksel düzey, sosyo-ekonomik düzey ve güvenlik düzeyidir. Sosyo-ekonomik düzeyde; yasa dışı göçmenlerin oluşturduğu ucuz iş gücü pazarı, siyasi düzeyde; siyasiler tarafından göçmenlerin sürekli olarak suçlu kabul edilmesi, kimlik ekseninde; göçmenlerin yabancılaştırılması veya ötekileştirilmesi ve tüm bunlardan dolayı oluşan güven(siz)lik problemleri göçü güvenlik veya güvensizlik kavramlarına denk düşürmektedir (Şener 2017: 11). Tüm bu durumlar göçü politikleştirmekle kalmayıp göçün insani boyutta eksik kalmasına yol açmaktadır. Bu yüzden günümüz göç politikaları sadece devletlerin gücünü meşrulaştıracağı bir alan olarak yorumlanabilir. Özellikle düzensiz göç devletin gücünü gösterebileceği bir diğer alt alan olarak karşımıza çıkmakta ve mücadele kapsamında uygulanan yaptırımlara giderek daha da önem verilmekle kalmayıp göçmenler tarafından ağır bedeller ödenmektedir. Bunun yanında yasal olmayan bir takım suç oluşumları devlet gücünü ve temsiliyetini kısıtlayan ögeler olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan 2013: 283; Şener, 2017: 20). Nihayetinde göç politikaları temel olarak insan varlığının ehemmiyeti gibi felsefi bir alt yapı ile desteklenmesi hem göçmenler hem de devletler açısından olumlu sonuçlanacaktır. Çünkü devlet güvenliği içinde bulundurduğu bireylerin güvenliği ile başlar.

Türkiye’de Uluslararası Göç

Asya kıtası ile Avrupa kıtasını birbirine bağlayan köprü konumundaki Türkiye geçmişten günümüze kadar göç ülkesi olarak bilinmektedir. 1970’li yılların ortalarına kadar göç veren bir ülke konumunda idi (Dönmez Kara 2015: 215). Ancak siyasi ve

ekonomik istikrarın yanında komşu ülkelerde yaşanan siyasi karmaşalar Türkiye’yi kitlesel olarak göç alan bir ülke haline getirdi (Dönmez Kara 2015: 215). Bunların yanında Avrupa ülkelerine yasa dışı giriş yapmak isteyen göçmenlerin uğrak noktası oldu (Deniz 2014: 184). Avrupa’ya giriş yapamayan göçmenlerin birçoğu Türkiye gibi çevre ülkelere yönelmişlerdir (Deniz 2014: 184-185).Türkiye’nin hedef ülke olarak tercih edilmesinin bir diğer nedeni ise; komşu ülkelere göre ekonomik olarak gelişmiş ve demokratik bir ülke olmasından kaynaklanmaktadır.

İçduygu (2004: 21)’ya göre Türkiye’ye yönelen göçün dört türü bulunmakla birlikte bunlar; “*sığınmacı ve mültecilerin göçü, transit göç, kaçak işçi göçü ve yasal olarak kayıt altına alınan göç*” olarak sıralanmıştır. Göç idaresi 2018 verilerine göre; Türkiye’ye yasal olarak sadece 39.468.492 kişi giriş yapmıştır (<https://www.goc.gov.tr/giris-cikis> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019). 2017 yılına göre bir yılda 7 milyon civarında göçmen sayısında artış göstermiştir. Yine aynı yılda (2018) 39.315.104 kişide çıkış yapmıştır (<https://www.goc.gov.tr/giris-cikis> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019). 2018 yılında sınır kapılarından en fazla giriş yapan ilk on ülke sırasıyla Rusya, Almanya, Bulgaristan, İngiltere, Gürcistan, İran, Ukrayna, Irak, Hollanda, Azerbaycan’dır (<https://www.goc.gov.tr/giris-cikis> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019). Bu göçmenler farklı amaçlarla gelmiş kişilerdir. Turizm, eğitim, iş gibi.

Türkiye’yi hedef ülke konumuna getiren bir diğer göç türü zorunlu olarak yaşanan göçlerdir. Suriye’den gelen sığınmacılar geçici koruma ile Türkiye’de kalabilmektedir. Suriye’den gelen sığınmacıların sayısı 2019 yılı Şubat ayı itibari ile 3.635.841’e kadar artmıştır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019). Bunların 142.290’ı geçici barınma merkezlerinde kalırken, 3.493.551 Suriyeli geçici barınma merkezlerinin dışında kalmaktadır (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi:20 Şubat 2019). Suriyeliler genellikle yaşamak için büyükşehirleri tercih etmişlerdir. 558.437 Suriyeli sadece İstanbul ilini tercih etmiştir. Bu durumda şehirlerin gelişmişlik düzeyi Suriyeli sığınmacılar için tercih sebebidir. Şubat ayına dair elde edilen verilerin artış göstermesi beklenmektedir. Uluslararası koruma başvurusu yapanların sayısı ise; 114.537 kişi ile bir önceki yıla

göre artış göstermiştir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi:20 Şubat 2019).

İkamet izni ile kalan uluslararası göçmen sayısı ise; Şubat 2019 tarihi ile 883.796 kişiye çıkmıştır (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019). Bu sayılar zamana göre artış veya azalış gösterebilir. İkamet izni ile ülkemizde bulunan yabancıların çoğunluğu genellikle; İstanbul, Ankara, Bursa, Antalya, Muğla, Mersin, Yalova gibi gelişmiş şehirleri tercih etmektedir. Akdeniz bölgesine ikamet eden yabancıların bir kısmı Avrupa'dan emekliliklerini geçirmek için gelmektedir. İkamet izni ile Türkiye'de bulunan ülkelerin başında Irak gelmekte, diğer ülkeler; Suriye, Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Afganistan, Rusya, Özbekistan, Mısır, Kırgızistan gibi ülkeler bulunmaktadır. 2018 yılında ikamet izninde bulunan yabancıların 563.093'ü kısa dönemli ikamet izni, 75.122'si aile ikamet izni, 79.225'i öğrenci ikamet izni, 85.840'ı çalışma izni, 53.190'ı diğer sebeplerle ikamet izni almıştır (<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> Erişim Tarihi:20 Şubat 2019). Bu verilerin zamana göre değişim göstermesi muhtemeldir.

3.2. Uluslararası Göç Hukuku, Avrupa Birliği ve Türkiye'de Ulusal Mevzuat

Göç olgusunda, her ülkenin kendi ulusal kanun ve kurallarının olmasının yanı sıra çok boyutlu bir etki alanının olmasından kaynaklı diğer ülkelerle işbirliğini de gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda ikili veya çoklu anlaşmalar, sözleşmeler, protokoller görülmesi olağandır. Uluslararası işbirliğine ve dolayısıyla göç hukukunda işbirliğine ABD ve diğer devletlere yapılan terör saldırılarından sonra daha da önem verilmiştir. Neticede; ülkeler bazı dönemlerde göçe teşvik ederken, bazı dönemlerde aksi yönde kısıtlayıcı politikalar ve zorunluluklar getirebilmektedir (Şimşek ve İçduygu 2017: 7). Bunun nedeni ise; ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket etmesidir (Şimşek ve İçduygu 2017: 7).

Göç hukukunda devletlerin bireysel çabalarının yanında işbirlikleri de önemlidir. Geçmişten günümüze kadar devletler göç alanında işbirliğini sürdürmektedir. Göç

alanında işbirliğini sağlayan belli başlı uluslararası kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kurumlardan önemli faaliyetler yürütenlerden bazıları; Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Fonu (UNFPA), BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi (UNDESA), BM Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (UNITAR) ve çeşitli Avrupa Birliği kuruluşları bulunmaktadır. Bu kuruluşlardan bazıları faaliyetlerini bölgesel olarak sürdürmektedir (Betts 2010: 5, Aktaran; Aliu v.dğr. 2017: 102-103).

Uluslararası göç konusunda ekonomik gelişmişlik ve buna bağlı olarak refah düzeyinin yüksek olmasından dolayı Avrupa devletleri öncelikli devletlerarasında gelmektedir. Terör saldırıları ve zorunlu göçün oluşturduğu yasa dışılık Avrupa devletlerinin 1990'lı yıllardan itibaren bir dizi anlaşmalara, sözleşmelere yoğunluk göstermesine neden olmuştur (Samur 2008: 4). Daha sonraki yıllarda özellikle 2000'li yıllarda artan yasa dışı göç faaliyetleriyle birlikte düzensiz göç, terör, güvenlik, insan ticareti ve kaçakçılığı gibi konularda günümüzde de devam eden birçok hukuksal belgelere ülkelerce imzalar atılmaktadır. Bu imzalar iki devlet arasında olabileceği gibi birden çok devlet arasında da olabilir. Bu çalışmada Avrupa Birliği uyum yasalarından dolayı Avrupa Birliği'nin göç hakkındaki düzenlemeleri ele alınmıştır.

Avrupa Birliği 1956 yılından başlayarak 1956-1959 yılında beş anlaşma, 1961-1969 yılları arası yedi anlaşma, 1970-79 yılları arasında otuz bir anlaşma, 1980 ve 89 yılları arasında 66 anlaşma, 1990'da 1999'a kadar 163 anlaşma, 2000 ile 2009 yılları arasında bu anlaşmalar 454'e kadar artmış 2010'dan 2013'e kadar olan üç yılda ise 67 ve 2013'e kadar toplamda 793 tane AB üyesi veya olmayan devletlerle ikili işbirliklerine imzalar atılmıştır (Dönmez Kara 2015: 84). Bunların yanında aynı zamanda birçok çoklu işbirliğiyle yapılan anlaşmalara da imzalar atılmıştır. AB'nin göçe dair attığı imzalar tüm ülkeleri etkilemiştir. Çünkü göçmenler tarafından en çok tercih edilen ülkelerdir. İlk olarak 1957 yılında Roma Antlaşması, daha sonra 1985 yılında Avrupa Toplulukları üyesi beş ülke tarafından Schengen Anlaşması imzalanmıştır. 1986 yılında Tek Avrupa Senedi'nin imzalanması, Dublin Sözleşmesi, Avrupa Topluluğunun Avrupa Birliği ismini aldığı Maastricht Antlaşması, Amsterdam Anlaşması, Tampere Zirvesi, Lahey Zirvesi, Hague Programı, Avrupa Birliği İltica ve Göç Paketi, Lizbon Anlaşması, Stockholm Programı gibi önemli anlaşmalar ve oturumlar

düzenlenmiştir. Bazıları bir diğerinin devamı niteliğinde olup, bazıları ise göç konusunda yeni gelişmelere imza atmıştır. 1999 Tampere Zirvesinden sonra Avrupa sınırlarını koruma amaçlı 2005 ve 2013 yıllarında kurulan “Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı” (FRONTEX) ve “Avrupa Sınır Gözetim Sistemi” (EUROSUR) Afrika-Karayipler ve Pasifik ülkeleri gibi göç veren ülkelerle göç alan Avrupa Birliği devletleriyle işbirliği içerisinde sınırların güvenliği sağlamak için oluşturulmuştur (Sönmez 2015: 95; Şener 2017: 23). Günümüzde de göç ve göçe dair problemleri çözebilmek amacıyla birçok oturum, program veya zirve yapılmaya devam edilmektedir.

Göçte Ulusal Mevzuat

Türkiye coğrafi konumu itibari ile göç alanında geçmişten günümüze kadar önemini korumaktadır. Türkiye günümüz koşullarında göç alan, göç veren ve transit ülke özelliği taşımaktadır. Özellikle Orta Doğu'nun siyasi karışıklığından dolayı insanların göçe mecbur bırakılması Türkiye için göçte başka bir boyuta yol açmıştır. Bunların yanında Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum çalışmaları göçe zorunlu olarak daha da önem vermesine yol açmıştır. Göçe hukuki olarak verilen önem ve çalışmaların artışı son on yılla değerlendirilebilir (İçduygu ve Aksel 2012: 39). İçduygu ve Aksel (2012: 39) Türkiye'de göç politika ve uygulamaları bakımından gelişme ve değişim kaydedilen 3 anahtar dönemden bahseder. Bu dönemler; 1994 öncesi bilgisizlik dönemi, 1994-2001 uluslararası kurallara göre ilerleme ve AB sürecine uyum ile gelen değişikliklerdir (İçduygu ve Aksel 2012: 39).

Türkiye'nin göçte hukuki olarak ilk yapılanmaları 1934 yılında İskân Kanunu ile başlamıştır. Bu kanun 2006 yılında güncellenmiş ve kapsamı genişlemiştir. Güncellenen haliyle; göçmenlerin kabulü, iskân esasları, fiziksel yerleşim, iskânda aile, iskân komisyonları ve iskân tedbirleri, mali hükümler, muafiyetler ve çeşitli hükümlere yer verilmiştir.

5682 sayılı Pasaport Kanunu ise; 1950 yılında kabul edilmiştir. Bu kanunda; vize, pasaport veya pasaport yerine geçen vesika, giriş-çıkışlar, ayrı pasaport ve vize

kolaylıkları, Türkiye'ye girmeleri memnu kimseler gibi birçok resmi konulara yer verilmiştir. Sonraki yıllarda kanunda bazı maddeler çıkarılırken, bazı maddeler yenilenmiştir.

5901 sayılı Türk vatandaşlığı kanunu ise; göçte hukuksal olarak yapılan başka bir ilerlemedir. Bu kanun 2009 yılında kabul edilmiştir. Kanunda yer alan bazı konular; Türk vatandaşlığının kazanılması, Türk vatandaşlığının kaybı ve çeşitli diğer hükümler yer almaktadır. Yabancıların Türk vatandaşlığı almaları ile ilgili hukuki işlemlere yer verilmektedir (Dönmez Kara 2015: 167).

Göçe dair bir diğer hukuki düzenleme sığınmacılarla ilgilidir. 1991 yılında Irak'tan gelen kitlesel göç neticesinde 1994 Sığınma Yönetmeliği hazırlanmıştır (İçduygu ve Aksel 2012: 40). Bu yönetmelik “1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol gereğince” hazırlanmıştır (Dönmez Kara 2015: 167-168). Bu yönetmelikte eksikler (haklar ve korunma statüsü) olmasına rağmen mülteci ve sığınma hukukunda ilk yasal belge olması bakımından önemlidir (Dönmez Kara 2015: 168).

Türk göç hukukunda bir diğer kanun; “4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzin Hakları Hakkında Kanunu” dur. Kanunun amacı; “yabancıların Türkiye'deki çalışmalarını izne bağlamak ve bu yabancılara verilecek çalışma izinleri ile ilgili esasları belirlemektir” (Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun 2003:md/1).

Avrupa Birliğine uyum çalışmaları amacıyla Türk göç hukukunda yaşanan bir diğer ilerleme “İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” olarak belgelenmiştir. 25 Mart 2005 yılında kabul edilip faaliyete geçmiştir. Plan; sığınma-iltica kavramları tanımlarını, mülteci/sığınmacı statüsü dışındaki yabancılara ilişkin düzenlemeleri, planın öncelikleri, geri gönderme merkezlerinin tesisi, insan ticareti mağdurları, sınır dışı, entegrasyon, eğitim programları, sağlık olanakları, yasal ve yasa dışı göç gibi önemli ve temel konuları bünyesinde barındırmakla beraber dört ana bölümden oluşmaktadır. Bu planın amacı; Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılma görüşmeleri sürecinde Avrupa Birliği

müktesebatı ve sistemleri ile Türk göç hukukunu uyumlu hale getirmektir. Ulusal Eylem Planı kapsamı açısından Türk göç hukukunda önemli bir yere sahiptir.

Türk göç hukukuna dair diğer önemli belgeler ise; “5683 sayılı *Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun*”, 22.06.2006 tarihinde “57 sayılı *İçişleri Bakanlığı Uygulama Talimatı*” , “*Türk Ceza Kanunu*” , “*Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu*” , “*2010/18 ve 2010/19 No’lu Genelgeler*”, “*Nisan 2011 Genelgesi*” , “*492 sayılı Harçlar Kanunu*” , “*4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu*” gibi dolaylı olarak veya doğrudan göç ve göçmenlerle ilgili birçok kanun, yönetmelik, yönerge, genelge ve benzeri resmi kaynaklar bulunmaktadır. Yabancılarla ilgili konuların ayrı ayrı kanunlarda yer alması göç hukukunda bir düzensizliğe yol açmıştır. Bu düzensizliği gidermek ve güncel göç problemlerine cevap verebilmek için “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” 04.04.2013 tarihinde kabul edilerek yetkili makamlara gönderilmiş ve neticede 10.04.2013 tarihinde onaylanarak 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı olarak resmi gazetede neşredilmek üzere geçerlilik kazanmıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun amacı; “*yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir*” (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013: md.1/1). Kanun; yabancılarla ilgili işlemler, uluslararası koruma, geçici koruma gibi konuları kapsar. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu beş ana kısım, kısımlarda bölümlerden oluşmaktadır. 126 maddeyi içerir. Kanunun içeriğini detaylı olarak inceleyecek olursak; İlk kısım “Amaç, Kapsam, Tanımlar ve Geri Gönderme Yasağı”, ikinci Kısım “Yabancılar”, üçüncü Kısım “Uluslararası Koruma”, dördüncü kısım “Yabancılar ve Uluslararası Korumaya İlişkin Ortak Hükümler”, beşinci kısım ise “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” başlığından oluşmaktadır. Kanun yürürlüğe girdikten sonra yabancılarla ilgili iş ve işlemler Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir. Son kısım Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kuruluş, görev ve yetkilerinden meydana gelmektedir.

3.3. Avrupa ve Türkiye’de Düzensiz Göç

Göç geçmişten günümüze kadar insanlar için vazgeçilmez bir olgu haline gelmiştir. Savaşlar, iklim, eğitim, sağlık ve bunlar gibi birçok nedenden dolayı insanlar göç etmişlerdir. İnsanların göç ederken temel sebepleri; onların daha iyi bir yaşama kavuşma arzuları ve umutlarıdır. Genellikle bu yüzden refahın yüksek olduğu Avrupa devletleri hedef ülkeler haline gelmişlerdir. Avrupa devletleri ise göçü bir sorun olarak görmeye birlikte kısıtlayıcı politikalar geliştirmişlerdir. Günümüzde hala bir Avrupa devletine göç etmek için üstün kısıtlara sahip olmak gerekmektedir. Gerekli koşulları yerine getiremeyen veya bünyesinde barındırmayan göçmenler ise yasalara uygun olmayan şekillerde göç etmişlerdir. Bazı insanlar yasa dışı göçe mecbur bırakılmaktadır. Zulüm, işkence, savaş, siyasi baskı, açlık gibi unsurlar insanlara göç etmekten başka çare bırakmamaktadır. Göçmenler farklı bir ülkeye gidebilmek için canlarını ortaya koymaktadır. Hedef ülkeye zorlu koşullar altında varmakla birlikte ucuza çalıştırılmakta ve yine zor şartlar altında yaşamını sürdürmeye devam etmektedirler. Hatta birçoğu insan ticareti mağduru olmaktadır. Bu bağlamda göçün insanı boyutu da düşünülerek göç politikalarını hazırlamak ve bu doğrultuda hareket etmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Ancak yasa dışı göç sadece kişinin veya kişilerin yaşam mücadelesi bağlamında değerlendirilmemelidir. Öyle ki günümüzde sınır aşan önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Bu durumu özellikle Türkiye için daha da önemli bir sorun haline getiren Ortadoğu ülkelerinde yaşanan siyasi istikrarsızlık ve savaş ortamından dolayı ülkelerinden kaçan insanların yasalara uygun olmayan şekillerde ülkemize giriş yapmasıdır. Türkiye yasa dışı göçle bir yığın halinde mücadele etmek zorunda kalmıştır ve hala bu mücadele devam etmektedir.

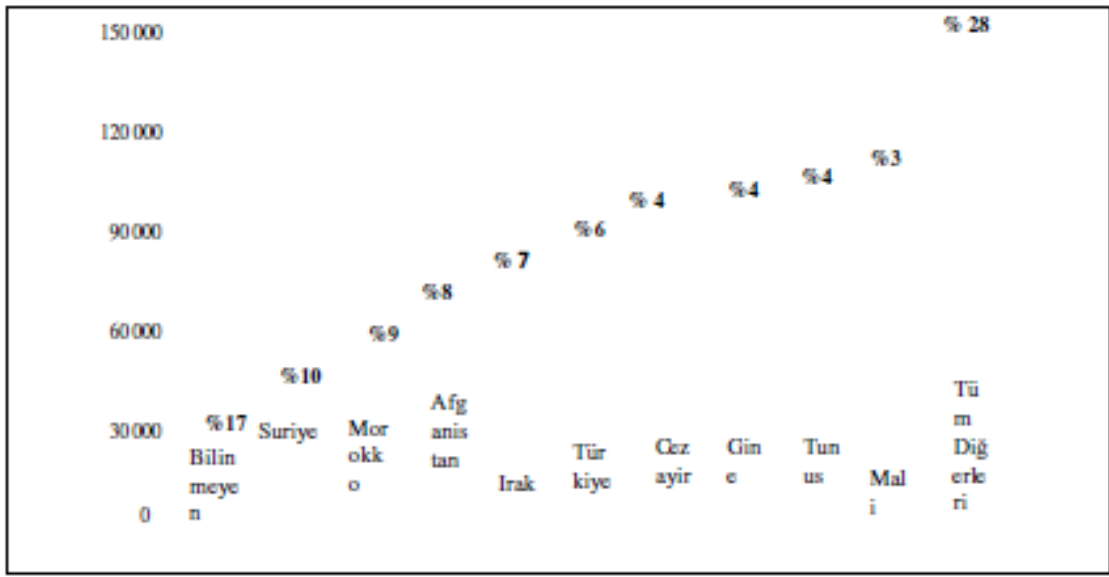
Düzensiz göçmen olarak değerlendirilmek sadece herhangi bir ülkeye giriş ve çıkışlarda belgesiz olma durumunda gerçekleşmez. Göçmenler, yasalar ve politikalar değiştikçe düzensizliğin “içine veya dışına” gidebilirler (<https://migrationdataportal.org/themes/irregular-migration> Erişim Tarihi: 3 Mart 2019). Bir ülkeye kaçak olarak giren göçmenin sonrasında sığınma başvurusunda bulunarak düzenli göçmen konumuna gelebilir. Aynı şekilde düzenli göçmen konumundaki bir bireyin vize süresinin veya ikamet izin süresinin geçmesi durumunda düzensiz konuma düşebilir.

Düzensiz göç, ülkelerin yasaları ve kuralları müdahilinde gelişmediği için ve genellikle göçmenlerin tespit edilmemek amacı ile farklı yollar kullanmasından dolayı küresel ölçekte takibi zordur ve veriler bu yüzden sınırlıdır. Düzensiz göçte bilinen bir artış olmasının nedeni sadece düzensiz göçmen sayısındaki artış değil hükümetlerin idari kriterleri de düzensizliğe itebilir. Ülkeler arasındaki düzensiz göç verileri ve karşılaştırılması aslında gerçek farklılığı yansıtmayabilir, bunun yerine sınır kontrolü ve idari sistemleri farklılıkları yansıtabilir. Her ülkenin idari yapılanması ve sınır kontrolleri farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan ülkeler arasındaki düzensiz göç karşılaştırmaları yanıltıcı olabilir.

Düzensiz göçle mücadelede farklı kuruluşlar vardır. FRONTEX Türkiye'nin de yardım aldığı düzensiz göçle mücadele kuruluşudur. Mücadelesi aynı zamanda göçmen kaçaklığı ve insan ticaretini de içerir. AB üye devletlerinin sınır güvenliğini sağlamaktan sorumludur. Düzensiz göçle mücadelede olan diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde (EUROPOL ve diğer Avrupa ajansları). Elde ettiği verileri yayımlaması açısından önemli bir kuruluştur. En son yayımladığı raporda düzensiz göçmenler hakkında bazı verileri dünya kamuoyu ile paylaşmıştır. Bu raporda diğerlerinden farklı olarak; geçen yıl tespit edilen tüm göçmenlerin yaklaşık beşte birinin 18 yaşın altında olduğu iddia edilmesidir. FRONTEX 2019 Risk Analizinde; Avrupa'nın 2015'in göç krizini izleyen üst üste üçüncü yıl için, AB'nin dış sınırları boyunca yasa dışı olarak sınırı geçme tespitlerinin sayısı önemli ölçüde azalmıştır. 2018'de, Üye Devletler AB dış sınırları boyunca, yasa dışı sınır geçişlerinin 150.114 tespit edildiğini ve bu durumun 2017'ye kıyasla %27'lik bir düşüşe işaret ettiğini bildirmiştir. Gelişmiş veri toplama sayesinde kadınların genel düzensiz göçmen nüfustaki payı %18 ile daha doğru bir şekilde FRONTEX tarafından tespit edilmiştir.

Düzensiz göçün en çok yoğunlaştığı kıta Avrupa'dır. Avrupa kıtası her yıl çok sayıda düzensiz göçmen almaktadır. Düzensiz göçmenler çoğunlukla denetimin daha az ve zor olduğu deniz yolunu seçmektedir. Düzensiz göçmenlerin Avrupa devletlerine girebilmek için izlediği rotalar; Orta Akdeniz rotası, Batı Akdeniz rotası; 2016 arasında iki katından fazla ikiye katlandıktan sonra ve 2017'de, Batı Akdeniz yolundaki tespitler, 2017 ve 2018 yılları arasında bir kez daha ikiye katlanarak, 57.034 tespit edildiği ve

böylece bu rota Avrupa'ya en sık kullanılan rota olduğu tespit edilmiştir (FRONTEX 2019: 17). Batı Akdeniz rotasını en çok kullananlar Faslılar olmakla beraber bunu Gineliler, Malililer ve Cezayirliiler takip etmiştir. Göçmelerin izlediği başka bir rota ise; Doğu Akdeniz rotasıdır. Doğu Akdeniz rotası 2018'de 56.561 yasa dışı olarak sınır geçişi belirlemiştir (FRONTEX 2019: 17). Batı Balkan rotası, Batı Afrika rotası, Doğu Kara Sınır rotası göçmenlerin diğer izledikleri göç yollarıdır. Göçmenler her zaman belirli rotaları izlemezler, yakalanma olasılıkları daha az olacak şekilde hedef belirlerler.

Şekil 3.2: 2018 Yılında Yasa Dışı Sınır Geçişlerinin Ana Milletlerden (Mutlak Sayılarla Ölçeklendirilmiş, Toplam Yüzdeleri Gösteren Etiketlerle) Tespiti

Kaynak: FRONTEX Risk Analysis (2019) (https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf Erişim Tarihi: 04 Mart 2019)

Şekilde de görüldüğü gibi 2018 yılında Avrupa Kıtasına yasa dışı giriş yapan belirlenen milletler sırasıyla; Suriye, Morokko, Afganistan, Irak, Türkiye, Cezayir, Gine, Tunus ve Mali'dir. Bu ülkeler arasında 2018'de Türkiye önemli oranda yasa dışı göçe kaynaklık eden ülke olmuştur. 394 Türk AB düzeyinde, üçüncü bir ülkeden AB ülkeleri veya ilişkili ülkelere yasa dışı yollardan girmek için sahte belgeler kullandığı tespit edilmiştir (FRONTEX 2019: 25). FRONTEX'in raporuna göre (2019: 25) yakalanan Türk göçmenlerden 5.931 kişi hakkında iade kararı alınmıştır. Bu kişiler içinden 2.455'si etkin olarak geri dönmüştür (FRONTEX 2019: 25).

Türkiye’de Düzensiz Göç

Türkiye coğrafi konumu itibari ile geçmişten günümüze kadar göç güzergâhları için önemli bir ülke olmuştur. Asya ile Avrupa kıtasını birbirine bağlayan boğazı elinde bulundurması, yarımada olması, Doğu’dan Batı’ya kolay ulaşım için hava, kara ve deniz yollarını elinde bulundurması açısından son zamanlarda Türkiye dolaylı ya da doğrudan göçmenler için hedef ülke ve başka bir ülkeye gitmek için kullanılan transit ülke konumuna gelmiştir. Türkiye’ye hem uluslararası göç hem de yasa dışı göç komşu ülkelerde yaşanan siyasi karmaşadan dolayı artış göstermiştir. Türkiye aynı zamanda yasa dışı göçe kaynaklık etmektedir. Yasa dışı göçe kaynaklık etmesinin; sebebi bölgede yaşanan terör olayları ve siyasi olaylardır. Ancak bu bölümde Türkiye’ye yapılan düzensiz göç ele alınacaktır.

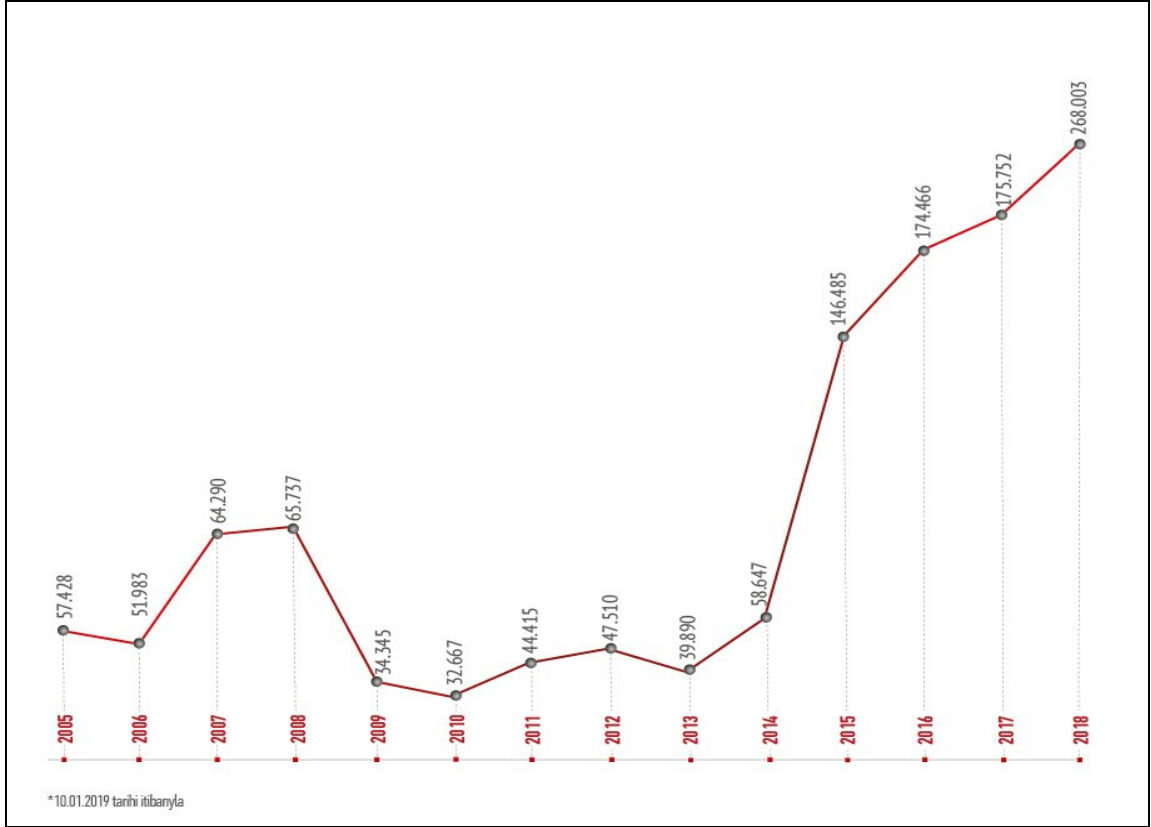
Düzensiz göç kavramı göçmenlerin Türkiye’ye yasal olarak girmemesi, başka bir ülkeye giderken Türkiye sınırlarından geçmesi, ülke de kalmasına veya çalışmasına yönelik izin verilen belgelerin olmaması ya da süresinin geçmesi durumuyla ilgilidir. İçduygu ve Aksel’e göre (2012: 20) Türkiye’de düzensiz göçte iki model görülmektedir; birincisi transit göç, ikincisi döngüsel olarak ve iş amaçlı yapılan göçlerdir. Buna üçüncü olarak sığınmacı ve mülteci göçleri de eklenebilir. Türkiye’yi transit olarak kullananların çoğunluğu Avrupa ülkelerine gitmeye çalışmaktadır (İçduygu ve Aksel 2012: 21). Döngüsel ve çalışma amaçlı göçte ise; iş arayışı ile Türkiye’ye sık sık seyahat eden göçmenler kastedilmektedir. Bu modeldeki düzensiz göçmenler, düzenli statüde ülkeye gelip daha sonra çalışma izin süreleri veya vize sürelerini aşarak düzensiz göçmen statüsüne düşmektedir. Yine İçduygu ve Aksel (2012) bu modeldeki düzensiz göç hareketlerini iki grupta incelemektedir. Bu iki grup; ilki, içeriğinde alışveriş ve ticaret durumlarını içeren döngüsel göç diğeri ise, yasa dışı işlerde faaliyet gösteren beden işçileridir (İçduygu ve Aksel 2012: 25). Son olarak düzensiz göç nitelikleri gösteren bir diğeri göç hareketi sığınmacı ve mültecilerin durumudur. Yasal olarak talepte bulunana kadar düzensiz göç kapsamındadırlar.

Türkiye’de yasa dışı göçmenlerin kullandıkları sık olarak kullandıkları giriş ve çıkış güzergâhlarını; “*Aydın (Didim, Kuşadası), Ağrı (Patnos, Doğubayazıt), Balıkesir*

(*Edremit, Ayvalık, Çanakkale (Ayvacık, Küçükkuyu), Diyarbakır, Edirne (Uzunköprü, Meriç, İpsala, Bosnaköy), Hakkâri, Hatay (Yayladağı), Iğdır, İzmir (Aliğa, Çeşme, Menemen, Menderes, Seferihisar), İstanbul, Konya (Ereğli), Manisa (Akhisar), Muğla (Bodrum), Van (Muradiye, Gevaş)*)” gibi iller oluşturmaktadır (Akçadağ 2012: 28).

Türkiye’deki düzensiz göçün kaynağı olan ülkeler genellikle komşu ülkelerinin iç durumlarına göre farklılık göstermektedir. 1990’lı yıllarda çoğunlukla Afganistan, İran, Irak, Pakistan ve Bangladeş kaynaklı iken, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla Romanya, Rusya, Moldova, Ukrayna, Belarus kaynaklı, 2019’da ise göçün kaynağı olan ülkeler; Afganistan, Pakistan, Suriye, Irak, Filistin, Bangladeş, Özbekistan, Cezayir, İran ve Orta Afrika ülkeleridir (Akçadağ 2012: 28). Bu ülkeler genellikle savaş mağduru olan ülkelerdir. Türkiye’nin tercih edilmesinde komşu ülke olmasının yanında, dini tabiiyetlerin benzerliği, ortak kültür ve geçmişe sahip olmak, hoşgörülü ve demokratik bir toplum yapısına sahip olması da etkili olmuştur. Türkiye geçmişten günümüze kadar sığınmacı ve mültecilere kucak açan bir devlet olarak anılmaktadır.

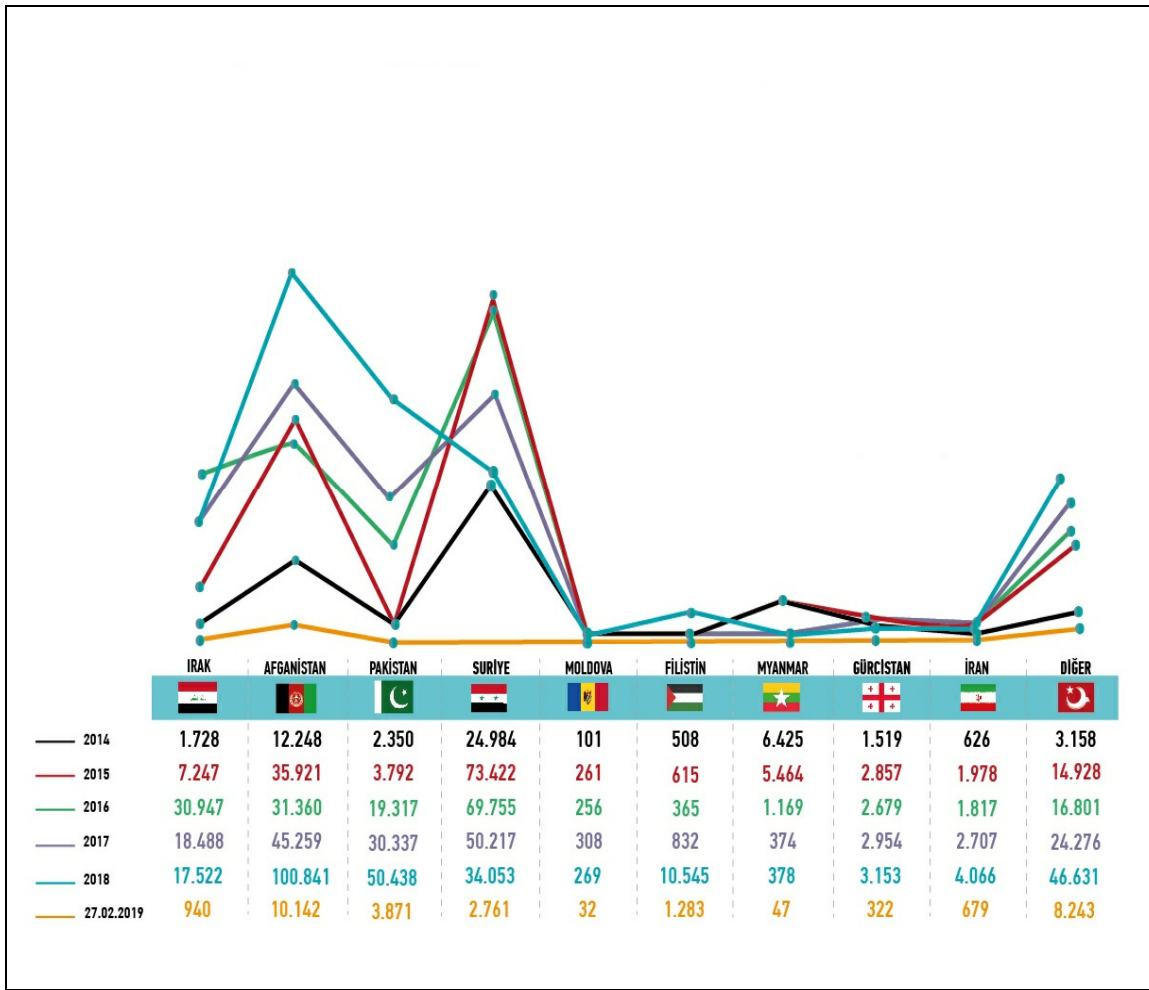
Türkiye’de yasa dışı göç verileri üzerinde durulacak olursa; son yıllarda rakamlar önemli derecede artmıştır. 2017 yılında yakalanan düzensiz göçmen 175.752 kişi iken 2018 yılında 92.251 kişi artarak bu rakam 268.003’e ulaşmıştır (https://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim Tarihi:7 Mart 2019).

Grafik 3.1: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik ErişimTarihi:07.03.2019.

Türkiye’de düzensiz göç belirli bir artış göstermez, bazı yıllarda yakalanan düzensiz göçmenler azken bazı yıllar önemli bir artış göstermektedir. Düzensiz göçmen sayısının 2014-2015 yılları arası ani bir artış göstermesinin sebebi ise, Suriye’de yaşanan siyasi karmaşanın komşu ülkelere göçü tetiklemesiyle Türkiye’ye akın edilmesidir. 2011’de 252 kişinin sınırı geçmesinden sonra kitlesel olarak akınlar devam etmiştir. 2013 yılından sonra yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısı sürekli olarak artış göstermiştir. Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenlerin kaynak ülkeleri aşağıdaki görselde yer almaktadır.

Grafik 3.2: Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim Tarihi:07.03.2019.

2016 yılında Iraklıların sebep olduğu düzensiz göçün nedeni Irak devletinde meydana gelen terör olaylarıdır. Irak halkından birçok kişi terör faaliyetleri sonucu yaşamını yitirmiştir. Kaçabilenler ise komşu ülkelere sığınmışlardır. Afganistanlı düzensiz göçmenler Suriyelilerden sonra ikinci büyük düzensiz göçmen grubunu oluşturmaktadır. Sayılarının sürekli artmasıyla beraber ülkelerindeki işsizliğe bağlı yoksulluk ve terör olayları Afganistan halkını göçe sürüklemektedir. Çoğunluğunun Türkiye'nin doğusundan zor ve kötü koşullar altında yasa dışı olarak girdiği bilinmektedir. Pakistan'ın düzensiz göçe neden olmasının sebebi ise yoğun bir Afgan göçü ile birlikte kötü olan ekonomileri daha da kötüleşmiştir. Pakistanlıların ülkelerini terk ederek düzensiz göçe neden olmasının bir diğer sebebi ise bölgede yaşanan terör saldırıdır. Türkiye'de düzensiz göçe neden olan bir diğer ülke vatandaşları Moldovalılar ve Gürcistanlılarıdır. Her iki ülkenin vatandaşlarının genellikle iş amaçlı

geldikleri bilinmektedir. Moldovalılar ülkemizde genellikle fuhuş sektöründe çalışırken Gürcistanlılar mevsimlik işçi, ev hizmetleri ve fuhuş sektörü dâhil olmak üzere farklı işlerde çalışmaktadır. Filistin ise İsrail halkı ve askerlerinin zulmü sebebiyle Türkiye'ye kaçak olarak girmektedir. Myanmar ise, hükümetin katı ırkçı politikaları sebebiyle işkenceye maruz kalan Müslüman Myanmarlılara ülkeyi terk etmekten başka bir çare bırakmayarak ortak bir din ve geçmişe sahip oldukları Türkiye'de düzensiz göçe sebep olmuştur. Son olarak Türkiye'de düzensiz göçe sebep olan bir başka devlet İran'dır. İran hükümetinin katı dini baskısı ve mezhep çatışmaları sebebiyle halkı özgürce yaşayabilecekleri devletlere kaçak olarak girebilmektedir. Bunu gerçekleştirebileceği komşu ülke ise Türkiye'dir.

2018 yılında Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenlerin sayısı en fazla olan ülke Afganistan'dır. 100.841 Afganistanlı yasa dışı yollarla ülkemize girmiştir. 2018 yılında diğer yakalanan düzensiz göçmenler Afganistan'dan sonra sırasıyla en fazla; Pakistan (50.438), Suriye (34.053), Irak (17.629), Filistin (10.545), Bangladeş (8.068), Özbekistan (5.203), Cezayir (4.171), İran (4.066), Orta Afrika Cumhuriyeti (3.265) ve diğer milletlerden gelen düzensiz göçmenler (29.724) gibi ülkelerden gelmişlerdir (https://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim Tarihi: 7 Mart 2019).

Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenler hakkında elde edilen bir diğer veri ise, bu göçmenlerin illere göre dağılımıdır. Yakalanan düzensiz göçmenler genellikle; Kırklareli, İstanbul, Çanakkale, İzmir, Aydın, Muğla, Antalya, Mersin, Hatay, Gaziantep, Hakkâri, Van, Ağrı, Iğdır, Artvin gibi sınır illerde yoğunlaşırken, Ankara, Amasya, Sivas, Erzincan, Erzurum, Muş, Bitlis gibi ülke sınırlarına uzak şehirlerde de yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak genellikle ekonomik olarak gelişmiş şehirlerde yaşama eğilimindedirler.

Sonuç olarak düzensiz göçmenlerin çoğu yaşadıkları ülkede zorlu yaşam koşullarından dolayı kaçmaya mecbur bırakılmışlardır. Bazıları terör mağduru, bazıları işkenceye maruz kalmış, bazıları da iş bulabilmek için yola koyulmuştur. Ancak hedef ülkelerde de yine emekleri ve kendileri istismar edilmiştir. Birçoğu yakalanma

orkusuyla ağır ve istemedikleri işlerde çalıştırılmış, emeklerinin karşılığını alamamış ve bunun sonucunda yasal yollara başvuramamıştır. Düzensiz göç hem göçmen için hem de göç ettiği ülke için risklidir. Birçok göçmen deniz yolunu tercih ettiği için emniyetsiz botlarla birlikte batarak yaşamını yitirmektedir. Yine kışın göç etmeye çalışan birçok göçmen donarak can vermiştir. Ülkeler açısından ise; sağlık, ekonomi, konut yetersizliği gibi arttırılabilir sorunlara yol açtığı için mücadele edilmesi gereken bir olgudur. Birçok ülke düzensiz göçle mücadelesini sürdürmektedir. Özellikle Avrupa devletleri ve Avrupa'ya köprü konumunda olan Türkiye için önemli sorunların başında gelmektedir. Türkiye Avrupa Birliği uyum yasalarından dolayı düzensiz göç konusuna giderek daha da önem vermektedir. Öyle ki Avrupa Birliğine uyum sürecinden sonra Türkiye'de göç olgusu ve yansımaları üzerinde yeni bir dönem başlamıştır denilebilir. Düzensiz göçle mücadelede işbirliği içine girilen kurumların başında Uluslararası Göç Örgütü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve çeşitli ulusal sivil toplum kuruluşları gelmektedir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik Erişim Tarihi: 8 Mart 2019). Türkiye bunların yanında düzensiz göçle mücadele amacıyla birçok ülke ile işbirliği halinde Budapeşte Sürecine dâhil olmuş hatta 2006 ve 2019 yılında başkanlığını yapmıştır. Yine Avrupa Birliği'nin sınır güvenliğinden sorumlu FRONTEX ile 28 Mayıs 2012'de Mutabakat Zaptını imzalamıştır (http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyeninduzensizgoclemucadelesi_409_422_424_icerik Erişim Tarihi: 8 Mart 2019).

Düzensiz göçle mücadele etmek için Türkiye'nin izlediği bir diğer yol ise Geri Kabul Anlaşmalarıdır. Geri Kabul Anlaşmaları bir göçmenin kaynak ülkesine veya en son transit olarak geçiş yaptığı ülkeye geri gönderilmesini sağlamayı amaçlar. Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nın olduğu ülkeler 2001'den beri Suriye, Yunanistan, Kırgızistan, Romanya, Ukrayna, Rusya, Moldova, Belarus ve Avrupa Birliği devletleridir (http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik Erişim Tarihi:8 Mart 2019).

Son olarak Türkiye'de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun hazırlanmasıyla düzensiz göçle mücadele etmek için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Göç

İdaresi Genel Müdürlüğü'nün düzensiz göçle mücadelesi uluslararası işbirliği ve ulusal formlarla aktif bir şekilde devam etmektedir.

3.4. Türkiye'de Sınır Dışı Etme, İdari Gözetim ve Geri Gönderme Merkezleri

En yalın manasıyla sınır dışı etme kavramı; bir ülkede bulunan yabancının bazı sebeplerden dolayı o ülke ile ilişkisinin kesilmesine yasal olarak karar verilmesidir (Asar 2019:131). Hakkında sınır dışı kararı alınan kişiler;

- a) 5237 sayılı Kanun 59. Maddesi gereğinde sınır dışı edilmesi gereken kişiler,
- b) Terör örgütü üyesi, destekleyicisi veya yöneticisi olan kişileri veya ilişkili olduğu değerlendirilenler,
- c) Türkiye'ye giriş- çıkış işlemlerinde sahte veya gerçek olmayan belgeler kullananlar,
- d) Kamu düzen, güvenliği ve sağlığı açısından tehlike oluşturanlar,
- e) Türkiye'de kaldığı müddet zarfında geçimini yasal olmayan yollardan sağlayanlar,
- f) Vize süresini aşanlar veya vizesi iptal edilenler,
- g) İkamet izni süresini ve tanınan yasal süreyi aşanlar
- h) Ülkeye giriş yasağı bulunanlar,
- i) Çalışma izni bulunmadan çalışanlar,
- j) Yasal giriş ve çıkış hükümlerini ihlal edenler,
- k) Uluslararası koruma başvurusu ret olanlar, geri çekenler, sona erenler veya Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlardır (YUKK 2013: md.54/1).

Yukarıda sayılan sınır dışı etme kararı alınmasına gerekçe oluşturan şartlardan herhangi birini veya bir kaçını birlikte sağlayan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmadan önce anılan kanunun 4. maddesinde yer alan geri gönderme yasağı ile ilgili ve yine aslında geri gönderme yasağı ile bağlantılı olan sınır dışı edilmeyecek yabancılar ile ilgili değerlendirme yapılır. Hakkında sınır dışı kararı alınmayacaklar ve bir bakıma geri gönderme yasağı kapsamındaki yabancılar ise; ciddi derecede hasta olanlar, kendi ülkesinde ölüm, işkence ve insanlık dışı muameleye maruz kalacağı tespit

edilenler, ülkesinde tedavi imkânı olmayan hayati öneme sahip hastalıkları için tedavi sürecinde olanlar, destek alan insan ticareti mağdurları, psikolojik, cinsel ve fiziksel şiddete uğrayanlardır.

İdari gözetim, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yasalaştırılmıştır. Buna göre idari gözetim hakkında sınır dışı kararı alınan yabancının sınır dışı işlemi gerçekleştirilene kadar geri gönderme merkezinde tutulmasıdır. İdari gözetimin sebeplerine bakacak olursak; sınır dışı kararı verilmiş yabancının kaçma, kaybolma riski olması, Türkiye'nin yasal giriş-çıkış normlarına uymaması, yasal evraklarda sahte veya asılı olmayan belge kullanması, Türkiye'yi tanınan sürede terk etmemesi ve kamu güvenliği, düzeni ve sağlığı açısından tehlikeli bulunmasıdır (Ekşi 2014: 51-52).

İdari gözetime, devletin ve diğer insanların huzurunu ve güvenliğini sağlamak amaçlı yapılan tedbir yöntemi de denilebilir. İdari gözetim kararı sınır dışı kararına dayanarak alınmaktadır (Asar 2019: 165). Göçmenin gözünden idari gözetim; devlet ile yabancı arasındaki yasa dışılık durumu kalkana kadar bekleme sürecidir (Sirkeci, Şeker ve Arslan, 2014: 113). İdari gözetim altındaki yabancılar cezai işlem görmezler. Ancak insan hakları ihlallerine açık bir uygulama olduğu için tartışmalıdır.

Küresel olarak göçmenlerin gözetime alınması bir proje dâhilindedir. Ve ülkeler arasında giderek yaygınlaşan bir tercih haline dönüşmüştür. Ülkelerin güvenlik kaygıları, baskılama mekanizmaları olarak göçmenler üzerinde de etkili olmuştur. Bazı ülkelerde göçmenler geri gönderme merkezlerinde değil hapisanelerde tutulmaktadır. Bazı ülkelerde ise geri gönderme merkezlerinin koşulları hapisanelerdeki koşullardan daha da kötüdür. Ülkelerin yasaları ile uygulamalarının uyuşmaması sonucunda göçmen gözetim süreci karmaşık hale gelmiştir. Bu yüzden de sık sık insan haklarına uygun olmayan durum ve olaylarla karşılaşmaktadır.

Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, kolluk kuvvetleri tarafından yakalanıp belli bir süre (48 saat) içinde geri gönderme merkezine getirilmektedirler (Ekşi 2014: 52). Sınır dışı etme kararının uygulanmasında geri gönderme merkezleri

önemli fonksiyona sahiptir (Asar 2019: 169). İdari gözetim altına alınan yabancıların geri gönderme merkezinde bulunma süreleri altı ayı geçemez. Ancak bu süre belli durumlar dâhilinde bir altı ay daha uzatılabilir (YUKK 2013: md.57/3). İdari gözetim altına alınan kişinin yasal hakları vardır. Bu haklara göre; yabancı veya yasal temsilcisi idari gözetim kararına karşı itirazda bulunabilir. Geri gönderme merkezleri İçişleri Bakanlığı tarafından işletilir. Diğer kamu kurum ve kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler de geri gönderme merkezi işletebilir.

Geri gönderme merkezleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında yabancılara bazı hizmetleri sağlamak zorundadır. Bu hizmetler yasalar ile güvence altına alınmıştır. Geri gönderme merkezlerinde sağlanacak hizmetler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 59. maddede açıkça belirtilmiştir. Sağlanan hizmetler; sağlık, yasal haklar, yakınları ve telefon ile görüşme hakkı, çocuklar için eğitim ve öğretimden yararlanma hakkı gibidir.

Bakıldığında mevzuat açısından da uygulamada da idari gözetim altına alınan bütün yabancıların sınır dışı edilmediğini bir kısmının idari gözetiminin sonlandırılarak, bir kısmının ise hakkında alınan sınır dışı kararının iptal edilerek bazı idari yükümlülükler getirilip (belli şekil ve sürelerde bildirimde bulunma, adres bilgileri idare ile paylaşma ve izinsiz yaşadığı ili terk etmeme) serbest bırakıldığını görmekteyiz.

Yabancı hakkında sınır dışı etme ile ilgili karar verildikten sonra, sınır dışı edileceği ülkede idam edilme, kötü muamele veya insan onurunu zedeleyecek bir uygulamaya maruz bırakılacağı yönünde şüphe varsa 3. bir ülkeye sınır dışı edilmesi ile ilgili değerlendirme yapılır bunun mümkün olmaması durumunda ise yabancıya insani ikamet izni verilerek ülkesine veya güvenli bir 3. ülkeye gidebilmesi ile ilgili araştırılmaya devam edilir sınır dışı etme işlemi gerçekleşinceye kadar ülkede kalmasına izin verilir.

Alınan sınır dışı ve idari gözetim kararları idarenin yapmış olduğu tüm işlemler gibi yargı denetimine tabidir. Sınır dışı kararına karşı idare mahkemesine, idari gözetim kararı içinse sulh ceza hâkimine hukuka aykırı oldukları gerekçesi ile başvuruda

bulunulabilir. Sınır dışı etme kararı veya idari gözetim kararına ilişkin verilen kararın hukuka aykırı olduğuna karar verilmesi durumunda verilen karar vakit kaybetmeksizin uygulanır ve yabancı serbest bırakılır. Yabancı'nın ülkede yasal kalışları ile ilgili gerekli çalışmalar yapılır. Yabancıya insani ikamet izni düzenlenebileceği gibi belli şekil ve ürelerde bildirimde bulunması da istenebilir.

Bunlara ilave olarak yabancı geri gönderme merkezinde idari gözetim altında iken uluslararası koruma ihtiyacının olduğunu bildirerek uluslararası koruma başvurusunda bulunabilir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre geri gönderme merkezinden yapılan başvurular hızlandırılmış olarak değerlendirilir. Ancak başvuruya ilişkin değerlendirmenin uzun süreceği anlaşıldığında başvuru genel usule çekilerek yabancı serbest bırakılır. Uluslararası korumaya ilişkin değerlendirmeye devam edilir yapmış olduğu başvuru kabul edilirse uluslararası koruma statüsü olarak veya başvuru sahibi olarak ülkede kalışına izin verilir.

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılar il göç idaresi müdürlükleri veya geri gönderme merkezleri koordinasyonunda kolluk personeli aracılığıyla sınır dışı edilecekleri hudut kapılarına götürülerek ülkeden çıkışları sağlanır. Ancak ülkelerine kadar tek başına seyahat etmesi problem olacak yabancılara kolluk personeli gideceği yere kadar refakat eder.

Geri gönderme merkezleri Kasım 2015'den itibaren Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından işletilmekte olup; bu süreçte hem fiziki hem kapasite hem de işletilmesi noktasında gelişme kaydedildiği değerlendirilmektedir. Merkezlerde sunulan hizmetlerin kalitesi ulusal veya uluslararası kuruluşlar tarafından denetlenmektedir. Geri gönderme merkezleri yapısı itibari ile cezaevlerine benzemekle birlikte mevzuatsal olarak sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında bulunan yabancıların barındırıldığı yer olarak hizmet vermektedir.

Türkiye'de veya diğer ülkelerde yabancıların idari gözetim altına alınmalarını istatistiksel olarak takip eden kurum veya kuruluşlar yoktur. Bu da idari gözetim altına alınan yabancıların sayısal verilerine ulaşmayı imkânsız hale getirmektedir. İdari

gözetim altındaki yabancılar hakkında veriler toplansa bile genel müdürlükçe net olarak açıklanmamaktadır. 28 tane geri gönderme merkezi bulunmakla birlikte toplamda 20.000 kapasiteye sahiptir.

Tablo 3.1: Geri Gönderme Merkezleri

GGM DURUMU	S.N	İL
MEVCUT DURUMDA GENELMÜDÜRLÜĞÜMÜZCE İŞLETİLEN GERİ GÖNDERME MERKEZLERİ	1	ADANA
	2	AĞRI
	3	ANKARA
	4	ANTALYA
	5	AYDIN
	6	BURSA
	7	ÇANAKKALE
	8	ÇANKIRI
	9	EDİRNE
	10	ERZURUM 1
	11	ERZURUM 2
	12	GAZİANTEP
	13	HATAY
	14	İSTANBUL (BİNKILIÇ)
	15	İSTANBUL (SİLİVRİ)
	16	İSTANBUL (TUZLA-Konteyner)
	17	İZMİR
	18	KAYSERİ
	19	KIRIKKALE
	20	KIRKLARELİ
	21	KOCAELİ
	22	MALATYA
	23	MUĞLA
	24	VAN 1 (TUŞBA)
	25	VAN 2 (KURUBAŞ)
	26	İĞDIR (Geçici)
	27	OSMANİYE (DÜZİÇİ-Geçici)
	28	MALATYA(Geçici)
TOPLAM KAPASİTE		20.000

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33> Erişim Tarihi:10.11.2019.

3.5. Diğer Ülkelerin İdari Gözetim Faaliyetleri ve Merkezleri

Göçmen gözetim merkezleri göçü denetleme adına yapılan ve birçok ülke tarafından kabul gören, küreselleşen idari yapılardır. Bu bölümde diğer ülkelerdeki idari

gözetim süreci ve koşulları, geri gönderme merkezleri, göçmen çocukların gözetime dâhil edilip-edilmediği konuları incelenecek ve değerlendirmesi yapılacaktır. Kaynaklar idari gözaltı ve idari gözetim kavramını tercih ederken, bu çalışmada idari gözetim kavramı tercih edilmiştir. Türkiye literatüründe geri gönderme merkezleri ile yapılmış sayılı çalışma bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Asar'ın (2019) “Yabancılar Kanunu”, Ekşi (2014)'nin “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda İdari Gözetim”, Adıgüzel (2016)'in “Göç Sosyolojisi” ve Danış ve Soysüren (2014) “Sınır ve Sınırdışı”, Sirkeci, Şeker ve Arslan (2014)'in ortaya koyduğu “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme” isimli çalışmalarıdır. Ancak bu çalışmada birkaç ülkenin idari gözetim faaliyetleri ve geri gönderme merkezleri hakkında bilgi vermektedir. Çalışmanın bu bölümünde literatürde eksik olan ülkelerin idari gözetim faaliyetleri ve geri gönderme merkezleri hakkında bilgi verilmiştir.

Fransa

Fransa'da yaşa dışılık faaliyetleri ve buna bağlı olarak gelişen idari gözetim 1960'lı yıllardan beri süregelen bir süreçtir. Bu yüzden idari gözetim faaliyetinin erken yıllarda başlaması açısından Fransa diğer ülkelere göre önem arz etmektedir. Vatandaş olmayanlar için idari gözetim tesisleri resmi olarak 29 Ekim 1981 tarihli kanunla oluşturulmuştur (Global Detention Project France 2018: 39) Bu kanunun oluşturulmasında Fransa'ya yapılan işçi göçlerinin etkisi büyüktür. Ülkenin göçmenlerle ilgili güncel kanunu ise; CESEDA'dır. Avrupa Birliği kanunu üye devletlere sınır dışı etmek üzere 18 ay kadar süre tanırken Fransa'da sürenin düşük tutulması üzerine birçok tartışma yaşanmış ve 2018'de gözetim süresi 90 güne kadar arttırılmıştır (Global Detention Project France 2018: 39). Fransa'da gözetim süreleri iki gruba ayrılmaktadır: İdari gözetim süresi 90 güne kadar olanlar ve daha kısa süreler olanlar. Göçmen gözetim merkezleri, İçişleri Bakanlığı yetkisi altında sınır polisi tarafından kontrol edilmekte ve yönetilmektedir. Ülke, cezaevlerini göçmenlerin tutuklanması amacıyla kullanmamaktadır. İdari gözetim merkezleri devlet eliyle yürütülür, ancak bazı STK'lar tarafından sosyal yardımlar sağlanabilir ve bu tesisler hakkında rapor yayımlayabilir (Arbogast 2016: 31).

Almanya

Almanya'da göçmenlerin idari gözetim merkezlerinin işletilmesini Türkiye'de de olduğu gibi özel şirketler üstlenmiştir. Merkezin yönetiminden ise kamu görevlileri sorumludur. Güvenliğini ise özel güvenlik personeli yürütmektedir. Önceki yıllarda Almanya'da idari gözetim altındaki sığınmacılara karşı güvenlik görevlilerinin işkence ve kötü muamele uyguladığı söz konusudur (Arbogast 2016: 31).

İtalya

Avrupa hedefli göçmenler için İtalya önemli bir konumdadır. Bu yüzden yasa dışı göçmenlik faaliyetlerinin yoğunlaştığı ülkeler arasındadır. İtalyan mevzuatında yabancıların gözetimi için tutuklama ifadesi yasalarda kullanılmaz buna rağmen göçmenler belli bir yerde tutulur ve dışarı çıkmalarına izin verilmez (Global Detention Project İtalya 2018: 2). İtalya çoğu kez idari gözetimdeki göçmenlerin haklarını ihlal ettiği için gündeme gelmektedir. Yani İtalya hukuku ile uygulamaları arasında boşluk bulunmaktadır.

İtalyan vatandaşı olmayanların gözetime alınması, Turco-Napolitano Kanunu'nda (40/1998 sayılı kanun) belirlenmiştir (Global Detention Project Italy 2018: 4). İtalya'da da idari gözetim merkezleri yabancıların sınır dışı edilmek üzere idari olarak bekletildikleri yerler olarak işlev görmektedir. İtalyan kanunlarına göre, önceki altı ay içinde doğum yapanlar, çocuklar, hamile kadınlar ülkeden ihraç edilemez. Refakatsiz çocuklar gözetim merkezlerinde gözetime alınamazlar. Bu ve birçok durum İtalyan yasaları ile güvence altına alındığı halde uygulamada hala yerine oturmuş değildir. İtalya'da idari gözetim süresi en fazla 90 gün, sığınmacılar için bu süre azami 12 aya kadar çıkarılabilir (Global Detention Project Italy 2018: 4). Ancak süre ile ilgili sık değişiklikler yapılmaktadır.

İtalya'daki gözetim merkezlerinin koşullarına değinilecek olunursa; şehir merkezinden uzakta konuşlanan, beton bölmelere ayrılmış merkezlerdir. Gözetimdeki göçmenlerin söylemlerine göre; hijyenik olmayan koşullar, böcek istilaları ve düşük

gıda kalitesinden dolayı buldukları merkezlerin koşullarından memnun değillerdir (Global Detention Project Italy 2018: 7)

Norveç

Norveç süreklilik ve kitlesel göç olayları yaşamaması sebebi ile düzensiz göçmen sayısı az ve buna bağlı olarak diğer ülkelere nispeten küçük bir göçmen gözetim sistemine sahiptir.

Norveç, özel bir göçmen gözetim merkezi, eski bir askeri kışla olan Trandum Gözetim Merkezini (Trandum Utlendingsinternat) işletmektedir (Global Detention Norway 2018: 4). Merkez, genel olarak iyi maddi koşullar sunduğundan dolayı refah yüksektir. Ancak merkez polisler tarafından işletiliyor ve hapisane benzeri bir rejime sahiptir.

Göçmenlerin gözetime alınmasına ilişkin Norveç mevzuat çerçevesi, 2008'de Yabancı Uruklu Ülkelerin Norveç Krallığına Girişine İlişkin Yasa ve Bölgede Kalma Yasası (Göç Yasası) 'nda verilmiştir (Global Detention Project Norway 2018: 6). Norveç yasaları çocukları ve aileleri gözetime alabilmektedir. Tutukluluk süresi 18 aya kadar uzatılabilmektedir (Global Detention Project Norway 2018: 10).

Norveç gözetim merkezlerinde göçmenlere sağlanan hizmetler; ziyaretçi alma, telefon görüşmesi yapma, posta alma ve gönderme, sağlık hizmetine erişme hakkı, açık havada zaman geçirme, fiziksel aktiviteye girme, mahremiyete sahip olma ve dinlerini uygulama gibi birçok hakka sahiptir, ayrıca aktivite merkezleri bulunmaktadır, yabancı her gün dört saatini burada geçirebilir (Global Detention Project Norway 2018: 14). Norveç'teki göçmen gözetim merkezleri diğer ülkelere göre daha fazla gelişmiştir. Göçmene kendini geliştirebileceği özel alanlar ve zamanlar verilmiştir. Göçmene tanınan özel alan ve zamanlar Türkiye açısından da örnek alınması gereken bir husustur.

Kanada

Göçmenlerin gözetimine alınmasına ilişkin hükümler ve düzenlemeler Göçmenlik ve Mülteci Koruma Yasası (IRPA), Göçmenlik ve Mülteci Koruma Yönetmeliği (IRPR) 'de verilmiştir (Global Detention Project Canada 2018: 9). Bu konuda başka ek ve belgelerde bulunmaktadır. 1976 Göç Yasası'nın yerini alan IRPA 2002'de yürürlüğe girmiş olup; yabancı uyrukluları alıkoyma gerekçelerini sağlar ve gözetimine alınma koşullarını, serbest bırakılma koşullarını ve çocukların gözetimine alınmalarını düzenler. Kanada'da gözetime alınan çocuklu ailelerin çocukları da ebeveynleri ile gözetime alınmaktadır (Global Detention Project Canada 2018: 9) Tutukluluk süresi ve gözetim politikası belirsizdir. Bu yüzden bazı göçmenler uzun yıllar gözetimde kalmış, sınır dışı edilmemiştir. Tutukluluk süresinin belirlenmemesi insan hakları ihlaline neden olmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri gibi Kanada'nın da göçmenlerin idari gözetim sistemi adalet (cezai) sistemi ile birbirine karışmıştır (Global Detention Project Canada 2018: 30). Ülkede göçmenler zaman zaman cezaevlerinde tutulmuştur.

Libya

Yasaların kâğıt üzerinde söyledikleriyle pratikte gerçekleşen şeyler arasında geniş bir uçurum vardır. Libya'nın göçmen gözetim merkezleri diğer ülkelerle kıyaslandığında şartları daha kötüdür. Merkezler aşırı derecede kalabalıktır. Göçmenler Libya'nın göçmen gözetim merkezlerinde özellikle kadınlar ve çocuklar istismar ve kötü muamele ile karşı karşıya kalmaktadır (Global Detention Project Libya 2018: 18-19)

Libya'da göçmenlerin tutukluluk süresi belirsizdir. Belirsizlik taşıması demek göçmenler çok uzun yıllar kötü şartlar altında bu merkezlerde tutulabilmektedir. Libya hukuku düzensiz giriş, çıkış ya da konaklama gibi göçmenler, mülteciler, insan ticareti mağdurları veya uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğerleri arasında ayırım yapmamaktadır (Global Detention Project Libya 2018: 18).

Amerika Birleşik Devletleri

ABD göçmenlik uygulama sistemi, uzun süredir devam eden ABD'nin göçmenleri tutuklayanları hapse atmak için hapisaneleri kullanma uygulamasıyla örneklendiği gibi ceza adalet sistemi ile iç içe geçmiştir. Tesisler genellikle kısa ve uzun süreli olmak üzere ayrılmıştır. Amerika'da göçmenlerin gözetimi Libya'daki ile benzerdir. Libya'daki gibi göçmenlerin istismarı söz konusudur. Birçok ülkede olduğu gibi ebeveynleri tutuklanan çocuklarda beraberinde gözetim merkezlerine konulmuştur.

Günümüzde göçmenlerin idari gözetimde tutulması devletlerin popüler olarak tercih ettiği bir uygulamadır. Özellikle Avrupa Devletleri yoğun göç akınları nedeniyle göçmenlerin idari gözetimi konusuna artan güvenlik tedbirlerinden dolayı daha da önem vermektedirler. Türkiye, Avrupa Birliği uyum müzakereleri çerçevesinde benzer mevzuat düzenlemeleri ve paralel olarak uygulamaları benimsemektedir. Ancak Türkiye'nin insan odaklı göç politikaları idari gözetim konusunda da etkili olmuştur. Türkiye diğer Avrupa devletleri ile karşılaştırıldığında yasa ve uygulama açısından daha tutarlı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devletlerin idari gözetim uygulamaları açısından elde edilen benzerliklerden bazıları; çocukların ebeveynleriyle beraber gözetim sürecine dâhil edilmesi, sunulan asgari hizmetler gibi sınırlı sayıdadır. Farklılıklar açısından bir değerlendirme yapılırsa; idari gözetim süreleri, sunulan hizmetlerin kalitesi ve sürekliliği, merkezlerin güvenliğinin özel şirketler veya devlet personeli tarafından sağlanması, avukat veya yasal temsilcilere erişim imkânları, idari gözetime alternatif uygulamaların öngörülüp öngörülmediği (Türkiye için belli bir adrese yerleştirme ve belli şekil ve sürelerde bildirimde bulunma vs.) örnekleri verilebilir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR: İDARİ GÖZETİM ALTINDA BULUNAN KADIN GÖÇMENLERİN HAYAT HİKÂYELERİNDE GÖÇ DİNAMİKLERİ

10 Nisan – 16 Nisan 2019 tarihleri arasında, İstanbul'un Silivri ilçesinde Silivri Geri Gönderme Merkezinde 30 kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler farklı zaman dilimlerinde merkeze getirilmiş ve merkezde kalış süreleri birbirinden farklıdır. Görüşmeler geri gönderme merkezinde bir odada en az otuz dakika, en fazla doksan dakika arasında sürmüştür. Türkçe bilmeyen yabancı görüşmeciler ile iletişim tercümanlar sayesinde sağlanmıştır. Bu araştırmada gönüllülük esası kabul edilmiştir. Bir kadın bu görüşmeyi yapmak istemediği ve sıkılacağı gerekçesi ile görüşmeye hiç başlanmamıştır. Ancak diğer otuz görüşmeci ile görüşmeler sohbet havasında tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan görüşmecilere ait yanıtlar uyrukları ve yaşları olarak parantez içinde sunulmaktadır.

Araştırma dâhilinde görüşmecilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan, beş ana bölüm ve toplamda 56 tane açık uçlu sorudan oluşan yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır (bk. Ek 1). Görüşmelerde katılımcılara ilk olarak demografik bilgileri sorulmuştur. Sorular kaynak ülkeyi terk etme süreci, Türkiye'ye gelme süreci, Türkiye'deki yaşam, idari gözetime alınma süreci ve idari gözetimin sonlanma ihtimaline yönelik kadınların gelecek beklentilerini kapsamaktadır. Demografik bilgiler sonrasındaki sorular kadınların yaşam hikâyelerini ortaya çıkarmaya yönelik betimlemeleri içermektedir. Betimlemeler neticesinde kadınların hikâyelerinde gömülü olarak kalan göç nedenleri, göç süreci ve sonrası yaşam koşullarına yönelik anlatıları 2. bölümde sunulan göç kuramları ile ilişkilendirilerek analiz yapılmıştır. Elde edilen bilgiler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Bu bölümde araştırma dâhilinde gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmeler neticesinde ulaşılan verilerin araştırmanın amaçları doğrultusunda analiz edilmesi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmektedir.

4.1. Silivri Geri Gönderme Merkezi

Silivri Geri Gönderme Merkezi; Marmara bölgesinde bulunan İstanbul ilinin Silivri ilçesinde bulunan hakkında idari gözetim kararı alınmış yabancı uyruklu kişilerin geçici süreliğine barındırıldığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne bağlı bir merkezdir. Görüşülen kadınların geri gönderme merkezinde kalış süreleri ortalama 20 gündür. Kadınlardan kalış süresi en az olanlar bir gün, en fazla olan ise 80 gündür. Görüşülen otuz kadından on tanesi geri gönderme merkezinde bir ay veya bir aydan daha fazla kaldığını söylemiştir Geri gönderme merkezinde sadece gözetime alınan kadınlar ve çocukları tutulmaktadır. 2016 yılında kurulduğu bilinmekle birlikte, 270 kişilik kapasiteye sahiptir. Merkez bahçeli olmakla birlikte beş katlı bir binadan oluşmaktadır. Üç öğün ücretsiz yemek, sıcak su, içme suyu, kantin, çocuklar için oyun odası, gösteri vb. durumlar için kullanılan odalarla birlikte; her katta yabancıların kendi kullanımları için tuvalet ve banyo mevcuttur. Odalarda ranzalar ve ücretsiz çarşaf, yastık kılıfı, yorgan verilmektedir. Merkezin iç güvenliği; özel güvenlik marifetiyle, dış güvenliği ve sevke ilişkin hizmetler ise Jandarma Genel Komutanlığı tarafından sağlanmaktadır.

4.2. Görüşmecilerin Demografik Verileri

Görüşmecilerin idari gözetim nedenleri onların kendi söylemlerine göre oluşturulmuştur.

Tablo 4.1: Görüşmeciler İle İlgili Demografik Veriler

Katılımcı numarası	Ülke	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Hal	Çocuk Sayısı	Meslek	İdari Gözetim Sebebi
1	Afganistan	17	Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Kaçak
2	Azerbaycan	49	Lise Mezunu	Boşanmış	2	Hemşire	Evrakta Sahtecilik/ Vize İhlali
3	Dominik	44	Lise Mezunu	Evli	3	Mağaza Sahibi	Evrakta Sahtecilik
4	Fas	33	İlkokul Mezunu	Boşanmış	2	Yok	Fuhuş
5	Filipin	34	Lise Mezunu	Bekâr	1	Çocuk Bakıcısı	Vize İhlali
6	Gürcistan	31	Eğitim Görmemiş	Boşanmış	2	Yok	Fuhuş
7	Irak	20	Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Öğrenci	Kaçak
8	Irak	26	Üniversite Mezunu	Dul	3	Öğretmen	Kaçak
9	İran	27	Üniversite Mezunu	Bekâr	Yok	Öğrenci	İsim karışıklığı
10	İran	21	İlkokul Mezunu	Evli (İmam nikâhı)	2	Tercüman	Vize İhlali
11	İran	39	Doktora Mezunu	Evli	1	Klinik Psikolog	Evrakta Sahtecilik
12	İran	27	Üniversite Mezunu	Bekâr	Yok	Grafik Tasarımcı	Kaçak
13	Kamerun	23	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Yok	Öğrenci	Evrakta Sahtecilik
14	Kırgızistan	21	Üniversite Öğrencisi	Bekâr	Yok	Öğrenci	Konsomatris
15	Kırgızistan	32	Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Çocuk Bakıcısı	Eksik Evrak
16	Özbekistan	31	Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Fuhuş
17	Özbekistan	31	Lise Mezunu	Boşanmış	3	Yok	Eksik Evrak
18	Özbekistan	43	Lise Mezunu	Evli	2	Hemşire	Vize İhlali
19	Rusya	40	Ortaokul Mezunu	Evli	2	Yok	Kaçak
20	Rusya	35	Lise Mezunu	Boşanmış	2	Yok	Fuhuş
21	Suriye	21	İlkokul Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Evrakta Sahtecilik
22	Suriye	20	Eğitim Görmemiş	Bekâr	Yok	Yok	Evrakta Sahtecilik
23	Tunus	28	Lise Mezunu	Bekâr	Yok	Yok	Fuhuş
24	Türkmenistan	27	Lise Mezunu	Evli (İmam nikâhı)	1	Yok	Fuhuş
25	Türkmenistan	40	Lise Mezunu	Boşanmış	2	Yok	Hırsızlık Şikâyeti
26	Türkmenistan	42	Üniversite Mezunu	Boşanmış	1	Yok	Fuhuş
27	Türkmenistan	36	Lise Mezunu	Boşanmış	3	Yok	Fuhuş
28	Türkmenistan	36	Ortaokul mezunu	Evli	3	Yok	Kaçak
29	Ukrayna	49	Yüksek Lisans Mezunu	Bekâr	Yok	Tasarımcı	Hırsızlık Şikâyeti
30	Ukrayna	43	Üniversite Mezunu	Dul	3	Doktor (Jinekolog)	Fuhuş

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcı kadınlar en fazla Orta Asya ve Orta Doğu ülkelerinden Türkiye'ye gelmişlerdir. Afrika ve Asya'nın farklı bölgelerinden gelen kadınlar da sayıca az olmasına rağmen mevcuttur. Araştırma dâhilinde gözetime alınan kadınlardan ülkesine göre sayıca en fazla olan Türkmenistan devamında İran ve Özbekistan gelmektedir. Diğer ülkelerle birlikte toplamda otuz kişi mevcuttur. Araştırmaya dâhil olan kadınlardan 5 kişi Türkmenistan'dan, 4 kişi İran'dan, 3 kişi Özbekistan'dan, 2 kişi Irak'tan, 2 kişi Suriye'den, 2 kişi Kırgızistan'dan, 2 kişi Rusya'dan, 2 kişi Ukrayna'dan ve diğer kişiler Azerbaycan, Afganistan, Dominik, Kamerun, Filipin, Gürcistan, Fas, Tunus gibi ülkelere gelmişlerdir. Araştırmaya konu olan kadınların çoğunluğunun Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden geldiğini ifade etmesi dikkat çekicidir. Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçün miktarı azalmasına rağmen devamlılık göstermektedir.

Araştırmaya dâhil olan kadınların yaş aralıkları sınıflandırıldığında ise 18 yaş altı bir kişi (Afganistanlı katılımcı) olmakla birlikte katılımcıların %50'den fazlasını 25-40 yaş arası kadınlar oluşturmaktadır. Görüşme yapılan katılımcılardan yaşı en küçük olanı 17 yaşında annesi ile geri gönderme merkezinde kalan Afganistanlı bir kadın iken, yaşı en büyük olanı ise 49 yaşındaki Ukrayna uyruklu bir katılımcıdır. 30 kadının yaş ortalaması hesaplandığında yaklaşık olarak 31,9'dur. Dünya Sağlık Örgütüne göre; genç yaş aralığında bulunan kadınlar araştırmanın dâhilindedir. Gözlemler dâhilinde geri gönderme merkezinde kalan tüm kadınlar ortalama olarak genç yaş aralığında bulunmaktadır.

Kadınlara ilgili bir diğer bilgi medeni durumlarıdır. Kadınların medeni durumları incelendiğinde; sayıca diğerlerinden fazla olan bekâr kadınlardır. Bekâr kadınlar (13 kişi) Özbekistan 31 yaşında, Kamerun 23 yaşında, Irak 20 yaşında, Kırgızistan 21 yaşında, Suriye 21 yaşında, İran 27 yaşında, Ukrayna 49 yaşında, Kırgızistan 32 yaşında, İran 27 yaşında, Tunus 28 yaşında, Suriye 20 yaşında, Afganistan 17 yaşında ve Filipin 34 yaşında. Sonrasında boşanmış kadınların (8 kişi) çokluğu dikkat çekmektedir. Boşanmış görüşmeciler; Türkmenistan 40 yaşında, Azerbaycan 49 yaşında, Türkmenistan 42 yaşında, Türkmenistan 36, Özbekistan 31 yaşında, Gürcistan 31 yaşındadır. Boşanmış kadınlarından bazıları, erken evlendiği için

pişmanlıklarını dile getirmiş, bu yüzden boşandıklarını ve eğitimlerine devam edemediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı kadınlardan 5 kişi (Rusya 40y, Dominik 44y, Türkmenistan 36y, Özbekistan 43y, İran 39y) resmi olarak evli olduğunu söylemiştir. Ancak İranlı kadın katılımcı hariç diğer kadınlar resmi olarak evli ancak fiili olarak eşleri ile beraber yaşamamaktadırlar. İranlı evli kadın katılımcı (39y) eşi ile beraber Türkiye'ye geldiklerini ve İngiltere'ye giderken yakalandıklarını söylemiştir. Kadın katılımcılardan diğer 2 kişi (İran 21y ve Türkmenistan 27y) beraberliklerini imam nikâhı ile sağlamaktadır. Türkmenistanlı kadın katılımcı merkeze gelmeden önce eşi ile beraber yaşadığını dile getirirken İranlı 21 yaşındaki kadın katılımcı ise imam nikâhı ile birlikteliğini sağladığı eşi ile görüşmemektedir. Eşinin Ankara'da yaşadığı söylemiştir. Diğer 2 kadın katılımcı (Ukrayna 43y ve Irak 26y) ise duldur. Türkmenistan 36 yaşındaki kadın katılımcı resmi olarak evli olduğu halde eşiyle (eşi Türkiye'dedir) birlikte yaşamayıp, Türkiye'de sevgilisi ile birlikte olduğu ve sevgilisinin de evli olduğunu söylemiştir. Özbekistanlı 43 yaşındaki kadın ise medeni durumu evli olduğu halde Türk bir sevgilisinin olduğunu ifade etmiştir (Resmi olarak evli olduğu kişi Özbekistan'dadır). Türkiye'ye geldikten sonra imam nikâhı ile birliktelik sağlayıp ya da erkek arkadaşı ile aynı evde kalmaya başladıktan sonra çalışma hayatını sonlandırıp sevgilisinin veya imam nikâhlı eşinin ona baktığını söyleyenler de bulunmaktadır (Türkmenistan 27y, Özbekistan 31y ve Gürcistanlı 31y). Kadın katılımcıların resmi olarak evli olduğu halde beraber yaşamamaları ve Türkiye'de sevgilileri ile birlikte yaşamaları gibi hadiseler, göç ile birlikte ortaya çıkan dinamizmin ve göçün doğal sonucu olan farklı kültürler arasındaki etkileşimin aile kurumunu da etkilediği çıkartılabilecek sonuçlar arasındadır. Bu itibarla göç hareketleri geçmişten günümüze kurumlarda ve toplum yapısında değişmelere yol açmıştır (Özer 2004: 11)

Kadınların demografik bilgilerini elde etmeye dair sorulan bir diğer soru ise öğrenim durumlarıdır. Ülkelere göre eğitim ve öğretim farkları var olup; bu farklar süre olarak da dikkat çekmektedir. Birçok katılımcı kendi ülkelerindeki öğretim seviyelerini Türkiye'deki sistem ile değerlendirip cevap vermiştir.

“Sizde lise deniyor galiba. Bilgisayar okudum. Bölümümü sevmemiştim. Bedava olduğu için gittim.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31, Fuhuş)

“Bizim ülkede liseden sonra 3 yıl okuyanda öğretmen olabiliyor ama biraz düşük düzeyli öğretmen. Ben de liseden sonra 3 yıl okudum.” (Katılımcı 8, Irak, 26, Kaçak)

Katılımcılara neden öğretim hayatlarına devam etmedikleri sorulduğunda ise; çoğunluğu tercihinin bu yönde olduğunu belirtirken, 5 katılımcı (İran 21y, Rusya 40y, Azerbaycan 49y, Gürcistan 31y, Türkmenistan 36y) evlendiği için devam edemediğini, 4 kişi (Özbekistan 31y, Özbekistan 31y, Filipin 34y, Tunus 28y) maddi yetersizlikten dolayı bıraktığı ve yaşamını devam ettirebilmek için çalışması gerektiğini, 1 kişi (Kamerun 23y) savaş yüzünden eğitimine devam edemediğini ve yaşamını devam ettirmek için işe ihtiyacı olduğu bu yüzden ülkesini terk etmek zorunda kaldığını, 1 kişi (Fas 33y) ailesinin parçalanması nedeniyle eğitimine devam edemediğini, diğer 19 kişi ise rahatlıkla okuduğunu maddi zorluk çekmediğini belirtti.

“Salak gibi 16 yaşında evlendim. Okula devam etmedim.”(Katılımcı 28, Türkmenistan, 36, Kaçak)

“Lise 2’de kocama kaçtım. Hamileyken okula gidiyordum.” (Katılımcı 2, Azerbaycan 49, Evrakta Sahtecilik)

“Derslerim her zaman iyiydi. Üniversiteye param yetmedi gidemedim.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31, Fuhuş)

“Annem, babam öldü. Çok kötü ve zorlukla yaşadım. Liseden sonra işe girdim.”(Katılımcı 23,Tunus, 27, Fuhuş)

Özbek (31y) ve Tunuslu (27y) kadın katılımcılar maddi yetersizlikten dolayı eğitim hayatlarına devam edememişlerdir. Tunuslu kadın katılımcının yoksulluğunun sebebi, ebeveynlerinin ölümleriyle ilişkilendirilebilir. Maddi yetersizlikten dolayı birçok insan eğitime devam edemeyebilir. Özellikle bazı ülkelerde eğitimin ücretli olması eğitimde eşitsizliği yaratmaktadır.

“İlkokul mezunuyum. Annem ve babam boşandıktan sonra devam etmedim okula.” (Katılımcı 4, Fas, 33, Fuhuş)

Faslı kadın katılımcının eğitime devam edememesinin sebebi ailenin birliğinin bozulması olduğu görülmektedir. Buradan aile kurumunun işlevinin önemi ortaya çıkmaktadır. Faslı katılımcıda görüldüğü gibi aile kurumu bireyin ekonomik işlevini sağlayamamıştır. Bu da bireyin eğitim hayatını etkilemiştir.

“Okul ücretsizdi, bazıları yardım olarak para veriyordu, bir sıkıntı olmadı okurken.” (Katılımcı 15, Kırgızistan, 32, Eksik Evrak)

“Eğitim ücretsizdi. Kolaylıkla okudum.” (Katılımcı 3, Dominik, 44, Evrakta Sahtecilik)

“Orta seviyede bir aileydik. Devlet bursu ile okudum hep.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49, Hırsızlık Şikâyeti)

Katılımcıların büyük çoğunluğu öğretimin ücretsiz olduğunu da eklemiştir. Öğrenim görmeyen 2 katılımcının geldiği ülkeler Suriye ve Gürcistan’dır. İranlılardan bir katılımcı (İran 21y) hariç okuma oranının yüksek olduğu gözlenmiştir. Öğretim seviyesi en ileri derecede olan kadın katılımcı da İranlı (39y) ve doktora derecesine sahiptir.

Araştırmaya konu kadınların eğitim düzeyi ile geldikleri bölge arasında bir bağlantı olmadığı tespit edilmiştir. Daha çok kişinin kendi tercihi veya ailesel sebeplerden dolayı öğrenim hayatlarını devam ettirmeme kararı almışlardır. Suriye’den gelen 2 kadından biri öğrenim görmemişken, diğeri ilkokul mezunudur. İran’dan gelen kadınlardan biri erken evlilik nedeniyle öğrenimini ilkokul düzeyinde kesmiştir, ancak diğer İranlı kadın katılımcıların okuma oranları ortalamanın üstündedir. Aynı şekilde Ukrayna’dan gelen 2 katılımcının da okuma oranı ortalamanın üstündedir. 14 kişi lise düzeyinde eğitim almıştır. 2 kişi ise öğrenim görmemiştir. Bu durumda eğitim düzeyinin bölgesel olduğu değil, ekonomik, kişisel ve ailesel sebepli olduğu tespit edilmiştir.

Ailesinde ebeveynlerinin okuma düzeyi yüksekse katılımcı da aynı şekilde yükseköğrenim düzeyine erişmiştir. Öğrenim düzeyi ileri seviyede olan katılımcıların ebeveynleri mühendis, banka müdürü, öğretmen, polis, şirket çalışanı, doktor, modelist

gibi mesleklere sahipken, düşük öğrenim düzeyine sahip katılımcıların ebeveynleri çiftçi, pazarcı, kamyon şoförü gibi mesleklere sahip olmakla birlikte öğrenim düzeyleri de düşüktür.

Demografik bilgileri elde etmek için sorulan diğer bir soru kadınların meslekleridir. 15 kişi mesleğiniz nedir? sorusuna “yok” cevabını vermiştir. Ancak mesleği olmayıp herhangi bir işte çalışmış olduklarını ve çalışmaya devam edeceklerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların meslekleri; 2 kişi üniversite öğrencisi (Kamerun 23y, Kırgızistan 21y), 1 kişi tercüman (İran 21y), 2 kişi hemşire (Azerbaycan 49y, Özbekistan 43y), 1 kişi tasarımcı (Ukrayna 49y), 1 kişi mağaza sahibi (Dominik 44y), 2 kişi çocuk bakıcısı (Filipin 34y, Kırgızistan 32y), 1 kişi klinik psikolog (İran 39y), 1 kişi doktor (Ukrayna 35y), 1 kişi grafik tasarımcısı (İran 27y) ve 1 kişi öğretmendir (Irak 26y). Kalan 2 kişiden 1'i (Irak 20y) lise mezunu olup, üniversite okuyabilmek için Almanya'ya giderken yakalanırken, diğeri (İran 27y) üniversite mezunu olup hayalindeki mesleği yapmak için Türkiye'de bir üniversiteye ikinci defa öğrenci kaydını yaptırmıştır.

Katılımcı kadınların yarısından fazlası 18 kişi çocuk sahibidir. Bir katılımcı (Filipin 34y) ise evli olmadığı halde bir çocuğunun olduğunu ve babası ile beraber para gönderip menşei ülkede büyüttüklerini söylemiştir. Kadınların bazıları (İran 21y, Türkmenistan 27y, Azerbaycan 49y, Ukrayna 43y, Irak 26y) göç sürecine çocuklarını da dâhil etmiştir. Hatta bazı kadınlar aile birliği ve çocukların yüksek yararı da düşünülerek çocukları ile birlikte idari gözetim altında tutulmaktadır (Azerbaycanlı katılımcı hariç İranlı (21y), Türkmenistanlı (27y), Ukraynalı (43y),ve Iraklı (26y) kadın katılımcılar çocukları ile merkezde kalmaktadır.) Çocuklarını göç sürecine dâhil etmeyen 13 kadın katılımcı ise (Dominikli, Faslı, Filipinli, Gürcü, İranlı (39y), Özbek (31 ve 43 yaşındaki), Rus (40 ve 35 yaşındaki), Türkmen (40, 42, 36 ve diğer 36 yaşındaki katılımcı kadın) çocuklarını memleketinde annesine, abisine veya aile üyelerinden herhangi birine emanet ettiklerini söylemişlerdir. Katılımcıların çocuk sayısı 1 ile 3 arasında değişmektedir.

Kadınlar çocuklarıyla olan annelik bağlarını korumak ve çocuklarının daha iyi şartlarda yaşamını sürdürmesi adına kazandıkları paraların hepsini veya bir miktarını ülkelerine gönderirler. Çocuklarına gönderdikleri para kadınların annelik sorumluluklarının bir uzantısı olarak görüldüğünden (Nawyn 2010: 755) göç etme kararı daha hızlı alınır ve bazı kadınlar için çocuklu olmaları onların göç etme kararını minimum seviyede etkilemektedir. Araştırmanın bulgularında da rastlanabileceği gibi kadınlardan bazıları çocuklarına daha iyi bir hayat sunmak için göç etme kararı vermişlerdir. Kadınların çalışma hayatına dair bilinen başka bir ayrıntı Kavar'ın (2016: 74) da bahsettiği gibi erkeklere göre gelirlerini eve getirme eğiliminde olduklarıdır. Araştırmanın bulguları da bu durumu destekler niteliktedir. Bazı kadınlar göç ettikleri ülkelerde sürekli olarak çalışıp, aldıkları ücretleri memleketlerine gönderdiklerini dile getirmişlerdir. Kaynak ülkenin ekonomisine katkı açısından bu durum olumludur.

“2 çocuğum var, 1 tanesini doğar doğmaz yurda verdim, diğeri benimle burada. 1,5 yaşında.” (Katılımcı 10, İran, 21y, Vize ihlali)

“2 tane oğlum var. 22 ve 15 yaşındalar. Çeçenistan'da okuyorlar. Babası bakıyor onlara.” (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Kaçak)

“1 çocuğum var, 4 yaşına girecek, benimle burada kalıyor.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

“2 çocuğum var, buraya gelmeden önce yurda vermiştim. Babaları ayrı.” (Katılımcı 25, Türkmenistan, 40y, Hırsızlık)

“2 çocuğum var. 1 kız, 1 oğlan. Kızım 22 yaşında burada kalıyor oğlum Azerbaycan'da.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta sahtecilik)

“1 tane oğlum var 24 yaşında, Türkmenistan'da. Evli eşiyile beraber yaşıyor.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

“3 çocuğum var. 2 kız, 1 oğlan. 8, 12 ve 20 yaşındalar. Abim bakıyor Özbekistan'da.” (Katılımcı 17, Özbekistan, 31y, Eksik evrak)

“3 çocuğum var. 2 erkek, 1 kız. Kız 25 yaşında, erkekler 28 ve 25. Memleketteler.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta sahtecilik)

“Evli değilim ama bir kızım var. 8 yaşında. Ablam, annem ve kız kardeşim ona bakıyorlar. Para gönderiyorum ona buradan.” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

“2 oğlum var. 15 ve 14 yaşındalar. Annem bakıyor memlekette. Okula gidiyorlar.” (Katılımcı 6, Gürcistan, 31y Fuhuş)

“3 kızım var Türkmenistan’da. Annem ve kaynanam bakıyor. 19, 16, 14 yaşındalar.” (Katılımcı 28, Türkmenistan, 36y, Kaçak)

“2 çocuğum var. 1 kız, 1 oğlan. Kızım 21, oğlum 19 yaşında. Özbekistan’dalar. İkisi beraber kalıyor onlara aldığım evde.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

“2 tane kızım var. 11 ve 3,5 yaşındalar. Fas’ta annem bakıyor. Buraya geldikten sonra hiç güreşemedik.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

“3 tane çocuğum var. 3’ü de kız. 24,20 ve 8 yaşındalar. 20 yaşındaki kızım sadece yanımda diğerleri Ukrayna’da. Kız kardeşim ve büyük kızım bakıyor. Buraya geldiğimden beri görüşemiyorum.” (Katılımcı 30, Ukrayna, 43y, Fuhuş)

“1 kızım var, 13 yaşında. Benim ailem bakıyor. Sürekli konuşuyorduk ama burada konuşamıyorum.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

“1 erkek, 1 kızım var. Erkek 17, kız 15 yaşında. Annem bakıyor.” (Katılımcı 20, Rusya, 35y, Fuhuş)

“3 tane çocuğum var. 9,7 ve 6 yaşındalar. Burada benimle birlikteler.” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

4.3. Tekli veya Çoklu Göç Nedenleri

Bireyler buldukları yerlerden farklı sebeplerden dolayı göç etmek isteyebilir veya göç etme zorunda bırakılabilirler. Bireyi göçe iten nedenler; ekonomik, sosyal, kültürel, ailevi veya siyasi olabilir. Bu sebepler çoğaltılabilir olmakla birlikte bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bireyin göç etme nedeni tek nedene bağlı olabildiği gibi birden fazla nedene de bağlı olabilir. Göçün sebebi ortaya atılan göç kuramlarından biriyle açıklanabilir. Yine birden fazla göç kuramı ile açıklamakta mümkün olabilir. Aksine göç kuramları ile açıklanabilirliği mümkün de olmayabilir. Bu durum göçün değişken ve çok boyutlu yapısı ile alakalıdır. Ancak göçün temelinde itici ve çekici faktörler rol oynamaktadır. Bu durumda itme-çekme kuramı her göç için geçerlidir.

Ancak iten ve çeken sebepler yine kişiye göre değişir. Bir göçmen için çekici gelen bir durum diğeri için bir anlam ifade etmeyebilir (Adıgüzel 2016: 26).

Göçün zamanla artış göstermesinin temelinde teknolojinin ilerlemesi ve ulaşımın kolaylaşması yatmaktadır. Ulus aşırı göç kuramının temelinde de teknoloji ile sınır aşırı ülkelere göç etmek üzere yerleşen bireyler kendi ülkelerinde kalan yakınları ile iletişimi sağlanmakta ve göçmenlerin iletişim ağları yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucunda ise göç sürekli olarak devamlılık göstermektedir. Kuramda da dile getirildiği gibi teknolojinin gelişmesi göçü geçmişe göre nicelik yönünden etkilemiştir.

Bu kısımda kadınların kendi ülkelerindeki yaşantıları, ne tür işlerde çalıştıkları ve ülkelerinden ayrılma fikirlerinin oluşması, ülkelerindeki sorunlar ve göçe iten sebepler süreci ortaya çıkarmaya yönelik ana sorulardır. Kadınlar genellikle göç etmeden önceki yaşantılarından memnun olamamakla birlikte, zorunlu göçe tabi tutulan katılımcılar göç sürecinden önceki yaşantısından memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Göç öncesinde kadınların çalıştıkları işler; organizatörlük, hemşirelik, tasarımcılık, öğretmenlik, doktorluk gibidir. Bazıları işlerine devam edebilirken bazıları düşük maaş sebebiyle bırakmış ve Türkiye’de ev hizmetleri, bakıcılık, garsonluk gibi işleri tercih etmişlerdir.

“Ortaokuldan sonra evlendim. Kendimi düzeltmeye çalışıyorum. Önceden Dağıstan’da annemle pazarcılık yapardık. Annem pazarcıydı. Benim ülkemde yaşamak iyidir ama iflas ettim. Benim ailem buraya geldiğimi bilmiyor öğrenirlerse benim için en büyük problem bu olur. Kendi ülkemde yaşadığım sorunlar; parasızlık, fakirlik... Dağıstan köy gibi bir yer, orada doğdum. Babam 17 sene önce öldü. Annem pazarcılık ve hayvancılık yaparak bize baktı. Onunla pazarda çalışıyordum memlekette. Çok küçükken evlendim, eşimle şimdi ayrıyız ama yasal olarak ayrılmadık. 2 tane erkek çocuğum oldu, 22 ve 15 yaşında, babası bakıyor onlara Çeçenistan’da. Dağıstan’da bir ara işlerim bozuldu, iflas ettim, bankadan borç aldım ödeyemedim. Bu yüzden eşimle aram bozuldu ve kavga edip ayrıldım ülkemden, Türkiye’ye bankaya olan borcumu ödemek için geldim. Yoksa hayatta gelmezdim. Benim ülkemde yaşamak güzeldir.

Ülkemden ayrılıp buraya gelmek sebebim parasızlıktır. Çocuklarımı özlemek dışında çok üzülmiyorum çünkü borcumu kapattım.” (Katılımcı 39, Rusya,40y, Kaçak)

Bu zincirleme durumu ortaya çıkarmak tek bir göç kuramı ile açıklamak yetersizdir. Ancak var olan kuramlar da çoklu göç sebeplerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu yüzden kadın katılımcının göç nedeni mevcut kuramlar üzerinden açıklanmaya ve anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır. Babanın ölümü sonucu parçalanmış aile, küçük yaşta çalışmak zorunda kalma, evlenme, işini kurma, iflas etme, borcunu ödeyememe ve kredi borcunu ödemek için Türkiye’ye gelmek gibi birçok zorlu durumla karşılaşan katılımcı göç etmeye karar vermiştir. Tüm bu durumlar katılımcının göç kararı vermesinde etkili olan olumsuz koşullardır. Ancak temelde katılımcı kadın sorununun parasızlık ve fakirlik olduğuna vurgu yaparak göç etme nedeninin ekonomik olduğunu söylemek istemiştir. Neo-klasik göç kuramına göre göçmenin göç etmesini önemli ölçüde etkileyen unsurlar; ilk süreçte göç edilecek yerdeki iş olanaklarından haberdar olması ve iki ülke arasındaki gelir farklılıklarıdır. Bu kuram ayrıca; göçmenin göç ettiği ülkedeki fırsatlardan yararlanmaya devam ettiği sürece geri dönüşü kabul etmeyeceğidir. Geri dönüşü kabul etmeyeceği savı bazı durumlarda geçersiz sayılabilir. Çünkü yeterli parayı kazandığında yani hedeflediği ücreti elde ettiğinde geri dönüş mümkün olabilir. Rus katılımcının söylemleri de durumu destekler niteliktedir. Borcunu kapattığını ve ülkesine dönmek istediğini diğer cevaplarında görebilmek mümkündür.

“Kendi ülkemde arkadaşlarımla gezerdim, tozardım. Annem ve babamla çok aram yoktu. İş bulmak için geldim. Türkmenistan’da iş yok, güç yok... O yüzden buraya geldim. Arkadaşım tavsiye etti Türkiye’yi, parayı da onun annesinden aldım. 500 dolar.” (Katılımcı 25, Türkmenistan, 40y, Hırsızlık Şikâyeti)

Aile ilişkilerinin kopukluğu ve yaşadığı ülkede ekonominin kötü olması bu görüşmeciyi göç etmeye yönelten sebeplerdendir. Vurgulanan kelime iş bulmak ve ülkesindeki iş kıtlığıdır. Göçün temel nedeni aileden destek yoksunluğu ve ülke ekonomisinin olumsuzluklarıdır. Arkadaşının tavsiyesi üzerine Türkiye’ye göç etmesini de göçmen ilişkiler ağı kuramıyla açıklayabiliriz. Dostluk, arkadaşlık bağlarını kullanarak bu görüşmeci Türkiye’ye gelebilmiştir.

“Babam vardı rahatlıkla yaşadım, okudum. Pazarda ticaret yaptım. Çorap vs. sattım.5 kardeşiz. Ailemde çoğu kişi öğretmen; annem, kardeşlerim... İş yüzünden geldim. Gezmeye geldiğimde fabrikaları gördükten sonra ticaret yapmak istedim, sonra kaldım.” (Katılımcı 27, Türkmenistan, 36y, Fuhuş)

“4 kardeşiz hepimizde okuduk. Kızım öğretmen, oğlum trafik polisi oldu. Ev aldım çalışıp onlara. Sürekli çalıştım ve çocuklarıma baktım. Türkiye’de ekonomi daha iyi olduğu için geldim. Ülkemin en önemi sorunu bence ekonomisi.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Yine neo-klasik kurama göre ülkeler arasında ücret farkı varsa bu da göçü tetikleyebilmektedir (Adıgüzel 2016: 28). Bu durum katılımcı kadının da söylediği gibi, Türkmenistan ve Özbekistan ekonomisinin Türkiye’den daha düşük düzeyde olmasından kaynaklanmaktadır.

Kadın göçmenlerin çoğunluğunun Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan gibi Orta Asya ülkelerinden gelmesini göç sistemleri kuramı ile de ilişkilendirebiliriz. Kuram iki veya daha fazla ülkenin vatandaşlarının yer değiştirme hareketleri üzerinden kurdukları ekonomik ve siyasi bağlara dayanır (Adıgüzel 2016: 31). Bu kuram insanlardan ziyade ülkeler arasındaki geçmiş bağlantılara önem vermektedir (Adıgüzel 2016: 32).

“Benim hayatım ortadaydı. Biz mutlu bir aileydik. Babam öldü şimdi annem tek kız kardeşimle kaldı. 4 erkek kardeşim daha var. Biri evlendi diğeri yurtdışına gitti. Ülkemde küçük bir mağazada bilgisayarda çalışıyordum. Daha fazla para kazanmak için başka bir ülkeye gitmek istedim. Babam öldükten sonra annem ve kardeşlerim kaldık. Bir kızım var onun geleceği için para kazanmaya karar verdim. Kızımın babası da yardım ediyor. Kendi ülkemde kalsam çok az para kazanabilirdim. Daha önce para kazanmak için Katar’a da gittim. Bir ofiste çalıştım kahve, fotokopi vb. her şeyi yapıyordum. Ancak sözleşmem bitti ve buraya gelmeye karar verdim çalışmak için.” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

Katılımcı kadın mutlu bir yaşam sürdürürken ebeveynlerden birinin ölümü üzerine yoksulluğa sebep olan olaylardan birini dile getirmiştir. Bu yüzden katılımcı kadının göç nedeni daha fazla para kazanmaktır. Kendi ülkesinde kazandığından daha fazla para kazanabilmek için farklı ülkelere göç etmiştir. Ekonomik temelli yapılan bir göç örneğidir. Adıgüzel'e (2016: 28) göre Neo- klasik göç kuramının iki boyutu (mikro ve makro) bulunmakla birlikte mikro ölçekli neo-klasik göç kuramını göçü gerçekleştiren bireyler elde ettiğinden daha fazla para kazanmak isteyenlerdir. Filipinli kadın katılımcı ise ülkesinde kazandığı paranın kendisine az gelmeye başladığında göç sürecine dâhil olmuştur.

“Lise ikide kocama kaçtım. Hamileyken okula gidip geliyordum. Bitirdikten sonra evle ilgilendim. 2 kere evlendim. 2 eşim öldü. Sonra teyzem burada hastaya bakıyordu. Ben de geldim.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta Sahtecilik)

Azerbaycanlı kadın katılımcı eşinin ölümünden sonra ekonomik açıdan yoksulluk ve yoksunluk yaşadığı için göçü tercih etmiştir. Teyzesinin vasıtası ile iş fırsatlarından haberdar olması üzerine Türkiye'ye gelmesi göçmen ilişkiler ağı kuramı ile açıklana bilirlik kazanmaktadır. Göçmen ağı kuramı; öncü göçmenin başlattığı ve daha sonra köken, akrabalık ve dostluk bağı ile diğer kişileri göç sürecine dâhil etmesiyle zincirleme bir göç olayının yaşanmasıdır (Adıgüzel 2016: 37).

“4 çocuktuk. Babam bizi terk etti. Annem 4 çocukla beni okutamadı, üniversiteye gidemedim. Annemin yanındayken hayatım çok güzeldi. Elbise satıyordum pazarda. Ama çocuklarıma bakmak için daha çok para bulmam gerekti, halam iş olduğunu söyledi burada, ben de geldim.” (Katılımcı 17, Özbekistan, 31y, Eksik evrak)

Ebeveynden birinin haneyi terk etmesi sonucu ailenin ekonomik olarak düşüş yaşadığı görülmektedir. Yine diğer katılımcı kadınlarda da olduğu gibi kazanılan paranın az gelmeye başlamasıyla göç çekici hale gelmiştir. Akrabalık ilişkileri sonucunda Türkiye'deki iş fırsatlarından haberdar olan katılımcı göç etmeye karar vermiştir. Bu durum yine göçmen ağı kuramı ile ilişkilendirilebilir.

“Fakirdik. Çocuklarıma bakamıyordum. Orada tarla da çalışıyordum. Abim beni dövüyordu. Eşimle boşanmıştık. Çocuklarıma bakabilmek için buraya geldim. Gürcü kadınlar hep burada çalışıyor. Ben de o yüzden geldim. Biz beş kardeşiz, bir tek annem bakar bize, bir de ninem vardır. Ekmek yemek çok zorlanıyorlar, bana bakamıyorlar beni mal satar gibi satılıyorlar. Biraz ekmeğimiz azalsın diye.. Verdikleri insan benden 35 yaş büyük. Dayak, küfür, madde kullanıyor. Baba evine gidince gittiğim için babam dövüyor. Oradan ancak cenazen çıkar diyorlar. Annemin lafı geçmez babam ikinci bir kadın getirdi üstüne. 2 oğlum oldu. Kocamın ailesi en sonunda git canını kurtar dedi benim kendi ailem izin vermedi. Kocam buraya geliyor Türkiye’ye para kazanmaya Özbek kadınlardan çocuk peydahlıyor. Bir kuruş para göndermez, aramaz, sormaz. Çocuğumun ikisini de gecenin yarısında aldım çıktım, baba evine geldim tekrar dayak yiye yiye sekiz sene kaldım. Fakirdik. Çocuklarıma bakamıyordum, abim bir gün beni dövdü anneme ben gideceğim dedim onların haberi olmadan annemle vedalaştım, çocuklarımı öperek çıktım. Parasızlık, küfür, dayak, dışlanma... Mutluluğu hiç görmedim...” (Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Kadın katılımcının göç etme nedenleri kaynak ülkenin itici, hedef ülkenin çekici faktörlerine dayanarak yani itme-çekme kuramıyla açıklanabilir. Katılımcının ülkesindeki ailesinden ve eşinden şiddet, dışlanma, baskı görüyor olması, zorla evlendirilmesi, eşinin madde kullanıyor olması, katılımcıyı aldatması ve maddi durumlarının yetersiz olması göçe itmiştir. Temelde aile ilişkilerinin şiddete dayalı olması ve ekonomik açıdan yoksulluk kadın katılımcının göç nedenleridir. Diğer taraftan Türkiye’deki fırsatların biliniyor oluşu Gürcistanlı katılımcı tarafından göçü çekici kılmıştır.

Bazı durumlarda katılımcı kadınların göç etme nedenleri birden fazla kuram ilişkilendirebilir. Türkmenistanlı (31y) ve Gürcistanlı (31y) kadın katılımcıların göç nedenini hem ekonomik temelli kuramlarla hem de göçmen ilişkiler ağı kuramı ile açıklamak mümkündür (Gürcistanlı katılımcının göç nedeni ek olarak itme-çekme kuramı ile de ilintilidir). Neo-klasik kuramı temellendiren varsayım, ülkelerde coğrafi adaletsizlikten dolayı ücret farklılıklarının oluşmasıdır. Türkmenistanlı kadın katılımcının halasının kendisini iş fırsatlarından haberdar etmesi ve Gürcistanlı kadın

katılımcının ise birçok Gürcü kadının Türkiye’de çalıştığını öğrenmesi ağ kuramı ilişkilendirilebilir. Neo-klasik kuram eğer ücret farkları sona erer ya da azaltılırsa işçi ya da emek göçü de benzer şekilde sona erer veya azalabilir görüşünü savunmakta ancak devletlerarası yarışta mümkün görünmemektedir.

“Okula gittim, çalıştım. Hayat iyiydi aslında. Arkadaşım Antalya’ya çağırdı. Daha çok para kazanırsın dedi ve geldim. Ülkemin ekonomisi kötü durumda, işsizlik, parasızlık. İnsanlar genellikle Moskova’ya gidiyor iş için. Bir arkadaşım Kırgızistan’da kazandığından daha çok kazanırsın dedi. Kırgızistan’da daha kötü durum, iş bulmak sıkıntı. Buraya da para kazanmak için geldim. Ama hata yaptığımı düşünüyorum, ülkemi özledim.” (Katılımcı 15, Kırgızistan, 32y, Eksik Evrak)

Kırgızistan ekonomisinin kötü olması ve işsizlik sebepli bir göç nedeni mevcuttur. İnsanlar genellikle yakın ve daha fazla gelir elde edebileceği ülkelere doğru göçe yönelmişlerdir. Katılımcı arkadaşlık bağlarının sonucunda hedef ülkedeki fırsatlardan haberdar olmuş ve göç ekonomik koşullar sebebiyle çekicilik kazanmıştır. Bu durum göçmen ağ kuramı ve ekonomik temelli göç kuramları ile açıklanabilir. Ancak göç bireyler açısından her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabilir. Katılımcı kadında olduğu gibi göçün sonucu kimi zaman pişmanlıkla neticelenebilir.

Bazen katılımcı göçmen kadınlar ekonomik olmayan nedenlerden dolayı göç etmek istemişler veya zorunda kalmışlardır. Bu durumda ekonomik temelli kuramlar diğer göç sebeplerini yok sayarak sadece ekonomik açıdan göçün sebeplerine yaklaşmışlardır. Bu durum göçün karmaşık yapısını anlaşılır kılmakta yetersizdir. Katılımcı göçmen kadınlardan diğerleri turistik, eğitim, sağlık, siyasi baskı, savaş, şiddet, terör, ailesel ve toplumsal baskı sebebiyle göç etmişlerdir. Tüm bunlar itme ve çekme kuramı açıklanabilir. Turistik, eğitim ve sağlık amaçlı olarak yapılan göçte göç edilen ülkenin çekici faktörleri etkili olurken; şiddet, savaş, terör ve baskı nedeniyle bulunduğu ülkeden göç edenler üzerinde ülkelerinin itici faktörleri etkili olmuştur.

Siyasi nedenler genellikle göçe itici faktörler arasındadır. Katılımcı kadınları göçe iten siyasi nedenler arasında savaş, istikrarsızlık, terör, hükümet karşıtlığı gibi

durumlar bulunmaktadır. Katılımcı kadınlardan 5 kişi savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu kadın katılımcılar; Kamerun (23y), Suriye (21y ve 20y), Ukrayna(49y), Irak (20y) gibi ülkelerden gelmişlerdir. Bu konuda verilebilecek en çarpıcı ve bilindik örnek Suriye krizi ile birlikte ülkemize gelen geçici koruma sahibi yabancılardır. Suriye'de krizin ortaya çıktığı ilk yıldan itibaren sayılar gittikçe artmış olup; 14.237 ile başlayan akım 2018 yılı sonu itibari ile 3.623.192 kişiye yükselmiştir (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2019). Suriye'de devam eden savaşın uzaması ve krizin derinleşmesiyle birlikte Türkiye'ye doğru yeni akınların olabileceği yönünde değerlendirmelere neden olmaktadır. 2 katılımcı da Suriye'deki savaştan kaçtıklarını ve bir katılımcının evine bomba atılması üzerine yıkıldığı daha sonra ise ülkelerini terk etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde Ukrayna'da bölgesel olarak savaş olduğu, Kamerun'da İşid ve Boko Haram gibi terör örgütlerinin sürekli olarak sivil halka ateş açtığını ve insanların hayatlarını kaybettiğini, bu yüzden tüm hayat koşullarının duraksadığını, yine Filipinler'de uyuşturucu ve terörizm faaliyetlerinin ülke yaşamını ve ekonomisini olumsuz etkilediği öğrenilmiştir. Tüm bunların yanında diğerlerinden farklı olarak dikkat çeken İranlı (39y) katılımcının siyasi sebepler gerekçesi ile yer değiştirmeye mecbur bırakılmasıdır.

“Ülkemde ve burada hiç çalışmadım. Üniversiteye kadar maddi sıkıntım yoktu, ancak üniversiteye devam edebilmek için daha fazla gerekli. Para kazanmamız için her şeyi yapmamız gerekli. Kamerun şu an savaşta Kabile savaşı gibi, iş bulmakta bu yüzden çok zor. Boko-Haram ve İşid gibi örgütler sıkıntı yapıyor. Şu an onlarla savaştayız. Onlar ülkemizden yer almak istiyorlar. İş bulmam gerekliydi ama ülkem buna uygun değil. Bu yüzden ülkemi terk etmekten başka çarem yoktu. Fransa'ya gitmek istiyorduk.” (Katılımcı 13, Kamerun, 23y, Evrakta Sahtecilik)

Kadın katılımcının temel göç nedeni terör örgütlerinin ülkesinde yaptığı katliamdır. Bu yüzden ülke ekonomisi olağan durumundan daha kötü etkilenmiş olabilir. Ülkesindeki huzursuzluk ve kargaşadan kaynaklanan istikrarsızlıktan bahsetmektedir. Fransa'ya gitmek istemesini; iki ülke arasında sömüren ve sömürülen devlet ilişkisi içerisinde göç sistemleri kuramı ile ilişkilendirebiliriz. İki uzak ülke

arasındaki geçmişteki kolonyal ilişki, göç alıp- veren göç sistemini ya da zamanla ilişkiler zincirini oluşturmuştur (Adıgüzel 2016: 31-32).

“Öğrenciydim hep. Hayatımız savaştan önce çok iyiydi, ailemle yaşıyordum. Sonra ailem savaştan dolayı Irak’ı terk ettikten sonra, ben de gitmek istedim. 1,5 senedir gitmek için uğraşıyorum. Ailemin yanına Irak’tan Türkiye’ye, Türkiye’den Almanya’ya kaçak olarak gidecektim. Çünkü ailemden bir tek ben kaldım kız olarak. Ülkemi çok seviyorum, hayatımda Irak’tan dışarı hiç çıkmadım. Kız olduğum için korkuyorum, ailemin yanına gitmek istiyorum.” (Katılımcı 7, Irak, 20y, Kaçak)

Iraklı katılımcıda dikkat etmemiz gereken bir nokta; savaş süreci başlamadan önceki hayatından memnun olmasıdır. Savaştan dolayı yaşanan göç süreci zorunluluk ifade etmektedir. Bu ve benzeri durumlarda göç süreci bireyin gönüllülüğü dışında tamamen can güvenliğini sağlamak amaçlı yapılmaktadır. Siyasi nedenler bireylerin yaşamını tamamen farklılaştırması ve zorunluluk ifade ettiği için diğer göç nedenlerine göre daha önemlidir. Ve bu göç nedenleri ile başka bir ülkeye göç eden bireyleri insani boyutlarla değerlendirmek gerekmektedir. Yine katılımcının ailesinin başka bir ülkede (Almanya) bulunmasından kaynaklanan göçmen ilişkiler ağı kuramı devreye girmektedir. Akraba ilişkilerinden kaynaklanan bağlar belirli bir ülkeyi tercih etmesinde etkili olmuştur.

“Orta seviyeli bir ailede büyüdüm. Devlet bursu ile okudum. Tasarımla uğraştım ülkemde, firmalarda rehberlik yaptım. Savaşın olduğu bölgedeyim ve ekonomik açıdan buraya gelmemin iyi olacağını düşündüm. Zaten daha önceden de gelmiştim Türkiye’ye.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

Katılımcının öncelikle göç nedeninin söylemleri üzerine savaş olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’yi tercih etmesindeki amaç ise; iş fırsatlarının daha önceden bilinmesidir. Devletindeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlık bireyi göçe itmiş, Türkiye’deki fırsatların bilinmesi ise Türkiye’ye göçe çekmiştir. Yine itme ve çekme kuramına göre; bireyler kendileri için olumlu ve olumsuz faktörlerin neler olduğu bilmekte ve buna göre göç edip- etmeme, hangi ülkeyi tercih etmesi gerektiğini çok iyi

bilmektedir (Adıgüzel 2016: 26). Kadın katılımcı da tüm bunları değerlendirip göçe karar vermiştir.

“Bu olay başımıza gelmeden önce her şey çok güzeldi. Klinik psikologum, kendi kliğinin vardı, çalışıyordum. Orada kalsaydık eşim idam edilecekti. İran’da birçok sorun var ekonomik, siyasi... Ama benimki siyasi. Yani kocamın can güvenliği tehlikeye girdiği için buraya geldik. Kocam avukat ve hükümet karşıtı. Kocamın hayati tehlikesi olduğu için bir şekilde kaçmak istedik ve geldik. Orada kalsaydık idam edilirdi ve bunun bir yasası da var. Aslında kesin bir yasa yok ama isterlerse idam ederler. Bizim kaçmamız için sadece üç saatimiz vardı. O an ne yapabilirsek yaptık. Çantamızı filan topladık hemen kaçtık. Kocamın elinde idam kararı yoktu ama bir kişi bize sistemden bakıp söyledi böyle bir şey olduğunu. Hükmün fotokopisini gönderdi, gördük. Bizim için aynı gün içinde giriş- çıkış yasağı konulmadan 3 saat içinde kaçmak zorunda kaldık. Buraya gelmek için tüm yasal belgelerimiz vardı zaten İran için vize yok. Ben kendi ülkemi çok seviyorum ama böyle bir olay meydana gelince biz terk etmek zorunda kaldık.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

Kadın katılımcılar arasında hükümet karşıtlığı sebebiyle göçün zorunluluk ifade ettiği tek örnek İranlı (39) katılımcıdır. Göç kararı aniden verilmiştir, aslında amaç sadece buldukları ülkeden ayrılmaktır. Devletler ve bireyler arasındaki uyumsuzluklar, ülkelerin demokratik ve özgürlükçü tavır takınmadığı ve bireyler üzerinde otorite kurmaya çalıştığı zamanlarda göç zorunlu yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Evimiz vardı, normal herkes gibi yaşıyorduk. Annem ve babam 4 yıl önce ayrılmıştı. Evimize bomba atıldı biz içerdeyken o yüzden Türkiye’ye geldik.” (Katılımcı 22, Suriye, 20y, Evrakta sahtecilik)

2011 yılında başlayan Suriye göçü günümüzde de devam etmektedir. Can güvenliklerinin tehlikeye girmesi ile insanlar kitlesel olarak yakın ülkelere göç etmişlerdir. Suriye nüfusunun yoğunlaştığı ülkelerden biri de Türkiye’dir. Stouffer’ın (1940) hipotezine göre göç ve mesafe arasındaki ilişkiden çok, göç ile fırsatlar

arasındaki ilişki göç etmede daha önemlidir (Aktaran: Özcan 2017: 191). Özellikle yakın yerlere göç etmedeki amaç ise sosyal ağlar ile göç alan ülkedeki fırsatlardan daha fazla detaylı bilgiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

“Organizasyon işiyle uğraşıyordum memlekette, düğün biter ben eve gelirdim gece 3’te. Sonra biraz uyku, kahvaltı, duş... Akşam olunca tekrar işe. Her gün böyleydi. Ülkeden ayrılmayı ben farklı anlıyorum. Ben ayrılmadım. Gezi amacıyla geldim. Başka yerlere de giderim imkânım olsa. Rusya’ya gittim sevmedim, çok pahalıydı. Kendi ülkemde bana zilli diyorlardı, orada çok acılar yaşadım. Çocuğum olmayabilir. Oradan yeter ki çıkayım gideyim dedim. Kendi başıma gitme kararımı aldım. Sadece anneme ben gidiyorum dedim, burada kendimi yıpratamam. Çalışırım, kafamı dağıtırım. Belki bir gün düğün olur memlekette yine giderim. Buraya gelirken kardeşlerim yardım etti bana, para gönderdi, ben de vize açtırdım, eşyalarımı topladım geldim. Ülkemden ayrıldığı için üzgün değilim, çünkü annem için bir şeyler yapabiliyorum. Biz çocukken çok zorluk gördük, şimdi üzgün değilim ülkemden ayrıldığı için.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

Katılımcı göç etme nedeninin gezi olduğunu vurgulamıştır. Ancak tek nedenin bu olmadığını söylemelerinden anlaşılmaktadır. Ülkesinde birçok sorun yaşamış olması toplumda katılımcıyı “zilli” gibi etiketlemelerle dışlamaları göçe yönelmesini sağlamıştır. Yine Özbekistan gibi Orta Asya ülkesinden gelmesini ortak kültür ve tarihsel yapı ilişkisi bakımından göç sistemleri kuramı ile ilişkilendirebiliriz. Göç sistemleri kuramında iki veya daha fazla devlet arasındaki ortak bir takım ilişkilere bağlı olarak iki ülke arasında göç akışı gerçekleşmektedir. Genellikle bu ülkelerden daha gelişmiş olan bireyler tarafından tercih edilmektedir. Türkiye ve Orta Asya ülkeleri arasında ortak bir tarih ve kültür ilişkisi bulunmaktadır.

“Ülkemde mağazam var. Orada çalışıyordum. Evliydim ama ayrıldım, resmi olarak değil.3 çocuğum oldu onlarla yaşıyordum. Ülkemde her şey yolunda. Buraya alışveriş için geldim. Dominik’te kadınlara dair her şeyi sattığım bir mağazam var. Buradan malzeme alıp kendi mağazamda satmak istedim. Hem alışveriş yapmak için hem de gezmek için geldim. Arkadaşım gelmeden önce bana bu ülkeden bahsetmişti,

görmek istedim. Gezmeyi çok seviyorum. Lübnan'ı da çok merak etmiştim sahte pasaportla gitmeye çalışırken yakalandım.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta Sahtecilik)

Gezmek ve alışveriş yapmak nedeniyle gerçekleştirilmiş bir göç örneğidir. Arkadaşı sayesinde Türkiye'ye olan merakı başlamıştır ve sonucunda göç etmiştir. Geçici süreliğine yapılmış bir göç tipidir.

“Gündüz çalışıp, akşam okuyordum. Yedi çocuktuk, durumumuz zordu. Bu yüzden kendim çalıştım ve ödedim. Bir fabrikada ofiste sekreter olarak çalışıyordum. Hangi mal hangi yere gidecek ona bakıyordum. Düğün vardı burada o yüzden gelmiştim. İş yerimden izin aldım.” (Katılımcı 14, Kırgızistan, 21y, Konsomatris)

Diğerlerinden farklı olarak göç nedeni sadece Türkiye'de yapılan bir düğüne katılımdır. Geçici süreliğine gelinmiştir.

Kadınları göç etmeye iten sebepler sadece yoksulluk yani ekonomik kaygılar değildir. Araştırmanın bulgularında birçok göç nedeni incelenmiş ve kadınların bir kısmı aile, toplum kaynaklı zorunlu sayılabilecek sebeplerden de göç etmiştir. Tacize ve şiddete uğrayan birçok insanın aklına ilk tedbir ve seçenek olarak bulunduğu ortamı terk etme gelmektedir. Aşağıda şiddet, tacize ve baskıya uğramış kadınların göç nedenleri incelenmeye çalışılmıştır.

“Annemle babam boşandıktan sonra okuluma devam etmedim. Bir restoranda şef olarak çalışıyordum. Hayatım çok kötüydü. 17 yaşında evlendim. Kocam hep beni dövüyordu. Evden kurtulabilmek için evlendim ama kocam da beni dövdü. Kocam kazandığım paramı bile çalıyordu onun yüzünden hayatımdan nefret ettim. İlk çocuğumu düşürdüm, kürtaj oldum. Babam da bana bakmadı. Bıkmıştım ve arkadaşlarım beni başka bir yere gitmeye ikna etti, Türkiye'de maaşlar iyi dedi ve geldim.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

Katılımcının ailesinin parçalanmasından sonra eğitimine devam etmemekle beraber, erken yaşta evlilik yapmıştır. Şiddetten kurtulabilmek için kaçmış ancak eşinden de şiddet görmüştür. Arkadaşlık bağları ile Türkiye'deki maaşlardan haberdar olması göçmen ilişkiler ağı ile açıklanabilir. Ancak katılımcının temel göç nedeni şiddetten kaçmaktır.

“Liseyi bitirdim. Derslerimle ilgileniyordum ülkemde. Liseyi bitirdikten sonra Türkiye'ye geldim. Ailemden kaçmak istedim ve okuyacaktım burada. Türkmenistan'dan geldim. Babam vefat etmişti. Annemle hiç konuşmuyorum. Çünkü annem kendisinden 15-20 yaş küçük bir adamla evlendi. Annem çok seviyor üvey babamı, çocuğundan bile çok seviyor. Bir gün okuldan eve geldim evde sadece üvey babam vardı. Sonra ben gittim yattım biraz, baktım arkamdan sarılıyor. Hemen annemi aradım anlattım. Ya o evden gitsin ya ben dedim onu seçti. Tek kız bendim beni hiç korumuyordu annem. Dayımlar gelip dövüyordu beni bir tane dayım okuldan bir saat geç geldiğim için kafama vurdu. Bir hafta hastanede kaldım. Epilepsi hastalığım böyle başladı. Ben polise şikâyetçi olmamam karşılığında beni Türkiye'ye bırakmasını istedim. Geldi benimle bir hafta kaldı gitti. Burayı istememin diğer bir sebebi de burada tıp okumaktı.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Katılımcı aile yaşantısından kaynaklanan problemler sebebiyle göçe karar vermiştir. Temel göç nedeni ailesel problemleri oluşturmaktadır. Göçe neden olan olay ise; üvey babası tarafından tacize uğramasıdır.

“Kendim kazandım, kendim okudum. İran'da fotoğrafçılık yaptım. Benim için ülkemdeki en önemli sorun ailemin baskıydı, onun için buraya geldim.” (Katılımcı 9, İran, 27y, İsim karışıklığı)

“Çok kötü yaşadım buraya gelmeden önce. Sürekli farklı evlerde kalıyordum. Dedemde, halamda... Annem ve babam öldüğü için. Tunus'ta çok zorlandım. Herkes beni dövdü, evden kovdular. Galiba miras yüzünden. Kimse beni sormuyordu bile kalmanın bir anlamı yoktu. Bazen intiharı bile düşündüm iki kere denedim bile. Ülkemde yabancıydım. Sonra buraya geldim.” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

Şiddet kadınları göçe yönelten nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı kadının uğradığı şiddet ve içinde bulunduğu mekânın ona iyi gelmemesinden dolayı yer değiştirme olayı gerçekleşmiştir. Bulduğu yere ait hissedememe de bir göç nedeni olabilmektedir.

“Eşim Irak ordusundaydı. Durumumuz ve hayatımız çok iyiydi ancak iki buçuk sene önce şehit oldu. Ailem ve kocamın ailesinden kaçmak için buraya geldim. Hiç çalışmadım Irak'ta istedim ama çalıştırmadılar. Irak için en önemli sorun bence kadınlara yapılan baskılar. Irak'ta oturduğumuz yer bu kadar gelişmiş bir yer değildi. Bizde her perşembe günü bir kadını öldürüyorlar sebebi örtüsü yok ya da başka saçma sapan sebeplerden. Ve kendimle ilgili ben ailemden çok eziyet çektim. Ve kocamın ailesinden de. Ne para ne de masraflarımı sormuyorlar nasılsın ne yapıyorsun demiyorlar. Sadece ben ne giymişim ne yapmışım bunu biliyorlar. Beni evlendirmeden başka bir dertleri yok. Kocam öldüğü zaman onun ailesi ile kalıyordum benim ailem çocuklarımı verdiler ve sorumluluk sende dediler. Orda kocamın kardeşi beni taciz etti. Bağırardım çağırdım en sonunda. Kocamın ailesi beni suçladı aileme söyleyemedim çünkü beni bir günlük ederlerdi. Onların yanına gitsem beni başkasıyla evlendirirlerdi. Çünkü bizim orda adet bu, yani kocası ölenin yaşı küçük olursa başkasıyla evlendirmek. Hatta biri gelmiş beni istemeye ama ailemden değil kocamın ailesine gitmiş. Hem de ben bu adamı tanımıyorum ve kayınvalideme niye sizden istiyor beni ailemden istemesi gerekir deyince beni kovdu çık buradan dedi.2 gün boyunca beni kovmaya çalıştı. Ailemle görüştüm sen gelebilirsin çocukları orda bırak dedi. Tüm sebeplerden dolayı böyle baktım başka çare kalmadığı için ayrıca kayınbiraderimin beni taciz ettiği süreçte(kaç kere) ben taciz edeceğim sen susacaksın eğer olmazsa ben seni kovdururum evden dedi. Ben de en sonunda çocuklarımı aldım kaçtım. Önce Lübnan'a gittim ailem izimi bulamasın diye sonra Türkiye'ye geldim.” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

Eş ölümünden sonra katılımcı birçok sorun yaşamıştır. Irak'ta eşi ölmüş genç kadınların tekrar evlendirilmesi gerektiği gibi adetlerin olması, kadınların söz hakkının olmaması ve ikincil bireyler olarak görülmesi ve yine tacize uğraması hadisesi katılımcıyı göç etmek mecburiyetinde bırakmıştır. Aile şartları ve toplumsal şartlar kadınları göçten başka yol bırakmayabilir. Bir ülkenin göçe itici faktörleri arasında ailesel ve toplumsal baskılar sayılabilir.

“Bir şirkette çalışıyordum İran’da. Öncesinde üniversiteye gidip geliyordum, ailemle vakit geçiriyordum. Ama bu yana kadar hiç mutluluğu görmedim onu biliyorum. İran’ın ekonomisi çok kötü ve istediğim olmayacaktı, önümü göremiyordum. Toplumsal baskı, siyasi problemler vardı. Bu yüzden İran’dan geldim. Ablam İngiltere’de yaşıyor sürekli onun yanına gitmek istedim. Ancak vize vermediler. Yurt dışına gitmek hep aklımdaydı. Çünkü İran’da mutlu değildim. Sabah uyandığında bile kötü hissediyordum. Kendimi hiçbir zaman oraya ait hissetmedim. İran’da önümü göremiyordum. İran’da her şey problemdi. Cinsel olarak, bi-sexualim. Yani bir insanın hem kendi cinsiyle hem karşı cinsiyle beraber olmak istemesi. Her zaman hissediyordum ama böyle bir şey olamaz diyordum. Bunlar İran’da düşünmek bile çok zor. Sevgilinle beraber yürümek bile sorun. Beni İran’da dört sefer polis yakaladı götürdü sevgilimle gezdiğim için. Ya da neden saçların açık, mini etek giyiyorsun? Bunların hepsi benim için çok büyük problem. Çünkü devlet her şeye karışıyordu.”
(Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

İranlı katılımcılar genellikle ülkenin toplumsal normlarından kaynaklanan memnuniyetsizlikten dolayı yer değiştirmişlerdir. Bulunduğu ülkeye ait hissedememe durumu, cinsel yönelimi ve diğer özgürlüklerinin kısıtlanmasından ötürü göç isteği belirginleşmiştir. Hükümetin baskısı ve toplumsal baskı bireylerin özgürlüklerini ve haklarını kısıtlamakla beraber göçe iten nedenler arasındadır.

“Yorgan diktim, pamuk topladım, lokanta açtım annemle. Öğretmenlik yaptım 4 sene. Buraya hastalığım sebebiyle geldim. Ülkemde birçok sorun var; Ekonomik, siyasi, baskı... Polisler eziyet yapar. Bir başka insanın suçunu başkası öder. 23.00’den sonra dışarı çıkmak yasak, çok sıkıcı.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Göç edilecek ülkenin çekici faktörleri arasında sağlık imkânları da bulunmaktadır. Katılımcı kadın ülkesinin itici faktörlerini ekonomi ve siyasi baskı olarak örneklendirmiştir.

“9 sene evli kaldım. Salak gibi 16 yaşında evlendim. Uyuşturucu çekiyordu. Adamı biraz uzaklaştırırım dedim. Buraya geldik eşimle beraber. Evliyim ama onunla

yaşamıyorum. Türkmenistan’da pamuk tarlasında çalıştım annemle beraber. Buraya eşimi uzaklaştırmak ve biraz çalışmak için geldim ama illa para kazanmak için değil.”
(Katılımcı 28, Türkmenistan, 36y, Kaçak)

Katılımcının temel göç nedeni eşini bulunduğu ortamdan ve madde bağımlılığından uzaklaştırmak istemesidir. Diğer göç nedeni ise söylemlerine göre çalışmaktır. Ancak katılımcının da söylediği gibi temel neden iş bulmak değildir.

Araştırmanın bulgularına göre kadınların göç etme sebepleri önceki yıllarda yaygın söylemlerden olan sadece evlilik yolu ya da ekonomik sebepler değildir. Bu sebepler oldukça çeşitlenmiş ve göçü daha da karmaşık ve çok boyutlu hale getirmiştir. Göç, yapısı itibari ile değişkenlik göstermiştir. Göç artık erkekler üzerinden tanımlanmaktan çıkmıştır. Kadınlar yeni bir göç dalgası yaratmaktadır. Kadınların göç etme nedenleri çeşitlendiği gibi olası sonuçların da farklılaşacağı tahmin edilmektedir. Çünkü doğası gereği kadın doğurgan bir varlıktır. Bu yüzden göç edilen yerde ırksal farklılıklara neden olabileceği için ırkçı devletlerin özellikle kadın göçüne odaklanması beklenmektedir. Günümüzde ulus-devlet, saf ulus gibi konular üzerinde duran ülkeler özellikle göçü engelleyici, önleyici politikalar uygulamaktadır. Gelecekte de kadın göçünün devlet politikalarında göçün bir alt dalı olarak incelenmeye başlanması öngörülmektedir. Kadın göçü sadece bu yönüyle incelenmesi gereken bir konu değil aynı zamanda insan ticareti mağdurlarının çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturması bakımından da incelenmeye açıktır. Bu kadınlar sadece göç sonrasında mağduriyet yaşamamakta, göç öncesi süreçlerinde de aile bireyleri tarafından mağdur edilmektedir. Araştırmanın bulgularında bir Türkmenistanlı (27y) ve bir Iraklı (26y) kadın aile içi cinsel tacizden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Iraklı kadın katılımcı sadece bir defa değil birçok kez ölen eşinin kardeşi tarafından taciz edildiği ifade etmiştir. Eşinin kardeşi “ben seni böyle taciz edeceğim, sen de susacaksın” diyerek katılımcıyı çoğu kez susturmaya çalışmıştır. Sonuç olarak kadınların öykülerine bakıldığında sadece göç sonrasında mağdur olmadıklarını, onların asıl mağduriyetini ve maduniyetini oluşturan sürecin göç öncesinde yaşandığı fark edilmiştir. Kadınlardan birçoğu göç sonrasındaki hayatlarından memnun oldukları ve Türkiye’den gitmek istemediklerini, eğer sınır-dışı edilirlerse ülkelerinde hem aileleri

hem de toplum tarafından dışlanacaklarını birçok kez dile getirmişlerdir. İnsanlar açısından tahribat veya memnuniyet göç sonrasında bir ihtimal iken, asıl tahribatı oluşturan evre göç öncesinde yaşanmaktadır. Kadınların biran önce kaçma, ülkelerini terk etme arzuları onları yasaları göz ardı etmeye itmektir. Ancak sadece kaçma, kurtulma arzuları onları göçe ve yasa dışı faaliyetlere itmemiş yanı sıra farklı etkenler de sürece dâhil olmuştur. Bu etkenlerden genellikle bahsedilen ekonomik olarak yoksulluk ve yoksunluktur. Göç öncesi süreçte kadınlar, buldukları ülkede ekonomik açıdan tatmin olmamalarından dolayı daha çok para kazanma arzusu ile hareket etmişlerdir. Durkheim (1979) anomi kuramında bu durumdan şöyle bahsetmiştir; bireylerin bitmek bilmeyen “istek ve arzuları” bulunmaktadır ve bu isteklerine ulaşmak için her yolu deneyebilirler, suçta dâhil olmak üzere (Aktaran: Delice ve Yaşar, 2014: 3). Yine Durkheim (1979) kişilerin yaşadığı toplumsal felaketler, bireylerin kendi toplum kurallarına uymalarını zorlaştırdığını ifade eder ve onları suçtan uzak tutan kuralların anlamını yitirdiğine değinir (Aktaran: Delice ve Yaşar, 2014: 3). Sonuç olarak bakıldığında aslında bireylerin kendi toplumlarına olan aidiyeti kırıldığı için göçü seçmişlerdir. Kadınlar beraber gözetimde tutuldukları kişilerden bazılarının ülkelerine gitmemek için kendilerine zarar vermeye kalkıştığını söylemiştir, bu durumda onları kendi ülkelerine ve toplumlarına ait hissettirecek duygu ve düşüncülerin anlamını yitirdiğini göstermektedir. Ve kendini hiçbir yere ait hissetmemenin yarattığı boşluk onun yasalara da başkaldırabileceği anlamına gelebilmektedir.

4.4. Kadınların Sağlık Durumları

Kadınların bazıları herhangi bir hastalığı olmadığını belirtirken, kadın hastalıkları hastası, rahim kanseri, epilepsi, sinir hastalığı olanlar da mevcuttur.

“Epilepsim var, aniden bayılabiliyorum. İlaçlarımı düzenli kullanırsam sorun olmuyor.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

“Kalp ve tansiyon hastasıyım. Tedavi görmüyorum, çok fazla sorun olmuyor.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta sahtecilik)

“Kist, tümör, miyomlarım var. Burada ameliyat oldum, tedavi için gelmiştim buraya.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

“Rahim kanseri ve kalın bağırsak kanseriydim. Atlattım. Burada da tedavi gördüm.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

“Kocam bağırsağımı patlatmıştı ama gayet iyi şimdi.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

“Migrenim var. Ama ilaç alıyorum, kendi ülkemde tedavi alıyordum, burada gitmedim.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

“Sinirlerimle ilgili problemim var. Kendime hakim olamıyorum” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

4.5. Türkiye’ye Gelme Süreci ve Nedenleri

Bu kısımda katılımcılardan Türkiye’ye geliş hikâyeleri, geliş amaçları, daha önce Türkiye’ye gelip gelmedikleri, göç sürecinde ilk olarak hangi ülkeye gittikleri ve geliş sürecinde ulaşımı nasıl sağladıklarına (araç vs.) dair bilgiler edinilmeye çalışılmıştır. Gürcistan, Azerbaycan ve Suriye’den gelen kadın katılımcı ve Irak’tan kaçak olarak gelen kadın katılımcı haricinde diğer kadınlar uçakla gelmiştir. Seyahat süresinin kısa olduğu ülkelere gelen kadınlar genellikle otobüsü tercih etmiştir. Kadınlar genellikle Türkiye’ye gelme sürecinde hiçbir zorluk yaşamadığını, her şeyin normal olarak geliştiğini ifade etmiştir. Türkiye’ye daha önceden gelen kadınların, ilk defa gelen kadınlardan sayıca daha az olduğu fark edilmiştir. Daha önce gelen kadınlar gezi ve iş amacıyla gelmişlerdir.

Kadınlara Türkiye’ye gelmekte ki amaçları sorulduğunda genellikle: Başka bir ülkeye gitmek olduğunu söyleyen 8 katılımcı (Kamerun 23y, Irak 20y, İran 39y, İran 27y, Irak 26y, Afganistan 17y, Suriye 20y, Suriye 21y) seyahat amaçlı 2 kişi (Özbekistan 31y ve Dominik 44y), okuma amaçlı (İran 27y), tedavi (Türkmenistan 42y) veya iş amaçlı olduğu sık olarak alınan yanıtlardandır. Çalışma amaçlı bulunanların çoğu Eski Sovyetler Birliği ülkelerindedir.

“Sahte pasaport yüzünden yakalandık havalimanında. Buraya da uçakla geldim yine uçakla dönecektim. Transit olarak başka ülkeye gidip orada üniversiteye

gidecektim. Diğer iki ablam ve ben para biriktirdik ve Fransa'ya geçmek istedik, ilk defa buraya geldim.” (Katılımcı 13, Kamerun, 23y, Evrakta sahtecilik)

Kadın katılımcı ilk defa Türkiye'ye gelmiş ve gelir gelmez pasaport kontrolünde yakalanmıştır. Kadın katılımcının kısa süreliğine de olsa Türkiye'de bulunmaktaki amacı Avrupa'ya transit geçiş sağlamaktır. İçduygu ve Aksel'e göre (2012: 21) göre düzensiz göç modelinden ilki transit göçtür. Uzak bir mesafeden söz edildiği için ulaşım uçakla gerçekleşmiştir.

“Başka bir ülkeye gitmek için buraya geldim. Ailem Almanya'da ben de gitmek istedim ama elimde yeterli para yoktu. İlk defa ülkemden dışarı çıktım. Kaçakçılar tarafından kamyonun arkasında 3 tane erkek komşumla geldim. Bir arkadaşım ayarladı. Bize kamyonu ayarlayan adamı hiç görmedim. Maddi olarak zorda olduğum için kaçak gelmeyi planladım.” (Katılımcı 7, Irak, 20y, Kaçak)

Kadın katılımcı yine diğer bir ülkeye yasal olmayan yollardan geçiş yapmaya çalışırken yakalanmıştır. Kadın katılımcının Türkiye'den geçiş yapmaktaki amacı; Almanya'ya gitmek. Kaçakçılar tarafından Almanya'ya ulaştırılmaya çalışan katılımcı kamyonun arkasında gizlenmiştir. Türkiye İçduygu ve Aksel'e göre (2012: 21) Avrupa'ya transit geçişi sağlamak için kullanılan bir ülkedir.

“5 gün sınırdaki kampta kaldık. 5 gün sonra 5 dakika yürüdük ve sınırdaydık. Bir otobüse bindik ve Türkiye'ye geldik. Ben ailemle geldim İstanbul'a gitmek için tekrar otobüse bindik. Türkiye'ye geldikten sonra Almanya'ya gitmeyi düşünüyorduk.” (Katılımcı 22, Suriye, 20y, Evrakta Sahtecilik)

Kadın katılımcı iki ülke arasındaki mesafenin yakınlığına vurgu yapmıştır. Türkiye sınırına yürüyerek ulaşmışlar ve daha sonra gideceği ile otobüsle ulaşım sağlamıştır. Almanya'ya gitmek amaçlı Türkiye'de bulunmuşlardır.

“Buraya gelmemdeki ilk amacım Birleşmiş Milletlere koruma için başvurmaktı. Ama uzun süreceğini söylediler ben de Avrupa'ya gitmeye karar verdim. Burayı tercih etme sebepim ise kocam şehit olduğu için devlet destek veriyor bize. Parayı sadece dört

ülkeden çekebilirim, Türkiye’de bu ülkelerin arasında. O yüzden uçakla ilk Lübnan’a sonra buraya geldim.” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

Kadın katılımcının Türkiye’de bulunmaktaki amaçları birden fazladır. İlk amacı; eşinden kalan parayı çekebilmek, ikinci amacı; Birleşmiş Milletler’e koruma başvurusu yapmak ve son amacı; Avrupa’ya geçişi sağlamaktır. Türkiye’ye yönelen transit göçlerin çoğu Avrupa’ya geçişi sağlamak üzere gerçekleşmektedir.

“Türkiye’ye hastalığının tedavisi amaçlı ve bu ülkeyi tanımak amaçlı geldim. Kız kardeşim bana ölmeden önce özgür bir ülke olduğunu anlatmıştı. Gelirken bir tek anneme danıştım herkes kendi hayatın deyince uçağa atladım geldim. Uçakla gelirken hiçbir sorun yaşamadım.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Uçakla ulaşımı sağlayan kadın katılımcı yolculuk esnasında herhangi bir sorun yaşamadığını dile getirmiştir.

“Buraya gelirken parayı annemden aldım, otobüse atladım geldim. Gürcü kadınların hepsi burada çalışıyor ben de çalışmak için buraya geldim. Ülkemden hiç çıkmamıştım bir tek buraya geldim.”(Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Otobüsle ulaşımı sağlayan kadın katılımcı ulaşım ücretlerinin annesi tarafından karşılandığını söylemiştir. İlk defa Türkiye’de bulunmasının amacı iş bulmak ve bu doğrultuda çalışmaktır. Fırsatlardan diğer Gürcü kadınlar vasıtaıyla haberdar olmuştur. Göçmen ağı kuramı bu aşamada göçün Türkiye’ye yönelme nedeninin açıklanmasında fayda sağlamaktadır.

“Gezme, kafa da dağıtma amaçlı geldim. Uçakla gelmiştim gelirken hiçbir sorunla karşılaşmadım. 2015’te gelmiştim, 2017’de tekrar geldim. Burada gezecek yerler çok.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

2015’te de Türkiye’de bulunan katılımcı gezmek amaçlı ikinci defa geldiğini dile getirmiştir. Uçakla ulaşım sağlayan katılımcı seyahati boyunca sorun yaşamamıştır.

“Okumak ve çalışmak için geldim. Burada güzel bir ülke ve adetleri de güzel. Daha önceleri fuarlarımız oluyordu, 15 yıldır gidip geliyordum Türkiye’ye ancak bölgemizde savaş başlayınca sükünetsiz bulmak amacıyla turist olarak geldiğim bu ülkeye sığınmak istedim. Uçağıma binip geldim.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

Uçakla ulaşımı sağlayan katılımcı sürekli olarak Türkiye’ye gelip gittiğini dile getirmiştir. Öyle ki katılımcı Türkiye’yi birçok kez değerlendirme fırsatı bulmuş ve iş olanaklarından haberdar durumdadır. Önceden de bahsedilen İçduygu ve Aksel’in (2012: 25) düzensiz göç modellerinden olan döngüsel ve çalışma amaçlı yapılan göç örneğidir. Bu modeldeki düzensiz göçmenler tüm izinlerin alıp düzenli statüdeyken çalışma izinlerinin sürelerini veya vize sürelerini aşmaları durumunda düzensiz statüye geçiş yapmak yapmaktadır (İçduygu ve Aksel 2012: 25). Ancak temel göç nedeni katılımcının söylemlerine göre göçe itici faktörlerden olan bölgesel savaştan kaçıştır.

“Eşimin idam kararını duyar duymaz uçakla Türkiye’ye geldik, yakın olduğu için. 15 yıl önce seyahat amaçlı gelmiştik eşimle. Bu sefer başka bir ülkeye geçmek istiyorduk. Eşim İngiltere’de doğdu 6 aydır onunla İngiltere’ye gitmek için vize almaya çalışıyoruz.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta Sahtecilik)

Uçakla ulaşımı sağlayan katılımcı mesafe sebebiyle Türkiye’yi tercih etmiştir. Daha sonra İngiltere’ye gitmek için gerekli belgeleri tamamlamak üzere 6 ay Türkiye’de bulunmuşlardır.

“Uçakla geldim. Uçak paramı arkadaşarımdan toplayarak ayarlayabildim. Daha önce Türkiye’ye 1 haftalığına gezmek için geldim. İran’ a gitmek istemediğim için burada kaldım. Uçaktan indiğimde Türkiye’de yaşayan bir arkadaşım havaalanında aldı beni, kendi evine götürdü. Sonra paramı çaldığı için ben başka bir eve çıktım.”(Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

Uçakla ulaşımı sağlayan kadın katılımcı daha önceden Türkiye’de bulunmuş ve fırsatlardan haberdardır. Arkadaşlık bağlarıyla barınma ve ulaşım problemlerini çözmüştür. Birçok katılımcı gibi İranlı kadın katılımcı da barınma problemini sosyal

bağlarını kullanarak çözmüştür. Göçmen ağı kuramı göçün farklı süreçlerinde devreye girebilir. Bu örnekte katılımcı sosyal bağlarını göç sonrası barınma ve ulaşım aşamasında kullanmıştır.

4.6. Türkiye'ye Göç Etme Süreci ve Destek Verenler: Göçmen İlişki Ağı

Kadınlar genellikle kimseden yardım almadan kendileri geldiklerini ifade etmiştir. Bir kişi (Irak 20y) kaçakçılar tarafından ulaşımı sağlamıştır. Ancak bilet parasını temin etme konusunda kendi birikimlerinin yanında, annesinden, kardeşlerinden, arkadaşlarından, arkadaşının annesinden borç aldıklarını söylemişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi göçmenlerin sosyal ağları göç evrelerinde büyük bir öneme sahip olabilmektedir. İlişkiler ağı; aile, akraba, arkadaş ve topluluk bağlarına dayanan bireysel ilişkiler yumağıdır (Boyd 1989, Aktaran: İhlamur Öner 2012: 311). Göçmenler farklı göç aşamalarında çevresinden yardımlar alabilir. Hagan (1998) sosyal ağlardan alınan destek veya yardımları dört maddede toplamaktadır (Aktaran: İhlamur Öner, 2012: 312). Bunlar; göç etme kararının alınması sürecinde, kitlesel göçlerin oluşumu ve gelişiminde, ulus-ötesi ağların oluşumunda, göçmenlerin barınması ve uyumunda (Aktaran: İhlamur Öner, 2012: 312). Kadın katılımcıların kimlerden hangi aşamada yardım aldığı ve hangi yardımı talep ettikleri doğrultusunda sosyal ağları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Göçmen ağlarına ulaşamayan bireylerin göçmen kaçakçılarının desteği ile göç sürecini gerçekleştirmesi diğer bir seçenektir.

Kadın katılımcılardan 14 tanesi kendi birikimi ile uçak biletini almış ve geliş sürecinde kimseden maddi destek almamıştır. Bunlardan bazıları;

“Daha öncede Türkiye'ye gelmişim. Öğrenmişim düzeni. Kimseden yardım almadım, kendi kazandığım parayla uçak biletimi aldım.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

“Plan yapmıştım, hangi ayda gideceğim ve döneceğimi. Daha önce biriktirdiğim paralarımı biletimi kendim aldım. Havalimanına indikten sonra arkadaşım aldı beni ve kendi dairesine götürdü.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta Sahtecilik)

“Amcam seyahat ofisinde çalışıyor. Eğer istersem gönderebileceğini söyledi beni yurtdışına. Daha önce de Katar’a göndermişti. Amcam beni ikna etti ve biletimi ayarladı, parasını ben verdim.” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

Kadın katılımcılardan 11 görüşmeci uçak biletinin ücretini bir akrabasından (anne, abi, dede, teyze) aldığını ifade etmiştir.

“Suudi Arabistan’dan uçağa bindik. Türkiye’ye havalimanına kendimiz geldik ancak babam hepimizin pasaportunu aldı. Birisi bizi Türkiye’ye geldikten sonra Almanya’ya götüreceğine söz vermiş. Akşamdan sabaha kadar bekledik. O kişi gelmediği için babam polise gitti çünkü pasaportlarımızı ona vermişti. Babam polise gitti ve her şeyi anlattı.” (Katılımcı 1, Afganistan, 17y, Kaçak)

“Kardeşlerim parayı biriktirdi. Annemde duruyordu para, annem verdi uçak bileti paramı.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

“Kaçakçılar tarafından kamyonun arkasında 3 tane erkek komşumla geldim. Bir arkadaşım ayarladı. Bize kamyonu ayarlayan adamı hiç görmedim. Bilet paramı ailem gönderdi.” (Katılımcı 7, Irak, 20y, Kaçak)

“Teyzem Londra’da yaşıyor. Gitmek istersen uçak biletinin parasını yollarım dedi ve gönderdi, öyle geldim.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Kadın katılımcılardan diğerleri göç öncesi aşamada arkadaşlarından para yardımı alarak göç sürecini gerçekleştirebilmiştir.

“Bir arkadaşım yardımcı oldu bana, annesinden 500 dolar aldım.” (Katılımcı 25, Türkmenistan, 40y, Hırsızlık Şikâyeti)

“Arkadaşlarımdan borç alarak geldim.” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

“En yakın arkadaşımın burada düğünü vardı. Ben de iki hafta iş yerimden izin aldım ve buraya geldim. Ama 3.haftam oldu burada. Gelirken uçak biletimi erkek arkadaşım almıştı.” (Katılımcı 14, Kırgızistan, 21y, Konsomatris)

4.7. Türkiye’de ki Yaşamları ve Destek Verenler: Göçmen İlişki Ağı

Bu kısımda katılımcıların Türkiye’de hangi illerde kaldığı, ne kadar süre yaşadığı, barınma konusunda kimlerden yardım aldığı, kimlerle beraber yaşadığı, uyum sağlayıp sağlamadığı ve yaşadıkları ildeki yaşam koşulları hakkında bilgiler elde edinilmeye çalışılmıştır.

Yerleşilen Yer ve Koşullar

Bu kısımda kadın katılımcıların Türkiye’de hangi illerde kaldığı, ne kadar süre yaşadığı, barınma konusunda kimlerden yardım aldığı, kimlerle beraber yaşadığı, uyum sağlayıp sağlamadığı ve yaşadıkları ildeki yaşam koşulları hakkında bilgiler elde edinilmeye çalışılmıştır. Yabancı kadınların belli başlı yoğunlaştığı iller bulunmaktadır. 3 kişi (Kamerun 23y, Irak 20y, Afganistan 17y) ise Türkiye’de ikamet etmeden direk olarak geri gönderme merkezine getirilmiştir. Kadınların yoğunlukla ikamet ettiği ilçeler ve semtler; Aksaray, Koca Mustafa Paşa, Haseki, Fatih, Esen yurt, Beylikdüzü ve Avcılar'dır. Türkiye’de uzun yıllar ikamet edenlerle birlikte, gelir gelmez yakalanan yabancı kadınlarda mevcuttur. Türkiye’de en uzun süre yaşayan katılımcı 18 sene ikamet etmiştir. Diğer kadınlar, 7 sene,5 sene, 6 sene, 3 sene gibi uzun yıllar Türkiye’de barınmıştır. Bu kadınlardan bazıları geçmişte düzensiz göçmen konumunda yaşadığı halde uzun süreler boyunca tespit edilememişlerdir.

Tablo 4.2: Görüşmecilerin Türkiye’de Yerleştikleri Yerler ve Yaşadıkları Süre

Görüşmeciler	Yaşanılan İl/İlçe	Yaşanılan Süre
Özbekistan (31y)	Çanta köy, Bostancı, Kartal	2 yıl
İran (21y)	Zeytinburnu	14 yıl
Rusya (40y)	Beylikdüzü	10 ay
Türkmenistan (27y)	Avcılar, Ataköy, Kağıthane	6 yıl
Türkmenistan (40y)	Ankara, Eskişehir, Taksim/İstanbul, Tarlabası/İstanbul	7 yıl
Kamerun (23y)	-	-
Irak (20y)	-	-
Azerbaycan (49y)	Bahçelievler	18 yıl
Kırgızistan (21y)	-	2 hafta
Türkmenistan (42y)	Fatih	7 yıl
Türkmenistan (36y)	Koca Mustafa Paşa	4-5 yıl
Suriye (21y)	Eski İzmir	7 yıl
Özbekistan (31y)	Aksaray, Taşdelen, Esenyurt	1 yıl 2 ay
İran (27y)	Kurtuluş	1 ay
Ukrayna (49y)	Zeytinburnu, Üsküdar	13 yıl
Dominik (44y)	Aksaray	1 ay
Filipin (34y)	Ankara, Levent/İstanbul	2 yıl
Gürcistan (31y)	Fatih, Sultanahmet	2-3 ay
Türkmenistan (36y)	İskenderun, Haseki/İstanbul, Çapa/İstanbul, Sultanahmet/İstanbul, Esenyurt/İstanbul	11 yıl 3 ay
Özbekistan (43y)	Bakırköy, Beykoz	2 yıl 4 ay
Fas (33y)	Haseki, Yusuf Paşa	7 ay
Kırgızistan (32y)	Antalya, Aksaray/İstanbul	8 ay
Ukrayna (43y)	Koca Mustafa Paşa, Haseki	2,5 yıl
İran (39y)	Güzelyurt	6 ay
İran (27y)	Ankara, Antalya	6 yıl
Rusya (35y)	Aksaray	2 ay
Tunus (28y)	Tophane, Çemberlitaş	4 ay
Suriye (20y)	Gaziosmanpaşa	5-6 yıl
Irak (26y)	Avcılar	1 ay
Afganistan (17y)	-	-

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

“Beylikdüzünde 10 ay kaldım. Halam bir ev ayarlamış orada kaldım. Rezidansta oturuyordum. Çok güzel bir yerdi. Komşularım da vardı.” (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Fuhuş)

Akrabalık bağları ile yerleşim yerini bulabilmiştir görüşmeci. Sosyal ağlar göç sonrasında barınma aşamasında etkili olmuştur. Söylemlerinden Türkiye’deki yaşantısını sevdiği ve uyum sağladığı anlaşılmaktadır.

“18 sene Bahçelievler de oturdum. Ev arıyordum, ararken buldum. Yaşamımız güzeldi. Kızımınla beraber yaşıyordum. Yaşamımız güzeldi.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta Sahtecilik)

Katılımcı uzun yıllar Türkiye’de kalmıştır. 18 sene boyunca aynı semtte oturmuştur.

“7 sene boyunca hep Fatih’te yaşadım. Bir pansiyonda kalıyordum. Pansiyondaki ve mahallede ki herkes beni tanır ve seviyorlardı. Esnafla da aram iyiydi. Çünkü yardım ediyordum herkese. Burada da herkese yardım ediyorum. Bana abla derler. Bir sorun olduğunda ben çözerim bu katta.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Genellikle Türkiye’de uzun yıllar yaşayan katılımcılar düzenli konumda iken herhangi bir sebepten dolayı düzensiz konuma geçiş yapabilmektedir.

“Savaştan 7 sene önce kaçtık. 7 senedir İzmir’de yaşıyoruz. Ailemle birlikte. Her şey yolundaydı bir problemle karşılaşmadık.” (Katılımcı 21, Suriye, 21y, Evrakta Sahtecilik)

Suriye savaşından 1 yıl sonra gelen katılımcı ve ailesi o yıldan beri Türkiye’dedir. Uzun yıllar ülkemizde bulunmasına karşın bir sorunla karşılaşmadığı dile getirmiştir.

“Aksaray, Taşdelen, Esenyurt’ta yaşadım. Aksaray’da 7 ay, Taşdelen’de 1 hafta, Esenyurt’ta 6-7 ay kaldım. Esenyurt’ta yaşlı bakımına girmiştım.” (Katılımcı 17, Özbekistan, 31y, Eksik Evrak)

Katılımcı kadın bakım hizmetlerinde çalışmıştır. Göçmen kadınlar genellikle ülkemizde ev ve bakım hizmetlerinde vasıfsız işçiler olarak çalışmaktadır.

“1 ay Kurtuluş’ta kaldım. Emlakçıdan buldum evi” (Katılımcı 9, İran, 27y, İsim Karışıklığı)

Bazı katılımcılar göçün herhangi bir aşamasında sosyal bağlarını kullanırken bazı katılımcılar bu bağları daha az kullanmış veya hiç kullanmamış olabilir.

“Zeytinburnu’nda 6 sene, Üsküdar’da 7 sene kadar yaşadım. Üsküdar’daki evi çalıştığım şirket bana buldu. Zeytinburnu’ndaki evi arkadaşlarım buldu. Çalıştığım için

yaşam standartlarım iyiydi. Komşularıyla da aram iyiydi sadece ev sahibim hariç. Çünkü ben yokken ondaki anahtarla evime giriyordu. Rahatsızlık veriyordu bana.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık Şikâyeti)

Katılımcı kadın uzun yıllar Türkiye’de yasal olarak yaşamıştır. Uyum sağladığı görülmektedir. Ancak ev sahibi ile problemleri olduğunu ve ev sahibi dışında bir problem yaşamadığını dile getirmiştir. Hem şirket aracılığı hem de arkadaşlık bağları sonucunda yerleşim problemini çözmüştür.

“Aksaray’da 1 ay yaşadım. Burada yaşayan bir arkadaşım vardı onun kiralık evinde kaldık beraber. Tramvay görmemiştim hiç, görünce koştum ve her yerde mağaza vardı, her şeyi satıyorlardı. Ve çok kalabalık. Çok güzeldi. Bütün Türkiye’yi çok beğendim. Burayı çok sevdim, evler çok güzel, bahçeli olanlar... Dominik çok sıcak bir yer, sizin hava çok güzel...” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta Sahtecilik)

Yine gezi amacı ve alışveriş amaçlı yapılan göç örneğinde sosyal ağlar sayesinde barınma problemi çözülmüştür. Birçok göçmen göçün farklı aşamalarında sosyal bağlarını kullanarak yardım alabilmektedir. Bu bakımdan sosyal ağlar her alanda olduğu gibi göç alanında da büyük bir öneme sahiptir.

“4 sene İskenderun, 3 sene Haseki, 1 sene Çapa, 3 sene Sultanahmet, 3 ay öncede Esenyurt’a geldik. Şirket iş buluyordu ben de bu yerlere gidiyordum. Sonra yatılı olarak Esenyurt’ta çocuk bakımına girdim.” (Katılımcı 28, Türkmenistan, 36y, Kaçak)

Kadın katılımcı uzun yıllar Türkiye’de yaşamıştır. İş bulmayı şirketler aracılığıyla gerçekleştirmiştir. Bakım hizmetlerinde yatılı olarak çalışmıştır. Çalışma amaçlı göç eden ve vasıfsız olan kadınların çoğu bakım hizmetlerinde çalışmaktadır.

“Bakırköy ve Beykoz’da kaldım. Bakırköy’de iki sene civarında, Beykoz’da ise 4 ay kaldım. Beykoz’daki evimi çalıştığım şirket buldu. Yaşadığım yerdeki insanlarla iyi

anlaşabiliyordum. Hala iletişimde olduklarım bile var.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Katılımcı şirket aracılığı ile barınma sorununu çözmüştür. Katılımcı uyum ve anlaşma konusunda hiçbir sıkıntı çekmediğini dile getirmiştir.

“Haseki’de 1 ay, Yusuf Paşa’da 6 ay kaldım. Yusuf Paşa’da arkadaşlarımla kalıyordum. Emlakçıdan beraber tuttuk evi arkadaşlarımla. Komşularıyla hiçbir sıkıntı yaşamadım, hatta bana yardım ediyorlardı.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

7 aydan kısa bir sürede arkadaşlık bağlarını geliştiren kadın katılımcı uyum sağlama konusunda sıkıntı çekmediğini dile getirmiştir.

“6 ay Güzelyurt’ta yaşadık eşimle. Emlakçıya gittik, ev buldular, bizde tuttuk. Kaldığım yerde her şey güzeldi. Komşularıyla konuşurdum, çoğu Türk’tü.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta Sahtecilik)

Sosyal bağların kullanılamaması veya olmayışı sebebiyle göçmenler kimi zaman barınma problemlerini emlakçı, internet veya şirketler aracılığı ile çözmeye çalışmıştır. Katılımcı da buna bir örnektir.

“2 sene Ankara’da, 3-4 sene Antalya’da yaşadım. Ankara’da İranlı bir arkadaş evini bize verdi. Sonra arkadaşlarla Antalya’ya gitme kararı aldık. İnternette bulmuştuk evi. Ancak yönetici ile anlaşamıyordum. Yabancı olduğum için ve köpeğim olduğu için bana baskı yapıyordu.”(Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

Uzun zaman Türkiye’de yaşayan katılımcı farklı şekillerde barınma problemini çözmüştür. Sosyal ağlarını kullanımının yanı sıra daha sonra internet vasıtası ile barınma problemini yine çözüme kavuşmuştur. Katılımcı bulunduğu yerdeki yöneticinin deyimiyile “yabancı” olduğu için ona baskı yaptığını düşünmektedir.

“Gaziosmanpaşa’da 5-6 senedir yaşıyoruz. Gaziosmanpaşa’da dedemin evinde kalıyoruz. Türk komşularımızla aramız iyiydi. Birbirimizin evine gidip geliyorduk.”
(Katılımcı 22, Suriye, 20y, Evrakta Sahtecilik)

Dedesinin Türkiye’de evi olduğunu dile getiren katılımcı akrabalık ağları sonucunda yerleşim sağlamıştır.

“Türkiye’ye gelmeden önce instagramdan bazı kişilerle konuştum. Bu kişiler beni havalimanından konumla çağırdılar. Ben de gittim konuma. Dairemin hazır olduğunu söylediler. Normal yaşıyorduk ama dışarı sadece market için gidiyordum. Komşularım çocuklarımın sesinden şikâyet ediyordu. Alt kattaki komşum polis ve beni çocuklarımın ses yapmaması konusunda tehdit etti” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

Kadın katılımcı diğer kadınlarından farklı bir yolla barınma problemini halletmeye çalışmıştır. Kadınlar genellikle barınacakları yerleri emlakçıdan, tanıdıkları aracılığıyla veya internetten emlak sitelerinden bulduğunu söylerken Iraklı katılımcı sosyal medya üzerinden tanıştığı kişiler aracılığıyla barınma sorununu halletmiştir. Bu ve benzeri durumları kurumsal kuramla açıklamaya çalışmıştır. Kuramsal kuramda ; göçmenler farklı iletişim kanallarını kullanarak kar amacı güden zararlı örgütlerin elinde kullanılmaktadır. Katılımcı teknolojiyi kullanarak kaçakçılarla iletişim kurmuştur. Iraklı kadın katılımcının yüz yüze bile karşılaşmadığı insanlarla bu şekilde bir iletişim kurması göçmen kaçakçılarına kolaylık sağlamaktadır.

Kadınların Beraber Yaşadığı Kişiler

Tek yaşayan kadınlarla birlikte; sevgilisiyle, eşiyle, arkadaşıyla, annesiyle, çocuklarıyla yaşayan kadınlarda mevcuttur.

“Sevgilimle kalıyordum. Onunla kalırken çalışmıyordum, o çalışıyor ben evde kalıp yemek filan yapıyordum.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

“Eşimden ayrıldıktan sonra İstanbul’a gelip kendime ev tuttum. Çocuğumun bakıcısı ile birlikte kalıyordum.” (Katılımcı 10, İran, 21y, Vize süresinin ihlali)

“Halam bir ev ayarlamıştı orada kalıyordum tek başıma.” (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Kaçak)

Akrabalık bağları sayesinde kadın katılımcı barınma sorununu çözmüştür.

“İmam nikâhli kocamla birlikte kalıyordum. Bir de çocuğumuz.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Kadın katılımcı Türkiye’de tanıştığı bir erkekle imam nikâhı ile birliktelik sağlayıp barınmasını sağlamıştır.

“Tek başıma kalıyordum çocuklarımla.” (Katılımcı 25, Türkmenistan, 40y, Hırsızlık Şikâyeti)

“Kızımınla beraber yaşıyordum.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 40y, Evrakta sahtecilik)

“Emlakçıdan buldum ve kendi başıma yaşıyordum.” (Katılımcı 9, İran, 27y, İsim karışıklığı)

“Diğer evimi kızlarla paylaşmıştık onlarda yabancıydı oda olarak kullanıyorduk.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık Şikâyeti)

Kadın katılımcı ev arkadaşlığı yaptığını ve kalan diğer kadınlarında yabancı olduğu dile getirmiştir.

“Bir arkadaşım beni kendi kaldığı dairesine götürdü, onunla yaşadım beraber.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta sahtecilik)

“Sevgilimle kalıyordum. İşe gidip geliyordum ve onu bekliyordum. Daireyi ve işi de o bulmuştu bana.” (Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Katılımcı Türk sevgilisi sayesinde iş ve barınma sorunlarını çözüme kavuşturmuştur.

“Çalıştığım villada yatılı olarak kalıyordum.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Ev ve bakım hizmetlerinde çalışan katılımcı kadın çalıştığı evde yatılı olarak kalmaktadır.

“Yusuf Paşa’da arkadaşlarla kalıyordum.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

“Arkadaşımın arkadaşı ile kaldım.” (Katılımcı 15,Kırgızistan, 32y, Eksik evrak)

Sosyal bağların aracılığı ile yeni sosyal bağların kurulması katılımcının yerleşim problemine olumlu katkıda bulunmuştur.

“Salonda çalıştığım arkadaşlarımla beraber ev tuttuk.” (Katılımcı 30, Ukrayna, 43y, Fuhuş)

Göç sonrasında edinilen sosyal çevre ile uyum sağlanmıştır. Bu sayede katılımcının yeni sosyal bağlar kurması ile yerleşim problemi çözülmüştür.

“Eşimle beraber yaşıyordum. Onsuz dışarı bile çıkmadım.(Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

“Ankara’da İranlı bir arkadaş bize evini verdi. Sonra arkadaşlarla Antalya’da beraber kaldık. Bir süre de annemle beraber yaşadım.” (İran, 27y, Kaçak)

Aynı ülkeden arkadaşının evini onlara verdiğini söyleyen katılımcı yerleşim problemini sosyal bağları sayesinde çözüme kavuşturmuştur.

“Türkiye’de kalan bir arkadaşım beni aldı ve onun evinde kaldım.” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

Arkadaşlık bağları sonucunda katılımcı ulaşım ve barınma problemini çözmüştür.

“*Ev tuttum kendime. Çocuklarım ve ben beraber yaşadık.*” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

İş Durumu, İşleri ve İş Koşulları: Göçmen İlişki Ağı

Türkiye’de çalışan düzensiz kadın göçmenler ev ve bakım hizmetleri, fuhuş sektörü ve garsonluk gibi vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Nawyn’in (2010: 754) söylemi ile kadınlar için özellikle vasıfsız işlerde istihdam olanağının artması kadın göçünü hızlandırmıştır.

Kadınların çoğu ülkelerinde yaptığı mesleklerini Türkiye’ye gelince devam ettirememektedir. Türkiye’de genellikle ev bakımı hizmetleri veya yaşlı bakımı, temizlikçilik, garsonluk, çocuk bakıcılığı ve eğlence sektörü gibi işlerde çalışarak yaşamlarını sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Kazandıkları paraların bir kısmını veya hepsini memleketinde aile üyelerine göndermektedirler. Ev hizmetlerinde çalışan kadınlar yatılı olarak kalmakta ve hafta bir gün dışarı çıkabilmektedir. Fuhuş sektöründe çalışan kadınlar direk olarak çalıştıklarını söylememişlerdir, diskoda veya temizlik yaparken fuhuş evlerinde yakalandıklarını ve fuhuştan dolayı gözetime alındıklarını söylemişlerdir. Fuhuştan dolayı gözetim altına alındıklarını söyleyen 9 kadından 3’ü Türkmenistanlıdır. Bu sektörde çalışan kadınlardan 2 kişi hariç diğerleri Rusya, Ukrayna, Türkmenistan gibi Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelmişlerdir. Diğer iki kişi ise, Tunus ve Fas uyrukludur. Kadınlar çoğunlukla işlerini bir akrabaları, tanıdıkları veya arkadaşları vasıtasıyla bulduklarını söylemişlerdir.

Daha önce literatür kısmında bahsedilen “*kadın göç biçimleri*” (Carling 2005: 2) devamlılık gösterirken kadın göç biçimlerinden olan kadınları evlendirmeye yönelik organize göçlere örnek olarak görüşülen kadınlar arasında rastlanmamıştır. Bu durum evlilik üzerine yapılan göçlerin azalmasını gösterebilir. Kadınların en fazla fuhuştan dolayı gözetime alınması ülkemizde fuhuş sektörüne olan eğilimi ortaya koymaktadır. Konu bakımından talebin arzı arttırması ilişkisi içerisinde değerlendirilebilir.

“Lokantalarda bulaşıkçılık yaptım. Hadımköy’de 3 katlı bir villa da tek başıma temizlik yaptım. Tek başıma çalışmak zor olduğu için bıraktım. İş bulmada kardeşlerim yardım etti. Önceden burada yaşıyorlardı. Bir gemi de garsondu kardeşlerim, orada bulaşıkçı lazımsa, garson lazımsa hepsini yaptım.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

Katılımcı bulaşıkçılık, temizlikçilik, garsonluk gibi işlerde çalışmıştır. İş sorunu kardeşlik bağları sayesinde çözmüştür. Göçmenlerin sosyal ağları göç sürecinin her aşamasında destek sağlayabilmektedir.

“Halam Türkiye’de yaşıyordu. Fuarlarda şeker satıyor. Halamın arabası var, bütün Türkiye’ye sürüp şeker satıyorduk.” (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Kaçak)

Yine akrabalık ağları sonucunda geçim problemini çözen kadın katılımcı şeker satımı ile para kazanmıştır.

“Tercümanlık ve temizlik yaptım. Uzak bir akrabam iş buldu. Güllüoğlu’nda çalıştım hastalığım yüzünden çıkardılar beni. Kimse beni hastalığım yüzünden işe almıyordu. Ben de temizliğe gideyim dedim. Küçük evlere gidip hemen temizleyip çıkıyordum zaten sadece üç gün gidebiliyordum, diğer günler dinleniyordum, bu şekilde hastalığımda etkisini daha az gösteriyordu. Çünkü ilaç alıp sadece dinleniyordum evde olduğum zamanlar. Bu temizlik işini bir şirket buluyordu bana, yarım günlük 150 lira veriyordu.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Tercümanlık ve temizlik işlerinde çalışan kadın katılımcı akrabalık bağları sonucunda iş bulabilmiştir. Ancak hastalığı sebebi ile çalışamadığını, gün bazında az çalıştığı zaman dinlenebildiğini ve buna en uygun işin temizlik olduğunu dile getirmiştir. Temizlik şirketi aracılığı ile farklı evlere temizliğe gittiğini söylemiştir.

“Bakıcılık yaptım Suadiye’de. Gelinlikçide çalıştım. Ataköy’de bir hastanede çalıştım ama evraklarım eksik olduğu için çıkardılar tamamlayıp dönmek istiyorum bu işime.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 40y, Evrakta Sahtecilik)

Bakım hizmetlerinde, gelinlikçide, hastanede hemşire olarak çalışan katılımcı vasıfsız işlerin yanında vasıflı bir işte de çalışmıştır. Asıl mesleği hemşirelik olan kadın katılımcı yaşamını idame ettirebilmek adına vasıfsız işlerde de çalışmıştır.

“Tercümanlıkta, Perdecide, otelde, yaşlı bakımında, aşçı, bulaşıkçı, temizlikte çalıştım. Yaşlı bakmayı seviyorum. Çünkü bizim yardımımıza ihtiyaçları var. Yani günlük işlere giderdim, sonra borçlarımı öderdim, oğluma para gönderirdim.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Üniversite derecesine sahip olan kadın katılımcı birçok vasıfsız işte çalışmıştır. Asıl amacı tedavi olan kadın katılımcının farklı işlerde çalışması göçmenlerin birçok görünmeyen farklı gizli amacının olabileceğini göstermektedir. Katılımcı tedavi amaçlı gelip, ülkede işgücüne katılımı sağlamıştır.

“Tekstilde çalıştım, elbiselerin etiketlerini takıyordum. Tanıdık vasıtasıyla işi buldum. İşimde bir problem yaşamadım. Seviyordum işimi çıkarsam buradan devam ederim bu işime.” (Katılımcı 27, Türkmenistan, 36y, Fuhuş)

Tekstilde çalışan kadın katılımcı tanıdığı aracılığı ile iş bulmuştur.

“Ev temizliğine ve yaşlı bakımına girdim. Zaten memlekette de temizliğe gidiyordum. Esenyurt'ta yaşlı bakımında 6-7 ay çalıştım.” (Katılımcı 17, Özbekistan, 31y, Eksik Evrak)

Ev ve bakım hizmetlerinde çalışan kadın katılımcı memleketinde de ev hizmetlerinde çalıştığını aktarmıştır.

“Firmalarda tasarım ve rehberlik yaptım. Daha sonra değerli taşlar alıp, satıyordum. Kendim daha önceleri geldiğimde mağazaları gördüm ve başvurudum. İşte çalışırken paramı vermeyenler oldu birkaç kere. Patron bu yüzden beni darp etti. Ama paramı sonra geri aldım.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

Kendi mesleğini yapan katılımcı yanı sıra değerli taş ticareti ile de uğraşmaktadır. Parasının birkaç kez verilmediğini söyleyen katılımcı işvereni tarafından darp edildiğini de vurgulamıştır. Bu olay katılımcılar tarafından nadir olarak tekrar edilmiştir.

“Temizliğe gittim. Çocuk bakıcılığı yaptım. Kızıma bakmak için, geleceği için çalışmak kararı aldım. Çocuğuma annem bakıyor ve onlara para gönderiyorum. Amcam buldu bana işi. Türkiye’ye gelmeden önce insanlar beni bekliyordu. Çocuk bakmak için geldim. Ayda 650 dolar alıyordum.” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

Göçmen kadınlar genellikle bakım ve ev hizmetlerinde çalışmaktadırlar.

“Bulaşıkçılık, garsonluk, temizlik işlerinde çalıştım. En son seyahat acentesinde çalıştım. İnşallah bu işe devam ederim. İş sevgilim buldu bana, kaç yıldır burada tanıdıkları var, onlar aracılığıyla bana iş buldu. İşimde hiçbir sorun yaşamadım.” (Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Diğer katılımcı kadınlar gibi bulaşıkçılık, garsonluk, temizlik gibi vasıfsız işlerde çalışmıştır. Son olarak çalıştığı işi sevgilisinin aracılığı ile bulmuştur. Sosyal bağları iş sorununu çözmesinde fayda sağlamıştır.

“Yaşlı anne ve babaya baktım. Hem de temizlik yaptım. İş şirket aracılığı ile buldum. Bu insanlarla hiçbir problem yaşamadım.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Katılımcı kadın şirket aracılığıyla bulunduğu yaşlı bakımı işinde çalışmıştır. Bakıldığı kişilerle bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

“Bir restoran ile barda temizlikçi olarak çalışıyordum. Günlük 20 lira alıyordum. Bazen de haftalık veriyorlardı. Geldiğimden beri aynı işte çalışıyorum.”

Geldiğimde ilk günlerde anlayamıyordum doğrusu pek anlamıyordum, restoran sahibi bazen haftalığıma düşük veriyormuş.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

Temizlik işinde çalışan kadın katılımcı geldiğinden beri aynı işte çalışmaktadır. Maaşını Türk lirasına göre aldığı için patronu tarafından düşük ücret aldığını fark edememiştir.

“Grafik Tasarım ve pazarlama işiyle uğraşıyordum. İşi internetten buldum. İşte erkeklerle sorun yaşıyordum...” (Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

Kadın katılımcı teknolojinin sunduğu fırsatları kullanarak yerleştiği ülkede iş bulabilmiştir. Erkeklerle sorun yaşadığını belirten ancak sorunu net olarak söylemeyen katılımcıya; “ne tür sorunlar yaşıyorsun?” sorusu sorulduğunda “bakıyorlar, laf atıyorlar, takip ediyorlar” gibi cevaplar vermiştir.

“Kuaförde, hamamda, diskoda çalıştım. Diskoda garsondum. Diskoda iyi ya da kötü bir şey yaşamadım. Sadece polisler baskında garson olduğuma inanmadı.” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

Kuaförde, hamamda, diskoda çalışan kadın katılımcı Türkiye’deki iş yaşamı boyunca bir sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

4.8. İdari Gözetime Alınma Süreçleri ve Nedenleri

Kadınların niçin ve nasıl gözetime alındıkları, kaç gündür gözetimde oldukları ve idari gözetimde kaldığı süre boyunca etkilendikleri bir olay olup olmadığı sorularak onların idari gözetim süreci ortaya çıkarılmak istenilmiştir. Sürecin ortaya çıkarılmasını istemekteki amaç; yabancıların hangi durumlarda idari gözetime alındıklarını ve kaç gün bu merkezlerde kaldıklarını görüşmecilerin bakış açısından göstermektir.

Tablo 4.3: Katılımcı Kadınların Gözetime Alınma Nedenleri

	Fuhuş	Vize İhlali	Eksik Evrak	Kaçak	Hırsızlık	Evrakta Sahtecilik	İsim Karışıklığı	Konsomatris
1	Özbek, 31y	İran, 21y	Özbek, 31y	Rusya, 40y	Türkmen, 40y	Kamerun	İran, 27y	Kırgız, 21y
2	Türkmen, 27y	Filipin, 34y	Kırgız, 32y	Irak, 20y	Ukrayna, 49y	Suriye, 21y		
3	Türkmen, 42y	Özbek, 43y		Türkmen, 36y		Dominik		
4	Türkmen, 36y			İran, 27y		İran, 39y		
5	Gürcistan, 31y			Irak, 26y		Suriye, 20y		
6	Fas, 33y			Afgan, 17 y		Azerb. 40y		
7	Ukrayna, 43y							
8	Rusya, 35y							
9	Tunus, 28y							

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmaya konu olan kadınların çoğunluğu Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden geldiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan en fazla araştırmaya katılan ülke Türkmenistan'dır (5 kişi). Daha sonra Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden Özbekistan (3 kişi), Ukrayna (2 kişi), Rusya (2 kişi), Kırgızistan (2 kişi), Azerbaycan (1 kişi), Gürcistan (1 kişi) gibi ülkeler takip etmektedir. Türkmenistan'dan gelen 5 kişiden 3'ü fuhuş evlerinde ya da diskoda fuhuş sektöründe çalışmaktan dolayı idari gözetime alınmıştır. Andra Prades'te kadın seks işçilerinin yalnızca yüzde 1-5'inin seks işçiliğine maruz kaldığını tespit ediyor; diğerleri gönüllü olarak, genellikle ailevi veya eşi ölüm, boşanma, ayrılma veya eşin kronik hastalığı nedeniyle, yoksulluk ve borç nedeniyle mesleği seçtiklerini söyleyen bir çalışma yapıyor (Population Council 2008; Deshingkar ve Akter; Fleury, 2016: 11). Tüm bu durumlarda dâhil olmak üzere kadınları gönüllü olarak fuhuşa yönelten ana sebebin yoksulluk olduğunu söyleyebiliriz. Fuhuş sebebi ile gözetime alınan kadınların 8'inin Eski Sovyetler Birliği devletlerinden geldiği tespit edilmiştir. Bu kadınlardan çoğunluğu ülkelerinde yoksulluk olduğunu ve iş bulmak amaçlı geldiklerini, Türkiye'de akrabaları veya tanıdıkları olduğu için tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Eski Sovyetler Birliği dışındaki ülkeler; Fas, Tunus, İran, Irak, Afganistan gibi Orta Doğu ülkeleridir. İran'dan gelen ve düzensiz göçmen statüsüne sahip olan kadınlar (4 kişi) genellikle kaçak olarak bulunma veya yakalanma, vize süresinin ihlali ve evrakta sahtecilik gibi yasa dışı faaliyetlerden gözetime alınmıştır.

Fas ve Tunus'tan gelen 2 kadın fuhuş, Afganistan'dan gelen kadın katılımcı ise kaçak olarak başka bir ülkeye giderken yakalanmıştır. Kadınları ortak noktada buluşturan durum farklı yasa dışı eylemlerden dolayı gözetim altına alınmaları ve ehemmiyetli bir durum olmadıkça sınır dışı edilecekleri gerçeğidir. Bu kadınların bazıları yasal olarak gelip bir süre sonra düzensiz statüsüne geçmiş, bazıları ise direk yasa dışı olarak gelmiştir. Göçmenlerin bulunduğu yerdeki yasal veya yasa dışı statüleri, her an göçmenin dikkatsizliği, özensizliği veya devletlerin politikaları müdahilinde değişebilir. Bu yüzden düzenli-düzensizlik durumu arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. Düzenli göçmen sıfatıyla gelip düzensiz göçmen olunabileceği gibi, düzensiz göçmen olarak ülkeye girip daha sonradan düzenli göçmen olabilmesi de mümkündür. Bu duruma Suriye'den gelen kadın katılımcılar örnek verilebilir. Türkiye'ye yaşadıkları süre içerisinde yasal konumdalar iken, başka bir ülkeye kaçak olarak gitmeye çalışırken yakalanmaları üzerine gözetime alınmışlardır.

Evrakta Sahtecilik

Katılımcı kadınlardan 6 kişi evrakta sahtecilik yapması sebebiyle gözetime alınmıştır. Sahte düzenlenen evraklar arasında; pasaport ve oturma izni bulunmaktadır.

“Havalimanında kontrollerde polisler pasaportumun sahte olduğunu anlayınca getirdiler. 21 gündür buradayım.” (Katılımcı 21, Suriye, 21y, Evrakta Sahtecilik)

Genellikle kaçak olarak başka bir ülkeye gitmeye çalışan yabancılar havalimanlarında pasaport kontrollerinde yakalanmaktadırlar. Suriyeli kadın katılımcının da gözetim nedeni sahte pasaport kullanmasıdır.

“Ben Almanya'ya gitmeye çalışıyordum. Babam Cuma çıkacaksın dedi. Babam Fransa'dan birisinin pasaportunu kiralamış ve kargo ile aldık. Havalimanında polis bana Fransızca yazar mısın dedi yazamadım ve başkasının olduğunu anladılar, beni buraya getirdiler. 17 gündür buradayım. (Katılımcı 22, Suriye, 20y, Evrakta sahtecilik)

Katılımcı bir başkasının pasaportunu kiralayıp başka bir ülkeye gitmeye çalışırken polisler tarafından fark edilmiş ve yakalanmıştır. Fransız bir kadının

pasaportunu kiralayan kadın katılımcının havaalanındaki polisler tarafından fark edilip Fransızca yazma talebinin ardından yazamayışı ile bir başkasının pasaportunu kullanmaktan dolayı idari gözetime alınmıştır.

“Pasaportumuz sahteymiş. Olabilir çünkü internetten sipariş vermiştik. Havaalanında sahte olduğu anlaşılınca kötü bir şekilde arama yaptılar bizi. Bağırduklar ve dövdüler. Sadece burada yakalanınca mülteci olarak kalmak istemiştik. 6.günüm burada, bir problem yaşamadım.” (Katılımcı 13, Kamerun, 23y, Evrakta Sahtecilik)

Katılımcı kadının internetten sipariş verdiği pasaportunun kontrollerde sahte çıkması üzerine yakalanıp gözetime alınmıştır. Katılımcı pasaportlarının sahte olduğunun anlaşılmasıyla görevlilerin olumsuz davranışlarını dile getirmiştir. Ancak idari gözetim sürecinde bir sorun yaşamamıştır.

“Pasaportum eski. Oturma iznim sahte. Vizemin süresi çoktan bitmişti. 4 gün ben buradayım.”(Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta Sahtecilik)

Birden çok yasal olmayan durumun içinde bulunan katılımcı kadın idari gözetim süreci ile ilgili olumlu ya da olumsuz bir detay fark etmemiştir.

“Ülkeleri gezmeyi seviyorum ama bu sefer sahte pasaportla Lübnan’a gitmeye çalışıyordum ve yakalandım. 2 haftadır buradayım. İnsanlarla çok iletişim kurmuyorum, hiç kimse beni bilmiyor, bende. Ben sakinimdir ve sadece yiyip uyuyorum burada.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta Sahtecilik)

Sahte pasaport ile başka bir ülkeye gitmeye çalışırken yakalanan kadın katılımcı idari gözetim sürecinde kimse ile iletişimde olmadığını belirtmiştir.

“Eşimle İngiltere’ye gitmek istiyorduk. Havalimanına geldik, kontrollerde pasaportumuz sahte çıktı, önce karakola sonra buraya getirdiler beni. 42 gündür buradayım. (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

Yine kadın katılımcılardan bir diğeri başka bir ÷lkeye sahte pasaportla gitmeye çalışırken yakalanmıştır. Uzun zamandır idari gözetim altında bulunan kadın katılımcı süreçle ilgili bir yorumda bulunmamıştır.

Kaçak Olarak Yakalanma

Bir başka ÷lkeye kaçak olarak giderken yakalanan veya ÷lke sınırları içine kaçak olarak giren kadın katılımcı sayısı 6'dır.

"2. defa kaçak olarak geldim, kontrole denk geldim, onlar zaten bakacaktı sistemden. Ben de kaçak olarak geldiğimi söyledim ve beni getirdiler. Cezamı ödeyeceğim.2 haftadır buradayım." (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Kaçak)

Kadın katılımcı birden fazla Türkiye'ye kaçak olarak gelmiş ve herhangi bir kontrolde kaçak olduğunu itiraf etmesi üzerine gözetime alınmıştır. 2 haftadır idari gözetimde bulunmaktadır.

"Kaçak olarak yakalandığım için buradayım.1 hafta oldu ben buraya geldim. Burada beni etkileyecek bir şey olmadı her şey normal." (Katılımcı 7, Irak, 20y, Kaçak)

Kadın katılımcı ÷lke sınırlarında kaçakçılar tarafından yurt dışına çıkarılmaya çalışılırken yakalanmıştır.1 haftadır gözetimde olan kadın katılımcı her şeyin olağan olduğunu söylemiştir.

"İnstagramdan konuştuğum kişi bizi Belçika'ya götürmek için evden alıyor ve taksiye bindiriyor 15 dakika sonra polis çağırmiş ve bizi yakaladı. 5 gün karakolda kaldım.26 gündür buradayım. Sorun yaşamadım. Ama ÷lkeme dönemem çünkü ailem beni ya öldürür ya evlendirir. Burada güvenli hissediyordum." (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

Kadın katılımcının kandırılmış ve polise ihbar edilmesi üzerine yakalanmıştır. 26 gündür idari gözetimde bulunan katılımcı kadın gözetim sürecinde herhangi bir problem yaşamadığını ve ülkesine geri dönmek istemediğini ifade etmiştir.

“Türkiye’ye yasal olarak gelmiştik. Bir adam Türkiye’ye gelin ben her şeyi ayarlayacağım dedi babama Almanya’ya gitmek için. Pasaportlarımızı adama vermişti babam getirmedi bekledik, o yüzden babam polise söyledi, polis de bizi buraya getirdi. 13 gündür annem ve ben buradayız. Burada bazı kişiler çok bağıyor, anneler çocuklarını dövüyor.” (Katılımcı 1, Afganistan, 17y, Kaçak)

Yine kaçakçılar tarafından Türkiye’de dolandırılan katılımcının polise sığınması üzerine gözetime alınmıştır. 13 gündür idari gözetimde bulunan katılımcı sürece dair; diğer yabancılardan rahatsız olduğu durumları söylemiştir.

“İngiltere’ye gitmeyi çok istiyordum. Arkadaşım kamyonla İngiltere’ye gidelim, şimdi para vermemize gerek yok dedi. Kamyonda nefes bile alamıyorduk. Sonra denizden gidecektik. Bir yurttan içinden bizi içeri soktular. Pendik’te limana girerken kamyonda yakaladılar bizi polisler. 1 aydır buradayım. (Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

Kaçakçılar tarafından İngiltere’ye gitmek isteyen katılımcı kamyonla yakalanması üzerine gözetime alınmıştır. 1 aydır gözetimde bulunmaktadır. Sürece dair herhangi bir iyi ya da kötü yorumda bulunmamıştır.

“Esenyurt’ta kalırken polis kontrol yaparken pasaport ve oturma iznim olmadığını görünce beni aldı. Vizem de bitmişti. 35 gündür buradayım. Her şey yolunda.” (Katılımcı 28, Türkmenistan, 36y, Kaçak)

Yapılan herhangi bir polis kontrolünde katılımcının kaçak olarak kaldığı tespit edilmiş ve gözetime alınmıştır. 35 gündür gözetimde olan kadın katılımcı olumsuz bir durum olmadığını söylemiştir.

Fuhuş

Gözetime alınan kadınlardan sayıca fazla olanların gözetim nedeni fuhuştur. 9 katılımcı kadın fuhuş yaptığı gerekçesi ile yakalanmıştır. Bu kadınlar; fuhuş evlerinde, yolda, metroda veya diskoda polis baskınları ile yakalanmıştır.

“Barda içki içiyordum. Bir ara lavaboya gittim ve geldiğimde jandarmalar gelmişti beni de aldılar. Bir aydır buradayım. Kötü bir durumla karşılaşmadım. Sadece jandarmalar çok kötü davrandı. Hiçbir şey yapmıyordum, yanımda erkek veya kız kimse yoktu sadece oturmuş içkimi içiyordum.” (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

Kadın katılımcı barda otururken jandarmalar tarafından fuhuş yaptığı gerekçesi ile yakalanmıştır. Bir ay gibi uzun bir süredir gözetimde bulunan katılımcı gözetime alınmadan önceki yani yakalanma sürecinde devlet görevlilerinin olumsuz davranışlarını anlatmıştır.

“Ameliyattan çıktıktan sonra annemin burada yaşayan bir arkadaşı gel ben sana bakarım dedi. Kalorifer var, sıcak sıcak yatar, dinlenirsin dedi. 2 bayan vardı, hiç erkek yoktu. Evde yatarken polisler bastı, kaçmaya çalıştım çünkü oturma iznim yoktu. Sonra da buraya getirdi polisler. 80 gündür buradayım. Burada bir sorun olduğunda herkese yardım ederim, kızların problemleri olursa onlarla konuşurum.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Kadın katılımcı fuhuş evinde basılarak yakalanmıştır. Ayrıca oturma izninin olmaması da yasal değildir. 80 gündür idari gözetimde bulunan kadın problemi olmadığından ve diğer insanlara da yardımcı olduğundan bahsetmiştir.

“Ticaret yaparken 270 TL alacağım oldu, onu almak için bir eve gittim, ev fuhuş eviydi. Polisler bastı ve beni aldı buraya getirdi.12-13 gün oldu buradayım. Tuhaf bir durum yaşamadım burada kalırken.” (Katılımcı 27, Türkmenistan, 36y, Fuhuş)

Yine kadın katılımcı fuhuş evi olduğu bilemediği bir mekânda yakalandığı için gözetime alınmıştır. 12-13 gündür gözetimde tutulan katılımcı sürece dair garip durumla karşılaşmadığını söylemiştir.

“Bir arkadaşın doğum günü vardı kızıyla kafede oturduk, dönerken polis pasaport sordu ve bizi kızıyla buraya getirdiler. 8.günüm burada. (Katılımcı 30, Ukrayna, 43y, Fuhuş)

8 gündür idari gözetimde bulunan kadın katılımcı pasaport kontrolünde yakalanmış ancak fuhuştan gözetime alınmıştır. Bu tür tezatlıklar kadınların açıkça ifade edemediği durumları olduğunu göstermektedir.

“Temizlik yapacağım eve gitmişim. Gittiğimde iki kadın daha vardı, daha sonra polisler geldi, para istediler vermeyince dosyama fuhuş olarak yazmışlar. Ben evliyim zaten. 1 aydır buradayım. Her şey iyi, çocuğum burada oynuyor.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Kadın katılımcı fuhuş evinde basıldığı için gözetime alınmıştır.1 ay gibi bir süredir merkezde tutulan kadın katılımcı her şeyin olumlu olduğunu dile getirmiştir.

“Diskodayken içki içerken birden polis geldi ve beni aldı. Her şeyim yasaldı ancak beni fuhuştan aldılar. 1 aydır buradayım.” (Katılımcı 20, Rusya, 35y, Fuhuş)

Katılımcı diskoda polis baskınında fuhuş gerekçesi ile gözetime alınmıştır.1 aydır gözetimde tutulan kadın her şeyinin yasal olmasına rağmen fuhuştan dolayı gözetime alındığını dile getirmiştir.

“Temizlikten kazandığım parayı almak için diskoya gittim polis bastı.”(Katılımcı 4, Fas,33y, Fuhuş)

Kadın katılımcı diskoda basılması üzerine fuhuş gerekçesi ile gözetime alınmıştır.

“Diskoda çalışıyorum, garsonum. Baskın yapıldı ve beni buraya getirdiler.”(Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

Yine diskoda yakalanan kadın katılımcı fuhuş gerekçesi ile gözetime alınmıştır.

“Ablamı Aksaray’a götürdüm. Kalmaya pansiyona gitti. Ben metrodayken polis kimliğini göster dedi. Oturma iznim, vizem vardı zaten. Getirdiler sonra beni buraya.3 gündür buradayım. Burada çok iyiyim.”(Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Kadın katılımcı metroda kimlik kontrolünde fuhuş gerekçesi ile gözetime alınmıştır. 3 gündür merkezde bulunan kadın idari gözetimde iyi olduğunu söylemiştir.

Hırsızlık Şikâyeti

2 kadın katılımcı hırsızlık yaptığı iddiası ile polise şikâyet edilmiş ve gözetime alınmıştır.

“Her şey güzeldi işimde gücümdeydim. İş yerindekiler hırsızlıktan dolayı beni şikâyet etmişler. 15 gündür buradayım. Eski pasaportumun cezasını ödeyip çocuklarımı geri almak istiyorum.” (Katılımcı 25, Türkmenistan, 40y, Hırsızlık)

Hırsızlık şikâyeti ve pasaport cezası bulunan kadın katılımcı 15 gündür idari gözetimde bulunmaktadır. Gözetime dair bir yorumda bulunmamıştır.

“Mağazada alışveriş yapıyordum, daha öncesinden pazardan aldığım kıyafetler üzerimdeydi aynı markanın Pazardan olanını almıştım. Tasarımcı olduğum için ünlü mağazalara gidip sezon ürünlerini sürekli takip etmek zorundaydım. Bi şeyler denedim, sonra çıktım gidiyordum. Güvenlik beni durdurdu ve üzerimdekileri nerden aldığımı sordu, kıyafetlerimi buradan çalıp giydiğimi söylediler. Polisi çağırdılar ve 3,5 ay hapiste kaldım. Cezam bitince polis beni buraya getirdi çünkü hapisten çıkınca vizem bitmişti.3 gündür buradayım, hapisle beraber 108 gündür. (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

Bir mağazanın kadın katılımcıyı hırsızlıkla suçlaması üzerine 3,5 ay adli ceza almış ve hapiste bulunduğu süreçte vizesinin zamanının geçmesi üzerine idari gözetime alınmıştır.

Konsomatris

Kadın katılımcılardan 1 kişi konsomatrislik yaptığı gerekçesi ile gözetimde tutulmaktadır.

“Arkadaşımın düğünü için gelmiştim buraya 2 haftalığına. Hep beraber diskoya gitmiştik. Diskodan çıkınca polis beni durdurdu. Pasaport istediler verdik, bir şey sormadan karakola götürdüler. 3 gün kaldım ve buraya getirdiler. Konsomatris olarak beni buraya getirmişler. (Katılımcı 14, Kırgızistan, 21y, Konsomatris)

Katılımcı yakınının düğününden sonra diskoya gitmesi üzerine diskoda idari gözetime alınmıştır. 3 gündür idari gözetimde bulunan kadın katılımcı görüşme boyunca ağlamıştır. Nedeni ise; idari gözetime alınması ve ülkesine geri dönüş yapamamasıdır.

Eksik Evrak

Katılımcı kadınlardan 2'sinin belgelerinde eksik olmasından dolayı gözetime alınmıştır.

“2016'da geldim Deport oldum sonra Özbekistan'a gidip sürem dolunca tekrar geldim. Oturma ve çalışma iznim yoktu. Kapıma polisler gelince benimde izinlerim olmadığını görünce aldılar getirdiler beni. 2 gün oldu ben geleli.” (Katılımcı 17, Özbekistan, 31y, Eksik Evrak)

İki kere Türkiye'ye gelen katılımcı sınır dışı edilmiş ve bu sefer de evraklarının eksik olmasından dolayı idari gözetime alınmıştır. 2 gündür gözetimde tutulmaktadır.

“İşten çıkmıştım, arkadaşım kafede oturalım dedi. İkametim yoktu. Randevu almıştım ama zamanı geçti. Polis beni aldı ve getirdi. Dün geldim, her şey yolunda şimdilik.” (Katılımcı 15, Kırgızistan, 32y, Eksik evrak)

İkamet izni olmadığından idari gözetime alınan katılımcı idari gözetimde 2. gününü geçirmekte ve bir anormallik olmadığını söylemiştir.

İsim Karışıklığı

Kadın katılımcılardan 1'i isimlerinin bir başka yabancı ile karıştığını iddia ederek gözetimde tutulduğu ifade etmiştir.

“Göç idaresinden mesaj gelmişti. Ben de merak ettiğim için kendi ayaklarımla gittim. İsim karışıklığından dolayı beni aldılar. Birisi daha vardı bizim isimlerimizin sadece yazılışı farklı ama okunuş Türkçe 'de aynı. 2 gündür buradayım. Gitmek istemiyorlar. Ben de istemiyorum, oraya gittiğimde ailem beni bulursa hiç iyi şeyler olmayacak.” (Katılımcı 9, İran, 27y, İsim karışıklığı)

İsminin karışması yüzünden idari gözetime alındığını söyleyen kadın katılımcı 2 gündür gözetimde olduğunu ifade etmiştir.

Vize Süresinin İhlali

3 kadın katılımcı vizelerinin sürelerinin bitmelerine rağmen ülkeden çıkış yapmadığı için gözetime alınarak sınır dışı edilecektir.

“Eşimle ayrıldıktan sonra kendi evimde çocuğuma bakıcı tuttum. Bakıcısı o gün benden para istedi ve dışarı çıktı ben de izin verdim. Yine o gün 24 saat tercümanlık yapmam istenmişti çocuğu da Türk komşuma bıraktım. Beni polise şikâyet etmiş iyi bir anne değilmişim. Çocuğumu aldılar benden yurda verdiler daha sonra velayetini abimin üzerine aldırabildim. Hayatımda cezaevi görmedim, buraya geldim. 17 gündür buradayım. Hiç kötü bir şeyle karşılaşmadım burada.” (Katılımcı 10, İran, 21y, Vize süresinin ihlali)

Kadın katılımcı annelik sorumluluklarını yerine getirmemesi gerekçesiyle şikâyet edilmesi ve vizesinin süresinin geçtiğinin anlaşılması üzerine gözetime

alınmıştır. 17 gün gözetimde olan kadın herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

“Vizem bitmişti. İkametgâh için başvurduğum ama hala haber gelmedi. Marmara Park’ta dışarıda gezerken polis pasaport sordu sonra vizemin bittiğini gördüler ve hemen karakola aldılar. 8 gündür buradayım. Herhangi bir sorun yaşamadım burada, bedava yemek ve yatak var...” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

Vizesi biten Filipinli katılımcı 8 gündür idari gözetimde bulunduğunu ve her şeyin bedava olduğunu dile getirmiştir.

“Kızımı bırakıyordum, metroda kimlik sordular. Vizem bitmişti, zaten biraz daha para kazanıp gidecektim. Erken oldu ama olsun. Buraya dün geldim.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Yine Filipinli ve Türkmenistanlı katılımcı kendilerine yasal olarak tanınan Türkiye’de kalış süresini aştıkları için gözetime alınmışlardır.

Göç bütünsellikle ve çok boyutlu olarak incelenmesi gereken bir olgudur. Bunun yanında nedenleri, sonuçları ve tüm süreç kişiden kişiye farklılık gösterebileceği gibi cinsiyet açısından da incelenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak değerlendirildiğinde göç öncesi ve sonrası süreçte kadın katılımcıların erkeklere nazaran daha çok mağduriyet yaşadığı tespit edilmiştir. Kadınları suça sürükleyen yoksulluk ve göç sürecinden önce yaşadıkları etkili olmuştur. Kendi toplumlarına ait hissedememe, dışlanma veya baskılar kadınları göçe zorlamakla beraber hangi topluma ait olduğunu bilmeksizin normlara ve yasalara aykırı davranışları, onlarda asabiyet kavramının anlamını yitirmesi ve yaptırımlarının geçersizleşmesi anlamına gelmektedir. Bu durumda yasaların ihlali bireyler tarafından normal sayılabilir.

4.9. Geleceğe Dair Umutlar ve Beklentiler

Kadın katılımcılara bu bölümde gelecekte bekledikleri, Türkiye’den beklentileri ve gelecekte hangi ülkede, kimlerle yaşamak istedikleri sorulmuştur. Bu soruların

sorulmasındaki amaç katılımcıların nerede yaşamak istediğini ortaya çıkarmak amaçlı sorulmuştur. Katılımcılardan 5 kişi (Özbekistan 31y, Kırgızistan 21y ve 32y, Rusya 40y ve 35y) memleketine gitmek istediklerini, 8 kişi (Kamerun 23y, Irak 20y ve 26y, Suriye 20y ve 21y, İran 27y, Dominik 44y) diğer bir ülkeye gitmek istediklerini ve kalan 17 kişi Türkiye’ de yaşamak istemektedir. Kadınların gelecekte umutları ve istekleri hayattan beklentilerine göre değişmektedir. Kuramlar bu durumu açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Ancak neo-klasik kuramın ortaya attığı varsayımlardan biri, göçmenler göç ettiği ülkede fırsatlardan yararlanmaya devam ettiği sürece kendi ülkesine dönmeyeceği gerçeğidir. Katılımcılardan yarısından fazlasının Türkiye’de kalmak istemesi ülkesinden daha iyi standartlarda yaşadığını ve dönüş yapmak istemediğini göstermektedir. Başka ülkeye gitmek isteyen katılımcıların geneli Avrupa ülkelerine göç etmeyi arzu etmektedir. Bu durum fırsatların çokluğuyla bağlantılı olabilir. Fırsatların çokluğuyla bağlantılı olabileceği gibi ailesi herhangi bir Avrupa ülkesinde yaşayan katılımcıların ülke seçiminde sosyal ağların da etkili olduğu görülmektedir.

Memleketinde Yaşamak İsteyen Katılımcılar

“Aslında memleketimde annemle yaşamak isterdim. Anne yanı güvenlidir. Sonra da evlenip, çocuk sahibi olmayı isterdim. (Katılımcı 16, Özbekistan, 31y, Fuhuş)

Katılımcı gelecekte annesi ile yaşamayı istemektedir. Evlenmek ve çocuk sahibi olmak geleceğe dair beklentilerindedir.

“17 gündür buradayım, boşuldum. Memlekete gitmek istemiyorum, kimsem yok orada. Geleceğe dair beklentim; ailemin yanında olsam daha iyi olurdu. Türkiye’de ailemle birlikte yaşamak benim için bir hayal şimdi.” (Katılımcı 10, İran, 21y, Vize süresinin ihlali)

Memleketine dönmek istemeyen kadın katılımcı ailesi ile birlikte Türkiye’de yaşamak istemektedir.

“Planım yok sadece evime dönmek istiyorum. Çocuklarımı çok özledim. Buraya sadece para kazanmaya gelmişim, hiçbir şey beklemedim.” (Katılımcı 19, Rusya, 40y, Kaçak)

Sadece para kazanma amaçlı Türkiye’ye gelmiştir. O yüzden Türkiye’den beklentisi olmadığı ve bir an önce eve gitmek istediğini söylemiştir.

“Buradan çıktıktan sonra çalışmaya devam edeceğim, Türkiye’den güzel şeyler bekliyordum ama olmadı. Ben de diğer insanlar gibi ailemi kurmak istiyorum, çocuk istiyorum gelecekten.” (Katılımcı 14, Kırgızistan 21y, Konsomatris)

Katılımcı kadın diğer insanlar gibi evlenip, çocuğunun olmasını istemektedir.

Türkiye’de Yaşamak İstedğini Söyleyen Katılımcılar

“Çalışayım, tercümanlık yapayım, eşimle Türkiye’de kalayım, çocuğumu burada büyüteyim, burada okutayım bana yeterli. Çünkü Türkiye’yi çok seviyorum.” (Katılımcı 24, Türkmenistan, 27y, Fuhuş)

Katılımcı kalan yaşamını Türkiye’de eşiyle, çocuğuyla geçirmek istemektedir.

“Çalışma iznimi alıp tekrar buraya dönmek istiyorum. Kızımınla beraber burada yaşayacağım. Deport olmasaydım güzel olurdu ama olsun cezamı öderim.” (Katılımcı 2, Azerbaycan, 49y, Evrakta sahtecilik)

Tekrar döneceğini söyleyen katılımcı kızıyla beraber yaşamak istemektedir. Türkiye’de hemşire olarak çalışmak gelecek planları arasındadır.

“Türkiye’de yaşamak isterim yine. Çocuklarımın da Türkiye’de yaşamasını isterim. Türkiye bana ve çocuklarıma kimlik verse iyi olurdu. Bu ülkede yaşayıp, bu ülkede mutlu olmak istiyorum.” (Katılımcı 26, Türkmenistan, 42y, Fuhuş)

Katılımcı çocuklarıyla birlikte Türkiye’de yaşamak istemektedir.

“Yemek yapmayı çok seviyorum. Yemek kursuna gitmek istemişimdir hep. Bir de İstanbul’u çok seviyorum, burada yaşamak istiyorum.” (Katılımcı 27, Türkmenistan, 36y, Fuhuş)

İstanbul’u sevdiğini söyleyen katılımcı Türkiye’de yaşamak istemektedir.

“Keşke burada kalabilseydim, çünkü masraf yaptım o kadar işin peşinden koştum, hepsi mahvoldu. İleride ne yapacağım hakkında hiçbir fikrim yok. Memlekete dönmek istemiyorum ama mecburum.” (Katılımcı 9, İran, 27y, İsim Karışıklığı)

Aile baskısı ve hükümet baskısından dolayı memleketine dönmek istemeyen katılımcı Türkiye’de kalmak istemektedir.

“Buradan çıkınca yine çalışacağım. Tasarım yaparım. Nerede yaşayacağımı bilmiyorum. Ya konsolosluk yardım eder ya da kilise yardım eder, bilemiyorum. Türkiye güzel bir yer, her konu da iyi. Burada kalmayı isterdim. Ümidim hep var... Yabancı biri olarak burada yardım almak isterdim. Suriyelilere yardım ediyorlar ama biz de savaştan kaçtık. Sosyal güvenceleri bize göre daha yüksek.” (Katılımcı 29, Ukrayna, 49y, Hırsızlık)

Suriyelilerin sosyal güvencelerinin savaştan kaçmasına rağmen daha fazla olduğunu dile getiren katılımcı kadın Türkiye’de kalmak istemektedir. Göçmenlerin ülke vatandaşlarına göre daha savunmasız kaldığını söylemek isteyen katılımcı yardım talebinde bulunmaktadır.

“Benim amacım yine burada iş bulmak, Filipin’e gitmeyeceğim. Eski ev arkadaşlarımla kalmayı planlıyorum. Onlarla iyi anlaşıyordum. Kardeşlerim, ailem bana gönderiyor burada avukat tutmak için. Burada kalmaya çalışıyorum. Daha iyi bir yaşam için, ailemin, kızımın yanına para kazanıp dönmek istiyorum. Türkiye’de tek sıkıntım buradaki insanlar İngilizce konuşmuyorlar, Türkiye’de daha iyi öğretmek gerekiyor, özellikle çocuklar.” (Katılımcı 5, Filipin, 34y, Vize süresinin ihlali)

Katılımcı yasal haklarını kullanarak Türkiye’de kalmaya devam edeceğini dile getirmiştir. Türkiye’de çalışarak kazandığı parayı ailesine ve kızına göndermek istemektedir. Türkiye’den beklentisi sorulduğunda ise “Türkiye’de İngilizceyi özellikle çocuklara daha iyi öğretmek gerekiyor” cevabını vermiştir.

“Şansım olsa Türkiye’de kalırdım. Sadece temiz bir yerde kalmak istiyorum. Çocuklarımın da buraya gelmesini isterdim. Onları burada evlendirmek isterdim. Çünkü bizim orada iş yok, açlık var, dayak var.” (Katılımcı 6, Gürcistan, 31y, Fuhuş)

Katılımcı ülkesinde yaşadığı zorluklardan dolayı dönmek istememektedir. Çocukları ile beraber Türkiye’de yaşamak istemektedir.

“Türkiye’den sadece vatandaşlık istiyorum. Gerisini kendim hallederim. İstanbul’da yaşamak istiyorum.” (Katılımcı 28, Türkmenistan, 36y, Kaçak)

Katılımcı Türkiye’den tek isteğinin vatandaşlık olduğunu dile getirmiştir.

“Burada Türk bir sevgilim var, onunla evlenmek istiyorum Türkiye’de sonra da yine Türkiye’de hemşire olarak çalışmak.” (Katılımcı 18, Özbekistan, 43y, Vize süresinin ihlali)

Medeni durumu evli olan katılımcı Türk sevgilisi ile Türkiye’de yaşamak ve çalışmak istemektedir.

“Şu an hiçbir şey düşünmüyorum. Ama İstanbul’da kalsam çok iyi olurdu. Geleceğe dair isteklerim tabii ki çocuklarımın ayakta durmasını, onları okutmayı, her şeylerini sağlayabilmek. Kadın olmak Türkiye’de çok kolay. Kadınlara saygı gözüyle bakıyorlar.” (Katılımcı 30, Ukrayna, 43y, Fuhuş)

İstanbul’da yaşamak isteyen katılımcının geleceğe dair planları çocuklarıyla ilgilidir. Ek soru olarak “Türkiye’de kadın olmak hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorulduğunda “çok kolay olduğunu ve kadınlara saygı duyulduğunu” söylemiştir.

“Türkiye’de kalmak istiyorum. Türkiye’yi çok seviyorum. Hayatımı daha çok sevdim burada. Bir ev, bir koca ve evlatlar... Tunus’taki gibi bir hayat yaşamak istemiyorum. Burada herkes saygı gösteriyor sana, istediğin gibi çalışabilirsin, Özgürsün...” (Katılımcı 23, Tunus, 28y, Fuhuş)

Kendi ülkesindeki yaşantısına dönmek istemeyen katılımcı Türkiye’de yaşamak istemektedir.

“Kendime güveniyorum. Çalışırım, belki ailem kabul etmez. Ben İstanbul’da yaşamak istiyorum ama ailem istemiyor. Suudi Arabistan çok sıcaktı, burası değil. Buradan bir an önce çıkıp okuluma devam etmek istiyorum. Tıp fakültesine gidip, ailemle yaşamak istiyorum. Türkiye’de gördüğüm kadarıyla kadın olmak Suudi Arabistan’dan daha zor. Çünkü Suudi Arabistan’da kadına sözlü taciz bile yapılırsa hemen uygulama yapıyorlar ama Türkiye’de öyle değil görüyorum her yerde.” (Katılımcı 1, Afganistan, 17y, Kaçak)

Katılımcı İstanbul’da yaşamak istemektedir. Geri gönderme merkezinden çıktığında ise eğitimine devam etmek istemektedir. Türkiye’de kadın olmak hakkındaki düşünceleri sorulduğunda hukuki anlamda Türkiye’de kadın olmanın Suudi Arabistan’a göre daha zor olduğunu dile getirmiştir. Ceza ve yaptırımların zamansal kıyaslamasını yaparak bu sonuca varmıştır.

“Kendi mesleğime devam etmek istiyorum. İstanbul’da kalmaya devam ederiz belki. Hayatımı düzene sokarsam kızım ve eşimle yaşayacağız. Buraya gelmeden önce planlarım vardı ama şimdi neresi olursa olsun, bizi memlekete göndermesinler de. Burada kalırsak hayati tehlikemiz olmaz. Çocuğumla beraber, işe girip evimizde normal bir hayat sürmek istiyorum.” (Katılımcı 11, İran, 39y, Evrakta sahtecilik)

Memleketine dönmek istemeyen katılımcı mesleğine devam edip çekirdek ailesi ile yaşamak istemektedir.

Diğer Ülkelerde Yaşamak İsteyen Katılımcılar

“Fransa’da okumak istiyorum ve orada yaşamak istiyorum ablalarım. Fransa’da her şey var. Fransızca da bildiğim için eğitime orada devam edebilirim. Türkiye’den bir beklentim yok amacım sadece Fransa’ya gitmekti.” (Katılımcı 13, Kamerun, 23y, Evrakta Sahtecilik)

Katılımcı Fransa’ya giderek eğitimine devam etmek istemektedir.

“Ailemi arayacağım, onlar belki de buraya gelecekler. Almanya’ya gitmek istedim ama zor görünüyor 1.buçuk senedir uğraşıyorum Almanya’ya gitmek için. Maddi olarak zorda olduğum için kaçak gelmeyi planladım. Almanya’ya gidip, gelecekte iş kurmak istiyorum. Erkek kardeşim çalışıyor sadece Almanya’da. Türkiye’de kalmak istemiyorum. Burada tanıdığım kimse yok.” (Katılımcı 7, Irak, 20y, Kaçak)

Türkiye’de kalmak istemeyen kadın katılımcı Almanya’da ailesi ile yaşamak istemektedir. Almanya’da iş kurmak gelecekteki planları arasındadır. Katılımcının ülke tercihinde sosyal ağları etkili olduğu için bu durumu ağ kuramı ile ilişkilendirebiliriz.

“Çalışırım, boncuklarla uğraşıyordum yine devam etmek isterim, yani ne iş olursa yaparım, ailemle ve nişanlımla Almanya’da bir hayat kursam güzel olurdu.” (Katılımcı 21, Suriye, 21y, Evrakta sahtecilik)

Her işi yapabileceği dile getiren katılımcı ailesi ve nişanlısı ile Almanya’da yaşamak istemektedir. Yine kadın katılımcının ülke tercihinde sosyal ağlarının etkili olduğu görülmektedir. Kadın katılımcının ülke tercihinin ağ kuramı ile açıklayabiliriz.

“Gezmek için param var. Her yeri görmek istiyorum. Pozitif olmaya çalışıyorum.” (Katılımcı 3, Dominik, 44y, Evrakta sahtecilik)

Gezi amacıyla Türkiye’ye gelen katılımcı gelecekte de başka ülkelere gitmek istemektedir.

“Çalışacağım, ama Türkiye olmayacak. İngiltere’ye gitmeye çalışacağım. Hep hayalimdi büyük bir insan olacağım, buna gerçekten inanıyorum. Çünkü okumayı, araştırmayı çok seviyorum.” (Katılımcı 12, İran, 27y, Kaçak)

Katılımcı İngiltere’ye gitmeye çalışacağını ve okuyup, araştırarak büyük bir insan olmak istemektedir.

“İleride Almanya’da yaşamak istiyorum. Çünkü Suriye’de kimsem yok. Ailemin yarısından fazlası Almanya’da yaşıyor. Türkiye’den hiçbir şey beklemiyorum. Belki annem ve büyükannem için. Geri kalan hayatım Allah ne yazdıysa o. Türkiye’de kadın olmak zor çünkü biz Suriye’de kadınlar çalışmayız.” (Katılımcı 22, Suriye, 20y, Evrakta sahtecilik)

Katılımcı gelecekte Almanya’da yaşamak istemektedir. Katılımcının ülke tercihini ağ kuramı ile açıklayabiliriz. Katılımcı ailesinin Almanya’da yaşadığını söylemektedir ve bu yüzden Almanya’ya gitmek istemektedir. Türkiye’de kadın olmak hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ise; Türkiye’de kadın olmanın zor olduğunu ve bunun çalışmaya bağlı olduğunu dile getirmiştir.

“Kocamın şehit parası ile geçimimi sağlarım. Ne olacağı belli değil, Belçika’ya gitmek istiyorum ama şimdi korkuyorum. Bu yüzden burada kalmak istiyorum. Benim için daha güvenli. Ama bana mülteci olarak Türkiye’de kalamazsın dediler. Türkiye’de kalamıyorsam o zaman Ürdün’ de kalmak istiyorum. Çünkü Irak’a dönersem beni öldürür ailem ve kocamın ailesi ve çocuklarımı da alacaklar. Irak’ta kadın olmak çok zor.” (Katılımcı 8, Irak, 26y, Kaçak)

Ülkesine geri dönmek istemeyen katılımcı ülkesi dışında rahat edebileceği ve ailesini onu bulamayacağı bir ülkede yaşamak istemektedir.

“Nereye gideceğimi, nerede çalışacağımı bilmiyorum. Hiçbir şey belli değil. Ama eğitimime devam etmek istiyorum. Çünkü kitap bile uzağı bilebilir.” (Katılımcı 4, Fas, 33y, Fuhuş)

Gelecekte tek belirli planı olan katılımcı sadece eğitimine devam etmek istemektedir.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç dönemin şart ve koşullarına göre değişkenlik gösteren ve çok-boyutlu yapısıyla farklı açılardan incelenebilirlik sunan bir olgudur. Bu farklı açılardan bir tanesi de göçün cinsiyete göre sebep ve sonuçlarının da farklılık gösterebileceği gerçeğidir. Göç yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmadan önce sadece erkek üzerinden genelleştirmelerle tanımlanan, açıklanan ve doğurabileceği sorunlar yine erkekler üzerinden çözüme kavuşturulabilen bir olgu iken, yeni toplumsal hareketlerle birlikte kadınların her alanda olduğu gibi göçte de cinsiyet perspektifiyle kendini göstermesi üzerine araştırmaların ana konularından olmayı gerekli hale getirmiştir. Ancak her dönemde kadın göçmenler farklı özellikler ile karşımıza çıkmaktadır. Kadın göçmenlerin her dönem profil değiştirmelerinin sebepleri o dönemin toplumsal olaylarıyla ilişkilendirilebilir. Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla farklı kadın göçmenler karşımıza çıkmakta iken doğudan gelen yoğun göç dalgası ile tekrar farklılaşmaktadır. Ancak Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra gelen yoğun göç dalgasının etkisinin azalmasına rağmen devam ettiği görülmektedir. Çünkü katılımcı kadınların çoğunluğunun Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla oluşan ülkelerden geldiği bulgularda fark edilmiştir. Son zamanlarda ise Suriye, Irak, İran, Afganistan gibi ülkelerden gelen yoğun göç dalgalarıyla Türkiye'de göç niteliksel ve niceliksel olarak değişiklik göstermiştir. Bulgularda bu durumu destekler niteliktedir. Türkmenistan ve Özbekistan gibi Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden sonra Irak, İran gibi doğu ülkelerinden gelen katılımcılar sayıca diğerlerinden fazladır.

Cinsiyet açısından göç nedenleri incelendiğinde literatürde vurgulanan kadınlara özgü göç nedenlerinin olduğu yaşam hikâyelerinin bazılarında direk ana neden olarak yansıtılmıştır. Kadınlara özgü göç nedenleri; şiddet, taciz ve toplumsal baskı olarak öne

çıkılmaktadır. Bulgularda da görüldüğü gibi kadınların şiddete, tacize uğraması onlara göç etmekten başka yol bırakmamıştır. Iraklı, Faslı, Tunuslu ve Türkmenistanlı kadınların temel göç nedenleri şiddet veya tacizdir. Bu durum itme-çekme kuramı açıklanabilir. Ancak sadece kendi ülkelerindeki itici faktörler göçe sebebiyet vermiştir. Yaşam hikâyelerinde katılımcı kadınlardan Türkmenistanlı (40y ve 36y), Özbekistanlı (43y ve 31y) Filipinli, Gürcistanlı ve Kırgızistanlı (32y) olanların göç nedenleri aile ilişkilerinin olumsuzlukları, ekonomik nedenler ve diğer zincirleme durumlardan kaynaklanmaktadır. Savaş da kadınları göçe mecbur bırakan bir diğer göç nedeni olarak yaşam hikâyelerinde siyasi nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamerunlu, Suriyeli iki katılımcı, Iraklı (20y) ve Ukraynalı (49y) kadın katılımcılar temel göç nedenlerini savaş olarak belirtmiş ancak buna bağlı olarak diğer nedenler de göçe sebebiyet vermiştir. Yaşam hikâyelerinde gömülü diğer göç nedenleri ise; gezi, düğün, aile ve toplum baskısı, ailenin parçalanmasından dolayı yaşanan yoksulluk olarak tespit edilmiştir. Yaşam hikâyelerinden yola çıkarak kadınların göçü tek bir nedene bağlı olabileceği gibi birden fazla neden de rol oynamaktadır. Sonuç olarak göç çeşitli, çok boyutlu bir olgu olarak karşımıza çıkmakta ve kadınların göç nedenleri iç içe geçmiş zincirleme olaylar halinde görülmektedir. Kadın katılımcılara ait göç nedenleri ve deneyimleri erkekler için de geçerli olabilir. Göç sürecinde özellikle taciz, tecavüz ve şiddet gibi daha çok kadınların göç nedenleri olarak karşımıza çıkmakta iken bu nedenlerden dolayı erkeklerin de göç edebileceği araştırılması gereken bir konudur.

Kadınlara özgü göç nedenlerinin yanı sıra kadınlara özgü göç biçimleri de zamanla literatürde yer edinmiştir. Evlilik üzerine yapılan organize veya tekli göçler, ev ve bakım hizmetlerinde çalışan kadınların ticarileştirilmiş göçü ve eğlence sektöründe çalışan veya ticari olarak çalıştırılan kadınların göçü gibi. Bu durumu bulgularda destekler niteliktedir. Fuhuş, ev ve bakım hizmetlerinde çalışan kadınlar çoğunluğu oluşturmaktadır. Ancak evlilik üzerine yapılan göç türüne rastlanılmamıştır. Türkiye'ye yerleştikten sonra evlenenler mevcuttur.

Katılımcıların yaşam öykülerinden yola çıkarak göç nedenlerini ve diğer göç süreçlerini kuramlar ile bazı durumlarda açıklamak mümkün iken bazı durumlarda mevcut kuramlar ile açıklanamamaktadır. Bu durum göçün kompleks yapısıyla

ilişkilidir. Ve bu karmaşık yapıyı kapsayıcı bir göç kuramı bulunmamaktadır. Yaşam hikâyelerinden yola çıkarak elde edilen bulgular kuramların bir sentezinin yapılması gerektiğini gösterir. Ancak araştırmanın amacı doğrultusunda kuramların sentezi kapsam dışıdır.

Yaşam hikâyelerinden elde edilen bulgular dâhilinde katılımcıların göç süreçlerinde sosyal ağlardan sıklıkla destek aldığı tespit edilmiştir. Kuramların varsayımları ile yaşam hikâyelerindeki benzerlikler katılımcıların göç süreçlerini açıklamada yardımcı olmuştur. Katılımcıların sosyal ağlarından destek aldığı göç süreçlerinde ağ kuramı yaygın olarak durumları açıklamada kullanılmıştır. Katılımcıların çoğunlukla sosyal ağlarından destek aldığı süreçler; göç öncesinde ulaşımı sağlama, göç sonrasında barınma ve iş bulma gibi aşamalardır. Destek alınan kişiler ise; çoğunlukla arkadaş, akraba ve nadir olmakla birlikte kaçakçılardır. Iraklı (20y) katılımcı kaçakçılar ile Almanya'ya Türkiye üzerinden transit olarak ulaşımı sağlamaya çalışmıştır. Sonuç itibari ile yaşam öykülerinde ortaya çıkan durum göçmenlerin göç süreçlerinde faydalandığı ağların birçok aşamada onlar için önem arz ettiği tespit edilmiştir. Yaşam hikâyelerinden yola çıkarak varsayımlarının benzerlik gösterdiği diğer göç kuramları; itme-çekme kuramı, ekonomik temelli kuramlar, ulus aşırı göç kuramı, göç sistemleri kuramı gibidir.

Yaşam hikâyelerinden yola çıkarak elde edilen bir diğer sonuç; katılımcı kadınların Türkiye'ye gelme amaçları da göç etme nedenleri gibi farklılık göstermektedir. Katılımcı kadınların Türkiye'ye gelme amaçları göç nedenlerine bağlılık göstermektedir. Göç nedenini ekonomik olarak dile getiren katılımcıların genellikle Türkiye'ye iş bulma amaçlı geldiği görülmektedir. Yine hikâyelerden yola çıkarak ulaşılan bir diğer sonuç; genellikle kadınlar ülkelerinde yaptığı mesleklerini Türkiye'de sürdürmemektedir. Kadınlar Türkiye'de vasıfsız işlerde çalıştığı hikâyelerde ortaya çıkmıştır. Yaşam hikâyelerinde özellikle kadınların çalıştığı işler; fuhuş, ev ve bakım hizmetlerinde yoğunlaşmaktadırlar. Türkiye'de iş bulma süreçlerinde sosyal ağları etkili olmaktadır. Sosyal ağların etkili olduğu bir diğer durum ise; kadınların yerleştiği yerlerdir. Genellikle İstanbul'un nüfusça yoğun olduğu gelişmiş bölgeleri

tercih edilmiştir. Hikâyelerde Türkiye'ye gelir gelmez yakalanan katılımcıların bulunduğu gibi uzun yıllar Türkiye'de yaşayıp yakalanmayan katılımcılar da mevcuttur.

Göç hikâyelerinde ortaya çıkan bir diğer sonuç; idari gözetim sebepleridir. Kadınlar çoğunluğunu fuhuşun oluşturduğu, kaçak olarak yakalanma, evrakta sahtecilik, hırsızlık, konsomatrislik, eksik evrak, vize süresinin ihlali gibi yasal olmayan faaliyetlerden dolayı gözetime alınmışlardır. Kadınlar fuhuş evlerinde, diskolarda veya barlarda, pasaport kontrollerinde, havalimanlarında veya herhangi bir yerde rutin kimlik kontrollerinde yapılan aramalar sonucunda görevliler tarafından yakalanmaktadır. Yasal işlemlerden sonra sınır dışı edilmek üzere merkezlere getirilmektedirler. Ancak kadınları usulsüz (yasa dışı) davranmaya iten asıl neden genellikle göç öncesi evre ve çevresel etkenlerdir. Bu değerlendirme açısından en çarpıcı örnek; gözetime alınan 30 kişiden 9'u fuhuştan işlem görmüştür, fuhuştan gözetime alınanların çoğunun göç sebebi ekonomik gerekçelerdir. Fuhuş yaptığı gerekçesiyle gözetime alınanlarla ilgili bir diğer ayrıntı; 9 kişiden 7'sinin Eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen kadınlar olmasıdır. Bunların dışında fuhuştan gözetime alınan diğer kadınların geldiği ülkeler ise; Kuzey Afrika ülkelerinden olan Fas ve Tunus'tur. Diğer katılımcı kadınlar farklı ülkelerden ve farklı sebeplerden gözetime alınmışlardır. Gözetime alınma sebeplerinden bir diğeri vize ihlali olmakla birlikte bu sebepten gözetime alınan 3 katılımcı; İranlı, Filipinli ve Özbekistanlıdır. Eksik evrak sebebiyle gözetime alınanlar; Özbekistanlı ve Kırgızistanlıdır. Kaçak olarak giriş veya çıkış yapmak üzere yakalanan katılımcılar; Rusyalı, Iraklı, Türkmenistanlı, İranlı ve Afganistanlıdır. Hırsızlık sebebiyle gözetime alınanlar; Türkmenistanlı ve Iraklıdır. Evrakta sahtecilik sebebiyle gözetime alınanlar; Kamerunlu, Suriyeli, Dominikli, İranlı, Iraklı ve Azerbaycanlıdır. İsim karışıklığı sebebiyle gözetime alındığını söyleyen katılımcı İranlıdır. Konsomatris olarak gözetime alınan bir diğer katılımcı ise; Kırgızistanlıdır.

Farklı umutlar ve beklentilerle gelen katılımcı kadınlar haklarında sınır dışı kararı kalkmadığı sürece ülkeden ayrılmaları sağlanacaktır. Kadınlardan 17 kişi tekrar Türkiye'ye dönmek istemeleri ya da ayrılmak istememeleri gözetim sürecinin caydırıcı olmamasıyla ilişkilendirilebilir. Göçmenin Türkiye'de fırsatlardan yararlanmaya devam etmesi durumunda idari gözetim sürecinin ve geri gönderme merkezi uygulamalarının

yeteri kadar etkili olmadığı görülmektedir. Kadınlardan sadece 5 kişi ülkesine dönmek istemektedir. Bu durum gözetim sürecinin caydırıcılığıyla ilgili değil ailesini veya ülkesini özlemek gibi kişisel sebeplerdendir. Yine diğer bir ülkeye gitmek isteyen (Türkiye'yi transit olarak kullanmak isteyen) 8 kişi için de sürecin caydırıcılık taşımadığı hikâyelerden anlaşılmaktadır. Fırsatların çokluğuna ve sosyal ağlara göre diğer bir ülkeye gitmek istemektedirler.

Göçmen kadınların yasalara uygun olmadan hareket etmeleri onların içinde bulunduğu durumu ve koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Ülkelerin şartlarına uyum sağlamadan giriş-çıkış yapmaları, çalışmaları gibi durumlar nedeniyle kadınların yasal haklarına ulaşamamaları istismar ihtimallerini arttırmaktadır. Bakıldığı zaman istisnalar bulunmakla birlikte düzensiz göç sürecindeki kadınlar yasalara uygun olarak davranmadığı takdirde göç öncesi süreçte yaşadığı zorlukları göç sonrası süreçte de yaşamaktadır.

Kadın katılımcıları nerede yaşadıkları, yaşam standartları ve ne iş yaptıkları gibi süreçler onların sosyo-ekonomik durumlarını tanımlamada yardımcı öğelerdir. Çoğunlukla katılımcıların ev hizmetleri ve fuhuş sektöründe çalışanlar olduğu için sosyo-ekonomik olarak düşük seviyede yer almaktadırlar. Bunun yanına ülkelerinde çalışmaları durumunda ekonomik durumlarının daha düşük olacağını dile getirenler de mevcuttur. Bu konuda yapılabilecekler arasında yabancıların çalışma ve yaşam koşullarına ilişkin standartlara uyulup uyulmadığı noktasında denetimlerin sıklaştırılması gerekmektedir. Ayrıca iş piyasalarına erişim konusunda ve Türkiye kanunlarına göre yasak olmayan işlere yönlendirilmeleri konusunda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile STK ve üniversitelerin ortak çalışmalar yürütmeleri gerekmektedir. Buna ilave olarak araştırma kapsamında görüşülen kadınlar arasında ülkesine gitmek istemeyen ve mümkün olması durumunda Türkiye'de çalışmak isteyen yabancılar da bulunmaktadır. Bu kapsamda idari gözetim altında buldukları süreyi daha verimli değerlendirmeleri açısından yabancılara yetenek ve becerileri de dikkate alınarak meslek edindirme kursları verilmesi hem Türkiye'de serbest kalmaları durumunda hem de ülkelerine gönderilmeleri durumunda benzer illegal yöntemlere başvurmalarını önlemek açısından faydalı olarak değerlendirilebilir.

Son olarak geri gönderme merkezlerinde bulunan psiko-sosyal destek personelleri tarafından yapılacak çalışmaların yabancılar açısından göç öncesi süreçte ve göç sürecinde yaşamış oldukları travmaları aşma konusunda psikolojik açıdan rehabilite edilmeleri oldukça önemlidir. Bu tür desteklerin sağlanması için mevcut yasalara uygunluk sağlamak gerekmektedir.

Kadınlar Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda; sağlık ocağı ve acil birimine başvurduklarını belirtmişlerdir. Kadınların çoğu kronik bir hastalığı olmaması sebebi ile hastaneye gitmemektedirler. Bir katılımcı kadın hastalıkları hastası olduğunu ve Türkiye’ye sadece tedavi amaçlı geldiğini, ameliyat olduğunu söylemiştir. Ancak geri gönderme merkezlerinde bulaşıcı hastalığa sahip olabileceği değerlendirilen kadınların da bulunduğu ve beraber kalmak zorunda oldukları durumundan dolayı endişeli olduklarını belirtmişlerdir, özellikle çocukları ile kalan anneler çocukları için sağlığa uygunluk ve temizlik açısından endişelenmektedirler. Fransa’da 2003’te yapılan bir çalışmada HIV teşhisinin yüzde 69’unun göçmen olduğunu ve bunların yüzde 65’inin kadın olduğunu bildirmiştir (Lot v.dğr. 2004; UNFPA, 2006; Fleury, 2016: 29). Merkezlerde idari gözetim altında bulunan kişilerden bulaşıcı hastalık taşıma ihtimali olanların hastanelerde barınmasının sağlanması, bunun mümkün olmaması durumunda ise diğer yabancılarla temas kurmayacakları ayrı bölümlerde barındırılmaları gerektiği gerek yabancıların gerekse kamu sağlığı açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Yusuf (2016). *Göç Sosyolojisi*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aliu, Armando;, Oğurlu, Yücel:, Özkan, Ömer; Öztürk, İlyas ve Aliu, Dorian (2017). “Avrupa Birliği Hukuku Kapsamında Göç Yönetişimi, Yetkilendirme, Yetki İkamesi Ve Ölçülülük İlkesi”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 95-107.
- Aksoy, Zeynep (2012). “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”. *Journal of International Social Research*, 5(20), 292-303.
- Arbogast, Lydie (2016). “Migrant Detention in the European Union: A Thriving Business”. Migreurop/Rosa Luxemburg Stiftung-Brussels Office. Belgium.
- Asar, Aydoğan (2019). *Yabancılar Hukuku*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Banazılı, Abdurrahman Muhammet (2018). *Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Düzensiz Göç Yönetiminin Geri Kabul Anlaşmaları Üzerinden Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barın, Hilal (2015). “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Barbaros, Hülya (2009). *Düzensiz Göç Sürecinde Kadın Göçmenler: İstanbul’dan Bir Kesit*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Başel, Halis (2011). "Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(53), 515-542.
- Berg, Bruce L. ve Lune, Howard (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Çev. Hasan Aydın. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bulut, Sefa (2014). "Life Story Inquiry Yaşam Öyküsü Araştırması". *Journal of Human Sciences*, 11(1), 880-895.
- Carling, Jorgen (2005). "Gender Dimensions of International Migration". *Global Migration Perspectives*, 35, 1-26.
- Creswell, John W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Çev. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap
- Çağlar, Türken (2018). "Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve". *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlayan, Savaş (2006). "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi". *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çakır, Süleyman (2011). "Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (24), 129-142.
- Danış, Didem (2004). "Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye". *Birikim Dergisi*, 184-185.
- Danış, Didem ve Soysüren, İbrahim (2014). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye'de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. 1. Baskı. İstanbul: Notabene Yayınları.
- Delice, Murat ve Yaşar, Murat (2014). "Göç ve Şiddet Suçları İlişkisinin İncelenmesi". *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (44).

- Deniz, Taşkın (2014). “Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181, 175-204.
- Dönmez Kara ve Canan Öykü (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş Birliği ve Türkiye'nin Politikaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan (2015). “Göç ve İnsan”. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22.
- Ekşi, Nuray (2014). *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda İdari Gözetim*. 1. Baskı. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.
- Erbaş, Hatice (2019). *Göç ve Göçmenler: Gidişlerden Kaçışlara Kuram, Yöntem ve Alan Yazıları*. 1. Baskı. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Erol, Murat ve Ersever, Oya G. (2014). “Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale”. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- FRONTEX (2019). “Risk Analysis 2019”, https://frontex.europa.eu/assets/publications/risk_analysis/risk_analysis/risk_analysis_for_2019.pdf/. Erişim Tarihi: 04 Mart 2019
- Fleury, Anjali (2016). “Understanding Women and Migration: A Literature Review”. *Global Knowledge Partnership on Migration and Development Working Paper*, 8.
- Gezgin, Mehmet Fikret (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Global Detention Project (2018). “Immigration Detention in Canada: Important Reforms, Ongoing Concerns”, <https://www.globaldetentionproject.org/immigration-detention-in-canada-important-reforms-ongoing-concerns/>. Erişim Tarihi: 10 Mart 2019.

Global Detention Project (2018). “Immigration Detention in France: Longer, More Widespread, and Harder to Contest”, <https://www.globaldetentionproject.org/immigration-detention-france/>. Erişim Tarihi: 10 Mart 2019.

Global Detention Project (2018). “Immigration detention in Italy”, <https://www.globaldetentionproject.org/immigration-detention-in-italy-2/>. Erişim Tarihi: 10 Mart 2019.

Global Detention Project (2018). “Immigration Detention in Libya: “A Human Rights Crisis”, <https://www.globaldetentionproject.org/immigration-detention-in-libya-a-human-rights-crisis/>. Erişim Tarihi: 10 Mart 2019.

Global Detention Project (2018). “Immigration Detention in Norway: Fewer Asylum Seekers but More Deportees”, <https://www.globaldetentionproject.org/immigration-detention-in-norway-fewer-asylum-seekers-but-more-deportees/>. Erişim Tarihi: 10 Mart 2019.

Gubrium, Jaber F. ve Holstein, James A. (2001). *Handbook of Interview Research: Context And Method*. Sage Publications.

Gül, Kubilay Osman (2007). “Doğu Türkistan’dan Türkiye’ye Hazin Bir Göç Hikayesi (A Sad Migration Story From East Türkistan to Türkiye”. *Turkish Studies Volume*, 2(1), 252-273

Güllüpnar, Fuat (2012). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.

Günay, Enver; Atılgan, Dilek ve Serin, Emine (2017). “Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.

Güleç, Cansu (2015). “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yanılsamaları”. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100.

Hondagneu-Sotelo, Pierrette (2003). *Gender And US Immigration: Contemporary Trends*. Univ of California Press.

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 1 Şubat 2019.

<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> Erişim Tarihi: 5 Mart 2019.

<https://www.goc.gov.tr/genel-bilgi56420> Erişim Tarihi: 1 Nisan 2019.

<https://www.goc.gov.tr/insan-ticareti-ile-mucadele-istatistik> Erişim Tarihi: 15 Ekim 2019.

<https://www.goc.gov.tr/giris-cikis> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019.

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi:20 Şubat 2019.

<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> Erişim Tarihi: 20 Şubat 2019.

https://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim Tarihi:7 Mart 2019.

http://www.goc.gov.tr/icerik6/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424_icerik Erişim Tarihi: 8 Mart 2019.

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 5 Kasım 2019 .

<https://migrationdataportal.org/themes/irregular-migration> Erişim Tarihi: 3 Mart 2019.

<https://www.refworld.org/docid/3ae6b36c8.html> Erişim tarihi: 27 Ekim 2019.

<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> Erişim tarihi: 27 Ekim 2019.

<https://www.mhd.org.tr/images/yayinlar/MHM-44.pdf> Erişim Tarihi: 27 Ekim 2019.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Silivri> Erişim Tarihi: 8 Ekim 2019.

<https://www.unhcr.org/tr/ilk-bakista-rakamlar-2> Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019.

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimate_s19.asp Erişim tarihi:5 Ekim 2019.

Ihlamur-Öner, Suna Gülfer ve Şirin Öner, Aslı (2014). *Küreselleşme Çağında Göç. Kavramlar, Tartışmalar*. 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

International Organization For Migration [IOM] (2004). *Glossary on Migration: International Migration Law*. Geneva, Switzerland.

İçduygu, Ahmet (2004). *Türkiye’de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

İçduygu, Ahmet ve Aksel, Damla B. (2012). “Türkiye’de Düzensiz Göç”. *Uluslararası Göç Örgütü Türkiye*.

Jindra, Ines W. (2014). “Why A Merican Sociology Needs Biographical Sociology—E Uropean Style”. *Journal For The Theory Of Social Behaviour*, 44(4), 389-412.

Jolly, Susie; Reeves, Hazel ve Piper, Nicola (2005). *Gender and Migration: Overview Report*. Brighton: Bridge/Institute of Development Studies.

Kaygısız, Ömer (2013). *AB’nin Dışsallaştırma Stratejisinin Türkiye’nin Düzensiz Göç Politikalarına Etkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Girne: Amerikan Üniversitesi.

Kaypak, Şafak (2017). “Göçün Kadınlaşması: Göç Olgusuna Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak”. *Uluslararası Kaysem 28-30 Eylül 2017 Bildiri Kitabı*, 11, 1596-1614.

Kawar, Mary (2004). “Gender and Migration: Why are Women More Vulnerable”. *Femmes et mouvement: genre, migrations et nouvelle division international du travail*, 71-87.

- King, Russell (2012) "Theories And Typologies of Migration: An Overview and a Primer". *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, 12, 1-43.
- Köksal, Sema (1986). *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*. 1. Baskı. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Kümbetoğlu, Belkıs (2012). "Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu?". *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. Ed. Suna Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 49-85.
- Lee, Everett S. (1966). "A Theory of Migration". *Demography*, 3(1), 47-57.
- Nakhoul, Tuğçe Elif (2014). *Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye*. Uzmanlık Tezi. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Nawyn, Stephanie J. (2010). "Gender And Migration: Integrating Feminist Theory into Migration Studies". *Sociology Compass*, 4(9), 749-765.
- Neuman, W. Lawrence (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Çev. Sedef Özge. İstanbul: Yayın Odası.
- Massey, Douglas; Arango, Joaquin; Hugo, Graeme; Kouaouci, Ali; Pellegrino, Adela ve J. Taylor, Edward (2014). "Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi". Çev. Saniye Dedeoğlu; Burcu Oskay; Çağlar Özbek; İbrahim Sirkeci ve M. Murat Yüceşahin. *Göç Dergisi*, 1(1), 11-46. (Orijinal makalenin yayım tarihi, 1993).
- Özcan, E. Deniz Ela (2017). "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme". *İş ve Hayat Dergisi: Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika*, 2(4), 183-215.
- Ravenstein, Ernest George (1885). "The Laws of Migration". *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.

- Özbek, Meral (1998). “Mekânsal Kültürel Haritalar: İstanbullu Kadın Öğrencilerden Yaşam ve Göç Öyküleri”, *Defter Dergisi*, 11(32), 109–127.
- Özer, İnan (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. 1. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Özgüler, V. Canbey (2018). “Göç ve Uyum Politikaları”. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics*, 1(1), 1-18.
- Perruchoud, Richard ve Redpath – Cross, Jillyanne (2013). “Göç Terimleri Sözlüğü / Uluslararası Göç Hukuku”, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf. Erişim Tarihi: 5 Mart 2019.
- Polletta, Francesca , Chen, Pang Ching Bobby, Gardner, Beth, Gharrity ve Motes, Alice (2011). “The Sociology of Storytelling”. *Annual Review of Sociology*, 37, 109-130.
- Samur, Hakan (2008). “Avrupa Birliği’nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-16.
- Schrover, Marlou, Quispel, Chris, Lucassen, Leo ve van der Leun, Joanne (2008). *Illegal Migration and Gender in A Global and Historical Perspective*. Amsterdam University Press.
- Sert, Deniz Şenol (2012). “Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru” *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. Ed. Suna Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 29-48.
- Sinke, M. Suzanne (2006). “Gender and Migration: Historical Perspectives”. *International Migration Review*, 40(1), 82-103.
- Şahin, Cengiz (2001). “Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.

- Şeker, Dilara ve Uçan, Gülten (2016). “Göç Sürecinde Kadın”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 199-214.
- Şeker, Güven; Sirkeci, İbrahim ve Arslan, Çetin (2014). “Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme”. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 107-129.
- Şemşit, Sühal (2018). “Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu Ve Türleri: Kavramsal Bakış, Yönetim ve Ekonomi”. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- Şener, Bülent (2017). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1), 01-31.
- Şimşek, Doğuş ve İçduygu, Ahmet (2017). “Uluslararası Göç, Politika Ve Güvenlik”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 140, 6-10.
- Toksöz, Gülay ve Ulutaş, Çağla Ü. (2012). “Is Migration Feminized?”. *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges And Opportunities*, 5, 85-112.
- Türk Ceza Kanunu (2004).
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2005). *Türkçe Sözlük (10.Baskı)*. Ankara: TDK Yayınları.
- UNHCR Mid- Year Trends (2018). <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5c52ea084/mid-year-trends-2018.html>.
- United Nations International Migration Report (2017). Department of Economic and Social Affairs, Population Division (ST/ESA/SER.A/403).
- Ün, Marella Bodur ve Paydak, Anış (2017). “Küreselleşen Dünyada Düzensiz Göç ve Türkiye: Adana İli Yabancılar Misafirhanesi Çalışması”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 187-204.

Ünal, Serdar (2014). “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: ‘Öteki’ Bağlamında Yabancı Göçmen Ve Mülteci Deneyimi”, *Journal of World of Turks/Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 6(3), 65-89.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2014).

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun (2003).

Yaldız, Fırat (2014). “Uluslararası Göç ve Diaspora ile İlişkili Kavramlar”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 382-403.

Yalçın, Cemal (2004). *Göç Sosyolojisi*. 1. baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yıldırım, Ali (1999). “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri Ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, Abdurrahman (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

Yılmaz, Abdurrahman (2019). “Göç ve Kadın: “Göçün Feminizasyonu” ve Kadın Göçmenlerin Durumu”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 383-400.

Wickramasinghe, AAIN, Wimalaratana, Wijitapure (2016). “International Migration and Migration Theories”. *Social Affairs*, 1(5), 13-32.

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu

ARAŞTIRMA SORUSU: Silivri’de Düzensiz Göçmen Kapsamında Olup İdari Gözetim Deneyimi Yaşamakta Olan Kadınların Kendi Bakış Açıklarından Hayat Hikâyeleri Nelerdir?

Katılımcılar :

Tarih :

Saat :

Görüşmeci :

GİRİŞ

Merhaba, benim adım Betül Yılmaz ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. Düzensiz göçmen kapsamında olup hakkında idari gözetim kararı alınan (bu deneyimi yaşamış) kadınların hayat hikayeleri üzerine bir araştırma yapıyorum ve sizinle bu konuda konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, düzensiz göçmen kapsamında olup hakkında idari gözetim kararı alınan kadınların hayat hikâyelerini ortaya çıkarmak ve analiz etmektir. Bu nedenle sizin anlatacaklarınızı, düşünceleriniz ve beklentilerinizi öğrenmek istiyorum.

Bana görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm bireylerin isimlerini sormayacağım ve dolayısıyla rapora yansıtmayacağım.

Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Görüşmeyi izin verirseniz not almak istiyorum.

Bu görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

YARI YAPILANMIŞ SORU FORMU

“İdari Gözetim Altındaki Kadınların Yaşam Öykülerinde Göç Dinamikleri: Silivri Örneği”

Kadınların Demografik Bilgileri

- 1) Kaç yaşındasınız ?
- 2) Doğduğunuz ülke neresidir?(Kasaba ya da şehirde mi?)
- 3) Babanızın ve annenizin mesleği nedir?
 - a. Hayattalar mı?
 - b. Nerede yaşıyorlar?
 - c. Ebeveynlerinizle olan ilişkinizden bahseder misiniz?(Ailevi bağlarınız kuvvetli midir?)
 - d. Şu an iletişimde misiniz?
- 4) Medeni durumunuz nedir?

(Eğer "evli" ise 5,6,7,8 ve 9. sorular sorulacaktır)
- 5) Medeni durumunuz nedir? Evli ise,
- 6) Eşinizin eğitim durumu nedir?
- 7) Mesleği nedir?
- 8) Nerede/hangi ülkede yaşıyor?
- 9) Eşinizin aylık ortalama geliri ne kadardır?
- 10) Çocuğunuz var mı? Bahseder misiniz?

(Eğer evet ise 11.Soru sorulacaktır)
- 11) Kaç çocuk sahibisiniz?
 - a. Kaçı kız kaç erkek?

- b. Kaç yaşındalar?
- c. Neredeler?
- d. Okula gidiyorlar mı?
- e. Kiminle kalıyorlar?
- d. Çocuğunuzla olan ilişkinizden bahsedebilir misiniz?(Anne çocuk bağlarınız kuvvetli midir?)

12) Sizin eğitim durumunuz nedir?

13) Eğitim görme imkânına kolaylıkla erişebildiniz mi?(Türkiye'de veya kaynak ülkede)

14) Eğitim hayatınızdan kronolojik olarak bahsedebilir misiniz?

- a) Kaynak ülkede.....
- b) Türkiye'de.....

15) Günümüze kadar geçiminizi sağlamak için ne tür işlerde çalıştınız? Kısaca bahsedebilir misiniz?

- a. Türkiye'ye gelmeden önce hangi işlerde çalıştınız?
- b. Türkiye'de hangi işlerde çalıştınız?
- c. Bu işe devam edecek misiniz? Yoksa başka bir iş bulmayı mı istersiniz? Neden?

16) Gelir elde etmek için geleceğe yönelik planlarınız var mı/nelerdir?

17) Herhangi bir hastalığınız veya kronik rahatsızlığınız var mı? Var ise, hastalığınızın tedavisi için neler yapıyorsunuz?

Kaynak Ülkeyi Terk Etme Süreci

- 1) Kendi ülkenizdeki yaşantınızdan kısaca bahseder misiniz?
- 2) Ülkenizden ayrılma fikri nasıl oluştu? Nasıl karar verdiniz?
- 3) Ülkenizden ayrılma nedenleriniz nelerdi?(Ekonomik/siyasi/toplumsal baskı/savaş..vs).Neler rahatsızlık veriyordu ve sizi göçe itti?
- 4) Ülkenizde yaşadığınız en önemli üç sorunu paylaşır mısınız?
 - 1.Sorun.....
 - 2.Sorun.....
 - 3.Sorun.....
- 5) Ülkenizden ayrılma kararını kendi başınıza mı aldınız yoksa konuya yönelik konuştuğunuz/danıştığınız birileri oldu mu? Oldu ise;
 - a) Kimler?
 - b) Hangi ülkelerde yaşıyorlar?
- 6) Ülkenizden ayrılmış olma konusunda neler düşünüyorsunuz?
- 7) Ülkeyi terk etme sürecinde ne tür hazırlıklar yaptınız?
- 8) Kimlerden ne tür destek/yardım aldınız?
- 9) Ülkenizden ayrıldığınızda ilk önce Türkiye'ye mi geldiniz? Hayır ise;
 - a. Hangi ülkeye gittiniz?
 - b. Niçin gittiniz?
 - c. Nasıl gittiniz? Ulaşımı ne ile sağladınız?(Uçak, otobüs, kaçak vs...)

- d. Gittiğiniz ülkede ne kadar kaldınız?
- e. Geçiminizi nasıl sağladınız?
- f. Hangi işleri yaptınız?
- g. Bu süreçte yaşadığımız en önemli üç sorun neler oldu?

1.Sorun.....

2.Sorun.....

3.Sorun.....

- h) Neden orada yaşaya devam etmediniz?

Türkiye'ye Gelme Süreci

- 1) Türkiye'ye geliş hikayenizden bahseder misiniz?
- 2) Türkiye'ye geliş nedeniniz nedir? Amacınız nedir? (Başka ülkeye gitmek vs..)
- 3) Daha önce Türkiye'ye geldiniz mi? Niçin?
- 4) Neden Türkiye'yi tercih ettiniz? Göçe çeken nedenler neler?
- 5) Geliş sürecinizde kimlerden destek aldınız?(Arkadaş/akraba/vs...)
- 6) Nasıl geldiniz? Ulaşımı ne ile sağladınız?(Uçak, otobüs, kaçak vs...)
- 7) Türkiye'ye gelme sürecinizde yaşadığımız en önemli üç sorun nedir?
 - 1.Sorun.....
 - 2.Sorun.....
 - 3. Sorun.....

Türkiye’de ki Yaşam ve İdari Gözetime Alınma Süreci

1) Hangi ilde kalıyordunuz?

1.

2.

3.

2) Hangi ilde ne kadar süre yaşadınız?

3) Barınma konusunu nasıl çözdünüz? Nerelerde yaşadınız?

4) Bu konuda kimler size yardım etti?

5) Uyum sağlamış mıydınız? Uyum sürecinde yaşadığınız zorlukları anlatır mısınız?

6) Bu il veya illerdeki yaşam koşullarınız ile ilgili neler söylemek istersiniz?

7) Geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?

8) Bir işte çalıştınız mı? Evet ise, hangi işlerde ne kadar süre çalıştınız?

9) İş bulma sürecinde size kimler yardım etti?

10) Çalışma hayatında yaşadığınız problemleri anlatır mısınız?

1. Sorun.....

2. Sorun.....

3. Sorun.....

11) İdari gözetime alınmadan önceki yaşantınızdan (TR’de) memnun muydunuz? (Yaşantınızdan kısaca bahseder misiniz?..)

12) Türkiye’de başınıza gelen en güzel üç olay nedir?

1.
2.
3.

13) Türkiye’de başınıza gelen en kötü üç olay nedir?

1.
2.
3.

6) İdari gözetime alınma sürecinden bahseder misiniz?

7) Niçin ve nasıl idari gözetim altına alındınız? (Cevap vermek istemesi durumunda sorulacak soru)

8) Ne kadar (süre) idari gözetim altında kaldınız?

8) İdari Gözetim altında kaldığınız süre boyunca yaşadıklarınızdan sizi en çok etkileyen bir olaydan bahsetmek ister misiniz?

İdari Gözetim Sonrası Yaşam

1) Geçiminizi nasıl sağlamayı düşünüyorsunuz? Bir işte çalışacak mısınız?

(Eğer evet ise 2.soru sorulacak)

2) Bu süreçten sonra nerede yaşamayı düşünüyorsunuz?

3) Nedenini açıklar mısınız? (Eski yaşadığınız yer neresi ve buraya geri dönecek misiniz?)

- 4) Kiminle kalacaksınız?(Aile/tek/eş/arkadaş?)
- 5) Herhangi bir sıkıntınız olduğunda ilk kimden yardım istersiniz?
- 6) İdealde hangi ülkede yaşamak istersiniz?
- 7) Neden?
- 8) Çocuklarınızın hangi ülkede yaşamasını istersiniz?
- 9) Neden?
- 10) Türkiye'den beklentileriniz nelerdir?
- 11) Geleceğe dair umutlarınız, beklenti ve istekleriniz nelerdir?
- 12) Bizim sormadığımız, sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Ek 2: Etik Kurul Onayı

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Betül YILMAZ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji ABD

Sayın Betül YILMAZ,

"Düzensiz Göçmen Kapsamında Olup İdari Gözetim Deneyimi Yaşayan Kadınların Hayat Hikayeleri: Silivri Örneği" İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru (Protokol NO. 2019/10) kurulumuzun 07.02.2019 tarihli ve 2019/01 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Katılmadı
Prof. Dr. Mehmet ERYİĞİT (Üye)

Prof. Dr. Altay EREN (Üye)

Katılmadı
Doç. Dr. H. Bırol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Am
Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU (Üye)

Katılmadı
Av. Zuhar DEMİRCİ (Üye)